

Inhoud

1. Opening, welkom, mededelingen, regelen werkzaamheden, vaststelling agenda	2
2. Mondelinge vragen.....	5
3. Bespreekstukken	6
A. Statenvoorstel: Begroting 2024 en Najaarsmonitor 2023	6
B. Statenvoorstel: Gebiedsontwikkeling Oostpolder: Structuurvisie, Plan-MER, advies Vangnetregeling en reactienota	60
C. Agenderingsverzoek naar aanleiding van lozingen Nedmag.....	85
D. Agenderingsverzoek Snel Internet Groningen (<i>motiedebat</i>)	102
4. Hamerstukken	105
5. Ingekomen brieven.....	105
6. Notulen voorgaande vergadering PS 27 september 2023	106
7. Sluiting	106

PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 8 NOVEMBER 2023

Voorzitters: de heer F.J. Paas en de heer R.W. de Wit

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 41 leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer E.J.M. Bakker (Groninger Belang), mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), de heer E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer R.B. Blaauw (PVV), de heer B. de Boer (GroenLinks), mevrouw M.E. Bosman (BBB), mevrouw W.S. Brilstra (VVD), mevrouw F. Buigel (D66), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer A. Drenth (BBB), mevrouw G.H. Ebeltjes (GroenLinks), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer D.J. de Grooth (Groninger Belang), mevrouw S.D. ten Hoeve (PvdD), de heer D.J. Hoogers (ChristenUnie), de heer R. Joling (PvdA), de heer K.W. de Jong (BBB), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer M. Kolthof (PvdD), de heer J.P. Loopstra (PvdA), de heer E. van Marum (BBB), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer G. Moes (BBB), mevrouw W.Z. Mulwijk-Wieringa (BBB), de heer H. Nieboer (BBB), de heer J.W. ten Rae (BBB), mevrouw L. Reinink (Volt), de heer P. Roemers (PvdA), mevrouw K. Rutgers-Swartjes (CDA), de heer M.O. Scheeringa (BBB), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer F.E. Smelt (BBB), mevrouw E. Stolk (PvdA), de heer L.H.G. Wenneger (BBB), de heer S.F.A. Wiegman (BBB), de heer R.W. de Wit (CDA), mevrouw E.J.M. Zondag (Groninger Belang), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer J.L. Epema (FvD), mevrouw F. Feenstra (SP)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: de heer T.R. van Dekken, de heer H.E. Emmens, de heer H.J. Hamster, de heer A. Schmaal, mevrouw S. Top

Afwezig: ---

1. Opening, welkom, mededelingen, regelen werkzaamheden, vaststelling agenda

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering, goedemorgen.

Het is mooi dat we elkaar treffen, hartelijk welkom! Hartelijk welkom aan de leden van de Staten, hartelijk welkom aan de leden van het College, aan de mensen op de publieke tribune. De Jongerenadviesraad is vandaag ook aanwezig op de tribune. Van harte welkom allemaal.

We hebben een quorum: dat kan iedereen zien. Meer dan de helft is vereist. Nou, zo veel lege stoelen zijn er niet. Ik heb een paar berichten van verhindering. Die zijn binnengekomen van mevrouw Van Hoorn, van mevrouw Feenstra en van de heer Epema.

We staan op het punt om de laatste Statenvergadering te openen voor de verkiezingen van de Tweede Kamer op 22 november. Het is ook, dames en heren, de eerste Statenvergadering sinds de bloedige aanslag in Israël op 7 oktober. We zijn sprakeloos bij de afgrijselijke taferelen die sindsdien al meer dan een maand aan de gang zijn. Morgenavond is het 85 jaar geleden dat in Duitsland de *Kristallnacht* plaatsvond en afgelopen zaterdag was ik bij de herdenking van de *Kristallnacht* in de synagoge in de Folkingestraat. Daar sprak Manja Pach, een vrouw die opgroeide tussen de brokstukken van een Joodse familie. Ze stond onder andere aan de wieg van het herinneringscentrum in Westerbork. Ze verwoordde haar zoektocht naar de juiste woorden op een indrukwekkende manier die ik graag met u wil delen. Ik begin met een citaat: *'Ik moest steeds denken aan de tekst op de stenen naast het monument van Rolf Prins in het voormalig Kamp Westerbork. Een tekst uit Klaagliederen, een noodkreet van meer dan 2.500 jaar oud, maar helaas door de eeuwen heen en ook vandaag nog actueel voor velen – te velen: "Ze belaagden ons bij elke schrede, zodat wij over onze pleinen niet gaan konden. Ons einde was nabij, onze dagen waren vervuld. Ja, ons einde was gekomen."* (Klaagliederen 4:18). *We gedenken vandaag slachtoffers van de Kristallnacht, die slagpartij van 85 jaar geleden. Tegelijkertijd zijn onze gedachten bij de mensen die slachtoffer werden van de barbaarse moorden op 7 oktober, bij de gijzelaars en ook bij alle slachtoffers van bombardementen en gevechten en bij alle rouwende familieleden en hun vrienden.'* Einde citaat.

Het kan zijn dat de gruwelijke achtergrond van oorlog en geweld ervoor zorgt dat de dingen die we vandaag doen, het vaststellen van de Begroting van de provincie Groningen en nog een paar dingen die op de agenda zijn gezet, onbeduidend lijken. Details tegenover een overweldigend decor. Maar ik denk dat het juist op zo'n moment belangrijk is om te zien en te weten dat we vandaag de dragers zijn van democratie, van beschaving, door precies te doen wat onze taak is vandaag, namelijk zorgen voor ordelijk en betrouwbaar openbaar bestuur. Het leek me zinvol om dat aan het begin van de vergadering ons allemaal mee te geven.

Zullen we de werkzaamheden dan maar eens gaan regelen? We beginnen zometeen met de installatie van twee nieuwe Statenleden en een fractievertegenwoordiger. De besprekpunten zijn allereerst de Begroting 2024 en de Najaarsmonitor 2023, dan de Gebiedsontwikkeling voor de Oostpolder, als derde hebben we Nedmag en als vierde hebben we het agenderingsverzoek over snel internet. De eerste drie punten zijn allemaal onderwerpen met een volledig debat in twee termijnen – althans, dat was de verwachting bij de bespreking in de commissie. Is er iemand die daar inmiddels anders over denkt? Dat is niet het geval, dan doen we dat zo.

Dan het laatste onderwerp, snel internet. Daarover heeft het CDA een motie voorbereid. Daarbij was het voorstel om dat te gieten in de vorm van een motiedebat. Dat is *tricky*, want er is geen bespreking in de commissie aan voorafgegaan, dus dat lijkt weleens tot de devaluatie 'dat hadden we beter niet zo kunnen doen'. Maar ik kijk even rond of er iemand iets anders van plan is dan de motie die het CDA van plan is in te dienen. Niemand? In dat geval denk ik dat het niet zo'n groot waagstuk is om er een motiedebat van te maken. Zullen we dat doen? Oké.

Kunt u zich vinden in deze agenda? Dat is het geval, dan stellen we hem zo vast.

Het voorstel voor de spreektijd is twaalf minuten per fractie voor de hele agenda, dus denkt u om uw collega's die nog na u komen. Ik zou graag gedoe in de fracties willen voorkomen.

Deze spreektijd is mijn voorstel, maar dat is een experiment. De bevoegdheid blijft staan in het Reglement van Orde om het aantal interrupties niet te maximaliseren. Als ik zie dat er te geregeld aan de interruptiemicrofoon wordt gehangen, dan kunnen we alsnog gaan ingrijpen en dat leidt het in ieder geval de volgende keer tot een voorstel tot maximalisering. Dus we kunnen leren van elkaar.

Er zijn naar verwachting een paar *maidenspeeches*. Daar heb ik in de groepsapp onder de fractievoorzitters het woord 'coulance' voor gebruikt. Dat leidde meteen tot een vraag hoeveel minuten dat dan is, die coulance. Het antwoord is: dat weet ik nog niet. Maar als het ook daarbij uit de hand loopt, dan grijp ik in. Zullen we het zo doen?

Dan beginnen met het afscheid en daarna de installatie van twee Statenleden. Maar is er een mededeling? Wij hebben een mededeling. Het woord is aan gedeputeerde Schmaal. Ik heb geen idee wat hij gaat doen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat klopt. U houdt toch van verrassingen, voorzitter?

De mededeling is even naar aanleiding van de vragen die gesteld zijn door het CDA over de Begroting. Die mededeling wilde ik hier even gaan doen. Dat heeft te maken met het terugvorderen van de 10.000 euro voor de marathon. Wij hebben de 10.000 euro verstrekt aan de Stichting Marathon Groningen, met de opdracht het uitvoeren van het onderzoek naar het opstarten van het project. Dat is feitelijk gebeurd. Er is verder geen enkele grond daarvoor. Maar het is ook niet het idee van het CDA om dan de 10.000 euro bij de stichting weg te halen. Dus tot zover de beantwoording.

De VOORZITTER: Nou, we hebben wel een noviteit: zomaar een mededeling.

[Agenda conform vastgesteld]

Afscheid gedeputeerde Van Hoorn en Statenlid Claassen

De VOORZITTER: Laat ik nu dan eens afscheid gaan nemen. En dan doen we collectief: we nemen afscheid van een voormalig gedeputeerde – dat doen we bij verstek – en van een hier nog zittend afscheid nemend Statenlid.

Ik begin met Melissa van Hoorn. Wij hebben met haar en met haar twee collega-gedeputeerden in één keer afscheid genomen op een goed bezochte bijeenkomst in de Martinikerk en daarbij Melissa bedankt voor haar rol als gedeputeerde, natuurlijk ook voor wat daaraan voorafging en getoast op de toekomst. Toen hing nog in de lucht wat er nog ging gebeuren met het Statenlid Melissa, maar ik denk dat we allemaal kunnen begrijpen wat de afweging vervolgens is geworden. Ze neemt nu ook formeel als Statenlid afscheid en maakt daarmee de weg vrij voor een nieuw GroenLinks-Statenlid, dat haar inbreng kan leveren in deze Staten zonder dat je dan geplaagd wordt door de ingewikkelde bagage die je meeneemt als oud-gedeputeerde. Want dat is een ingewikkeld

soort rol. Dus vanaf deze plaats namens ons allemaal: Melissa, het ga je goed! Hartstikke bedankt voor de dingen die je hier hebt gedaan en we komen je vast weer in enige rol tegen. U mag nu trommelen op de tafeltjes van mij. [Geroffel op de tafeltjes na enige tijd stilte.] Ik keek daar nog niet uitnodigend genoeg bij, begrijp ik.

Nou ja, dan het afscheid van Sander Claassen, die nieuw Statenlid is maar toch ook weer niet. Hij neemt vandaag ook alweer afscheid. Sommige mensen hebben weinig tijd om indruk te maken. Want Sander heeft zichzelf weinig tijd gegeven. Hij deed dat in twee rondes. Eerst was het een vervangbeurtje waarbij we al dachten: nou, die jongen heeft potentie! En daarna zagen we dat het lijsttrekkerschap op hem afkwam. Dat gaat ook niet zonder slag en stoot in een partij als D66. Daarna leidde tot een verkiezingsuitslag en we dachten: nou, dit wordt vier jaar Sander. Van die jongen kunnen we veel plezier gaan hebben. Nou ja, het loopt soms anders in het leven. Ik heb D66 zichzelf vaak horen typeren als praktische idealisten en daar had ik altijd al gedachten bij, natuurlijk. Heel genuanceerde gedachten. Maar als een praktische idealist iemand is die werk maakt van zijn of haar idealen, dat die gewoon zegt: ja, ik heb idealen en ik loop ertegenaan dat ik op een andere plek nog meer werk kan maken van mijn idealen, dan is dat indrukwekkend.

Het is je in de afgelopen korte tijd gelukt om een paar wapenfeiten te veroorzaken, zoals de toevoegingen van vluchtelingen aan het Provinciaal Beweegakkoord en natuurlijk de aanzet voor een provinciale onderzoeksverordening naar aanleiding van het rapport van de parlementaire enquêtecommissie. Maar ja, we moeten ons verlies nemen: die wapenfeiten smaakten natuurlijk naar meer. Die verbleken bij de contacten en de inspiratie die je in de afgelopen zomer hebt opgedaan in Indonesië. Je noemt dat zelf in je afscheidsbrief *'life-changing'*. En dat kan soms. Saul op weg naar Damascus en zo zijn er meer voorbeelden waarbij dat gebeurt. Je hebt besloten om voorlopig – er is niets blijvends in het leven – de politiek vaarwel te zeggen en alle tijd en energie die je hebt, in je nieuwe roeping te steken. Echte passie laat zich niet onder het gras begraven, laat zich niet verloochenen. Dus hoewel we dat nooit tot in de uithoeken zullen doorgronden, begrijpen we je keuze wel. We snappen dat je deze keuze maakt en we nemen ons verlies. Dus we zijn ervan overtuigd dat je liefde voor onze prachtige provincie en voor het openbaar bestuur op enig moment er wel weer voor gaat zorgen dat onze wegen weer gaan kruisen.

Maar voorlopig nemen we afscheid, danken we je voor de dingen die je hier hebt gedaan en wensen we je in Indonesië alle goeds. Ik heb een ritueel cadeautje dat ik je nu ga geven. [Overhandigt het cadeau aan de heer Claassen. Geroffel op de tafeltjes.]

De heer CLAASSEN (D66): Tja, wel met een brok in mijn keel, moet ik zeggen, sta ik hier, omdat ik ook jullie enorm ga missen. Ik ben in een omgeving terechtgekomen waar we met elkaar – dat heb ik gezien bij iedereen van jullie met wie ik samen heb mogen werken – de passie voelen voor een betere, mooiere en gezondere provincie. Dat die omgeving en daarin samen met jullie mogen optrekken, is en blijft een enorme eer. Dat ga ik vreselijk missen.

En ja, tegelijkertijd is er iets op mijn pad gekomen wat ik zelf niet had kunnen bedenken en is er iets wakker geworden in mijzelf wat er blijkbaar al zat en wat voor mij de reden is om de komende tijd – we zullen zien hoelang dat gaat gebeuren – de tijd te nemen om te ontdekken en verder te exploreren hoe ik de twee werelden waaruit ik zelf besta, Nederland en Indonesië, dichter bij elkaar te brengen. Het is gelukt in de zomer om daarnaartoe te gaan. Het is twee weken gelukt om een delegatie hier te mogen ontvangen. We zijn nu in gesprek om daar daadwerkelijk een programma te ontwikkelen dat hopelijk langdurig is en hopelijk de samenwerking zal bevorderen tussen onze mooie provincie en het prachtige eiland van Sulawesi. Dus we zullen zien.

Dank jullie wel voor alles en ik hoop dat we elkaar blijven ontmoeten. [Geroffel op de tafeltjes.]

De VOORZITTER: Dank je wel, Sander!

Installatie twee nieuwe Statenleden en één fractievertegenwoordiger

De VOORZITTER: We gaan verder met de installatie. Het centraal stembureau heeft mevrouw Ebeltjes namens GroenLinks en mevrouw Buigel namens D66 als Statenlid en de Partij voor de Dieren draagt mevrouw Visser voor als fractievertegenwoordiger in plaats van mevrouw Van Dijk. Dat kan natuurlijk ook niet zomaar, dus dat moet grondig onderzocht worden. Ik benoem als leden van de ad-hoc-commissie voor het geloofsbrievenonderzoek mevrouw Bosman, de heer Blaauw en mevrouw Stolk en ik schors de vergadering, zodat de commissie haar werkzaamheden kan verrichten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Luister met aandacht naar de voorzitter van de commissie geloofsbrieven, mevrouw Bosman.

Mevrouw BOSMAN (voorzitter commissie onderzoek geloofsbrieven): Goedemorgen, ik zal het niet te spannend maken.

De commissie heeft het onderzoek naar de geloofsbrieven uitgevoerd. Het gaat om de volgende twee kandidaten-Statenlid: mevrouw Ebeltjes namens GroenLinks, mevrouw Buigel namens D66 en mevrouw Visser voorgedragen als fractievertegenwoordiger namens de Partij voor de Dieren. De commissie heeft het volgende geconstateerd. Mevrouw Ebeltjes en mevrouw Buigel hebben de benoeming van het centraal stembureau geaccepteerd. Mevrouw Visser staat op de kandidatenlijst voor de laatstgehouden verkiezingen van de leden van Provinciale Staten van Groningen. Uit het uittreksel uit de Basisregistratie Personen blijkt dat allen in de provincie woonachtig zijn, in het bezit zijn van de Nederlandse nationaliteit en niet zijn uitgesloten van het kiesrecht. Allen hebben hun nevenfuncties openbaar gemaakt en hebben geen onverenigbare openbare betrekkingen. De commissie is van mening dat voor de genoemde personen niets in de weg staat om te worden toegelaten tot deze Staten of tot fractievertegenwoordiger te worden benoemd. Welkom!

De VOORZITTER: Nou, zeker. Ja. Dat is goed nieuws, maar niemand lijkt verbaasd gek genoeg. Dat is tekenend voor de kwaliteit van onze administratie en democratie, dit gaat nooit mis. En toch is het een belangrijk ritueel dat we checken of het aan alle eisen voldoet. De griffier kijkt dreigend. Ik verzoek de bode om de beide Statenleden en de fractievertegenwoordiger naar binnen te leiden, zodat we ze kunnen beëdigen. [Alle aanwezigen in de zaal gaan staan. De bode leidt de twee kandidaten-Statenlid en de kandidaat-fractievertegenwoordiger de Statenzaal binnen.]

Ik lees u de verklaring en belofte voor en dan antwoordt u met 'dat verklaar en belof ik'. Ik lees voor: *'Ik verklaar en belof dat ik, om tot lid van Provinciale Staten of tot fractievertegenwoordiger te worden, rechtstreeks noch middellijk onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en belof dat ik om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks noch middellijk enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik verklaar en ik belof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten als fractievertegenwoordiger naar eer en geweten zal vervullen.'* [Hierna neemt de voorzitter de verklaring en belofte af bij mevrouw Ebeltjes, mevrouw Buigel en mevrouw Visser, waarna zij formeel zijn beëdigd als Statenleden dan wel laatstgenoemde als fractievertegenwoordiger. Dan feliciteer ik twee Statenleden en de fractievertegenwoordiger en schors opnieuw, zodat er een rij kan worden gemaakt om de drie te feliciteren. [Applaus. De aanwezigen leggen voor in de Statenzaal een felicitatieronde af bij de drie benoemde personen.]

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik geef de leden de gelegenheid om hun onderlinge beraadslagingen te beëindigen, zodat we weer iets centraals kunnen gaan doen. Fijn dat dat lukt.

We beginnen zo met de inhoudelijke agendaonderdelen – zeg maar waar iedereen voor gekomen is. Maar eerst de Triple-V Trofee nog even, het zogeheten 'Vergaderen Via de Voorzitter'. De heer Kolthof was de gelukkige winnaar van de trofee op 27 september. Ik zeg 'gelukkige winnaar', maar dat heeft natuurlijk alles te maken met wat hij liet zien. Vandaag is hij de eenkoppige jury die turft hoe vaak het woord 'u' wordt gebruikt. Dus als ik u één ding mag ontraden: laat de enige die het woord 'u' gebruikt, de voorzitter zijn. Want ik mag dat gewoon zeggen en dan bedoel ik u. Als u 'u' zegt, bedoelt u vermoedelijk niet mij. Dus dan is dat een indicatie ervan dat u niet spreekt via de voorzitter.

2. Mondelinge vragen

De VOORZITTER: Ik heb voorafgaand aan de vergadering geen berichten gekregen over mondelinge vragen, dus die zijn er niet.

3. Bespreekstukken

A. Statenvoorstel: Begroting 2024 en Najaarsmonitor 2023

De VOORZITTER: We gaan beginnen – en de heer Kolthof let enorm goed op.

Het eerste agendapunt is de Begroting c.q. de Najaarsmonitor. Die staan in iBabs onder punt 3.A. Dat betreft het Statenvoorstel over de Provinciale Begroting voor het komend jaar in combinatie met de Najaarsmonitor van het lopend begrotingsjaar. Nou, in lijn met een paar gelegenheden in de vorige Statenperiode is mijn voorstel om de fracties van de coalitie en de oppositie om de beurt het woord te geven, omdat ik denk dat dat een aansprekender debat geeft. We kunnen daarna overigens in het presidium weer evalueren of dat gelukt is. Dan zou ik willen beginnen met de grootste oppositiepartij en dan de grootste coalitiepartij. Dus dan begint het met GroenLinks, dan de BoerBurgerBeweging en dan gaan we net zo lang in wisselwaarde door tot de coalitiepartijen op zijn en gaan we door met uitsluitend nog oppositiepartijen. Zullen we het zo eens doen?

Dan begin ik met mevrouw Siersema, die het woord voert namens GroenLinks. O, de heer Meendering, sorry. Ja, wie zegt dat de fractievoorzitters hierbij het woord zouden moeten voeren? Het woord is aan de heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dank, voorzitter, dit had 'u' niet verwacht, deze volgorde.

Om dan ook met de deur in huis te vallen en de spanning er een beetje uit te halen: GroenLinks zal instemmen met deze Begroting zoals die thans ter behandeling voorligt. Maar uiteraard zullen wij daar nog wel iets over zeggen om ook het College vandaag toch nog wat aan het werk te zetten. Een begroting die wat ons betreft erg beleidsarm is en waar we nog wel vragen over hebben. Vooral of in het verleden door het vorige College ingezette beleid wordt uitgevoerd zoals afgesproken. Maar dat kunnen we en dat zullen we dan ook controleren bij de Jaarrekening 2023 en ook bij de Voorjaarsmonitor die dan komt.

Tijdens de commissievergadering hebben we onze zorgen uitgesproken over diverse programma's met betrekking tot landbouw en natuurherstel, met als concreet voorbeeld het Programma Bos en Hout. We zien graag dat projecten die in gang zijn gezet, ook binnen die overeengekomen termijnen worden afgerond, lopende afspraken na worden gekomen. Voor ons blijft het evenwicht tussen landbouw en natuur van groot belang. Daarbij willen we ook zeker gaan voor een goed belegde biologische boterham voor de boer. En uiteraard halen we de NNN-doelstellingen, waar de Partij voor de Dieren mede namens ons nog een motie over zal indienen. Is het College het eens dat we die NNN-doelen gaan halen zoals afgesproken?

Tijdens de beantwoording in de commissie gaf gedeputeerde Emmens aan dat de vraag vanuit de agrarische sector om over te schakelen naar biologische landbouw, vrij gering is. Wij zouden dit graag omdraaien. Worden de mogelijkheden wel voldoende benut om de agrarische sector te informeren over een mogelijke overgang naar die biologische landbouw? Moeten we als provincie niet proactief de boer op om dit te promoten en te stimuleren, zodat de boeren een goede afweging kunnen maken? Is het College bereid hier meer tijd en energie in te steken? Biologische landbouw draagt immers ook bij aan de verbetering van de biodiversiteit en daarom wordt straks mede namens ons door D66 ook een motie ingediend.

Dan de Voedselbanken, uitgebreid besproken tijdens de commissievergadering. We hebben een vraag gesteld over de hoogte van de financiële provinciale ondersteuning, omdat wij van verschillende Voedselbanken signalen hebben gekregen dat ze worstelen met onder andere het op peil houden van hun voorraad. We zijn tevreden met de beantwoording van de gedeputeerde en wachten op het resultaat van de gesprekken met sociale partners. Wel zouden we graag willen weten wanneer deze gesprekken plaats gaan vinden en hoe wij als Staten geïnformeerd worden over de uitkomsten van deze gesprekken.

Kijkend naar deze Begroting maken we ons zorgen over het feit dat in december de eerste grote wijziging komt op die Begroting, waarbij wij het College voor willen stellen, gelden ter beschikking te gaan stellen aan Luchthaven Eelde. Inhoudelijk gaan we hier nu niet op in, maar u zult begrijpen dat wij hier geen voorstander van zijn. Noem dit alvast een schot voor de boeg van de discussie in december. Of om in luchtvaarttemen te blijven: wij zullen een noodlanding voorbereiden en de discussie in december gaan voeren. Wij hopen dat het College in de toekomst dit soort grotere uitgaven onderdeel laat zijn van de Begroting, zodat we de financiële gevolgen integraal kunnen beoordelen. Verzoek aan het College is dan ook, grote projecten mee te nemen in de Voorjaars- en Najaarsmonitor en uiteraard voorzien van een goede onderbouwing.

In dit kader maken we ons ook zorgen om de komende stop op zonneparken op landbouwgrond. Dit soort zaken vraagt ook om een integrale afweging. Willen we voorop blijven lopen in de energietransitie: stop dan met fossiel. We zien dit graag bevestigd door het College. Ook dit lijkt op een snelle actie om bij een bepaald publiek te scoren. Maar is die integrale afweging gemaakt? Wij willen dit graag binnenkort nader bespreken, maar al wel vast die vraag aan het College stellen: blijven we inderdaad koploper?

Dan nog een ander punt, windenergie. En dan vooral de overlast die veel inwoners ervaren door de lichtvervuiling. Het College geeft aan dat de ontwikkelaars weinig gebruikmaken van de mogelijkheden die er zijn om hier technische aanpassingen in te doen, door de lampen alleen daar waar nodig te laten branden. En ook zal een meer proactieve rol vanuit de provincie gewenst zijn, zeker gezien de maatschappelijke druk vanuit de bevolking. Is het College hiertoe bereid?

Mevrouw BAKKER (SP): Ik ga weer even terug naar de zon. Die schijnt nu buiten niet, maar de heer Meendering van GroenLinks heeft het over de zonneparken. Ik hoor de heer Meendering daarbij zeggen dat we koploper moeten blijven in de energietransitie en dat we dus de zonneparken nog nodig hebben op land. Begrijp ik dat goed? Of heeft GroenLinks daar ook een ander beeld bij?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, die discussie hoeven we wat ons betreft nu niet te voeren. Wij willen koploper blijven in de energietransitie. Daar horen heel veel dingen bij: zon op land zal daar onderdeel van kunnen zijn. Maar er zijn ook heel veel andere mogelijkheden. Wij hebben nu een brief gekregen van het College waarin staat dat zij met zonneparken op landbouwgrond willen stoppen. Dat is voor ons de aanleiding om die discussie wat ons betreft breder te gaan voeren. Niet nu, maar dit is even een vooraankondiging. Ik begrijp dat bij mevrouw Bakker met nog wat vragen blijft zitten, maar hierover gaan we zeker nog in discussie.

Na de windmolens kunnen we zeggen wat we al gezegd hebben: we steunen deze beleidsarme Begroting. We vragen het College om niet te veel met hagel te gaan schieten, maar te kiezen voor een integrale benadering van de vele dossiers die de komende jaren de revue gaan passeren. Laat hierbij de belangen en de toekomst voor onze inwoners vooropstaan: wonen en werken in een duurzame toekomst voor deze provincie met respect voor de natuur.

De heer MOES (BBB): Voorzitter, start de tijd! Ik had gedacht dat ik de eer had om als eerste het spits af te bijten, maar nu als tweede. De hernieuwde spreekijdregeling: ik zal proberen mijn tijd niet te verkwanselen. Want ik gun mijn fractiegenoten ook een maidenspeech zonder al te veel tijdsdruk.

Voor ons liggen de Begroting 2024 en de Najaarsmonitor 2023. De BBB is blij met de Begroting, de eerste van het College in de nieuwe samenstelling. Mooi om te zien hoe ons Hoofdlijnenakkoord hiermee steeds meer vorm krijgt. De keuzes die we gemaakt hebben, zijn duidelijk terug te zien. We investeren in onder andere ons erfgoed, in de leefbaarheid, in de economie en in de vrijetijdseconomie. We investeren in ons regionale vliegveld, zodat onze internationale positie ook in de toekomst geborgd blijft. En we bevriezen de provinciale autobelasting, de opcenten, zodat we niet meer koploper in duur autorijden.

Een mooi lijst met duidelijke keuzes voor de Groningers. Maar dat moet ook allemaal betaald worden. En je kunt niet alles, het is tenslotte net november en Sinterklaas is nog niet in het land. Wij zijn daarom erg blij met de sluitende Begroting voor 2024 en zeker ook met de financiële doorkijk tot en met 2027. Het valt zelfs iets gunstiger uit dan verwacht in de Voorjaarsnota of Perspectiefnota: gezond verstand maakt een gezonde financiële boekhouding. Gelukkig blijft er ook elk jaar weer ruimte voor het flexibele budget. Ik kijk dan ook uit naar alle voorstellen en moties die vandaag ongetwijfeld de revue zullen passeren en die aanspraak maken op dat flexibele budget.

En zo ook mij. Een tijdje geleden las ik over een project dat de gemeente Midden-Groningen is gestart samen met het Rode Kruis om ontbijttassen uit te delen aan kinderen die zonder ontbijt naar school gaan. Ik schrok hiervan, want ik dacht dat er al allerlei regelingen waren zoals de Voedselbank en het schoolontbijt. Maar het lijkt erop dat er nog steeds kinderen zijn die tussen wal en schip vallen. Daarom dien ik samen met de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Forum voor Democratie en Volt deze motie in.

De VOORZITTER: Ik heb een motie voor me, de eerste van dit debat, met de logo's van de BBB, de ChristenUnie, de Partij voor de Dieren, Forum voor Democratie en Volt. De titel van de motie is 'Ontbijttassen' en het volgnummer is 60. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023, Constatende dat:

- het Rode Kruis in samenwerking met de gemeente Midden-Groningen ontbijttassen uitdeelt voor kinderen die zonder ontbijt naar school gaan;
- een gevulde maag nodig is om te zorgen dat kinderen goed kunnen leren op school;
- niet alle gezinnen die deze hulp nodig hebben, aanspraak kunnen maken op bestaande regelingen;

Overwegende dat:

- het onacceptabel is dat kinderen in onze provincie met honger naar school gaan;
- ook buiten de gemeente Midden-Groningen gezinnen zijn die van zo'n regeling gebruik zouden willen maken;
- de provincie, ondanks dat zij op dit gebied geen wettelijke taken heeft, hier wel een betekenisvolle bovengemeentelijke rol kan vervullen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- projecten van Groninger gemeenten die tegengaan dat kinderen met honger naar school gaan, te ondersteunen met kennis, kunde, coördinatie en middelen;
- hierbij de ervaringen van de pilot in de gemeente Midden-Groningen te betrekken;
- hiervoor in 2024 maximaal 100.000 euro uit te trekken ten laste van het flexibele budget;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw STOLK (PvdA): Is de BBB zich ervan bewust dat voor die betreffende schoolontbijten 100 miljoen euro vanuit het Rijk beschikbaar is en dat ze daar onder andere van betaald worden? Ja, wij vragen ons af of die 100.000 euro niet beter op een andere plek of op een andere manier besteed kan worden.

De heer MOES (BBB): Ja, er zijn ook andere projecten lopende en ook landelijk is er veel geld beschikbaar gesteld om dit probleem aan te pakken. We denken toch dat het wel een heel goed signaal is om hier ook als provincie onze verantwoordelijkheid te nemen. En die 100.000 euro is ook niet bedoeld om alle voedselpakketten te betalen en uit te reiken, maar wel om onze rol te pakken als provincie en te ondersteunen en te helpen om te faciliteren en te coördineren. Dit zodat de gemeenten ook op korte termijn hulp kunnen krijgen bij het uitvoeren van deze pilot c.q. regeling.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, een aantal vragen. Want er wordt hier gesproken over die coördinerende rol die de provincie moet oppakken. Maar het is natuurlijk een gemeentelijke taak. Dus dat betekent ook dat er in dit huis geïnvesteerd moet worden om überhaupt voor kennis, ervaring en menskracht te zorgen. Zit dat allemaal in die 100.000 euro?

De heer MOES (BBB): Ja.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dan vraag ik mij af wat er daadwerkelijk overblijft voor de kinderen. Dat is vraag één.

Ten tweede: het gaat om een incidenteel verzoek dat hier neergelegd wordt. Wat hebben we daaraan? Moet je dit niet structureel gaan inbouwen? De heer Moes noemde ook al de Voedselbanken in dit kader. Is het niet handiger om dit via de Voedselbank te gaan spelen?

De heer MOES (BBB): Nou, gelukkig hebben we ook in ons Hoofdlijnenakkoord afgesproken dat we de Voedselbanken structureel gaan financieren en niet meer met incidenteel geld. Dus dat is in elk geval geborgd.

Dit moet volgens ons wel incidenteel, omdat dit ook heel erg gaat om de aanjagende functie en de signaalfunctie hiervan. Het is ook heel vaak zo dat kinderen die zonder ontbijt naar school gaan – ik heb dat zelf ook gezien als docent, toen ik voor de klas stond – een onderwerp van schaamte is. Het is best moeilijk om die doelgroep te bereiken. Dan is het goed denk ik dat we ook als provincie helpen te ondersteunen en ook een duidelijk statement afgeven dat wij klaarstaan om gemeenten te helpen. En ja, er zal geïnvesteerd moeten worden in die coördinerende rol. Maar goed, dat is juist de rol van de provincie om tussen de gemeenten in te helpen en te coördineren. Dat staat ook in de motie om ook de ervaringen van Midden-Groningen daarbij te betrekken, zodat we van elkaar kunnen leren. En dat zou juist wel een heel mooie rol van de provincie kunnen zijn.

De VOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, denkt de heer Moes dan niet dat de 2 miljoen die wij in totaal hebben aan flexibel budget, wel genoeg is? Want als dit een coördinerende rol is op dit punt, hoeveel van die punten hebben we dan liggen? Hoeveel flexibel budget hebben we dan nog en hoeveel moties kunnen we dan nog verwachten?

De heer MOES (BBB): Van mij slechts één motie op dit moment.

Mevrouw BAKKER (SP): Naast dat dit natuurlijk een sympathieke motie is en ook een grote zorg die de SP deelt met de BBB over dat er kinderen zijn die in armoede moeten opgroeien en dat dit probleem steeds groter wordt in ons land, vraag ik me ook af wat de BBB ook nog meer gaat doen naast deze motie. Bijvoorbeeld richting Tweede Kamer? Want het is natuurlijk een beetje pleisters plakken wat ze aan het doen zijn. Want we hebben een structureel probleem en dat kunnen wij hier in de provincie niet oplossen. Maar welke rol pakt de BBB daar dan ook in richting waar het probleem eigenlijk ligt?

De heer MOES (BBB): Nou, ik sta hier – ik zou bijna zeggen ‘helaas’. Maar dat meen ik niet want dit een prachtig mooie zaal, maar niet de Tweede Kamer. Natuurlijk hebben wij wel contact met onze landelijke fractie en dan kaarten we dit soort dingen ook aan. Op elk front waar wij actief zijn, zullen wij als BBB dit punt ook oppakken, zeker. Maar gelukkig ook landelijk is er al budget om dit aan te pakken. Maar dit gaat over de rol die wij als provincie kunnen nemen.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik bedoel eigenlijk niet dat we dit blijven aanpakken met Voedselbank-initiatieven voor schoolontbijten. Maar ik hoop dat de BBB haar Tweede Kamerfractie oproept om onze initiatiefwet voor een minimumloon naar 16 euro te steunen. Want dan kunnen we écht gaan oplossen.

De heer MOES (BBB): Ik hoorde daar geen vraag in, voorzitter.

De heer DE WIT (CDA): Ik houd het iets dichterbij huis. Wij hebben als CDA veel sympathie voor deze motie. Tegelijkertijd zijn er vanuit het Rijk en vanuit veel gemeenten ook wel soortgelijke initiatieven. Wij willen niet dat scholen straks in de problemen terechtkomen zodat ze hiernaartoe moeten en daarnaartoe moeten. Is de BBB ook bereid om te kijken welke initiatieven er zijn en hoe we daar zo goed mogelijk op aan kunnen sluiten, in plaats van dat we dit zelfstandig gaan doen?

De heer MOES (BBB): Deze motie is juist bedoeld om gemeenten te helpen om aan te sluiten en om te faciliteren en te ondersteunen. En beslist niet om op voorhand iets te doen wat ook al op andere plekken gebeurt. Er zijn ook al initiatieven – ik noemde dat net ook al – maar het feit is dat er nog steeds kinderen zijn die echt tussen wal en schip vallen. Die niet de juiste regelingen weten te vinden of dat de school bijvoorbeeld niet meedoet aan een schoolontbijt, omdat ze een net te goede school zijn en net niet voldoen aan die regeling. Dus het gaat echt om een vrij kleine groep. Bij deze pilot gaat het in elk geval om een vrij kleine groep die tussen wal en schip valt. Dus dit is een heel gerichte aanpak en het is absoluut niet de bedoeling dat we dubbele dingen gaan doen als overheid. En het is ook niet de bedoeling dat wij als provincie dit in de praktijk gaan oppakken en uitvoeren, maar puur om gemeenten te helpen en te faciliteren, mochten er gemeenten zijn in Groningen die dit ook willen gaan doen, en hen daarbij te helpen.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Mag het interromperen tegenwoordig maar twee keer, voorzitter?

De VOORZITTER: Ik tel slecht. Ga uw gang.

De heer DE WIT (CDA): Ik zal bij twee keer houden. Heeft de BBB ook al met gemeenten gesproken over wat zij het liefst hebben? En zo niet, is de BBB dan bereid om eerst dat gesprek aan te gaan, zodat we straks niet iets optuigen waar mensen niks aan hebben? Maar juist ervoor zorgen dat we goed mogelijk aansluiten, zodat we uiteindelijk het doel bereiken dat de BBB belangrijk vindt en wij als CDA ook?

De heer MOES (BBB): Nou, de BBB als zodanig niet. Maar de heer Geijtenbeek van de ChristenUnie heeft hier bijvoorbeeld werk in verzet. We hebben deze motie ook samen ingediend en er was

inderdaad zeker wel behoefte. Ook de gemeentelijke ambtenaar die hiermee bezig was, gaf aan dat er wel een mogelijk gat en een behoefte voor de gemeente dat de provincie daar een coördinerende rol in pakt. Zeker.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Is de heer Moes net als mijn fractie verbaasd dat wanneer hij voorstelt om te zorgen dat kinderen niet meer met honger naar school gaan, het dan niet de liberalen zijn die daar de meeste vragen over stellen, maar dat het partijen als de PvdA, GroenLinks en de SP zijn die daar de meeste vragen bij hebben?

De VOORZITTER: Listig. De heer Moes?

De heer MOES (BBB): Het was mij nog niet zozeer opgevallen. Maar inderdaad, dat is verbazingwekkend.

De VOORZITTER: Ik dacht al dat de heer Geijtenbeek verder geen vragen had. De heer Zwart.

De heer ZWART (PvH): Uiteraard een zeer sympathiek voorstel. En uit mijn ervaring voor de klas en van mijn kinderen weet ik ook dat het inderdaad veel voorkomt. Ik heb toch twee vragen. Ik hoorde het bedrag van 100 miljoen noemen dat de overheid hiervoor ter beschikking stelt. Dat loopt al een aantal jaren. En nou is er 100.000 euro vanuit de provincie nodig om de zaken goed te stroomlijnen. Dat kan ik niet helemaal *matchen*. Komen de gemeenten er niet meer uit? Loopt het op dit moment niet goed? Waar zitten de kinken in de kabel – om het zomaar te zeggen?

En ik begrijp dat er ook gemeenten zijn die niet meedoen. Dat kan niet aan de 100 miljoen liggen. Wat zijn de redenen dat gemeenten nog niet meedoen? En waarbij helpt deze 100 miljoen als pleister op deze wonde?

De heer MOES (BBB): Ik denk dat de ene vraag de andere beantwoordt. De reden dat sommige gemeenten wellicht nog niet meedoen, is vast niet dat er te weinig geld voor beschikbaar zou zijn. Maar wellicht wel dat er wat kennis en kunde mist, of dat ze toch graag wat geholpen of gefaciliteerd willen worden. Willen leren van andere gemeenten die zo'n project al doen en ook willen weten welke regelingen er zijn allemaal. Er zijn meerdere dingen tegelijk aan de orde. Dus juist daarom kan de provincie hier een coördinerende rol in vervullen.

De heer ZWART (PvH): Dat maakt bij mij de opmerking los dat vanwege het feit dat gemeenten elkaar moeten vinden om dit op poten te zetten, de provincie de 100.000 euro moet gaan fourneren. Is die conclusie bij mij juist? En is het niet logischer, dit gehoord hebbende, dat we een oproep doen aan de gemeenten om met elkaar te gaan overleggen hierover en inderdaad een regeling te maken? Moet daarvoor 100.000 euro bij, terwijl ze al 100 miljoen ter beschikking hebben?

De heer MOES (BBB): Ik hoop van harte dat het niet nodig is om daar 100.000 euro aan te besteden en dat het inderdaad zo eenvoudig is om even een belletje te doen of een mail uit te laten gaan naar de verschillende gemeenten om dit uit te rollen. En wellicht zijn we dan met een paar tientjes klaar. Maar die 100.000 euro is ook niet een soort van afprijzen dat wij vastleggen, maar meer een plafond om toch even aan te geven dat we niet willen dat er bijvoorbeeld per ongeluk 2 miljoen aan besteed wordt of iets dergelijks.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvH): Ja, ten slotte. Dus de conclusie mag zijn: probeer dit samen op te lossen tussen de twee tientjes en 100.000 euro? Dan zijn wij tevreden. Die oproep vanuit deze Statenzaal zou ik graag willen ondersteunen.

De heer MOES (BBB): Nou ja, die oproep kan natuurlijk altijd. Ik denk dat het goed is om dit wel professioneel aan te pakken. Daarom hebben wij dat budget beschikbaar willen stellen.

Dan ten slotte in de categorie 'kost niks, maar levert wel wat op'. In ons Hoofdlijnenakkoord is een aantal concrete zaken opgenomen dat gewijzigd moet worden in de Omgevingsverordening, waaronder bijvoorbeeld dat de maximale ashoogte van kleine windmolens van 15 naar 20 meter gaat. In principe zou dit gewijzigd worden met de uitrol van de nieuwe Omgevingswet en de bijbehorende Provinciale Omgevingsvisie. Alleen, die is naar verwachting pas klaar in 2025. Wij zouden wachtende boeren, onder wie ook de molenboeren, blij kunnen maken met een halfjaar versnelling. Dit kan als we

de wijziging in de actualisatie van de Omgevingsvisie meenemen, die begin 2024 van start gaat. Graag een toezegging van het College hierop. Dat scheelt mij weer een motie tikken voor de tweede termijn.

Voorzitter, stop de tijd!

De VOORZITTER: Dat zullen we doen, dank u wel. Dan kijk ik naar de fractie van de VVD en geef het woord aan de heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): De volgorde is wat creatief vandaag.

Het Hoofdlijnenakkoord '*Veur mekoar*' is op geld gezet en een belangrijk uitgangspunt van de nieuwe coalitie is de Groninger: wat is goed voor de Groninger? Bij de exacte invulling daarvan kun je natuurlijk van mening verschillen over deze vraag, maar het hele principe en de denkwijze dat de overheid er is voor de inwoners, spreekt de VVD aan. Dat vinden we een gezond uitgangspunt. Wat is er goed voor de Groninger en waar moet de provincie zich dan sterk voor maken? Dat is een bloeiende economie, een mooie ruimte in ons Groninger landschap en erfgoed, bereikbaarheid en een bloeiend cultureel leven. De huidige Begroting is sluitend, maar is alleen ingevuld voor 2024. En is dat nou omdat de coalitie het wat lastig vond om knopen door te hakken? Of dat zij echt een nieuwe cultuur wil waarin we met elkaar de zaken kunnen gaan invullen? Wellicht is het van beide een beetje, maar wij willen in ieder geval de komende jaren gaan constructief meedenken om de zaken goed in te vullen.

Bereikbaarheid is heel belangrijk in onze provincie, zowel lokaal als internationaal. We zijn ook erg verheugd dat Groningen Airport Eelde in de lucht blijft, een moeilijke en belangrijke keuze voor Groningen. Daar komen we ook nog verder over te spreken, maar voor nu willen we er ook op wijzen dat de luchthaven ook aangesloten moet zijn op het openbaar vervoer.

Tijdens de behandeling van de Begroting in de commissie heeft de VVD een vraag gesteld over het verschuiven c.q. het naar voren halen van gelden vanuit de bestemmingsreserve. Kan de gedeputeerde ons nogmaals bevestigen dat het enkel om een verschuiving of het naar voren halen gaat, dus dat er niets anders wordt gedaan met die gelden? Daarnaast vragen wij of dit duurzaam en financieel haalbaar is, het naar voren trekken van reserves. Want als we dat in latere jaren gaan herhalen, dan is de bodem van de schatkist, vrees ik, in zicht aan het eind van deze periode. Ook over de reserves ten aanzien van de bereikbaarheid vragen wij ons af hoe het zit met bijvoorbeeld de middelen voor Ring-West.

Een bloeiende economie is belangrijk voor de Groninger en een sector waar in Groningen nog meer te verdienen valt, is inderdaad de vrijetijdseconomie. Deze sector levert veel praktische banen op en als we naar de verdere toekomst kijken, dan zie ik ook getallen met potlood. Daar lijkt toch wat minder op ingezet. Ik vraag het College dan ook: wat zijn de speerpunten op dit terrein? Hoe denkt het College over de marketingstrategie van Groningen? En hoe zorgen we ervoor dat niet alleen de Groningers genieten van onze mooie provincie?

Op het terrein van cultuur is het belangrijk dat er voldoende middelen zijn om de *fair practice code* en de *fairpay* beginselen invulling te geven, om aanspraak te kunnen maken op landelijke fondsen, moeten de middelen matchen met deze gelden. Wij vragen het College dan ook hoe het met de invulling van deze belofte staat van *fair pay* en de aansluiting van provinciale middelen op landelijke fondsen?

Gronings erfgoed en ruimtelijke kwaliteit zijn belangrijk voor de Groningers, maar ook voor bezoekers vanbuiten. Op welk wijze wil het College de ruimtelijke kwaliteit borgen? Is er bijvoorbeeld geld beschikbaar voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen om de kwaliteit daarbij te verbeteren of bijvoorbeeld te behouden? Het Rijk kende vroeger bijvoorbeeld ook gelden toe voor kunst bij grote projecten. Zou je zoiets ook provinciaal op het gebied van ruimtelijke kwaliteit kunnen doen?

Tot slot ook nog iets over de inzichtelijkheid en duidelijkheid van de Begroting. Er is een motie 'Busje komt zo' ingediend om geld beschikbaar te houden voor een buslijn. Ik wil het niet hebben over de inhoud daarvan, maar wel de wijze waarop die is opgenomen: direct uit de algemene middelen. De heer Schmaal heeft gezegd dat wij Staten dat zo bepaald hebben in de motie. Ik zou zeggen: Staten, doe dat niet weer. En College, neem op dit punt een motie niet over. Want we zorgen dat we hier geen praktijk van maken en sluipenderwijs allerlei dingen, onder andere labels, in onze financiële stukken gaan stoppen.

Tot slot nog één compliment aan het einde van mijn betoog in de eerste termijn over het verliezen van de koppositie van Groningen bij de opcenten motorrijtuigenbelasting. Dat is pas goed voor de Groninger.

De heer KOLTHOF (PvdD): Nu ik die Triple-V Bokaal voor mijn neus heb, moet ik het even goed gaan doen vandaag en het goede voorbeeld geven.

Wij vragen ons het volgende af naar aanleiding van het begin en einde in dit betoog. De VVD is voorstander van Groningen Airport Eelde en we gaan de komende jaren, ook in 2024, 1,8 miljoen investeren in Groningen Airport Eelde voor de dekking van die NEDAB-kosten. Maar ondertussen zijn er verschillende buslijnen die een aantal jaren terug weg zijn bezuinigd. Dat betekent dat een heel aantal mensen niet meer gebruik kan maken van het openbaar vervoer. Welke keuze zou de VVD daarin maken? Ziet de VVD ook dat het busvervoer structureel noodzakelijk is en dat het vliegverkeer wat dat betreft een luxe is?

De heer BENNEMA (VVD): Wij zien het vliegverkeer als een modaliteit van vervoer en niet als een luxe. Maar ook absoluut als een verbinding naar Groningen toe, een verbinding waardoor je bedrijven kunt krijgen in Groningen. Een verbinding waardoor je je vestigingsklimaat verbetert. Dus een absolute voorwaarde om hier ook meer welvaart te creëren. Openbaar vervoer is ook belangrijk, maar het moet wel zo zijn dat – als ik het even grof zeg – we geen lege bussen hete lucht laten verplaatsen van A naar B, wat ook niet helemaal goed voor het milieu is. Dus je moet openbaar vervoer wel aanbieden, maar dat moet je ook slim doen. Ik denk dat je ook goed moet kijken naar nieuwe technieken en dat mensen ook met kleinere busjes of op andere manieren van A naar B kunnen komen. Dat moet je ook aanbieden: het is 'en-en'.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, de heer Moes zei net dat Sinterklaas nog niet in het land is. Maar alle keuzes, alles is belangrijk wat betreft de VVD. Er zijn een hele hoop lijnen verdwenen, er zijn heleboel mensen vanwege een kleine beurs of bijvoorbeeld vanwege een handicap afhankelijk zijn van dat openbaar vervoer. Zouden we niet dat geld voor Groningen Airport Eelde, dat toch meer een luxe lijkt te zijn, kunnen investeren in het busvervoer? Ik hoor graag uw reflectie daarop.

De heer BENNEMA (VVD): Nee, die keuze is zo gemaakt en dat is een keuze. Daar kunnen wij ons ook in vinden. Je kunt niet alles in stand houden. We hadden nog veel meer OV-lijnen. Toen kwam de auto op, toen is er veel meer geïndividualiseerd. Je moet wel kijken hoeveel geld daarin steekt. Want ook bij het geld dat je aan het OV uitgeeft, moet er wel een evenwicht zijn tussen het gebruik en de besteding. Natuurlijk moet je kijken hoe je mensen zo goed mogelijk van A naar B kunt krijgen. Als er mensen met speciale problematiek zijn, dan kun je daar ook andere ondersteuning, zoals taxi's, voor inzetten. Maar je moet uiteindelijk wel de middelen afwegen tegen het gebruik daarvan. Ja, en dan zul je soms tot de conclusie komen dat een bepaalde buslijn niet uitkan.

De VOORZITTER: De heer Kolthof, ten slotte.

De heer KOLTHOF (PvdD): Tot slot. Ik constateer dan dat de VVD 1,8 miljoen euro investeert in Groningen Airport Eelde en dat daarmee een heleboel mensen, die het openbaar vervoer toch al duur vinden, in de steek worden gelaten door deze partij.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, dat is een constatering die ik zeker niet deel. Als je Luchthaven Eelde zou sluiten, krijg je ook bepaalde vestiging van bepaalde bedrijven niet meer. Dan heb je ook een welvaartsnadeel. Je krijgt bepaalde industrieën. Ik zie ook weer in de media dat bepaalde bouwers zich hier willen vestigen nabij de luchthaven, die verbonden zijn aan met waterstof vliegen. Dat zijn allerlei ontwikkelingen, zoals *hightech*, die ook gewoon handwerk naar Groningen halen. Dus daar is Eelde ook belangrijk voor. Dus deze voorstelling van zaken is compleet verkeerd.

De heer ZWART (PvH): Ik zou graag even naar voren willen halen de laatste opmerking namens de VVD van de heer Bennema. Namelijk dat hij blij is met het feit dat Groningen een middenmoter wordt bij de opcenten motorrijtuigenbelasting. Dat is de laatste vier jaar wel anders geweest. En ik zou graag willen weten van de VVD of de komende vier jaar de VVD deze mening blijft houden.

De heer BENNEMA (VVD): Nou, ik gaf aan heel erg verheugd te zijn over het verlies van die koppositie. Dus ja, zeker houden wij deze mening. Kijk, in de coalitie is het altijd geven en nemen. De vorige keer in de coalitie hebben we ons ingespannen voor de bevrozing van de stijging. Alleen, de indexering is toen nog wel doorgedaan. Dat is zo, dat hebben we niet kunnen binnenhalen. Maar als het aan de VVD ligt, dan is dit een punt dat wij van harte onderschrijven.

De heer ZWART (PvH): Dus de conclusie is gerechtvaardigd om te zeggen dat de VVD meer belang hecht aan de coalitie dan bij de burgers van Groningen de afgelopen vier jaar? En dat is een punt dat ik wil toch graag wilde onderstrepen.

De VOORZITTER: Ik denk dat de heer Bennema dat niet met u eens is.

De heer BENNEMA (VVD): U kunt altijd denken dat je gelijk hebt en lekker aan de kant allerlei dingen roept in plaats van beleid met elkaar te maken, ook wat in te leveren en te kijken hoe je het land goed bestuurt. Zo zit de VVD in de wedstrijd.

De VOORZITTER: Dan is dan duidelijk. Was u klaar met uw betoog?

De heer BENNEMA (VVD): Ja, voorzitter.

De VOORZITTER: Dan zijn wij toegekomen aan de woordvoering van de Partij van de Arbeid en die is van mevrouw Stolk.

Mevrouw STOLK (PvdA): De Partij van de Arbeid constateert dat de Begroting 2024 een beter perspectief laat zien dan eerder werd verwacht. En dat is mooi. Mooi dat er toch iets meer ruimte is om dingen te doen voor de Groningers. En mooi dat het College van Gedeputeerde Staten een evenwichtige begroting kan presenteren. De PvdA kan zich dus ook vinden in de voorstellen die vandaag voorliggen.

Wij hebben nog wel een paar opmerkingen. De Begroting 2024 omvat een eerste uitwerking van het Hoofdlijnenakkoord. De periode erna, 2025-2027, moet nog nader worden ingevuld. U hebt toegezegd daar op korte termijn een langeretermijnagenda voor te presenteren en dat is voor ons wel heel belangrijk. Want wij willen ons goed kunnen voorbereiden. De PvdA wil zaken door kunnen spreken met de achterban, met de Groningers. Daar hebben we tijd voor nodig. Nu is het soms te kort dag. Dus we hopen dat dat snel komt en we horen graag van het College hoe snel dat kan.

We willen als PvdA dat iedereen mee kan doen. We zijn daarom heel positief over de voortgang die wordt gemaakt op de invulling van de participatiebanen bij de provincie. Maar wij willen meer. We horen graag hoe het College ons op de hoogte houdt van de basisbanen en wanneer we een uitvoeringsplan op dat vlak kunnen verwachten. We hebben daar goede ervaringen mee in de stad Groningen en wij denken dat dat in de provincie heel veel kan bijdragen, zodat mensen niet langer aan de kant blijven staan.

We willen dat iedereen mee kan doen als het gaat om kunst en cultuur. Het bezoeken van een voorstelling, een concert of een tentoonstelling zorgt dat mensen worden geraakt. Dat mensen op een andere manier met elkaar in contact komen en dat je even anders kijkt naar de wereld. Maar ook dat we onze prachtige en unieke omgeving in Groningen koesteren en delen met anderen als het gaat om erfgoed. De nieuwe periode van de Cultuurnota komt eraan en de PvdA hoort graag wanneer we die kunnen verwachten.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik hoor de PvdA hier altijd haar stokpaardjes delen. Kan de woordvoerder van de PvdA ook aangeven om hoeveel basisbanen het concreet gaat?

Mevrouw STOLK (PvdA): Nou, dat is precies wat wij hopen te horen in het uitvoeringsprogramma. Er is een bedrag voor gereserveerd en we weten nog niet hoeveel banen, maar zo veel mogelijk. In de stad Groningen gaat het volgens mij nu om iets minder dan honderd. Dat betekent honderd mensen die anders thuiszitten, die depressief zijn, die veel zorg nodig hebben, die nu een volwaardig onderdeel uitmaken van de maatschappij. En daar willen we ons voor inzetten. We hopen dat het er zo veel mogelijk zijn en wij hopen te zien in het uitvoeringsprogramma wat de doelstelling wordt.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik zou ook de woordvoerder van de PvdA willen vragen in welke branches de PvdA denkt die basisbanen te realiseren.

Mevrouw STOLK (PvdA): Dat kan in alle branches zijn. Het hangt er ook een beetje vanaf. Bij de basisbanen wordt eerst gesproken met de mensen en er wordt gekeken waar zijn eventueel zouden kunnen worden geplaatst in een basisbaan. Tegelijkertijd wordt natuurlijk ook gepraat met instellingen. Dus het is heel verschillend. Dat hangt van de persoon af. De kern van de basisbaan is ook dat er uit wordt gegaan van de mensen in plaats van 'dit is een baan en hier zit een persoon en dat matcht niet'. Dat is natuurlijk precies het probleem van de mensen die nu in onze arbeidsmarkt zitten, waar in

principe genoeg banen zijn, maar die nu nog geen plek vinden. Die hebben iets meer begeleiding nodig, dus dat vraagt een goede *matching*.

De PvdA wil dat iedereen mee kan doen als het gaat om bereikbaarheid. Een goed OV is ontzettend belangrijk om naar school, werk, familie, theater en sport mee te gaan en mee te kunnen doen in de maatschappij. We vinden het dus ook heel goed dat de tarieven niet stijgen, maar hebben ook zorgen over de mogelijk extra kosten die op ons afkomen. Die zijn een paar keer genoemd, maar nog niet geconcretiseerd. Kan GS aangeven op welke termijn er meer duidelijkheid is daarover?

De PvdA wil ook dat iedereen fijn en betaalbaar woont in een gezonde omgeving. Wij zijn daarom positief over de Regio Deals en zien daarbij kansen om bij te dragen aan de aanpak van de energiearmoede en aan de verbetering van de welvaart in het bijzonder en het welbevinden van de Groningers in het algemeen.

Tot slot. Iedereen moet kunnen leven in een gezonde omgeving waar we de zorg dragen voor toekomstige generaties. De ontwikkelingen met de gebiedsprocessen, waar de invulling plaatsvindt met participatie van bewoners, vinden wij een heel goede. Maar we hebben wel zorgen over de financiering van die opgave waar we voor staan als het gaat om natuur en klimaat. Kan GS aangeven welke zaken ze nu al doen en welke zaken vertraging oplopen doordat financiering van het Rijk nog op zich laat wachten?

De heer DE WIT (CDA): Wij kennen als CDA de Partij van de Arbeid als een partij die heel veel waarde hecht aan voldoende werkgelegenheid. Tegelijkertijd zien wij dat het nieuwe College voornemens is om na 2024 fors minder te investeren in werkgelegenheid. Hoe kijkt de Partij van de Arbeid daartegenaan?

Mevrouw STOLK (PvdA): Ik heb niet de indruk dat er fors minder daarin geïnvesteerd wordt. Want er is ook het Just Transition Fund waarmee heel veel wordt geïnvesteerd in de arbeidsmarkt. Dus ik zou bij dezen ook de betreffende gedeputeerde willen vragen om daarop te reageren. Want ik denk dat we daar een verschillende conclusie uit trekken.

De heer DE WIT (CDA): Kan ik daaruit concluderen dat de Partij van de Arbeid nu al rekent op alle middelen vanuit het Just Transition Fund en daardoor ermee instemt dat de financiering vanuit de provincie omlaag gaat?

Mevrouw STOLK (PvdA): Nee, dat is geen juiste conclusie.

De heer DE WIT (CDA): Ja, slotvraag. Wat is dan wel de juiste conclusie van de Partij van de Arbeid waarom er straks minder geïnvesteerd gaat worden?

Mevrouw STOLK (PvdA): Excuus, het laatste stukje van de vraag heb ik niet goed verstaan.

De VOORZITTER: Doet u nog eens.

De heer DE WIT (CDA): Dat is goed, voorzitter. Wat is dan voor de Partij van de Arbeid wél de conclusie om na 2024 minder te gaan investeren in de economie van de provincie Groningen?

Mevrouw STOLK (PvdA): Volgens de Partij van de Arbeid wordt er niet minder geïnvesteerd in de arbeidsmarkt. Maar ik ben benieuwd wat de gedeputeerde daarover te zeggen heeft. Want dat is zeker niet onze inzet.

Mevrouw BAKKER (SP): Gezien de beperkte spreektijd heb ik geen heel mooi epistel voorbereid – helaas. Voorzitter, u zegt ook altijd: tijd is een van de kostbaarste dingen die we hebben en die moet je goed inzetten. Wij zijn als SP nu een kleine partij geworden en wij moeten onze tijd goed inzetten. En die tijd hebben we de laatste periode vooral besteed aan op straat zijn. En ondanks dat Nij Begun er is, hebben we gezien dat de problematiek en de zorgen bij de inwoners natuurlijk nog lang niet zijn opgelost rondom de gaswinning. Ik ben de afgelopen periode ook veel met mijn Statencollega's van de SP uit de provincie Drenthe naar onder andere de dorpen geweest rondom het gasveld in Norg, in verband met de mogelijke gaswinningsplannen van de NAM over het clustergas. Daar heb ik vooral mijn tijd aan besteed. Dus niet heel veel tijd aan de Begroting. Maar wij hebben wel twee belangrijke dingen. Mijn fractiegenoot Fenna Feenstra heeft daar ook wel vragen over gesteld tijdens de commissie. Ik zou daar nog iets meer willen horen vandaag van het College.

Dat gaat – dat zal u niet verbazen – natuurlijk over leefbaarheid. Want in het Coalitieakkoord is afgesproken dat er een leefbaarheidsvisie opgesteld. Het huidige leefbaarheidsprogramma, dat nu al een tijdje loopt, loopt aan het eind van dit jaar af. Maar wat gaat er dan per 1 januari 2024 gebeuren? Komen er projecten stil te liggen op dit voor ons als SP in ieder geval belangrijke programma? Of worden er nog nieuwe dingen opgepakt? Graag krijgen we hier wat meer duidelijkheid over. Want er wordt nu een leefbaarheidsvisie opgesteld, terwijl we al jaren al een leefbaarheidsprogramma hebben. Gaat dan het opstellen van die visie niet voor de nodige vertragingen zorgen en het doel, dat dit College heeft op werk te maken van de verbetering van de brede welvaart van de inwoners van onze provincie, niet juist in de weg staan? Het College heeft aangegeven dat inzetten op leefbaarheid in nauwe afstemming plaatsvinden met de sociale agenda van Nij Begun. Maar hoe lang gaat het dan nog duren voordat onze inwoners daar écht iets van terugzien? Dit baart onze fractie zorgen. Wanneer wij huis-aan-huis gaan, horen we dat mensen vooral wakker liggen van hoe ze alles moeten betalen. Maar ook over de toekomst van hun wijk, buurt, dorp of stad. Dit heeft wat de SP betreft de hoogste prioriteit. Graag horen we van het College hoe zij de komende jaren de leefbaarheid gaan invullen. En ik neem dan geen genoegen met een antwoord ‘dat gaan we met elkaar in de leefbaarheidsvisie vaststellen’. Want we hebben al jaren een leefbaarheidsprogramma. Daar zijn evaluatiepunten uit beschikbaar, dus daar kan het College iets over zeggen.

Bij een leefbare provincie hoort ook een gezonde leefomgeving. Toezicht en handhaving op bedrijven die mogelijk invloed hebben op de gezondheid van mens, natuur en milieu heeft wat de SP betreft ook prioriteit. We zien dat dit al een tijdlang onder druk staat en dat de huidige vergunningen verouderd zijn en niet voldoen aan de strengere wetgeving. Vorige week tijdens het debat over de lozingen in de Waddenzee zagen we een College dat hier werk van wil maken. Dat vinden we echt fijn, maar dat ‘werk maken’ is wat ons betreft nog allemaal te vaag. Ook omdat we zien dat de expertise en de menskracht niet aanwezig zijn bij ons als provincie of bij de Omgevingsdienst. Daarom dienen we de volgende motie in, omdat we écht willen dat hier stappen ingezet gaan worden.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met de logo's van de SP en de Partij voor de Dieren. Daarboven staat: ‘Vergroten capaciteit Milieuzaken’ en het volgnummer is 61. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Constaterende dat:

- het College heeft aangegeven, de problemen rondom Nedmag prioriteit te geven;
- er op dit moment niet gekeken wordt naar cumulatieve lozingseffecten;
- er naast reguliere toezicht en handhaving ook nog grote opgaves binnen korte tijd opgelost moeten worden, zoals onder andere het verhogen van de waterkwaliteit en het verlagen van de CO₂-uitstoot;
- er op dit moment een grote achterstand is op de actualisaties van vergunningen;

Overwegende dat:

- er bij het verduurzamen van bedrijven soms aanpassingen in de vergunning nodig zijn, zoals bijvoorbeeld bij de RWE;
- de klimaatverandering vraagt om het terugdringen van broeikasemissies naar nul en dat bedrijven hierop gecontroleerd en begeleid moeten worden;
- de zoetwaterbeschikbaarheid een steeds grotere uitdaging wordt en aanvragen voor ontwikkelingen die gebruikmaken van zoet water, ook in het licht van waterbeschikbaarheid moeten bekeken;
- er behoefte is aan meer capaciteit op Milieuzaken, al dan niet uitbesteed aan de Omgevingsdienst Groningen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- te onderzoeken hoeveel extra expertise, capaciteit en geld er nodig is om alle opgaves de komende jaren goed te onderzoeken en hiervoor een plan van aanpak te maken, inclusief benodigde financiële middelen en deze voor de vaststelling van de Perspectiefnota met de Staten te delen;

En gaan over tot de orde van de dag.’

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Dan tot slot. Wij zullen instemmen met deze Begroting en wij hebben tijdens de commissie ook kritische noten geuit over de subsidies die naar multinationals gaan. Daar wordt naar gekeken door dit College. We zullen daar hopelijk komend voorjaar duidelijkheid over krijgen. Dat is ook een van de aandachtspunten waar we bij de Perspectiefnota en ook bij de Begroting van

volgend jaar weer goed naar zullen kijken. We hopen ook dat er een verschuiving zal optreden naar minder subsidies naar multinationals en meer geld voor onze inwoners.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Mijn fractie heeft de tijd niet gebruikt om in Norg en in andere Drentse dorpen de straat op te gaan, maar wel om de Gróningse Begroting te bestuderen. We zijn dan ook blij dat we daarin zagen dat er een sluitende begroting is voor volgend jaar, met zelfs een meerjarig sluitend perspectief voor de jaren die daarop volgen, maar wel met onzekerheden omgeven, Geld waarvan we nog niet weten of het wel binnenkomt of het er wel uitgaat en dat maakt de toekomst spannend.

We zien ook dat dit College geen gras laat groeien over de ambitie om de regeling voor erfgoed uit te breiden naar buiten het aardbevingsgebied. En daar zijn we heel erg blij mee, want zo helpen we de eigenaren van de prachtige kerken, borgen en boerderijen in onze provincie om dit Groningse erfgoed te bewaren.

Maar er zijn ook aandachtspunten. Allereerst wordt voor de meerjarige dekking onder andere gebruik gemaakt van geld dat we opzij hebben gezet voor kostenstijgingen van infrastructurele projecten. Het is heel mooi dat wie minder nodig lijken te hebben, maar onze fractie wil ervoor waken dat deze reserves groot genoeg blijven om ook tegenvallers en prijsstijgingen in de toekomst op te blijven vangen.

Daarnaast hebben we in de commissie gesproken over het voornemen van het College, de nieuwe plannen samen met de Staten te concretiseren. Daarvoor moeten de Staten wel weten wanneer we wat kunnen verwachten, zodat we ons met werkbezoeken en bijeenkomsten kunnen voorbereiden. Ook dat is de Staten in positie zetten en daarvoor vragen wij de hulp van dit College.

Dat gezegd hebbende zijn er nog twee zaken die we het College mee willen geven. Wie plannen maakt voor de toekomst, moet ook denken aan de toekomst. En de jeugd hééft die toekomst. Daarom dienen we vandaag met verschillende partijen voorstellen in ten behoeve van de Groningse kinderen en jongeren. We hopen dat heel veel partijen hier in deze Staten niet alleen de sympathie zien van die moties, maar ook de noodzaak.

Tot slot. We besluiten vandaag met deze Begroting over de plannen en het budget voor volgend jaar. We wensen het College daarbij Gods onmisbare zegen toe. Want niet voor niets staat in Spreuken 16:9: *'De mens maakt plannen, maar de Heer bepaalt wat er gebeurt.'*

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan geef ik nu voor D66 het woord aan mevrouw Buigel en ik maak de aanwezigen erop attent – dat kan ook niet anders, zo vlak na haar beëdiging – dat dit een *maidenspeech* betreft.

Mevrouw BUIGEL (D66): Om maar een beetje persoonlijk te beginnen. Ik ben opgegroeid in het mooie Warffum, in het hoge noorden, in een gezin met twee grote broers. We wonen boven op een hoge wierde die dit dorp kenmerkt met uitzicht op het oude gemeentehuis van Warffum. En aan de gevel van dit gebouw hangt nog steeds het rode wapen van Warffum met twee Maltezer kruisen. Hetzelfde wapen hangt ook hier in de Statenzaal. Dat is voor mij natuurlijk een hartstikke mooi herkenningspunt.

Met een vader als historicus werden wij als kinderen al jong voorgelicht hoe de omgeving en de mensen elkaar gevormd hebben door de eeuwen heen. En het kan niet anders zijn dat ik daardoor altijd geïnteresseerd ben geweest in hoe het vroeger was en wat we daarvan kunnen leren. Mogelijk zal dat ook wel mijn studiekeuze hebben beïnvloed, want ik ben als achttienjarige naar Groningen verhuisd met de droom om archeoloog te worden. Echter leek het mijn verstandige moeder toch wel belangrijk voor de toekomst dat ik er een business-studie naast deed. En ja, uiteindelijk sta ik hier als afgestudeerd *financial* en ben ik werkzaam als strategisch adviseur bedrijfsvoering. Het kan soms ook een beetje gek lopen.

Gelukkig helpt deze studie mij wel bij het begrijpen van deze Begroting die nu voor ons ligt. Die Begroting, zoals D66 heeft aangegeven in de commissie, is voor 2024 sluitend gemaakt door het hanteren van wat ons betreft een creatieve kaasschaaf. We maken ons daarom ook zorgen over de fundamentele keuzes die het College de komende periode gaat maken wat betreft de ambities te realiseren. We zijn ook echt teleurgesteld dat het meerjarenperspectief missende is.

De beoogde coalitie geeft aan te willen besturen met een verbindende, duidelijke en eerlijke, oprechte stijl. En daarom verwachten we ook binnen een aanzienlijk een stevig meerjarenperspectief waarmee duidelijk aangegeven kan worden welke keuzes er zijn gemaakt. Niet alleen voor ons, maar ook voor de Groninger. Want ja, waar baseren we nu onze keuzes op? We willen daarom toch benoemen – het is al eerder gezegd – dat we het gek vinden dat in de Begroting bijvoorbeeld Airport Eelde niet is opgenomen. Het staat wel in verscheidene overzichten, maar nergens zijn de kosten benoemd en dat terwijl de kosten in april al bekend waren, zo werd aangegeven in de beantwoording

van onze technische vragen. We willen een College dat duidelijkheid schept in de lijn die het volgt en ook waar wij een goed controlerende functie op kunnen uitoefenen.

Mijn ouders, die beiden werkzaam zijn in het onderwijsveld, hebben me geleerd dat actieve participatie gedurende de studentenperiode erg belangrijk en vormend is. mijn hele studieperiode heeft in het teken gestaan van studentenvertegenwoordiging. Als fractievoorzitter van Lijst Calimero zette ik mijn eerste schreden in de studentenpolitiek. Als studentassessor bij het faciliteitsbestuur van de Faculteit Economics & Business kon ik een kijkje nemen in de bestuurlijke keuken van de universiteit. En als bestuurslid van de Groninger Studentenbond leerde ik meer de activistische student kennen – ook erg leuk. Al deze ervaringen hebben mij gebracht bij D66, waar ik heel erg blij ben omdat deze partij ook jongvolwassenen zoals ik een kans geeft, een stem te hebben in de provinciale politiek. En dat jonge enthousiasme is ook iets wat de provincie nodig heeft, zeker met – we hebben het de afgelopen maanden even berekend – een gemiddelde leeftijd van 50 jaar in de Provinciale Staten.

Zoals ik vorige week ook al in de commissie heb genoemd, is D66 van mening dat de Begroting voor komend jaar weinig ambitie uitstraalt wat betreft jongeren. Jongeren worden maar drie keer in de Begroting genoemd en er wordt zelfs bezuinigd, gekort op de post 'jongerenparticipatie'. Jongeren zijn de toekomst. Maar ze zijn veel meer dan alleen dat: ze zijn gelijkwaardige burgers met eigen stemgeluiden, ook al mogen ze zelf nog niet stemmen. De inspraak van jongeren is daarom ook cruciaal voor de hele samenleving. Alleen als dat oprecht erkend wordt, kan kwalitatieve en niet-vrijblijvende jongerenparticipatie op grote schaal in de praktijk worden gebracht. Een structurele, open en gelijkwaardige dialoog tussen jongeren en bestuurders is op alle plekken van de besluitvorming hard nodig om de bestaande kloof en vrijblijvendheid van jongerenparticipatie te doorbreken. Dit moet blijvend worden ingericht en niet alleen om problemen te bespreken. Daarom pleiten wij vandaag voor een verhoging van het budget voor jongerenparticipatie. We willen het College oproepen om dit te gebruiken om jongeren te betrekken bij de keuzes die ze maken. We zitten immers midden in wel de grootste transitie van ons bestaan, die juist ontzettend veel effecten gaat maken op de toekomst van jongeren. Betrek jongeren bijvoorbeeld een keer bij de planvorming van het NPG, de economische visie – zoals eerder hier ook aangegeven – of bij de keuzes in de energiestrategie. Ik heb bijvoorbeeld wel een heel mooie casus in de kernenergie.

Daarnaast heb ik ook contact gehad met de Jongerenadviesraad. Zij gaven aan, mooie plannen te hebben om meer impact te creëren met een verhoging van het budget zoals bijvoorbeeld het organiseren van een jongerentop. Zij vertelden mij dat het budget dat zij beheren, afgelopen jaar in mei al op was, dat in totaal maar 2.000 euro is, en dat zij maar weinig bij de huidige verkiezingen konden organiseren. Ook wordt van jongerenparticipatie meer dan 6.000 euro betaald voor een jeugddebat en een Lagerhuisdebat van 10.000 euro. Dat is allemaal hartstikke mooi, maar de vrijblijvendheid om deze middelen in te zetten door de Jongerenadviesraad is nog niet aanwezig.

Tevens is de begeleiding van de Jongerenadviesraad twee jaar geleden al verminderd door een reorganisatie, waardoor zij ook minder goed in staat zijn om hun huidige activiteiten uit te voeren. Wat ons betreft geven we de Jongerenadviesraad meer budget en meer begeleiding en laten we ze zelf ook actief een plan opstellen wat ze hiermee willen doen. En wellicht is het interessant met een nieuw College, dat nieuwe plannen vormt, om ook eens in gesprek te gaan met jongeren en in te zetten om meer participatie.

Concluderend: D66 vindt jongerenparticipatie essentieel om tot weloverwogen besluiten te komen en daarom dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie ondertekend door en voorzien van de logo's van D66, de ChristenUnie, het CDA, GroenLinks, Volt, de Partij voor de Dieren en de SP. De motie heeft als titel 'Op jongeren korten we niet' en die roept het College van Gedeputeerde Staten op om de Begroting zo te wijzigen dat de voorgenomen korting van 5 procent op jongerenparticipatie wordt teruggedraaid; het budget voor jongerenparticipatie de komende vier jaar met 25 procent te verhogen, 7.500 euro per jaar; de benodigde 42.000 euro voor bovenstaande maatregelen te dekken uit het flexibel budget van 2024 en zich de komende periode meer in te zetten voor meer jongerenparticipatie.

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslaging. [Deze motie wordt later omgezet in amendement 9.]

Mevrouw BUIGEL (D66): Zoals wordt aangegeven, is het een structurele verhoging van 7.500 euro per jaar, wat met de 5 procent korting erbij berekend 42.000 euro in totaal kost. Voor de provincie is dit een kleine uitgave, maar voor jongeren is het een groot getal.

Dan verder. Wij willen nog het punt van digitalisering aankaarten. Wij doen een dringende oproep aan het College om snel een keuze te maken voor structurele uitbreiding van formatie op dit

onderwerp. Mijn huidige werk bij de Veiligheidsregio Groningen heeft mij geleerd hoe essentieel het is om een stevige basis te hebben op het gebied van informatiemanagement, *security* en ICT. D66 heeft al vaker in de Staten gepleit voor 'de basis op orde' en dat is niet voor niets. Afhankelijkheid van externe kennis holt de eigen organisatie uit en zorgt in deze veranderende wereld met groeiende risico's voor een enorme kwetsbaarheid. Daarom is ook continuïteit van kennis, personeel en planvorming uiterst belangrijk. We willen het College dan ook zo snel mogelijk analyseert waar de formatie structureel kan worden aangevuld en dat ook daadwerkelijk gaat doen. Een goede uitgebreide en veilige basis is voor iedereen ontzettend belangrijk. We hopen dat deze keuze ook volgend jaar in het eerste kwartaal al gemaakt wordt.

Tijdens de bespreking van het Hoofdlijnenakkoord spraken wij ook over transparantie. In dat kader hebben wij in de commissie begrepen dat er wordt gewerkt aan een nieuwe website. Zo'n website kan ook bijdragen aan transparant bestuur waar al openbare informatie goed te vinden is. We willen dan ook het College oproepen om hier écht gebruik van te maken en daarom steunen wij ook de motie van Volt.

Om af te sluiten: ik heb mijn hele leven al last van heimwee. Heimwee naar Groningen en naar Het Hogeland, naar de weidse ruimte in de provincie. Ik hoop dat ik, samen met mijn fractie, mag werken aan het behoud van deze schoonheid en tegelijkertijd ons gebied ook een paar stapjes vooruit mag helpen. Ik fiets in de zomer graag van Groningen op mijn racefiets terug naar Warffum en geniet dan ontzettend van de omgeving, een omgeving die misschien wel wat mooier met wat meer biodiversiteit. Zoals ik al eerder zei: wij staan aan de rand van enkele grote opgaven. En een daarvan is het verduurzamen van onze landbouw. We moeten de weg namelijk ook vrijmaken voor natuurherstel en daarom willen wij graag een voorstel voor het vergroten van kruidenrijk grasland. Kruidenrijk grasland levert veel voordelen op voor die transitie: er is minder mest en kunstmest nodig, er is minder gebruik nodig van bestrijdingsmiddelen en er komt dan ook meer voedsel voor insecten en vogels. Ook hebben de koeien minder toevoegingen van voedingsstoffen nodig. Tussen 2020 en 2022 hebben 812 boeren in Nederland 2.500 hectare land ingezaaid met kruidenrijk grasland, een experiment van LTO Nederland en Urgenda. Het experiment is goed ontvangen en ook 77 procent van de boeren hebben aangegeven dat ze hiermee door willen. Daarom willen wij dat onze provincie Groningen net zoals de provincies Gelderland, Zuid-Holland, Limburg, Friesland en Drenthe de kruidenrijke zaadmengsels gaat subsidiëren. Daarom dienen wij de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dit is een motie die is voorzien van de logo's van D66, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, Volt en GroenLinks. De titel van de motie is 'Faciliteer kruidenrijk grasland' en het volgnummer is 62. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Constateer dat:

- de provincies Gelderland, Zuid-Holland, Limburg, Friesland en Drenthe kruidenrijke zaadmengsels voor 3 hectare per boer subsidiëren;
- tussen 2020 en 2022 812 boeren 2.500 hectare land hebben ingezaaid met kruidenrijk grasland in een experiment van LTO Nederland en Urgenda;
- volgens een enquête achteraf 82 procent minder kunstmest is gebruikt en de helft van de boeren die hoeveelheid geïnjecteerde mest heeft verminderd zonder merkbare teruggang van de opbrengst;
- dit experiment ook leidde tot 1.000 kilogram minder uitstoot van CO₂ per hectare, meer voedsel voor insecten en vogels, minder gebruik van bestrijdingsmiddelen, betere waterberging en completer voer voor koeien, waardoor minder toevoegingen nodig waren;
- 77 procent van de deelnemende boeren aangaf, zeker meer percelen met kruidenrijke grasmengsels in te willen zaaien;

Overwegende dat:

- de effecten van het inzaaien van kruidenrijk grasland goed aansluiten bij de Europese Farm to Fork-strategie en de duurzaamheidsopgaven waar de Nederlandse landbouwsector voor staat, zoals het NPLG;
- verminderde afhankelijkheid van kunstmest wenselijk is, aangezien Rusland wereldwijd een kwart van de kunstmest levert en de grootste leverancier van kunstmest is aan de Europese Unie;
- de kosten van kunstmest sterk zijn gestegen door de hoge gasprijzen en de verminderde levering van kunstmest vanuit Rusland en Wit-Rusland;
- Nederlandse boeren de komende jaren hun kunstmestgebruik moeilijker kunnen verminderen door de geleidelijke afbouw van de derogatie voor het uitrijden van dierlijke mest tot 2026 en het intrekken daarvan vanaf 2026 door de Europese Commissie;

- het vanwege bovenstaande redenen extra belangrijk is om het inzaaien van kruidenrijke grasmengsels breder op te zetten en financieel te ondersteunen;
- kruiden en vlinderbloemigen andere zorg nodig hebben dan gras;
- begeleiding bij het managen en behouden van de verschillende soorten daarom wenselijk is;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- in navolging van de provincies Gelderland, Zuid-Holland, Limburg, Friesland en Drenthe, zaadmengsels voor kruidenrijk grasland voor minstens 3 hectare per boer te subsidiëren voor de komende vier jaar;
- de begeleiding van de uitvoering hiervan bij de landbouwadviseur van het NPLG neer te leggen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dan, om mijn *maidenspeech* af te sluiten: ik ben verheugd om Statenlid te mogen zijn in deze mooie historische zaal en ik hoop dan ook mijn bijdrage in de toekomst te kunnen leveren voor onze provincie. Wat ons betreft wordt het dan een provincie met de digitale basis op orde, met veel bloemetjes en bijtjes in ons mooie weidse landschap en ook mogelijk, als wij goed ons best gaan doen op jongerenparticipatie, in de toekomst misschien ook met een wat jongere Provinciale Staten. [Geroffel op de tafeltjes voor de *maidenspeech* van mevrouw Buigel.]

De VOORZITTER: Ik feliciteer mevrouw Buigel met haar *maidenspeech*. Hartelijk welkom, u hebt uzelf goed voorgesteld aan ons. En u hebt op een slimme manier uw eigen levensgeschiedenis verbonden met de voorstellen voor de Begroting, wat de coulance nog wel tot een opgave maakte. Want je moet eraan denken: wat gaat er nou over de Begroting en wat gaat er over haarzelf? Maar we zullen daar een rechtvaardige lijn in proberen te trekken. Fijn dat u er bent en we hopen nog meer van u te horen. Het is zestien over elf. Zullen we schorsen voor de koffie? We schorsen een kwartiertje.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en ik verzoek de leden hun plaatsen in te nemen en hun onderlinge beraadslagingen, hoe spannend ook, te beëindigen. Want we gaan weer iets met z'n allen doen.

Ik heb een technische mededeling voor u. Er is zojuist door de woordvoerder van D66, mevrouw Buigel, een motie ingediend waarvan wij het beeld hadden dat die wel een sterk amenderend karakter. En om nou te voorkomen dat wij moties gaan aannemen tegelijkertijd met het vaststellen van een begroting, waarin het College een opdracht krijgt om iets te doen in afwijking van die Begroting, kunnen we er beter een amendement van maken. Daarover is het overleg met de indieners gaande, dus u krijgt in plaats van deze motie een onherstelbaar verbeterd amendement. Het volgnummer daarvan is 9. Einde mededeling.

Dat zijn we toe aan de woordvoering namens Groninger Belang. Ik geef het woord aan de heer Bakker.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Het kan aan mij liggen, maar volgens mij spreekt iedereen op dit moment heel snel. Maar dat kan met de spreektijd te maken hebben die we nu hebben. Ik wilde het eigenlijk kort houden: een deeltje financieel, een deeltje beleid en ik wilde eigenlijk bij twee punten even wat langer stilstaan.

Uiteraard zullen wij de Begroting zoals die voorligt ook ondersteunen. Blij dat we die in deze moeilijke tijden nog sluitend hebben kunnen krijgen. Dat is altijd toch maar weer een prestatie. Het is natuurlijk een uitwerking op geld van het Hoofdlijnenakkoord en nog niet alles is geconcretiseerd. De dekking is wel gecreëerd door vrijval van gelabelde bestemmingsreserves en herprioritering op autonome taken. Dat heeft dan ook die 5 procent korting opgeleverd op de 58 kredieten. Wat ons wel goed deugd doet, is dat dat in goed overleg is gegaan. Dus er is goed over nagedacht of dat wel daadwerkelijk kan. Dat heeft ertoe geleid dat dat bijvoorbeeld op cultuur niet is gebeurd en er een knelpuntenpotje is gecreëerd van 38.000 euro, mochten er toch partijen in de problemen komen. En we hebben natuurlijk altijd nog een half miljoen 'onvoorzien' in de Begroting staan.

Wel naar de toekomst onzekerheden, met name dan hoe wij straks als provincie na 2026 het geld nog van het Rijk krijgen, waar de systematiek veranderd gaat worden en het dus tot dan onduidelijk is wat dat financieel voor ons gaat betekenen. Ook meer risico's door externe taken van het Rijk waarvan te weinig geld wordt geleverd om die taken uit te voeren. Daarom zijn we natuurlijk blij met de insteek van de gedeputeerde via zijn uitspraak 'geen knaken, geen taken', En dat is goed

om dat helder te maken richting het Rijk, dat als je dingen uitbesteedt, daar ook voldoende geld bij moet komen.

Wat het beleid betreft zijn we natuurlijk blij – het is al eerder genoemd hier in deze zaal – met de opcenten die nu niet meer verhoogd worden, dat we dus nu, zoals eerder in de provincie, niet meer het meeste betalen. Want we weten allemaal dat je op het platteland je auto hard nodig hebt. Dan kun je eigenlijk vaak niet anders en dan moet je niet de kosten voor die inwoners steeds maar hoger maken.

Ook zijn we blij met het geld voor Eelde: dat zal niemand verbazen, dat staat ook in ons verkiezingsprogramma. En ik weet dat dat hier mensen er anders over denken, maar dat is nu eenmaal zo.

Inzet op die participatiebanen die hier ook in het huis komen, vinden wij ook een goede zaak. Mensen die anders wat moeilijker op de arbeidsmarkt komen, op die manier te helpen: dat is prima. In dit geval is dat gekoppeld aan de *single-use plastics*, ofwel geen wegwerpbekers meer. Maar hier blijkt ook alweer: eigenlijk zouden we er bij de term '*single-use plastics*' voor pleiten dat we toch ook wel Nederlandse woorden hebben hiervoor. We krijgen straks die *hyperscale datacenters*. Dan denk ik: ja, daar zijn toch ook wel Nederlandse woorden voor te bedenken.

Dat is natuurlijk een aantal dingen dat nog niet zo goed staat. Het aantal reizigers is in het OV: dat blijft natuurlijk een aandachtspunt. Dat is ook een niet zo makkelijk op te lossen probleem. Dat helpt niet alleen maar door de inzet van meer bussen, is onze overtuiging. En het snel internet behoeft ook nog de nodige aandacht.

In de commissievergadering heb ik gevraagd naar het geld dat wij uittrekken voor de transponder-radartechniek voor de windparken. Dus dat zijn die knipperende lampjes op de windmolens. Daarop kregen we toen als antwoord: daarvoor zijn nul aanvragen. Daarvan zou ik toch het College willen vragen: wat kunnen wij eraan doen om dat te veranderen? Want er zijn veel mensen die zich eraan storen en daar moet iets aan te doen zijn, zou je zeggen. Geld is het probleem niet, maar hoe dan wel?

Mevrouw BAKKER (SP): Het gaat nog even weer terug naar het OV. Want de heer Bakker van Groninger Belang zegt dat het aantal reizigers een grote zorg is in het openbaar vervoer. Maar dat alleen geld toevoegen niet helpt om de reizigers weer terug te krijgen in het openbaar vervoer. Maar ik ben wel even benieuwd, want we horen wel heel veel technische begrotingsdingen van de heer Bakker. Maar wat vindt Groninger Belang inhoudelijk dan wél een mooie manier om die reizigers weer terug te krijgen in het openbaar vervoer?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Nou ja, als ik het antwoord wist, dan zou ik het u hier zeggen. Maar volgens mij hebben we al eens een keer een artikel uit het Dagblad van het Noorden aangehaald waarin eigenlijk op een rij werd gezet wat mensen nou juist wel of niet beweegt om in die bus te gaan zitten. En toen bleek dat geld natuurlijk wel een onderdeel is en het aantal bussen dat rijdt, maar dat er ook veel andere aspecten nog mee gemoeid zijn die bepalen of iemand toch de bus weer gaat pakken, of dat hij of zij in zijn of haar auto gaat zitten. Dus ja, ik heb het antwoord voor u helaas niet.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, wat zou ik hier nou op zeggen? Ik praat hier tegen een partij die in de coalitie zit. Ik hoop toch wel echt dat ook Groninger Belang goed inhoudelijk gaat meedenken over hoe we weer meer reizigers in het openbaar vervoer krijgen en hoe we ons openbaar vervoer ook weer op orde gaan krijgen. Dus dat was niet echt een vraag.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Maar dat laatste gaan we zeker doen.

Als laatste punt de motie. De motie gaat over het Windpark N33, waar we geconstateerd hebben dat de inwoners al tijden zitten met een bromtoon van de windmolens. Het is ook een gebied waarvan we geconcludeerd hebben dat we dat tegenwoordig anders zouden hebben aangepakt. Er is verder ook weinig voor de inwoners geregeld. Zij blijven met het probleem zitten van die bromtoon en eigenlijk is de motie een oproep, die mede wordt ondersteund door de BBB, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren en de SP, om te kijken hoe je de inwoners nou toch kunt helpen. Want het is nu een impasse en ze komen er niet uit. Ik denk dat ze het verdienen dat ze wat hulp van ons krijgen en dat we daar ook wel een morele verplichting toe hebben, gelet op het hele proces zoals ook in de motie is uitgelegd. Dan zal ik u die hierbij overhandigen, voorzitter.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik heb een motie met de briefhoofden van Groninger Belang, de BBB, de Partij voor de Dieren, de SP, de PVV en de Partij voor het Noorden. De titel van de motie is

'Ondersteuning omwonenden Windpark N33' en het volgnummer is 63. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Context: Sinds twee jaar is het Windpark N33 in gebruik. Vanaf dat moment kampen omwonenden met geluidsoverlast. Velen noemen de hinderlijke 'bromtonen' die ook technisch onomstotelijk door extern onderzoek zijn vastgesteld en die door de initiatiefnemers worden erkend. De huidige situatie is deels te wijten aan de provincie, doordat zij al in 2000 het gebied tot mogelijk zoekgebied liet opnemen in POP1. Met vaststelling van POP2 en 3 werd daar definitief een klap op gegeven, de protesten van inwoners en gemeenten ten spijt. Ondanks herhaalde waarschuwingen van actiegroepen tegen de gevreesde overlast van bromtonen, werd planvorming doorgezet. De overlast op dit moment is niet opgelost. Er is sprake van een patstelling.

Constateerend dat:

- inwoners aan hun lot zijn overgelaten, zelfs nu blijkt dat bromtonen voor een groot aantal van hen leidt tot slaapverstoring en daaruit volgende lichamelijke klachten;
- de bewijslast nog steeds bij inwoners ligt;
- de gang naar de rechter en onafhankelijk onderzoek voor inwoners onbetaalbaar is;
- gemeenten tot nu toe inwoners wel naar vermogen hebben ondersteund op het vlak van juridische bijstand en financiering van onderzoek;
- er dus meer steun nodig is;
- de provincie tot nu toe geen enkele nazorg heeft geboden richting de omwonenden met betrekking tot de bromtonenproblematiek, maar wel medeverantwoordelijk is voor de plaatsing van de turbines;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- haar verantwoordelijkheid te nemen inzake de nazorg door in contact te treden met de huidige belangenvertegenwoordigers van de omwonenden;
- in samenwerking met deze belangenvertegenwoordigers te komen tot een structurele oplossing voor het probleem van ondersteuning;
- indien nodig, met een dekkingsvoorstel te komen aangaande deze ondersteuning naar PS;
- wanneer dit niet uit bestaande middelen gefinancierd kan worden, te kijken naar financiering uit een deel van de vrije ruimte (2 miljoen euro) in het budget van de provincie;
- de Staten één keer per kwartaal te informeren over de voortgang van dit proces;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Gelet op de tijd wilde ik het hierbij laten.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik hoor al een hele hoop over het openbaar vervoer. Daar zijn we blij mee, daar gaan we straks ook op terugkomen.

Als Partij voor de Dieren zetten wij ons elke dag weer in voor een leefbare planeet, ook hier in de provincie Groningen. Op dit moment staan alle signalen op rood. Als je goed het nieuws volgt, kun je daar gewoon niet omheen. Dat hebben de mensen steeds meer door en ons geluid klinkt steeds harder door in de samenleving. We vernietigen ons klimaat door uitstoot van grote hoeveelheden CO₂ en methaan. We vernietigen onze natuur door de uitstoot van grote hoeveelheden ammoniak en stikstofoxide. We vervuilen ons water en onze lucht door de industrie maar haar gang te laten gaan, zonder scherpe controle. Het denken aan de korte termijn, en heel soms aan die middellange termijn, is wat steeds prevaleert: de winsten boven de kwetsbare belangen. Dat is nog altijd onze analyse.

Maar als ik dan mensen in het dagelijks leven spreek, merk ik wel van links tot rechts dat mensen tot de conclusie komen dat zij die aarde aan het overbelasten zijn en dat dat echt niet zo langer kan. De tijd dringt, maar we zien hier ook wel kansen. We kunnen onze samenleving op dit moment heel anders gaan inrichten, waar de focus niet meer langer ligt op 'meer', maar op 'genoeg'. We onthaasten en we willen een samenleving waarin we naar elkaar omkijken, waar dieren een menswaardig bestaan krijgen, waar we in een groene provincie leven die gezond is voor mens en dier, waar de natuur belangrijker is.

En in die context is de Partij voor de Dieren content met de financiering van het Programma Bos en Hout voor 2 miljoen in 2024. Het College wil ook inzetten op verlenging van dat programma in 2024 en heeft het programma gebombardeerd tot prioriteit. Nou, daar zijn wij blij mee. Zoals tijdens de bespreking in de commissie bleek, wordt de verlenging van het programma meegenomen in de gebiedsprocessen die momenteel gaande zijn. Wij hebben hier goede hoop op. We gaan er

tegelijktijd van uit dat er rondom de transitie van het landelijk gebied een plan wordt uitgewerkt van hoe de provincie in 2027 denkt met haar partners de richtlijnen van de Kaderrichtlijn Water te gaan behalen. Kunnen we hier een toezegging over krijgen van de gedeputeerde? En wij horen graag van de gedeputeerde – GroenLinks stipte het ook al even aan – of de gedeputeerde extra aandacht gaat besteden aan de biologische landbouw om de eigen doelstellingen alsnog op korte termijn te gaan behalen. En zo ja, hoe gaat dat worden gestimuleerd?

Aan de ene kant groen aanleggen en aan de andere kant weer geld steken in Groningen Airport Eelde is wat ons betreft compleet het tegengestelde. In 2024 wordt er weer 1,8 miljoen uitgetrokken voor die dekking van de zogenaamde NEDAB-kosten en daarom stellen wij vandaag voor om minstens ook een extra investering te doen in het openbaar vervoer, dat we de afgelopen jaren met z'n allen hier hebben uitgekleeft en waar tegelijktijd zo veel mensen afhankelijk zijn. Ik noemde het net ook al in een interruptie: mensen met een kleine portemonnee, die steeds zien dat het openbaar vervoer duurder wordt. Mensen met een handicap die van het openbaar vervoer afhankelijk zijn. En tegelijktijd investeren in het minder noodzakelijke vliegverkeer, dat tegelijktijd ook nog vervuילend is, zien wij niet zitten. De prioriteiten zijn wat dat betreft niet goed en daarom komen we met de volgende motie.

De VOORZITTER: Dat is een motie die is ingediend door de Partij voor de Dieren, 'Als koploper uit de bus komen'. Deze motie roept het College van GS op om structureel 782.000 euro op jaarbasis van de vrij besteedbare begrotingsruimte hiervoor te reserveren, teneinde de buslijnen 16 en 160 te heropenen en de voorgenomen bezuinigingen op het busvervoer vanaf 2024 te voorkomen.

We moeten het straks denk ik meer structureel gaan hebben over amenderende moties, want ik heb wel het gevoel dat de manier waarop ik D66 heb behandeld, anderen ook zo zou moeten behandelen. Maar deze motie is ingediend door de heer Kolthof van de Partij voor de Dieren en maakt onderdeel uit van de beraadslaging. [Deze motie wordt later omgezet in amendement 10.]

De heer KOLTHOF (PvdD): Voorzitter, ik hoor graag uw feedback, dan kunnen wij eraan werken – absoluut.

Wij roepen op tot het heropenen van twee buslijnen: 16 en 160. Die zijn in 2023 verdwenen. Lijn 16 is een spitslijn van station Groningen-Noord naar P+R Karding. De gemeente Groningen heeft het plan omgevat om daar een nieuwe wijk langs de route gaan bouwen, Stadshavens. Als we daar een mooie buslijn hebben rijden waar mensen vanaf het begin van de bouw gebruik van kunnen maken, kan dat een heel waardevolle lijn zijn. De andere buslijn is een lijn van Groningen-Stad naar de Eemshaven. En als wij vanmiddag – dat gaan we nog zien – voor de plannen in de Oostpolder gaan stemmen, lijkt me dit ook een cruciale lijn die in de toekomst daar moet rijden.

De Voorjaarsmonitor dan. Die is wat ons betreft niet volledig en dat vinden wij niet alleen teleurstellend, maar het ontbreken van cruciale informatie is fundamenteel voor onze controlerende taak als Provinciale Staten. We zijn bijvoorbeeld niet eens in de buurt van het bereiken van de NNN-doelstelling, terwijl dit in deze tijd van zeer groot belang. Daarom komen wij met een tweede motie.

De VOORZITTER: Dat is een motie die de briefhoofden bevat van de Partij voor de Dieren, GroenLinks, de SP en Volt. De titel van de motie is 'NNN: Niet Negeren Natuur' en het volgnummer is 64. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,
Constaterende dat:

- er tot en met 2027 nog circa 1.250 hectare aan gronden moet worden verworven en nog 2.750 hectare natuur moet worden ingericht om de NNN-doelstelling te behalen, waaraan de provincie Groningen zich heeft gecommitteerd;
- de streefwaarde die het College heeft gesteld voor het realiseren van nieuw NNN-natuurgebied, zoals opgenomen in de Najaarsmonitor, 125 hectare op jaarbasis is;
- een snelle rekensom leert dat daarmee de jaarlijkse streefwaarde niet voldoende is om de NNN-doelstelling in 2027 te behalen;

Overwegende dat:

- NNN op dit moment nog een lappendeken is, er verbindingen ontbreken tussen de momenteel als NNN aangemerkte natuurgebieden;
- het verbinden van deze natuurgebieden cruciaal is voor het herstel van biodiversiteit;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- samen met Prolander tot een realistisch plan te komen om de aanleg van NNN te versnellen, teneinde de doelstelling waaraan de provincie zich heeft gecommitteerd, te bereiken;

- Provinciale Staten binnen drie maanden te informeren over dit plan; hierin op te nemen of het realistisch is dit doel te bereiken; zo ja, hoe dit te bereiken; zo nee, of dat er uitstel moet komen en welke consequenties dit heeft;
- in de Voorjaarsmonitor 2024 bij dit plan horende streefwaarden op te nemen;
- in de Monitor Groningen het hierboven geformuleerde doel op te nemen en de tussenstappen duidelijk te omschrijven;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw STOLK (PvdA): Ik heb nog even een vraag over de motie aan de Partij voor de Dieren. Is de intentie van die motie om dat op te nemen in de gebiedsprocessen die nu al lopen?

De heer KOLTHOF (PvdD): Tijdens de commissiebespreking heb ik de gedeputeerde gehoord over de Kaderrichtlijn Water, die in de gebiedsprocessen wordt opgenomen en dat de biologische landbouw een onderwerp van bespreking is. Natuurnetwerk Nederland was daar toen geen onderdeel van. Aangezien de termijn om de doelstellingen te behalen, dichtbij komt en kijkend naar waar we nu staan, moet het College wat ons betreft nu doorpakken. De maanden dat die besprekingen over de Transitie Landelijk Gebied nog voortduren, moeten worden gebruikt om met een realistisch plan te komen. Wat ons betreft is er weinig tijd.

Mevrouw STOLK (PvdA): Kan ik daaruit concluderen dat u dus inderdaad bedoelt dat de NNN-doelstellingen hier dus in die gebiedsprocessen worden meegenomen?

De heer KOLTHOF (PvdD): Nou ja, uiteindelijk houdt dat zeker verband met de gebiedsprocessen. Maar de provincie heeft zich hieraan gecommitteerd. Ik heb even gekeken: er moet nog 2.750 hectare worden ingericht aan Natuurnetwerk Nederland tot 2027. Dat kan alleen door forse stappen vooruit te zetten en ik neem aan dat het College, als ze dat plan hebben gemaakt met Prolander, dat ook meeneemt in de Transitie Landelijk Gebied.

Dan tot slot. Een betrouwbare overheid is een overheid die doet wat zij zegt. Een *commitment* aan de Kaderrichtlijn Water, een *commitment* aan de NNN-doelstellingen en een *commitment* aan de biologische landbouw: op al die drie thema's liggen we zwaar achter op schema. Die moeten dus worden voorzien van een serieus plan om bij te sturen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De formatie BBB-GB en de sessiemuzikanten van de ChristenUnie en de PvdA zijn nu alweer een paar maanden met hun muziekarrangementen bezig. De muziek ligt weliswaar goed in het gehoor, maar de sessiemuzikanten van de ChristenUnie en de PvdA hebben zich de nieuwe akkoorden van de BBB-GB-formatie toch nog niet helemaal eigen gemaakt. Hier en daar klinken in de nieuwe arrangementen nog te veel de oude vertrouwde deuntjes uit het verleden door. En dat komt de nieuwe nummers van deze formatie niet ten goede. De nieuwe bestuursstijl spreekt het gewone volk aan, in tegenstelling tot menig liefhebber in deze zaal van duurzaamheid met een voorkeur voor zweverige muziek.

Maar nu de praktijk. Groninger Airport Eelde is voorlopig gered en de gangbare landbouw is voorlopig in goede handen. Er wordt voor een gezonde en rendabele bedrijfsvoering voor zowel Groninger Airport Eelde als voor de agrarische sector gepleit. Maar toch, een nuchter College moet zich niet volledig laten leiden door ideologische stekeligheden vanuit Provinciale Staten. Stekeligheden over de financiële steun aan Groninger Airport Eelde, stekeligheden over meer affiniteit van dit College met de gangbare landbouw en stekeligheden over de dreigende afbouw van de contraproductieve zonne- en windindustrie in de provincie. De sessiemuzikanten in de BBB-GB-formatie hebben de neiging om de oude akkoorden in de vernieuwende BBB-GB-muziek te laten klinken, conform de stekeligheden vanuit een steeds meer achterhaalde duurzaamheidsideologie. Die houding van het College zou wat de PVV-fractie betreft dan ook een flink toontje lager mogen.

De BBB zou samen met de PVV-coverband, Groninger Belang, voor vernieuwende muziek gaan zorgen. Maar die muziek wordt onzes inziens nog te veel afgeremd door de sessiemuzikanten van de ChristenUnie en de PvdA. De BBB-GB-formatie opereert te bescheiden naar ons idee en te voorzichtig, om te voorkomen dat de egel zijn stekels te veel op gaat zetten.

De heer MOES (BBB): Dank aan de PVV voor deze loftrampet met toch een dissonante toon erdoorheen. Ik ben eigenlijk wel benieuwd of de PVV daar wat concreter zou kunnen zijn. Want ik hoor een terugkerend thema in de muziek, maar ik zou toch graag een toespitsing willen van waar de PVV denkt dat nou exact die verschillen zitten bij de verschillende coalitiepartners.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ik eindig mijn betoog straks met aanbevelingen en adviezen. Dus ik zou zo zeggen: goed luisteren!

Deze sluwheid van *The Force* kan ook doorslaan in angst voor oppositiestekels, zodat straks na vier jaar van nieuw nuchter beleid weinig meer over is gebleven. Bij alles wat het College doet, wordt de vraag gesteld: wat hebben de Groningers hieraan? In het belang van onze inwoners is dat een sterk uitgangspunt in het maken en uitvoeren van beleid. Braaf meegaan in het landelijke stikstof- en klimaatbeleid en er zelfs koploper in willen worden, is dan ook allesbehalve in het belang van de Groningers. Dus een welgemeend advies aan de frontmannen en –vrouwen van de BBB-GB-formatie: blij voluit gaan voor de vernieuwende muziek die bij uw aantreden werd aangekondigd.

Schrap daar waar mogelijk in gang gezette projecten voor de zonne- en windindustrie. Zet de gangbare landbouw zonder gêne in zijn kracht – wat de gedeputeerde ook steeds doet, waarvoor onze complimenten. Selecteer uit de geuite prikkels in Provinciale Staten die ideeën waar de Groningers wél iets aan hebben en leg ondubbelzinnig uit aan Statenleden die hun stekels uitzetten, waarom de Groningers niets aan bepaalde aangedragen ideeën hebben. Ga voor de nuchtere Groningse arrangementen waar de inwoners blij van worden. Ga voor coulante schadevergoedingen voor de aardbevingsgedupeerden, in goede handen bij deze gedeputeerde. Ga voor betaalde energielasten, voor betaalbare streekproducten, voor realistische werkgelegenheid – voor met name de vele praktisch geschoolden in onze provincie – en ga voor adequaat en betaalbaar openbaar vervoer en richt je niet op allerlei klimaatbussen en klimaattreinen. Bezorg onze inwoners weer een volle portemonnee in plaats van hen op onnodige kosten te jagen. Ga voor gewoon in plaats van voor linkse elitaire hobby's. Houd ideologische sektes buiten de deur en de kerk in het midden.

Tot zover de adviezen en de inbreng van de PVV.

Mevrouw STOLK (PvdA): Is de heer Van Kesteren van de PVV het met mij eens dat sessiemuzikanten altijd zeer deskundig en betrouwbaar zijn en alle arrangementen goed beheersen en vooral hoge kwaliteit hebben?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, die mening ben ik absoluut niet toegedaan. Want de afgelopen decennia is met name de Partij van de Arbeid heer en meester geweest in deze provincie en dat heeft alleen maar tot meer ellende geleid de afgelopen jaren. Dus ja, waarvan akte.

Mevrouw STOLK (PvdA): Ik constateer wel dat de PVV in ieder geval heel veel gevoel voor cultuur heeft en daar ben ik zeer blij mee.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Graag gedaan, voorzitter!

De heer DE WIT (CDA): Ja, zoals collega Moes zou zeggen: 'Start de tijd!'

We spreken vandaag over de eerste Begroting van het nieuwe College, een begroting waarin financieel invulling wordt gegeven aan de ambities vanuit het Hoofdlijnenakkoord. Zoals u van ons gewend bent, doen wij als CDA dat soort dingen op onze geheel eigen manier. Tijdens de bespreking van het Hoofdlijnenakkoord haalden we regelmatig citaten van Augustinus aan. Vandaag wil ik een ander inspirerend verhaal met u delen. Gedurende onze inbreng komt u er steeds meer achter waarom we juist voor dit verhaal hebben gekozen.

In een klein dorpje ergens in het buitengebied van de provincie Groningen leefde in het verre verleden een oude vrouw. Elke dag liep zij kilometers om water te halen uit een nabijgelegen meer. Ze droeg twee kruiken, aan beide kanten van haar schouders aan een stok. Een van de kruiken had een barst, waardoor er tijdens de lange tocht over krakkemikkige weggetjes steeds water weglekte. Echter, deze kapotte kruik weigerde op te geven. Hij beseftte dat hij ondanks zijn imperfectie nog steeds een waardevolle bijdrage kon leveren. Telkens wanneer de oude vrouw weer aankwam bij huis, was de minder perfecte kruik slechts half gevuld. En toch glimlachte de vrouw altijd. Ze gebruikte het water uit de lekkende kruik om bloemen langs de kant van de weg water te geven en jarenlang herhaalde die cyclus zich. De kapotte kruik voelde zich nutteloos, maar de oude vrouw herinnerde hem eraan dat zijn imperfectie juist iets kostbaars bood. Zijn barst maakte het mogelijk om iets moois te creëren, om onderweg schoonheid te verspreiden.

Dit verhaal heeft op verschillende vlakken raakvlakken met het beleid in onze provincie, in letterlijke zin als het gaat om thema's als bereikbaarheid, natuur en water of als het gaat om welvaart en welzijn van Groningers. Maar je zou in figuurlijke zin naar dit verhaal kunnen kijken als het gaat om de uitdagingen waar we voor staan. Denk aan de steeds groter wordende groep Groningers die moeite heeft om de rekeningen te betalen, de instandhouding van voorzieningen op het platteland, het

openbaar vervoer, de krapte op de arbeidsmarkt, de toegankelijkheid van de zorg, de gevolgen van de aardbevingen, de opvang in Ter Apel, stikstof, het woningtekort en zo kan ik nog wel even doorgaan.

Als CDA vinden wij het belangrijk om dit verhaal ter inspiratie te gebruiken bij de bespreking van de Begroting van het nieuwe College. Een College dat aan de ene kant kiest voor een stabiele financiële huishouding en aan de andere kant risico's aangaat en wil nadenken over wat ze doen op de lange termijn. Wij zijn verheugd om te zien dat het nieuwe College grotendeels dezelfde koers kiest als het vorige College. Een koers die ons in staat stelt om voortgang te boeken, bijvoorbeeld als het gaat om de bereikbaarheid binnen, van en naar de provincie, de inzet op toekomstbestendige werkgelegenheid, natuur, landbouw en woningbouw.

Maar uiteraard hebben wij als CDA ook een aantal vragen en opmerkingen. Ik begin met het thema 'bereikbaarheid', een onderwerp dat ons na aan het hart ligt. Wij zijn blij om te lezen dat het College de motie M02 'In stand houden buslijnen' uitvoert en daarmee de regionale buslijnen in ieder geval voor 2023 en 2024 op het huidige niveau in stand houdt. Hetzelfde voor de uitvoering van CDA-motie 31 die het College oproept om actief te blijven lobbyen bij het Rijk en Brussel als er middelen nodig zijn voor de realisatie van de Lelylijn.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik hoor dat het CDA het openbaar vervoer c.q. busvervoer een warm hart toedraagt. In 2024 zijn inderdaad dankzij een eerdere motie de bezuinigingen op het openbaar vervoer stopgezet. Steunt u onze motie om ook na die tijd de bezuinigingen terug te draaien en juist ook weer twee buslijnen tot leven te roepen?

De heer DE WIT (CDA): Wij hebben aan het begin van deze periode, toen we het hadden over het in stand houden van deze buslijnen, ook gesproken over de toekomst van het OV, op welke manier we het OV willen inrichten en hoe we ook de kleine kernen bereikbaar willen houden – voor het CDA een belangrijk punt, voor de Partij voor de Dieren ook. Wij willen eigenlijk eerst dat dat gesprek gevoerd wordt met inwoners, met organisaties en met gemeenten om vervolgens ook te kijken wat er nou echt nodig is. We kunnen nu zeggen dat we alles in stand houden zoals het was. Maar misschien ligt de behoefte wel ergens anders. Dus laten we eerst dat gesprek en daarna gaan kijken welke middelen daarvoor nodig zijn. En ja, dan zijn wij uiteraard ervoor om daar fors in te blijven investeren, ook na die twee jaar.

De projecten waar onze fractie vragen over heeft, zijn de N33 en de Wunderline. Ik begin met de N33. Op 26 april jongstleden maakte het kabinet bekend dat het in het kader van de ereschuld aan Groningen onder andere 395 miljoen euro beschikbaar stelt voor de verdubbeling van de N33 tussen Zuidbroek en de Eemshaven. Tijdens de commissievergadering ontstond er een discussie over het lobbyen voor gelden om de N33 te kunnen realiseren. Hoe zit dat precies? Is dat geld er niet al gewoon?

Dan de Wunderline. Wij zien in de Begroting dat er alleen middelen zijn opgenomen voor bouwstap 1. Ook lezen we dat het College een Europese lobby voert om onder andere de financiering van bouwstap 2 te organiseren. Reserveert het College zelf helemaal geen middelen om deze vervolgstap te realiseren?

Dan het thema 'energie'. Wij zijn blij om te zien dat de huidige plannen rondom de RES gewoon worden voortgezet. Tegelijkertijd missen wij in de Begroting concrete plannen om de energiearmoede aan te pakken en fors te investeren in het verduurzamen van het MKB, sportclubs, culturele verenigingen en buurtinitiatieven. In alle onderzoeken rondom energiearmoede kleuren delen van onze provincie, vooral in Noordoost-Groningen, donkerrood. Energiearmoede treft vele gezinnen in onze provincie en het is hoog tijd dat we daar wat aan gaan doen. Dit gebeurt onder andere in de Regio Deal Oost-Groningen, die in 2024 vernieuwd moet worden. Is het College bereid om ook bij die nieuwe Regio Deal weer financieel bij te dragen?

Hetzelfde geldt voor de verduurzaming van onze verenigingen. Verenigingen vormen het hart van onze samenleving en daarom moeten zij het goede voorbeeld geven als het gaat om duurzaamheid. Of het nou gaat om sportclubs, culturele verenigingen of buurtinitiatieven, zij hebben de kans om hun leden bewust te maken van duurzaamheid en ze te inspireren om zelf stappen te zetten. Door deze verenigingen een duwtje in de rug te geven, kunnen verenigingen een positieve impact hebben op de lokale gemeenschap en draagt de provincie indirect bij aan de instandhouding van voorzieningen.

En als het gaat om verduurzaming, dan kunnen we niet voorbijgaan aan het MKB en de industrie. Als CDA geloven wij in het creëren van een gunstig investeringsklimaat en het stimuleren van innovatie. Door de industrie aan te moedigen om te verduurzamen, kunnen we banen scheppen, behouden en economische groei stimuleren. Dat is hard nodig, want we zien het ene na het andere bedrijf omvallen. Dit terwijl we tegelijkertijd onze planeet op een goede manier doorgeven aan

volgende generaties. Het is onze verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat deze bedrijven hun energie op een schone en duurzame manier gebruiken, zowel voor het milieu als de inwoners.

Dan het thema 'onderwijs en arbeidsmarkt'. Onze samenleving draait om mensen die allemaal met hun eigen talenten en mogelijkheden daaraan bij willen dragen. We willen dat iedereen de mogelijkheid heeft om zijn of haar talenten zo goed mogelijk in te kunnen zetten. Dat is nodig door middel van goed onderwijs, zodat mensen die niet in de leerbankjes goed kunnen leren, ook op een andere manier die mogelijkheid krijgen. Maar tot onze verbazing zien wij in de Meerjarenraming – ik gaf het net in een interruptie ook al aan – dat er fors minder geïnvesteerd gaat worden in werkgelegenheid en economie. Hoe rijmt het College dit met de ambitie om de concurrentiepositie van de provincie Groningen fors te versterken? We willen het College vragen om forse ambitie te tonen op dit dossier.

En als het gaat om die kansen op de arbeidsmarkt, willen wij nog een ander punt maken. Dus even een korte zijsprong. De afgelopen periode hebben wij als CDA veel gesproken met scholieren, met studenten, met onderwijsinstellingen en daarbij was er iets wat constant aan de orde kwam, namelijk mensen die te maken hebben met discriminatie op de arbeidsmarkt. Het is een thema waar we als CDA de komende periode verder onderzoek naar willen doen en we noemen het nu, omdat we de andere partijen willen uitnodigen om daarin mee te gaan. We zijn veel mensen tegengekomen die te maken hebben met discriminatie bij stages en op hun werk als het gaat om afkomst, handicap of seksuele oriëntatie. Wij zijn niet verantwoordelijk voor het wervingsbeleid van onze bedrijven en dat maakt ook dat wij extra worstelen met dit vraagstuk. Maar wij vinden wel dat wij hier als politici een verantwoordelijkheid hebben voor de manier waarop dat gaat in onze provincie. Het ligt in onze handen om samen te staan voor een gelijke behandeling en een inclusieve samenleving. Laat ons daar samen voor inzetten en mensen beoordelen op basis van talenten, vaardigheden en karakter en niet worden gediscrimineerd vanwege factoren waar ze geen invloed op hebben.

Dan twee losse vragen die bij de vrij besteedbare ruimte zitten, het flexibel budget. Voedselbanken in de knel: daar hebben we antwoord op gehad van GS. Daar wordt gezegd: wij gaan nog in gesprek met een aantal partijen voordat we straks met de financiering komen. Het lijkt ons als CDA een verstandig idee om, vooruitlopend op die gesprekken die nog gevoerd gaan worden, wel alvast geld te reserveren, zodat als er structureel meer geld nodig blijkt te zijn voor Voedselbanken, Kledingbanken et cetera, dat geld er gewoon is en men daar niet meer om hoeft te vragen.

En het tweede gaat over de schriftelijke vragen over Kardingse. Daar hebben we inmiddels antwoord op gehad. Daarin geeft het College aan dat het niet voornemens is om te investeren in de ijsbaan. Wij zouden daar graag een uitgebreide toelichting op willen, omdat dit juist een bovenregionale functie is.

Tot slot kom ik nog met één nieuwe invalshoek met betrekking tot het verhaal van de kapotte kruik. Die kruik die zich onvolmaakt en overbodig voelde. In plaats van de kruik te berispen, reageerde de oude vrouw met vriendelijkheid en compassie. Ze wees op de mooie bloemen die aan de kant van het pad groeiden doordat ze dagelijks water kregen. In de politiek is er druk om alle uitdagingen van een antwoord te voorzien, immers hoog. En daarmee wordt vaak gekeken naar imperfecties en tekortkomingen, maar wat er niet goed gaat. We doen een appèl op onszelf en onze collega's om ook oog te hebben voor wat er wél goed gaat, om successen samen te vieren. We hebben elkaar nodig om deze provincie tot bloei te laten komen. De meest vruchtbare grond in deze provincie ligt onder deze zaal. En hoeveel water die krijgt, is aan ons allen.

Mevrouw REININK (Volt): Vorige week ben ik vrij duidelijk geweest: digitale toegankelijkheid is een fundamenteel recht en een integraal onderdeel van kansengelijkheid. Volt wil de zekerheid dat deze toegankelijkheid in het nieuwe Uitvoeringsprogramma Digitalisering wordt vastgelegd. En om vragen over deze motie voor te zijn: met 'korte termijn' bedoelen we een realistische, doch ambitieuze doelstelling en we komen met de volgende motie.

De VOORZITTER: Dank u wel. De motie bevat de briefhoofden van Volt, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, D66, de Partij voor het Noorden en het CDA. De titel van de motie is 'Toegankelijkheid voor alle Groningers' en het volgnummer is 65. De motie eindigt met de volgende opdracht aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023, Constatende dat:

- de officiële website van de provincie Groningen slechts gedeeltelijk toegankelijk is én de overige 61 websites en apps onder de verantwoordelijkheid van de provincie ofwel volledig ontoegankelijk zijn, of nooit aan toetsing zijn onderworpen;

- het VN-Verdrag Handicap rechtsgeldig is in Nederland, met als doel dat mensen met een beperking op een gelijkwaardige manier kunnen participeren in de samenleving;
- overheidsinformatie niet toegankelijk is voor inwoners met een beperking vanwege digitale obstakels;

Overwegende dat:

- het vertrouwen in de politiek reeds laag is en digitale ontoegankelijkheid niet bijdraagt aan het verhogen van dat vertrouwen;
- digitalisering een steeds grotere rol gaat spelen in de samenleving;
- we de toegankelijkheid van digitale informatie en diensten in de provincie Groningen moeten kunnen garanderen: het is geen kwestie van gemak, maar een principe van gelijke kansen en inclusiviteit dat de basis vormt van onze democratie;

Dragen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- in het Uitvoeringsprogramma Digitalisering op te nemen dat de huidige websites en apps van de provincie Groningen op korte termijn volledig moeten voldoen aan de digitale toegankelijkheidseisen;
- de status hiervan te rapporteren aan de Staten;
- de digitale toegankelijkheidseisen te gebruiken voor alle toekomstige websites en apps, zodat elke website of app volledig toegankelijk is;
- een richtlijn of werkplan op te stellen over hoe elke website of app van de provincie Groningen bij lancering digitaal toegankelijk kan zijn;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw REININK (Volt): In de hectiek van vorige week ben ik daarnaast nog een deel van mijn vragen vergeten, dat ik toch zo belangrijk vind om die alsnog aan te halen. In de Begroting lees ik namelijk het beleidsdoel 'streven naar 55 procent CO2-reductie in 2030' in onze provincie ten opzichte van 1990. Maar na navraag blijkt in de technische vragen dat de uitstoot 1990 niet bekend is. Hoe kunnen we dan ooit bepalen of de 55 procent reductie behaald is? Als we het klimaat serieus nemen, moeten we ook serieuze doelstellingen stellen met echte deadlines. Doelen die we kunnen meten en waarvan we de voortgang kunnen monitoren. Wat ons betreft is de gehele provincie CO2-neutraal in 2040.

Graag hoort Volt van GS hoe ze met voorstellen komen om dit beleid aan te passen aan een meetbaar alternatief. Daarnaast zie ik, in tegenstelling tot de beantwoording, in de Begroting wel een getal, namelijk 8,6 megaton CO2. Dus ik ben benieuwd waar dit getal vandaan komt. Wat klopt? Is het wel 8,6 megaton de uitstoot van 1990 of is het niet bekend? En als het wel zo is, hoe ver zijn we dan met de reductie nu? Daarnaast zie ik staan dat we naast de 55 procent reductie naar 4,4 megaton gaan van 8,6 megaton. Dus daar ben ik ook heel blij mee, al denk ik niet dat dat bedoeld wordt op pagina 187.

Ik ben blij met het aanbod van het College vorige week om samen te kijken naar het inzichtelijk maken van Europese subsidies en daar maak ik graag gebruik van.

Tot slot wil ik het belang van toekomstbestendig beleid wederom aankaarten. Het is onacceptabel als jongeren en toekomstige generaties met nog meer van onze problemen worden opgezadeld. Ik vraag het College dan ook dringend om in 2024 te gaan onderzoeken op welke manier invulling gegeven kan worden aan een generatietoets, zodat volgende generaties niet worden opgezadeld met de nadelige gevolgen van ons beleid.

De heer ZWART (PvhN): Over de Begroting 2024 kan de Partij voor het Noorden kort zijn. Wij hebben samen met de andere partijen in de commissie al vragen gesteld en ook al de waardering uitgesproken voor de inhoud en uitvoering van de Begroting. Gehoord hebbend de vragen en opmerkingen die inmiddels zijn gesteld in dit debat door collega-partijen, zullen wij niet in herhaling treden en ons bij deze vragen aansluiten.

Wij maken van Groningen graag eens een middenmoter met betrekking tot de opcenten van de motorrijtuigenbelasting en verwachten dat de ingeslagen weg de komende jaren kan en zal worden doorgeslagen.

Bij de uitgesproken verwachtingen in de plannen van de N355 en de N33 kunnen wij ons aansluiten en maken daarbij nog eens een keer de opmerking dat belofte schuld maakt.

Verder, zeker in het aardbevingsgebied, moet wat betreft de Partij voor het Noorden gelden dat ook particuliere initiatieven tot *noaberhulp* in de breedste zin ondersteund moet kunnen worden, ook financieel. Wij kijken uit naar een initiatief hieromtrent van de gedeputeerde onder het motto 'met elkaar *de kop d'r veur*'. U begrijpt dat wij hopen op een plan van aanpak.

Omdat er in eerdere vergaderingen al onderzoek is toegezegd naar de mogelijkheid van schoolzwemmen, en daarmee ondersteuning van zwembaden, laten wij dit op dit moment liggen. En voorzitter, u zult verbaasd zijn, maar nu al: tot zover.

De VOORZITTER: Ik onderdruk mijn verbazing, want compactheid is een deugd. Ik wil de Staten in hun geheel complimenteren met de compactheid van de woordvoering. Want de toegedeelde minuten boden ruimte voor aanzienlijk meer.

Dit was de laatste bijdrage vanuit de Staten. Ik denk dat het College even behoefte aan intern beraad en de lunch is nog niet helemaal klaar. Dus u ligt echt voor op het meest ambitieuze schema, maar dat is een kwestie van een minuut of vijf, denk ik. Dus laten we afspreken dat we schorsen tot één uur. Dat biedt mogelijkheid voor even beraad in het College en de mogelijkheid om even heen en weer te lopen en een broodje te eten. Tot één uur! Ik schors de vergadering.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en ik heb opnieuw een mededeling voor u.

Er is zojuist in de vergadering in de woordvoeringen vanuit de fracties een tweetal moties ingediend dat inmiddels deskundig zijn omgebatterd tot amendementen. Het is denk ik, ook voor de volledigheid van uw overzicht, dat ik even vertel welke dat zijn. Allereerst is dat het amendement 'Op jongeren korten we niet' met als eerste indiener D66: dat is amendement nummer 9 geworden. En verder is de voormalige motie 'Als koploper uit de bus komen' van de Partij voor de Dieren en Volt ook nu een amendement geworden, met volgnummer 10. Omdat de inhoud daarvan is toegelicht en de papieren over de tafel zijn geweest, beschouw ik ze ook als ingediend en ze maken beide deel uit van de beraadslaging.

Het College weet dat nu ook. Ik zou als eerste het woord willen geven aan de gedeputeerde van financiën, de heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): 'Op een bijzondere manier' is dat er amendementen worden ingediend tijdens deze vergadering. Maar oké, dat is zo afgesproken.

De Begroting ligt voor, die van 2024. In de commissie hebben we er het nodige over gewisseld. Een begroting van 545 miljoen die in 2024 vooral dekkend is maar ook met potlood de meerjarige versie. Waarom is dat met potlood voor de komende jaren ingekleurd? Omdat de uitvoeringsplannen nog moeten komen. Een aantal keer is de vraag gesteld wanneer u dan die planning kunt krijgen van die uitvoeringsplannen, omdat u dat wel goed voorbereid wilt doen. Dat zal een dynamische lijst worden uiteraard, want die gaan we steeds updaten met de nieuwe informatie die erbij komt. Sowieso hebt u zo richting februari de lijst, maar zodra wij het eerder hebben, zullen wij die eerder gaan verstrekken. Maar een redelijk complete lijst proberen we zo aan te leveren in het eerste kwartaal: dan is die eerste lijst er sowieso. In de tussentijd gaan we wel door met de plannen. Maar het belangrijkste is – en dat knoop ik goed in mijn oren – dat er voorbereidingstijd moet zijn om goed voorbereid de zaken te gaan doen.

Wij hebben een begroting en we hebben ook wat spelregels afgesproken in het nieuwe College. We gaan incidentele zaken, als die er zijn, ook incidenteel dekken. Als er structurele zaken zijn, gaan we die ook structureel dekken. En als er geld overblijft in een potje over een jaar, dan gaat het gewoon weer terug naar de algemene middelen, of het moet al een project dat over de kalenderjaren heen gaat.

Ik ben blij met de toch wel heel brede steun voor deze Begroting. Dat wilde ik als eerste zeggen. En natuurlijk ook met de waardering voor de ambtenaren die heel veel werk hebben verricht om de stukken te schrijven. Dit is dus het eerste jaar dat we dit digitaal hebben gedaan op de website en er ook wat meer vooroverleg voor hebben gedaan. Dat heeft geleid tot heel veel technische vragen, maar ik heb ook nu begrepen – want dit is onze eerste termijn waar we nu in zitten – dat het wel geholpen heeft dat op die manier, door die beantwoording van de vragen die we vooraf hebben gehad, heel veel dingen duidelijk zijn geworden. Dus dat wat betreft zou dat een prima manier zijn om op deze manier door te gaan – als u dat natuurlijk ook vindt, want u bent de baas als Staten.

Dan ook nu maar even naar de vragen toe. Ik zal zelf een aantal vragen gaan behandelen en een aantal vragen zullen mijn collega's gaan doen.

GroenLinks heeft het onder andere gehad over projecten binnen de termijnen: oké. Een goed belegde boterham voor de landbouw, heb ik ook wel horen zeggen bij GroenLinks. De NNN-doelen en dat soort zaken: daar komt collega Henk Emmens op terug.

De Voedselbank: daar bent u tevreden over de beantwoording in de commissie. U weet dat daar ook gesprekken over plaatsvinden. Op de Voedselbank komt ook een collega nog terug. Maar

die gesprekken vinden plaats en er is straks ook nog een oproep: ga alvast geld reserveren voordat je begint met de gesprekken. Nou, een beetje de omgekeerde volgorde, maar collega Johan Hamster komt daar nog even op terug. Dat waren de vragen die ik heb te beantwoorden voor GroenLinks, dus dat waren er niet zo heel veel.

Dan hebben we de BBB. Die heeft één concrete vraag gesteld. Die is ook blij met de Begroting: goed om te horen. Het is geen Sinterklaas, heel goed. Het is inderdaad nog geen Sinterklaas, dat duurt nog even voordat hij in Nederland is.

De 20 meter ashoogte: die wordt meegenomen in de nieuwe Omgevingsvisie. Dat klopt, die is eind volgend jaar pas klaar. Het verzoek is om dit bij de actualisatie mee te nemen. Dat gaan we meenemen, maar normaal gesproken met zo'n nieuwe Omgevingsvisie vindt ook een MER-procedure, zodat alle effecten bekeken worden. Dat zou hier ook moeten. Het houdt alleen in dat we nog extra beleidskeuzes moeten maken in GS om die mee te kunnen nemen in de actualisatie. Maar alles is er wel op gericht om dat mee te gaan nemen in de actualisatie.

Dan gaan we door naar de VVD: een bloeiende economie, een mooi landschap, blij met Groningen Airport Eelde. Dat geld uit bestemmingsreserves naar voren wordt getrokken: dat was in de commissie ook al de vraag. Maar op het moment dat we een bestemmingsreserve hebben, houdt dat dus wel in dat we geld hebben met een bepaald doel. Daarvoor hebben we het gereserveerd. Dus als wij het geld daaruit halen, dan is het voor die bestemming bedoeld. Het is geen algemene reserve die we aanboren, maar echt een bestemmingsreserve. Dus als we de algemene reserve groot genoeg houden, dan hoeft u zich er geen zorgen over te maken dat de bodem van de schatkist in zicht komt. Want dat was even de angst die ik in het verhaal hoorde. Dus de bestemmingsreserve gebruiken we gewoon voor die bestemmingen, die worden daar dan dus uit gehaald.

Ik kan wel nog een opmerking maken over de reservering bereikbaarheid Ring-West. Ring-West is gelabeld geld. In principe is dat voor Ring-West en er liggen nog geen contracten onder. Dat houdt in dat het gelabeld is. Maar dat MIRT-onderzoek loopt naar Ring-West. En één ding wel duidelijk – maar dat wist de VVD zelf ook wel: dat dit geld dat hier nu staat, lang niet voldoende is om die Ring-West te realiseren. Dus dat is het antwoord op de vraag naar Ring-West. Op de marketingstrategie, de speerpunten en de vrijetijdseconomie komt collega Top terug. Cultuur, *fair pay*: ja, dat is zo afgesproken. Dat gaan we uitvoeren. Er komt binnenkort ook een stuk van de Cultuurnota. Collega Tjeerd van Dekken komt daar nog even op terug wellicht.

Geld apart voor ruimtelijke kwaliteit. Er is een potje voor ruimtelijke kwaliteit, maar dat is een algemeen potje, niet per project. Ik vond de oproep zeer sympathiek vanuit de VVD om nog wat meer aandacht te besteden aan de ruimtelijke kwaliteit. Dat doen we al in het aardbevingsgebied, maar eigenlijk is best goed om dat per project veel beter te gaan doen, omdat we ook niet voor niets extra geld hebben gereserveerd om het landschap mooi te houden. Daar hoort natuurlijk ook dit soort dingen bij zoals de ruimtelijke kwaliteit. Dus ik vind het wel een mooi voorstel. Ik vind het jammer eigenlijk dat er geen motie bij zit met een dekking. Dus nou, die tip wilde ik maar even meegeven.

Dan hebben we nog het verliezen van de koploperspositie: complimenten daarvoor hoorde u nog. Nou, dat was het dan, mijn vragen van de VVD.

Dan de Partij van de Arbeid: ook dank dat u akkoord gaat met de Begroting. Een goede voorbereiding: daar hebben we het al over gehad. De participatiebanen: daar wordt op teruggekomen. De Cultuurnota: wanneer komt die? Collega Van Dekken is nu weg, maar hij komt daarop terug. Dan hebben we het over wonen en de financiering van natuur, klimaat en dat soort zaken met die gebiedsprocessen: daar komt collega Henk Emmens op terug.

En dat was er een discussie, die een beetje op een interpellatiedebatje leek. Het CDA maakte een opmerking en die ging over de economie, dat we daar veel minder in gaan investeren: daar komt collega Emmens even op terug.

Inmiddels ben ik bij het leefbaarheidsprogramma van de SP. Op zich stopt het leefbaarheidsprogramma eind dit jaar – dat werd terecht aangegeven. Het is nu verkort voor een jaar, er is nu een programma voor een jaar dat wij gaan doorzetten. Dus het leefbaarheidsprogramma gaat door, ook in 2024. En in dat jaar 2024 nemen we de tijd om met een uitgebreide visie te komen, zodat er dan een visie komt. Dus het geld is ook gereserveerd voor het nieuwe leefbaarheidsprogramma. Als u meer inhoudelijke vragen hebt, komt collega Van Dekken daarop terug. O, een financiële vraag? Doet u een poging.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, de gedeputeerde geeft aan dat het leefbaarheidsprogramma zoals het nu loopt, in een verkorte versie doorgaat in 2024. En daarnaast bent u een visie aan het ontwikkelen. Maar past dat dan wel binnen de gestelde gelden die nu in de Begroting zijn opgenomen? Want eigenlijk gaan er dus twee dingen naast elkaar lopen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nee, het is volgend op elkaar. Het programma wordt nu eigenlijk met een jaar verlengd en met dezelfde gelden. Dus wat we nu doen, gaan we gewoon nog in 2024 verder doen met dezelfde financiële middelen die in de Begroting staan. En in het nieuwe jaar gaan we bezig met de visie en met een nieuwe leefbaarheidsplan, dat dan in zal gaan vanaf 1 januari 2025.

Mevrouw BAKKER (SP): U zag, voorzitter, dat ik nog een beetje moeilijk keek. Kijk, dat betekent wel extra werk, neem ik aan, voor de afdeling Leefbaarheid. Want die moet dus én het huidige programma voortzetten, maar ook de hele Mondriaencyclus doorlopen rondom het maken van een visie. Dus ik neem aan dat daar dan toch wel extra financiële ruimte voor moet komen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik wou dat dat zo was: elke keer als we bezig gaan met een nieuwe visie en nieuwe zaken. Want we hebben natuurlijk heel veel uitvoeringsprogramma's. En zodra een uitvoeringsprogramma op zijn einde loopt, zijn we nog steeds activiteiten aan het uitvoeren voor dat programma en in de tussentijd zijn we al een nieuw programma aan het maken en een nieuwe visie aan het ontwikkelen. Dus als de SP ervoor pleit om met een motie te komen dat we extra geld moeten hebben voor meer personeel erbij dat er dan apart mee bezig kan, nou ja, dan ben ik benieuwd naar de dekking als portefeuillehouder financiën. Maar dit is de normale praktijk van zoals het normaal werkt. Dus op voorhand hebben we daar niet extra geld voor nodig.

Dan hebben we de ChristenUnie: sluitend meerjarig met veel onzekerheden. Ja, dat klopt. Wat ik ook in de commissie zei: het verdeelmodel komt eraan, de financieringssysteem wordt veranderd. En ik heb ook aangegeven in de commissie welke acties wij erop zetten, vooral in IPO-verband waarbij wij gesprekken voeren met het ministerie om te zorgen dat wij toch een beetje goed uitkomen financieel. Dus zoals ik al zei: het is niet heel zonnig – kijk maar naar buiten – maar het is ook niet per se bewolkt en somber, dus we zien de toekomst zonnig en goed tegemoet.

Dan D66 over Groningen Airport Eelde. Waarom staat dit vanaf 2025 niet in de Begroting? Het staat nu in de Begroting, er komt straks nog een voorstel en pas na het vaststellen van dat voorstel komt het in de Meerjarenbegroting. Dus het staat in de Begroting 2024. In de Begroting voor 2025, 2026 en 2027 komt het op het moment dat het besluit weer genomen is over Groningen Airport Eelde. Dat is de normale systematiek zoals dat gaat in provinciale begrotingen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Dat was niet per se mijn vraag naar de methodiek daarachter, maar meer dat de kosten al zo lang bekend zijn. Waarom is het niet eerder zo in de Begroting misschien wel benoemd, maar niet in de overzichten meegenomen?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Kijk, de Staten zijn het hoogste orgaan in de provincie. Kosten kunnen wel bekend zijn. Dat wil niet zeggen dat we ze meenemen in de Begroting. Pas als de Staten een besluit hebben genomen over zaken in meerderheid, dan nemen wij een besluit daarover. Pas als u het besluit hebt genomen, gaan wij dat verwerken. Dus wat we gaan doen met die plannen, is dat we die inzichtelijk gaan maken. Voor Groningen Airport Eelde is dat heel helder, hè? Dat heeft uitgebreid overal gestaan wat de kosten daarvoor zijn. Dus die komen dan in een voorstel bij u terug. Op het moment dat de Staten er een klap op hebben gegeven, dan wordt het verder verwerkt, ook al is het eerder bekend.

Dan is er nog de ondersteuning voor en ook een motie over de jongeren. Op die motie kom ik straks even over te spreken. Op digitaliseringsplan en dat soort zaken komt collega Van Dekken nog even terug.

Groninger Belang is blij met de opcenten bevroren. Het maakt zich zorgen over het aantal reizigers. Ik kan namens mijn collega Hamster dat wij dat ook doen: hoe meer reizigers, hoe beter dat is voor het OV. Op de transponder van windmolens komt collega Hamster terug.

De Partij voor de Dieren had het met name over de KRW, Kaderrichtlijn Water, en stikstof. Daar komen mijn collega's ook op terug. Ik ben blij met het compliment dat de Partij voor de Dieren heeft aangegeven dat ze content zijn met de gevolgen van Programma Bos en Hout.

En dan een heel muzikaal verhaal van de PVV, maar zonder een vraag. Dus ik heb geen vragen te beantwoorden. Dat scheelt dan weer. Tenminste, ik heb geen vraag geconstateerd.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nou, dan stel ik de vraag bij dezen: is het College ertoe bereid om de aanbevelingen en adviezen die de PVV-fractie heeft gegeven, te gaan bespreken of te gaan bestuderen?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Er wordt een aantal stellingen gedaan. Dat we vooral niet te bang moeten doen, dat we een beetje stevig moeten doorstappen met beleid en zo. Ik zou zeggen: de

voorstellen komen allemaal uw kant op en u kunt ze dan beoordelen. Maar ik vind ons College nou niet bij voorbaat heel voorzichtig. Kijk even naar Groningen Airport Eelde: dat is best een heikel dossier in de afgelopen acht jaar. U weet dat dit misschien wel veel langer gespeeld heeft in deze Staten. Dat is toch een redelijk stekel – even in uw bewoordingen – die toch vrij snel genomen is in dit College. Dus we zijn niet te benauwd om keuzes te gaan maken. Wat dat betreft neem ik die aanbeveling over; hoewel, het is meer een opmerking over hoe wij werken. En de andere aanbevelingen ziet u terug in de plannen en de uitwerking die uw kant op komen. Maar u kunt het Coalitieakkoord daarbij als leidend beschouwen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, hartstikke mooi, Groningen Airport Eelde. Maar toch het advies weer: blijft er niet te lang op teren.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb uw advies gehoord en ik neem het ter harte. Want morgen is er weer wat anders actueel.

Oké, gaan we door naar het CDA. Dat vraagt zich iets af bij de N33 over de ereschuld: daar komt collega-gedeputeerde mobiliteit op terug, net als op de Wunderline. Dan de RES doorgezet, energiearmoede. Die energiearmoede en de Regio Deal. Volgens mij gaan we die Regio Deal Oost-Groningen gewoon doorzetten. Dat was ook de vraag: gaan we die Regio Deal ook doorzetten na 2024? Tenminste, zo heb ik die genoteerd. Dan duurzaamheid bij verenigingen en energiearmoede: hoe gaan we daarmee bezig? Daarvoor is al een aantal programma's en collega Emmens gaat dat even beantwoorden. Maar het zijn gelden van diverse zaken die hier weer bij elkaar komen voor programma's om te zorgen voor verduurzaming van huizen, van verenigingen en dat soort zaken. En ook de industrie aanmoedigen om te verduurzamen: daar komt ook collega Emmens op terug. Dan de Voedselbanken: dat is voor collega Hamster.

Kardinge: een uitgebreide toelichting? Oké, dan gaan we dan maar even doen. Wij vinden sport belangrijk, net zoals de CDA-fractie en ik denk een heleboel mensen in deze Staten. Maar we moeten wel goed kijken met welke rol. Want we kunnen niet alles als provincie, ook niet met onze Begroting. Als je dan kijkt naar Kardinge, is dat een bovenregionaal iets? Maar er zijn bij gemeenten veel meer bovenregionale instellingen. Als je bij de een het dan wel doet, waarom zou je bij de andere dan niet gaan doen? Om maar eens een voorbeeld te noemen: er is een tafeltennishal in Middelstum. Dat is een bovenregionale activiteit. MartiniPlaza is ook een bovenregionale activiteit, maar ook de Topsporthal in Leek is zo'n ding. En zo kunnen we nog wel even doorgaan. Dus als we hier geld voor vrij zouden maken, dan hebben we eigenlijk geen argumenten om dat niet meer te gaan doen op andere plekken. En ik vond het ook wel goed – daar heeft ook een stuk over in de krant gestaan – dat een wethouder daarop reageerde: als we nou bij elkaar steeds gaan bedelen om dingen te gaan financieren, dan zijn we volgens mij verkeerd bezig. Je hebt als Stad natuurlijk ook nog een andere functie, wat voor functies er ook zijn als Stad: dat gesprek hebben we nog met de wethouder in de stad Groningen. Maar dat houdt in dat als wij de Stad gaan subsidiëren, wij dan ook in het Ommeland – in Leek en op andere plekken – moeten gaan subsidiëren. Daarvoor is onze Begroting simpelweg niet groot genoeg.

De heer DE WIT (CDA): Dank aan het College voor deze beantwoording. Ergens kunnen wij de beredenering van het College volgen. Tegelijkertijd heeft de gemeente Groningen gevraagd om gewoon het gesprek aan te gaan om te kijken waar je dan wel kunt helpen. We hebben bijvoorbeeld het Fonds Het Nieuwe Doen waarmee je voorzieningen aan elkaar kunt koppelen. Onderwijs bevindt zich daar ook. Is er wel een mogelijkheid om met elkaar in gesprek te gaan om met deze achterliggende gedachte te kijken welke mogelijkheden er eventueel wél zijn?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik kan u sowieso meedelen – niet toezeggen, maar meedelen – dat er binnenkort dus een gesprek is tussen de stad Groningen en het provinciebestuur. Dat gaat in de breedte over de financiën. Dus wij gaan wel in de breedte kijken welke problemen daar zijn en wat wij nog te verrekenen hebben met de Stad, ook in relatie tot andere zaken. Dus we gaan wel goed kijken nu met de Stad wat er allemaal ligt. En als er instrumenten zijn, waarbij ze hulp kunnen krijgen met bijvoorbeeld het Fonds Het Nieuwe Doen of andere zaken, zullen wij de Stad dan erop wijzen dat er ook andere middelen die al bestaan en waar ze gebruik van kunnen maken.

De heer DE WIT (CDA): Heel goed dat er met collega-overheden wordt gesproken: het kan voor mij niet vaak genoeg gebeuren om samen tot dingen te komen. Maar is het College toch bereid om ook gewoon over dit losse onderwerp in gesprek te gaan met de gemeente Groningen? Dus niet in de

breedte van onderwerpen, want ik kan me voorstellen dat er ook heel veel onderwerpen op de agenda staan. Maar hier gewoon los een keer het gesprek over voeren?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik kan weer een mededeling doen: volgens mij is het 20 november dat ik een afspraak heb met de sportwethouder van de stad Groningen. Ik wil het graag met haar over de marathon hebben, ook in opdracht van het CDA. Maar zij wil het graag met mij hebben over Kardingse. Dus dat gesprek komt.

De heer DE WIT (CDA): Dank voor dat antwoord en hopelijk krijgen we op dat andere dossier er ook een beetje beweging in.

Heb ik nog één andere vraag over de beantwoording richting het CDA. Dat ging over de Regio Deal Oost-Groningen. Daar werd genoemd dat er vanaf 2024 weer in geïnvesteerd gaat worden. Dat is ontzettend fijn om te horen. De gemeenten hebben daarbij gevraagd om een bijdrage van om en nabij de 6 miljoen, iets daarboven. Is dat ook het bedrag dat de provincie weer beschikbaar gaat stellen aan deze gemeenten?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Waar had u het over? De Regio Deal? Inhoudelijk komt gedeputeerde Van Dekken daarop terug.

De VOORZITTER: Het College beraadt zich er nog op wie dat antwoord gaat geven. Maar als gedeputeerde Schmaal in gebreke blijft, dan zijn we zo bij de heer Van Dekken.

De heer DE WIT (CDA): Vol verwachting klopt ons hart, voorzitter.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Wat dat betreft: alles is financieel. Dan zou ik van alle dossiers van alles moeten weten, natuurlijk.

Dan hebben we Volt met de motie 'Digitalisering'. Dan hebben we het over hoe het nou zit met die 1990. Is de CO₂-uitstoot van dat jaar nou wel of niet bekend en waar hebben we het dan over? Nou, ik kan u geruststellen: daar komt collega Hamster op terug. Dan de generatietoets. Ja, eigenlijk is dat staand beleid. Als wij kijken naar het beleid dat we nu uitvoeren: uiteraard doen we dat voor de toekomst. We kijken daarin mee. Er zijn al meerdere initiatieven waarbij specifiek ook voor jongeren wordt gekozen om een tandje extra bij te zetten, om nog even extra attentie daarvoor te hebben. Om te kijken of we ook voldoende plannen hebben voor de ontwikkeling en voor welke periode je dat doet. Maar kijk, we proberen ook te kijken door de bril van de jongeren. Nou, ik vind dat wel een mooie uitdaging. Maar in principe doen we dat altijd al met bestaand beleid.

Dan heb ik de Partij voor het Noorden. Die gaf aan blij te zijn dat we in de middenmoot gaan zitten qua opcenten van de motorrijtuigenbelasting. We zitten nu op plek drie, heb ik al verteld. Zuid-Holland en Gelderland zijn ons voor. Ik hoop dat er nog veel meer provincies ons voorgaan: dat is wel ons streven. Maar ja, u kunt ervan op aan – dat is uw vraag – dat dit beleid blijft staan. Ja, voor de komende vier jaar blijft dit gewoon staan.

Mevrouw REININK (Volt): Ik ben wel benieuwd. Vorig jaar is er een motie over de generatietoets afgewezen. U zegt nu dat een generatietoets bestaand beleid is. Kunt u daar iets meer over toelichten?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou, eigenlijk is het dat de toelichting die ik zonet deed. Op het moment dat wij nieuw beleid maken, dan proberen wij dat sowieso voor iedereen te doen, ook voor jongeren. Wij gaan niet alleen maar een Lelylijn aanleggen voor de mensen die van oudere leeftijd zijn, dat doen we ook voor jongeren. Zo hebben wij heel veel voorbeelden van zaken die we ook voor jongeren gaan doen. Dus eigenlijk is het bestaand beleid en daarmee is die motie ook overbodig.

Mevrouw REININK (Volt): Worden jongeren hier ook actief bij betrokken over hun mening? En kunt u toezeggen dat ook in nieuwe beleidskaders wordt beschreven hoe is gekeken naar de generatietoets?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik weet niet of we apart de leeftijdsgroepen moeten gaan benoemen in ons beleid. U mag daarvan op aan. We hebben ook nog een portefeuillehouder participatie die straks hier ook nog even wat gaat vertellen over de betrokkenheid daarbij. Bij de Omgevingsvisie worden er bijvoorbeeld ook jongeren betrokken. Dat is een vrij belangrijke kapstok. Zo zijn er wel meerdere zaken waarbij jongeren betrokken worden, maar om bij elk beleidsstuk een

vinkje moet hebben dat er jongeren bij zijn betrokken? Dan moet je ook een vinkje hebben of er voldoende senioren bij betrokken zijn en ook andere leeftijden. Ik voel daar op zich niet zo veel voor.

De VOORZITTER: Mevrouw Reinink, ten slotte.

Mevrouw REININK (Volt): Dan het tweede deel van mijn vraag dat niet echt beantwoord is. Kan in nieuwe beleidskaders apart worden opgenomen op welke manier het beleid voldoet aan de generatietoets? Dus niet alleen jongeren, maar ook de toekomstige generaties?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik vind dat wel ingewikkeld. Wij maken altijd plannen voor de toekomst. Alles wat wij aan beleid maken, is voor de toekomst. Dus ook voor de jongeren. Dan kom ik weer terug met dezelfde opmerking als zonet: als het specifiek gaat over de doelgroep jongeren, dan gaan we dat wat mij betreft niet apart noemen. Ik kijk even rond: nee, we gaan niet apart noemen in het beleidsstuk dat we maken, of er een check is op jongeren. Nee, het is al bestaand beleid. We gaan altijd bij nieuw beleid of het goed is voor jongeren, maar ook voor senioren en ook voor andere doelgroepen in de samenleving.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik ben het persoonlijk helemaal eens met mevrouw Reinink. Wij vroegen ons dit ook af. Want volgens is de motie in de vorige periode er niet doorheen gekomen omdat dit te veel werk zou kosten voor de ambtenaren. U zegt dat dit al bestaand beleid is. Wij zijn eigenlijk wel benieuwd, want we vragen is gewoon een extra inzet van de ambtenaren om hier eens op een andere manier daarover na te denken. En daarom is het ook de oproep om te kijken wat de vormen zijn. Dus ik ben toch heel erg benieuwd of de gedeputeerde dat misschien nog wel eens wil onderzoeken: zijn er verschillende vormen en wat zouden we wel kunnen doen hiervoor?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Mag ik u een vraag terug stellen?

De VOORZITTER: Van mij mag dat niet.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou, ik zal dan even aangeven wat we doen. Dan komt er vanzelf een vervolgvraag. Op het moment dat wij beleid nieuw uitvoeren en we kijken – misschien dan niet op de manier zoals de fracties van Volt en D66 dat willen – of de plannen goed zijn voor jongeren en we kijken ook of het goed is voor alle doelgroepen en alle leeftijden in onze provincie, wat zou iets anders dan toevoegen dat we daar nog specifiek voor de doelgroep jongeren iets extra werk voor gaan verrichten? Wat moet dat dan toevoegen? Waar moet dat dan toe leiden? Heb ik toch een vraag gesteld, voorzitter.

De VOORZITTER: Het is goed om in het rollenspel in gedachten te houden dat u degene bent die de vragen stelt, mevrouw Buigel.

Mevrouw BUIGEL (D66): De gedeputeerde zegt al dat de ambtenaren daar al over nadenken. Maar laat dat dan zien. Als er beleid wordt gemaakt voor drie tot vijf of tot tien jaar, voeg dan gewoon een stukje tekst daarover toe. Vertel wat daar het effect van zou kunnen zijn.

De VOORZITTER: U wilt graag weten of de gedeputeerde daartoe bereid is?

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, is de gedeputeerde daartoe bereid?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou, op voorhand zie ik daar de meerwaarde niet van in.

De VOORZITTER: Mevrouw Reinink over hetzelfde onderwerp? Ga ik de volgende keer toch weer distribueren, vrees ik. Mevrouw Reinink.

Mevrouw REININK (Volt): Ik wil toch nog even hierop terugkomen. Jongeren voelen zich op dit moment heel erg ondervertegenwoordigd door de politiek. Zo'n generatietoets, waarin echt wordt beschreven dat ook hun belangen worden meegenomen, kan er wel aan bijdragen om het vertrouwen bij jongeren in de politiek te verhogen. Hoe kijkt de gedeputeerde hiernaar?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dit College omarmt de jongeren, net zoals alle andere leeftijden. Even om een voorbeeld te geven: ik heb net geluncht met een aantal jongeren. Die waren aan het

kijken, die zaten op de tribune. Dus die kijken mee en die zijn wel degelijk geïnteresseerd in de politiek. We moeten er altijd voor zorgen dat mensen gemotiveerd zijn om mee te gaan kijken met hoe het gaat op het provinciehuis, hoe de politiek in elkaar zit en dat soort zaken. Daarvoor zijn er verschillende manieren. Daarvoor is het jeugd- en jongerendebat, er worden ook debatten gevoerd op diverse scholen, er worden discussies en debatten georganiseerd tot en met een finaal debat in Utrecht volgens mij. Zo zijn er diverse manieren om die jongeren te betrekken, ook vanuit de verschillende politieke partijen zelf. Dus over de toegevoegde waarde om nu daar expliciet zo duidelijk iets apart voor in beleidsstukken op te nemen: dat is voor mij meer een teken dat het een aparte groep is. Wat mij betreft is een jongere gewoon een onderdeel van deze maatschappij, zoals iedereen dat is. We moeten altijd gaan kijken naar de brede maatschappelijke vragen die er zijn en dat geldt ook voor de stukken die we daarvoor schrijven. Dus daarom zou ik er niet zo'n voorstander van zijn om daar een apart onderscheid in te maken. Maar hoe moeten we jongeren betrekken? Sowieso betrekken we ze al bij het beleid. Dus ja, daar hebben we geen verschil van mening over.

De VOORZITTER: Ik geef u een laatste poging en daarna denk ik de kwestie helder genoeg is. Het is vaak vruchteloos om op deze manier te proberen elkaar te overtuigen in een debat.

Mevrouw REININK (Volt): Dat begrijp ik, voorzitter, dank u wel.

Ik wil nog ten eerste dit benadrukken: u hebt het de hele tijd over jongeren, maar we kijken ook heel erg naar toekomstige generaties: de mensen die er helemaal nog niet zijn. Ook voor hen het beleid geen problemen veroorzaken. Daarnaast tel ik ongeveer vier jongeren op de tribune. Klopt het dat u tevreden bent met vier jongeren die geïnteresseerd zijn in de politiek?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik denk dat dit een redelijke afspiegeling van het aantal mensen in de gewone maatschappij. Want als je nu in de huiskamers gaat kijken wie nu meekijken met deze vergadering, dan zullen er niet veel meer dan die vier van de Jongerenadviesraad. Dus denken dat de rest van Nederland allemaal zeer zwaar geïnteresseerd is in de politiek? Ik denk dat niet. Maar dat jongeren die interesse hebben in de politiek, een weg moeten vinden naar de politiek: dat vind ik een heel goede. En ik vind het ook goed om dat te gaan doen. Maar ook de generaties die er nog niet zijn, geeft u aan, en mensen die er niet zijn. Dan vraag ik me toch echt af wat we hier aan het doen zijn hier in huis. Want u wilt dat immers. Wij maken namelijk beleid voor de toekomst met alles wat wij doen. Wij zijn bezig met woningbouwplannen, wij zijn bezig met cultuurnota's, wij zijn bezig met andere onderwerpen voor de toekomst, om te zorgen dat de mensen die hier wonen recreëren, dat prettig kunnen doen op een goede manier, in een goed huis kunnen wonen, een mooie baan kunnen hebben en zich goed kunnen vervoeren. Dus ook voor de mensen die nu nog geboren moeten worden of die hier nu nog niet wonen. Dat geldt voor iedereen, dat doen we hier elke dag.

De VOORZITTER: Zullen het hier even bij laten? Er is altijd nog een tweede termijn.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Zo is dat, zo is dat.

Dan hebben we nog een stapeltje moties. Ik begin gewoon op volgorde, maar wel op het gevaar dat er nu ook twee amendementen zijn met een nieuw nummer. De motie 'Ontbijtassen': die doet collega Hamster.

Dan hebben we de motie 'Vergroten capaciteit Milieuzaken': die ga ik doen. Dat is eigenlijk een oproep in motie 61 van de SP en de Partij voor de Dieren. Die maken zich zorgen over de toezichthoudende rol en het gebrek waarschijnlijk aan geld en capaciteit om dat voor elkaar te krijgen. De vraag is: ga in onderzoek en ga kijken wat daarvoor nodig is en kom daarmee terug – zo interpreteren wij de motie dan. Dat gaan wij doen. Wij gaan in overleg met de Omgevingsdienst om hiernaar te kijken. Maar ik geef er op voorhand wel een waarschuwing bij. Toevallig zit ik daarbij in het AB van de Omgevingsdienst, in een andere rol dan de heer Van Dekken heeft. Ik weet dat geld niet altijd het probleem is, maar wel de beschikbaarheid van überhaupt mensen die kennis hebben van zaken. Dus het zou zomaar kunnen dat dit daaruit komt. Maar we gaan in gesprek met de Omgevingsdienst om te kijken wat ervoor nodig is om meer aan toezicht en handhaving te gaan doen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, de beschikbaarheid van mensen is een van de zorgpunten. Dat heeft de heer Van Dekken ook al vaker aangegeven. Dat is ook waar we toe oproepen in de motie, om dat ook mee te nemen in een plan van aanpak hoe we wél gaan realiseren dat er meer mensen naar die Omgevingsdienst Groningen komen of die hier bij ons in huis zijn voor de expertise. Dus het gaat niet alleen om de conclusie dat er geen mensen zijn. Maar hoe zorgen we dat die mensen erin

geïnteresseerd worden en hoe halen we ze hiernaartoe? Dat zouden we graag terugzien in dat plan van aanpak. Is dat ook iets wat het College kan ondersteunen en zich daarvoor wil inzetten?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik weet dat de Omgevingsdienst al samenwerkt om zij-instromers op te leiden om aan het werk te kunnen bij de omgevingsdiensten. Dus er zijn al diverse acties uitgezet bij de omgevingsdiensten. Want de mensen komen niet opgeleid van school af, komen niet opgeleid bij andere banen vandaan. Dus het zijn meestal zij-instromers die opgeleid moeten worden. Ik weet dat ze hier ook iets aan doen in de Omgevingsdienst. Maar ik zeg u toe om daar meer inzicht in te krijgen. Wij gaan in gesprek met de Omgevingsdienst en wij komen erop terug hoe we ervoor kunnen zorgen als Omgevingsdienst, de provincie, maar ook de gemeenten – want die zitten er ook in – hoe wij voldoende toezicht kunnen organiseren. Dus wat dat betreft is dit oordeel Staten, deze motie.

Op het amendement 'Kruidenrijk grasland' komt college Emmens terug. Dan hebben we motie 63: die is voor collega Hamster. Motie 64 is voor collega Emmens. En dan hebben we motie 65. Die is voor collega Van Dekken die daarop terugkomt.

Ik heb een makkelijke opdracht vandaag: ik ben klaar.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): De heer Schmaal, mijn collega, wekt de indruk alsof wij allerlei vragen zouden moeten beantwoorden. Maar als we het dan nog goed samenvatten en afkalven, valt het heel erg mee, zie ik wel in mijn notities.

Want vanuit de PvdA werd een vraag gesteld over alles wat cultuur behelst, zoals de *fair pay code*. Mijn collega heeft daar al iets over gezegd. Maar is wel: afspraak is afspraak. Wij houden ons aan die *fair pay code* en dat zult u ook terugzien in de Perspectiefnota 2025. GS heeft ook een besluit genomen als het gaat over de financiën van het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2025-2028. Dat zullen we u ook op zeer korte termijn toesturen. 'U' dus niet in de zin van aan u als voorzitter, maar aan uw Staten.

Er was nog een andere vraag vanuit de VVD: is er dan ook de aansluiting met de landelijke fondsen? Jawel, zeker, die is er. Bovendien, als het gaat om de middelen voor cultuur, moet u denken aan een bedrag van 9,8 miljoen op jaarbasis, dus dat is dan structureel. Dat wat betreft kunst en cultuur.

Ik denk dat ik ook nog een vraag heb gehad over de Regio Deal – en dan indirect via het CDA overigens. Allereerst belangrijk om te weten is dat bij het verzoek om de Regio Deal al is ingediend richting het Rijk, dat de provincie Groningen daar ook een ondersteunende brief bij heeft uitgedaan en dat we nu als College in overweging zijn over op welke manier wij financieel kunnen bijdragen aan de Regio Deal. Dus dat is nog geen uitgemaakte zaak. Het gesprek daarover binnen GS is gaande. Maar ik zeg ook weleens: we kunnen ook niet heksen en blauw verven tegelijk. Maar dat het eraan komt, is helder.

De heer DE WIT (CDA): Ik ben een beetje in verwarring, want zojuist gaf GS aan dat we gaan doorzetten vanaf 2024. En nu hoor ik van gedeputeerde Van Dekken dat er nog een gesprek gevoerd moet worden. De vraag die ik in tweede instantie aan het College, aan in dit geval gedeputeerde Schmaal, heb gesteld, is: wordt dat dan een bijdrage van om en nabij de 6,25 miljoen om de nieuwe Regio Deal vanuit die gemeenten in Oost-Groningen weer te ondersteunen? Zodat we onder andere weer met leefbaarheid, energiearmoede, werkgelegenheid et cetera aan de slag kunnen? Dat was de vraag en een simpel antwoord kan zijn: 'Ja, dat gaan we doen.'

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik zeg tegen de heer De Wit dat wij op dit moment in gesprek zijn over de vraag op welke manier wij daar financieel aan kunnen bijdragen. Dat is het antwoord op de vraag die het CDA stelt. Dus dan moet u daar nog even geduld voor hebben.

De heer DE WIT (CDA): 'Het CDA nog even geduld'? Ik weet niet of dat voor de gemeenten ook geldt, maar dat gaan we zien. De vraag die wij dan nog aan het College hebben, is: kan er ook een moment genoemd worden waarop wij daar wél antwoord op krijgen?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik moest even overleggen, want er lopen natuurlijk wat termijnen. De termijn voor indiening is bijvoorbeeld op 31 oktober geweest. We zitten nu vroeg in november. Dan is het natuurlijk even belangrijk om te zien wat het Rijk doet. Dus ik hoop dat we dan voor het kerstreces daar iets op kunnen zeggen. Maar ik kan me er niet op vastpinnen. We gaan wel ons best doen om te zorgen dat we zo snel mogelijk die helderheid gaan geven.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Kunnen wij dan sowieso voor het kerstecce een antwoord krijgen? Dat, ook als het langer duurt, we nog wel even de terugkoppeling krijgen dat er meer tijd nodig was en waar die dan voor is?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, volgens mij was dat impliciet en misschien ook wel expliciet mijn antwoord op de vraag van het CDA.

De VOORZITTER: U hebt nu een toezegging, geloof ik, meneer De Wit.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, dat was inderdaad een toezegging. Want op dit moment ben ik zelf ook benieuwd naar dat antwoord, maar dat wachten we nog even af.

Ik heb een motie ontvangen van Volt als het gaat om digitalisering. Ik denk dat het belangrijk is dat we hier ook vorige week een vrij uitvoering debat over hebben gevoerd. De ambities van de Staten en het College, maar ook van het team digitalisering zijn volstrekt helder: die lopen allemaal met elkaar in de pas. Maar soms is het ook moeilijk om ijzer met handen te breken en dat hebben met elkaar afgesproken dat we vinden dat het team aan de slag moet kunnen gaan. Dan ligt er een motie om op een redelijke termijn – als ik het zo mag inschatten – te voldoen aan die vier bullets, namelijk dat de huidige website en de apps op termijn aan het Uitvoeringsprogramma moeten voldoen, de status daarvan ook te rapporteren aan de Staten en de digitale toegankelijkheid te gebruiken voor alle toepassingen, websites, werkplannen enzovoort, enzovoort. Nou, in de kern is het eigenlijk de ondersteuning van beleid, maar ik gun de vertegenwoordigster van Volt natuurlijk een breedgedragen motie, dus dit is oordeel Staten.

De heer KOLTHOF (PvdD): Wat is een 'redelijke termijn'? Want ik denk dat Volt realistisch aandacht heeft voor de vraag naar het meedoen van kwetsbare groepen. Dus wat is een redelijke termijn? Op welke termijn kunnen we verwachten dat het merendeel van die sites op orde is?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, een 'redelijke termijn' is in ieder geval niet een korte termijn. Dus dan moet u denken aan wat er in het vorige debat over digitalisering werd genoemd: een termijn van ongeveer vier maanden.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Geldt de spreektijd trouwens ook voor de Collegeleden?

De VOORZITTER: Zeker, ja.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, maar dan ga ik net als de voorgangers heel snel praten.

De VOORZITTER: Dan zou ik niet doen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee.

Ik heb de vragen wat gerubriceerd in drie hoofdonderdelen. Dus ik ga niet elke partij afzonderlijk bij langs – met uw toestemming, voorzitter. Ik heb de vragen even gekoppeld aan het economisch perspectief, er worden wat vragen gesteld in de algemeenheid over de nieuwe natuur en wat algemene vragen over biologische landbouw en kruidenrijke graslanden.

Om te beginnen met het eerste deel: de economische vragen. Er is een aantal vragen gesteld over arbeidsmarkt, werkgelegenheid en basisbanen. Vooral over de eerste twee wordt gezegd dat er in de Begroting geen geld voor is opgenomen voor 2024. Ons huidige economische programma 'Groningen @ Work' loopt volgend jaar af. Dus dat er geen geld staat opgenomen voor de hele periode, klopt want dat programma loopt af. We zijn nu bezig met het opstellen van die economische visie, waarvan we u hopelijk in groten getale op 29 november op de eerste inloopdag ook komen om échte inbreng te gaan leveren op de invulling van de kaders. Dus dat zit daarin. Betekent dat we in 2024 helemaal niks kunnen doen aan arbeidsmarkt en werkgelegenheid? Nee, dat betekent het niet. Er zijn ook heel veel Europese fondsen waar we gebruik van maken in Groningen, waaronder bijvoorbeeld het Just Transition Fund waar een behoorlijk deel in de orde van grootte van 120 miljoen voor een periode van zeven jaar – dat is tot en met 2027 – beschikbaar is voor arbeidsmarktprojecten en werkgelegenheidsprojecten in de brede zin van het woord, vooral gericht op het MKB maar ook vooral op samenwerking met kennisinstellingen en instituten. Dus dat er niks gebeurt: in de Begroting mag dat zo blijven, wij hebben amper ondersteuning om die programma's helemaal uit te gaan nutten.

En daarmee het te bereiken doel is een transitie naar een duurzame nieuwe economie en ook nieuwe vormen van economie: die horen daarbij. Het is ook voor de werkgelegenheid voor de toekomst en er zit ook een deeltje digitalisering in, dus dat komt allemaal in zo'n programma samen.

De heer DE WIT (CDA): Dank voor het antwoord. Wij hebben daar ook diverse vragen over gesteld. Want we ons wel even afvragen, is dat wij als Staten niet veel zicht hebben op wat er nu gebeurt binnen het Just Transition Fund en hoeveel gelden hiernaartoe komen. Dus hoe we de programma's in de Begroting nou kunnen rijmen met het geld dat daarvandaan komt en wanneer het komt en bij welk programma. Op welk moment gaan we dat bespreken met elkaar, zodat we daarin ook gewoon duidelijk kunnen zien welke ambitie het College dan heeft?

De heer EMMENS (gedeputeerde): De ambitie binnen het Just Transition Fund hebben we denk ik al een paar jaar geleden aangegeven, toen wij instemden met dat programma. Ik denk dat het ook heel goed is dat we bij de totstandkoming van de economische agenda die we gaan opstellen, die informatie met u als Staten gaan delen over wat er nog elders in de potten zit en waar we dan rekening mee kunnen houden, zodat we een nog uitgebalanceerder programma kunnen maken voor het economische deel van Groningen. Dus ik denk dat dat prima is. Daar zal ik nu al een toezegging voor doen: ik denk dat we op de bijeenkomst van 29 november dat overzicht aan u als Staten kunnen geven van wat er in het programma zit, wat de programmalijnen en welke budgetten er al gebruikt zijn en welke nog openstaan. Ik denk dat dat ook een waardevolle basis is voor u als Staten om daar verder over te discussiëren.

Er is ook een vraag gesteld – volgens mij door D66, maar het kan ook Volt zijn geweest – over de participatie van jongeren. Nou, dat zit gewoon in het traject van het opstellen van de economische visie, dus daar is een hele paragraaf over opgenomen. Later gaan we daar niet over spreken, want volgens mij is het inmiddels een hamerstuk geworden. Er staat wel een planning in opgenomen waarbij de jongeren betrokken worden conform het participatiebeleid dat we hebben, zodat ze ook bij die visie een plek kunnen krijgen in de totstandkoming.

Er zijn ook paar vragen gesteld over de verduurzaming van de industrie. Ja, dat is een heel goede zaak op dit moment, natuurlijk: de verduurzaming en vergroening. Maar het is ook lastig op dit moment. Er zijn zo veel eisen waar bedrijven aan moeten voldoen, dus het is ook heel goed zoeken naar wat we dan ook kunnen bieden als provincie. En wat het helemaal lastig maakt, zijn de hoge energieprijzen op dit moment. Ik las gisteren dat ook in Winschoten helaas weer toch een maakbedrijf omvalt vanwege de hoge energieprijzen. Dus dat is denk ik het belangrijkste aandachtspunt op dit moment: hoe zorgen we ervoor dat het maakbedrijf en het MKB in Groningen ook de komende winter doorkomt? Daar maak ik me wel ernstige zorgen over. Hoe we dat dan moeten vormgeven, ik weet het nog niet. Maar ik word elke keer heel erg verdrietig van die berichten dat door de energieprijzen bedrijven om gaan vallen. En tegelijkertijd moeten we ook nog de slag maken naar vergroening en verduurzaming, dus dat is een enorme worsteling. Maar daar is zeker aandacht voor en ik hoop dat we ook in het economisch programma misschien daar wel een bijdrage aan kunnen gaan leveren. Dat zijn in algemeenheid de vragen over het economische deel.

De nieuwe natuur: daar zijn een paar vragen over gesteld. Wat is de ambitie van het College? Nou, die staat nog steeds overeind. Dat kunt u volgens mij ook lezen in de Meerjarenbegroting. In 2030 moeten wel de verwerving en inrichting klaar zijn. Dus die planning loopt gewoon, die loopt op schema. Wat gaan we daarin doen? Het is een integrale uitdaging nu, zeker met de Transitie Landelijk Gebied. Dat is een van de kaders en opdrachten die wij als provincie ook meegeven in de opgave van de Transitie Landelijk Gebied: het realiseren van NNN-doelstellingen. Dus dat zit in die plannen verweven.

Net als dat daarin zit dat we proberen de doelen uit de Kaderrichtlijn Water daarin op te nemen, dat we meer gaan kijken hoe we omgaan met waterberging in deze gebieden waar dat nodig is. Vasthouden, bergen en afvoeren, moet je dan in volgorde zeggen. Maar dan maai ik misschien een beetje het gras weg voor de voeten van collega Hamster weg, want die gaat straks iets over de Kaderrichtlijn Water vertellen volgens mij.

Het gaat ook over Programma Bos en Hout. De Partij voor de Dieren zei daarover dat dat een topprioriteit is van het College, dat Bos en Hout. Het is onderdeel van de totale plannen. Dat is dus de status daarvan, net als de groen-blauwe dooradering dat is.

De heer DE WIT (CDA): Ik had toch nog een vraag over de industrie, vooral de vergroening daarvan. Meneer Emmens geeft namens het College aan dat hij zich heel veel zorgen maakt over de aankomende winter en dat er tegelijkertijd nog geen zicht is op oplossingen. Kunnen we ons dat

überhaupt veroorloven als provincie dat we nu niet acuut al iets gaan doen om deze bedrijven te helpen, zodat ze niet omvallen?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ik verstond de vraag als 'kunnen we ons dat niet veroorloven'?

De heer DE WIT (CDA): Ja, het College gaf net aan dat ze zich heel veel zorgen maken over de winter, over wat voor gevolgen die eventueel zou kunnen hebben voor de industrie. Tegelijkertijd geeft het College aan dat er nu geen antwoorden zijn op hoe we daar oplossingen voor kunnen hebben. Kunnen we ons als provincie veroorloven om nu niet ook al met maatregelen te komen en te kijken wat we wel kunnen doen, om ervoor te zorgen dat we in ieder geval alles aan doen dat die bedrijven niet om gaan vallen deze winter?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nu begrijp ik de vraag. Natuurlijk gaan we er alles aan doen wat wij kunnen binnen onze macht en ook daarover gesprekken voeren met partijen buiten dit provinciehuis – andere overheden doel ik dan op. Wat kunnen we aan het MKB in Groningen maar ook het grootbedrijf leveren en helpen om de winter door te komen? Want dat wordt een serieus probleem. Buiten is het wel herfst, maar de winter komt eraan. Dus het is een serieus probleem en daar is absoluut aandacht voor.

Ik was gebleven bij natuur. Er werd ook een vraag gesteld over de stikstofdoelen: gaan we die halen? Ja, die gaan we halen. Maar wat zijn onze stikstofdoelen?, is dan altijd de vraag. Volgens mij hebben wij u als Staten ook een oordeel gegeven over wat onze stikstofdoelen zijn. Dat is natuurherstel en vergunningverlening, dus de PAS-melders en de interimers daarin oplossen. Dat is ons stikstofbeleid. Andere dingen zitten bij andere overheidsorganisaties.

De gebiedsprocessen: kijk, onze ambitie als provincie is inderdaad het aanleggen van NNN-gebieden en dat zo veel mogelijk in combinatie te doen met andere doelen die er geleden voor de Transitie Landelijk Gebied – of de ontwikkeling van het landelijk gebied, wat ik zelf een aardigere term vind. Wat we daarin doen, is dat we daarbij op de muziek vooruitlopen. Op dit moment is onduidelijk of en hoeveel geld er komt vanuit het Rijk voor die opgaven. Wat we nu gezegd hebben – volgens mij hebben we het hier in de commissie ook weleens over gehad – is dat we met de gebiedsprocessen doorgaan. We zijn al bezig met kennissessies en ophaalsessies wat hier moet gebeuren, *bottom-up*. We gaan die processen in, zonder dat we daarmee gaan zeggen hoe we dat gaan betalen. Want dat weten we niet, we weten niet hoeveel geld er komt. Dus dat is wel een risico dat we daarin nemen, maar we vinden dat we er wel op voorbereid moeten zijn als er een nieuw kabinet. En ik hoop dat dat heel snel komt na de verkiezingen. Je kunt misschien weddenschappen afsluiten over hoelang dat zal duren. Maar als er dan wel sprake van zou kunnen zijn dat er een beperkt deel of het grootste deel van het geld, we dan wel klaar zijn en we door kunnen. Niet in alle gebieden, maar in ieder geval in deelgebieden waar we al heel ver zijn met de plannen. Dus daar lopen we vooruit op de muziek op dat punt. En het moet de heer Van Kesteren als muziek in de oren klinken dat ik het woord 'muziek' noem, natuurlijk.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik had eigenlijk in mijn blokje natuur ook een reactie verwacht op onze motie. U geeft net aan dat dat in de Transitie Landelijk Gebied mee wordt genomen, maar in hoeverre sluit de tekst van deze motie daarop aan?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, net als mijn voorgangers had ik de moties op het eind van mijn betoog door willen nemen.

De VOORZITTER: Nou, ik denk dat we daar wel op kunnen wachten. Gaat u door met uw betoog.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, ik denk: we zijn bezig met een traditie en daar moeten we ons aan houden. We moeten die niet verbreken omdat we er een traditie van hebben gemaakt.

Er werden wat vragen gesteld over de biologische landbouw en wat onze doelen daarin zijn. Biologische landbouw is een van de vele vormen van landbouw die we kennen in dit land. Er komen steeds meer vormen bij, waarvan we nog moeten zoeken naar wat daar dan mee bedoeld wordt. Maar het doel van de landbouw is ook maar voor één punt, wat mij betreft en wat het ook het College betreft: dat is goed en betaalbaar voedsel produceren voor onze bevolking. En wat goed en betaalbaar voedsel is, is gelukkig ook nog steeds een keuze voor heel veel mensen zelf. Als je dat definieert als biologische landbouw, dan is daar een markt voor en die markt heeft afzet en daar hebben we instrumenten voor ontwikkeld om biologische landbouw te stimuleren.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, niet helemaal een antwoord op de vragen die door ons gesteld zijn. Er zijn middelen om die biologische landbouw te stimuleren. Maar men wacht nu heel erg af wat de markt doet. De vraag was of we het om kunnen draaien, dat de provincie ook actiever daar een rol in pakt om de boeren daarover te informeren, waarbij de boeren steeds zelf een keuze kunnen maken.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dat deel had ik nu net even willen toelichten, wat wij daarin doen. Dus als de heer Meendering en ook de voorzitter mij ook toestaat om daar een antwoord op te geven, dan zal ik dat nu doen. Als provincie Groningen hebben we twee kwartiermakers in dienst die actief geïnteresseerde boeren gaan benaderen, bezoeken en keukentafelgesprekken voeren en aan studiegroepen deelnemen om erop te wijzen welke stappen boeren moeten nemen om tot biologische landbouw te komen. Dus dat is de actieve bijdrage die wij als provincie daarbij leveren. Leggen wij daarnaast geld bij om die omschakeling mogelijk te maken? Nee, dat doen wij niet, want daar zitten al heel veel landelijke programma's in. Er is een landelijk transitiefonds voor de biologische landbouw. Als je een bancaire lening moet afsluiten en de bank zegt dat zij niet te veel op een verdienmodel vertrouwt, dan is er zelfs een borgstellingsfonds voor de biologische landbouw. Dat weten onze kwartiermakers allemaal. En vanuit het gemeenschappelijk landbouwbeleid is er ook structureel geld beschikbaar voor juist die teelten en gewassen die de biologische landbouw produceert. Dus op die manier geven wij met onze kwartiermakers een actieve inbreng aan de ontwikkeling van de biologische landbouw.

Ik heb een tweetal moties nog en dan voldoe ik hopelijk ook aan de vraag van de Partij voor de Dieren. Motie 62 'Faciliteer kruidenrijk grasland', ingebracht door D66 in een combinatie met andere partijen. Ja, een heel nobele motie. Alleen, zij is overbodig, want we doen dat al. Wij hebben al financiële bijdragen geleverd aan dit project in 2021 en 2022. Daarnaast doen we ook mee aan duurzaamheidsprojecten samen met onderzoeksinstellingen die ook op dit doel slaan. En daarnaast zijn er ook in het agrarische natuur- en landschapsbeheer allerlei maatregelenpakketten die juist zien op dit soort punten, zodat je juist met ecopunten extra compensatie kunt krijgen voor je percelen. Dus daardoor is de motie overbodig wat het College betreft.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik heb een inhoudelijke vraag daarover. Want er wordt gesproken over kruidenrijke mengsels. Mijn pleidooi is daar altijd bij dat het goede inheemse kruidenrijke mengsels moeten zijn. Is daar zicht ook op dat die worden toegepast? Doet de provincie daar ook aan? Werkt ze samen met bijvoorbeeld de Kruidhoek?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Kijk, als er pakketten worden aangevraagd bij het agrarisch natuur- en landschapsbeheer, dan kun je daar bepaalde mengsels voor aanschaffen. Dan mag je hopen inderdaad dat het dan altijd inheemse plantensoorten zijn. Ik heb ook weleens gezien dat bepaalde organisaties mengsels hebben rondgestuurd aan de bevolking, waar bijvoorbeeld dingen als bolderiken in zitten: schadelijke producten zijn dat voor de landbouw bijvoorbeeld en ook voor heel veel andere dieren. Voor zover ik weet – maar daar houden we als provincie geen toezicht op – zitten in die mengsels altijd inheemse soorten. Dan krijg je dan een discussie over: is een zonnebloem inheems of niet? Dat is dan ook altijd weer de vraag. Want die zitten dan altijd in die mengsels, zij het niet in die kruidenmengsels maar wel in akkermengsels.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, heel mooi dat ik bij de gedeputeerde merk dat hij aangeeft dat dit wel van belang is. Ik zou toch willen oproepen of de provincie toch ook kan kijken of daar misschien iets van toezicht op kan komen, omdat we anders ook echt niet bij gaan dragen aan de biodiversiteit met dit soort initiatieven.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, ik kan niet op de naam komen, maar er is een instituut in Nederland dat toezicht houdt op de kwaliteit van de zaden. En dat houdt hier ook rekening mee. Dus om de rol van een andere overheidsinstelling over te nemen, daar voel ik niet zo heel veel voor.

De heer MOES (BBB): Kan de gedeputeerde dan wel even toezeggen dat hij gaat uitzoeken hoe dat precies zit met die zadenmengsels? En dat u dat dan even terugkoppelt met de Staten?

De heer EMMENS (gedeputeerde): Ja, dat is een toezegging die ik wel wil doen, inderdaad.

De VOORZITTER: Ja, die toezegging is verstrekt. De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dan de laatste motie die bij mij op het bordje ligt. Dat is de niet te negeren natuurmotie van de Partij voor de Dieren, Volt, de SP en GroenLinks. Die zou ik willen ontraden. Ik heb net in mijn betoog ook al aangegeven hoe wij denken als College – en niet alleen denken, maar daaraan werken – de NNN te realiseren samen met de partijen genoemd worden in de motie: Prolander onder andere. En ja, over die plannen: het laatste plan is volgens mij hier in december 2020 in uw Staten vastgesteld. Hoe we dat gaan realiseren, daar zijn rapportages over geschreven, die u allemaal tot uw beschikking hebt. Wij committeren ons nog steeds aan die plannen. Wat ik in het begin ook zei in mijn betoog: de complexiteit wordt wel wat ingewikkeld omdat we nu met de Transitie Landelijk Gebied, of de ontwikkeling van het landelijk gebied, zitten en hoe je dat in één vorm gaat gieten. Dus dat wordt een integrale opgave. Dus alle punten die u stelt in uw motie, kan ik ontraden, want wij zijn daar al mee doende. En de streefwaarden waar in de motie sprake van is, nemen we op in de Begroting en in de monitor leggen we daar verantwoording over af.

De heer KOLTHOF (PvdD): Is de gedeputeerde het wel met ons eens dat met een streefwaarde van 125 hectare aankoop per jaar we niet op die 1.250 hectare gaan komen? Laat ik dat als eerste vraag even stellen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Nee, dat is inderdaad de streefwaarde op jaarbasis en die wordt gerekend over de periode van tien jaar, want die 1.250 was al eerder bekend. En wij kopen heel veel percelen aan op dit moment. Percelen niet binnen de natuurgebieden zelf, we kopen complete bedrijven op buiten de natuurgebieden. Niet per se alleen voor de natuurdoelen, maar juist ook om ruilgronden te hebben om natuurgonden te kunnen realiseren. Dus het kan best zijn dat we het ene jaar 250 hectare gaan realiseren en dan loop je weer fors voor op deze planning. Dus we hebben een behoorlijke voorraad grond in ons bezit en ook boerderijen in bezit die we gaan gebruiken voor onder andere de NNN-opgaven, maar ook voor verbetering van landbouwstructuren, ook voor waterbergingssystemen, zodat we dan al die doelen kunnen halen. Dus deze doelen zijn realistisch en wat ik u aangaf in mijn betoog eerder, is 2030 nog steeds ons streven. Daar lopen we hard voor met alle partijen om de NNN-gebieden af te ronden, zowel qua verwerving als qua inrichting.

De heer KOLTHOF (PvdD): Met 250 hectare komen we er nog niet op. Waar komt die 2030 vandaan?, vraag ik me af.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Die staat in het plan dat u als Staten eind 2020 hebt vastgesteld. En er staat ook in de Meerjarenbegroting een post over opgenomen.

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ja, de VVD heeft een aardige vraag gesteld, denk ik. De VVD wil eigenlijk weten hoe het staat met de vrijetijdseconomie en wat onze speerpunten zijn bij de vrijetijdseconomie. Nou, dat is wel aardig want die hebt u vastgesteld in ik denk een heel goede strategische visie in juni 2021. Het is misschien aardig voor een aantal van u, want u was daar nog niet bij: in die visie zitten een paar heel mooie speerpunten. Een van de belangrijkste is dat wij de sector, grotendeels MKB, in onze provincie proberen te ondersteunen in het doen van zijn *business* – het organiserend vermogen noemen wij dat dan. Daar kan de sector nog wel wat hulp bij gebruiken en wij hebben daarvoor een vrijetijdsmakelaar in het veld rondlopen die kijkt waar zij tegenaan lopen en waar wij ze mogelijk nog mee kunnen helpen of ze erop vooruit voren kunnen halen. Ik ga niet alle zes punten opnoemen, maar het gaat ook over de routenetwerken. U komt dat ongetwijfeld bekend voor. Overigens is dat iets wat nog beste ingewikkelder is dan ik van tevoren had gedacht.

Maar het gaat ook over waar we het vandaag al eerder over gehad hebben: hoe zorgen we dat we voldoende en gekwalificeerd personeel binnen de sector houden. En het gaat natuurlijk over hoe we ervoor zorgen dat iedereen ook weet hoe mooi het hier is. Dat gaat over de marketing. Die doen wij samen met Marketing Groningen. Ik denk daar een heel goede slag gemaakt is de afgelopen jaren door dat ook samen te doen met de regiomarketingbureaus en de gemeenten in de provincie. Dus die doen dat nu onder één noemer, Visit Groningen. Nou, ik denk dat dat een heel goede beweging is geweest. Dit soort dingen kost natuurlijk tijd. Het eerste uitvoeringsplan loopt dit jaar af. Wij zijn druk bezig om het uitvoeringsplan voor de twee, tweeënhalf jaar te maken. En vooralsnog zie wij geen aanleiding bij u terug te komen op de door u gestelde kaders, want wij denken dat wij met deze speerpunten nog heel goed vooruit kunnen.

De VOORZITTER: De heer Bennema denkt daar iets genuanceerder over. Of hij heeft gewoon een vraag?

De heer BENNEMA (VVD): Nou, ik ben op zich best tevreden met het antwoord, daar is helemaal niks mis mee. Ik vroeg nog iets meer: is het ook mogelijk om te kijken naar een koppeling van dit beleid van de vrijetijdseconomie? Bijvoorbeeld met cultuur en erfgoed, zodat je dat in samenhang beziet?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Ja, het is bijna onvermijdelijk, denk ik. Want je kunt wel proberen om iets hiernaartoe te halen, maar doe je op basis van wat hier allemaal is. Ons cultureel erfgoed is daar natuurlijk een heel belangrijke in. Ik ben dan ook heel blij dat ik die in mijn portefeuille kan combineren. U weet ook dat ook het NPG heeft besloten om te kijken of we hier een baanbreker van zouden kunnen maken. En ook dat betekent dat we veel breder kijken naar hoe we de goede koppelingen kunnen maken, uiteraard met de economische visie ook die we straks gaan maken. Maar ook met het cultureel erfgoed, ruimtelijke kwaliteit: al die elementen zitten daar eigenlijk in en komen ook weer terug.

De VOORZITTER: De gedeputeerde vervolgt haar betoog. Of was u al klaar?

Mevrouw TOP (gedeputeerde): Volgens mij, als meneer Bennema tevreden is, dan ben ik klaar.

De VOORZITTER: Ja, non-verbaal gaf de heer Bennema uiting aan zijn grote tevredenheid.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nog een aantal vragen vanuit mijn portefeuille, ook even in de drie hoofdpuntjes geclusterd.

Laat ik voor de verandering eens beginnen met 'sociaal'. De nodige zaken werden aan de orde gesteld. Waar ik meteen bij aan zou willen haken, is de verzuchting – bijna de noodkreet – vanuit de SP: we zijn hier feitelijk aan symptoombestrijding aan het doen en inderdaad, alle losse onderdelen aan het stutten daar waar rijksbeleid tekortschiet. Daar zijn wij ook van overtuigd inderdaad, dat er echt gewoon een structurele aanpassing nodig gaat doen in de wijze waarop het inkomen en het vermogen verdeeld worden – nee, nu ga ik te ver. Er is een structurele aanpassing die zorgt dat inderdaad mensen kunnen leven op een acceptabel niveau. Als lokale en als regionale overheid springen wij in gaten die er eigenlijk niet zouden mogen bestaan. Toen de Voedselbanken ontstonden, was er weerzin dat ze bestaan. Inmiddels zijn het geëigende instellingen en als College en als coalitie hebben gezegd dat ze zo nodig zijn dat ze niet eens meer mogen betwijfeld worden of ze voort kunnen bestaan. We gaan dus hun subsidie structureel maken. Dat geldt voor Voedselbanken, maar dat geldt ook voor een hele serie meer organisaties.

We hebben het ook over de rollen daarin. Het Rijk maakt het beleid, gemeenten voeren heel veel armoedebeleid uit en als provincie pakken wij af en toe een verbindende rol. Dit zeg ik alvast om even ook een schaduw vooruit te werpen op hoe wij zullen reageren op de motie die er ligt. Maar eerst over die Voedselbanken stelde het CDA de vraag wanneer die gesprekken dan plaats gaan vinden. We hebben eerst georganiseerd dat deze organisatie zich geen zorgen meer hoeft te maken over haar voortbestaan. We zeggen dat de vaste bijdrage verzekerd is. Nu gaan we inderdaad gesprekken voeren over of het inderdaad voldoet aan wat er nodig is in de breedste zin van het woord. En mocht het nodig zijn, dan is het goed dat u dit aangeeft. Wat ons betreft moet het er komen, maar de nette manier is dat u als Staten dat in de breedte afweegt en waarschijnlijk bij de Perspectiefnota, mocht dat nodig zijn, komen we daarop terug.

Als u het dan over armoede hebt, dan hebben we natuurlijk wel zaken waar we als provincie wél invloed kunnen uitoefenen. De eigen lasten die we heffen waar deze overheid van zegt dat zij de belasting van onze opcenten bevriest. Wij hebben natuurlijk de energiearmoede en de vervoersarmoede waar wij wel het nodige in kunnen doen en toegankelijkheid, sport en cultuur zijn vaak direct onze verantwoordelijkheid.

En over de energiearmoede is ook het nodige gevraagd en gezegd. Volgens mij – dat is ook gebleken uit het groene boekje dat wij hebben neergelegd – vinden wij als overheid en als regio onbestaanbaar dat in dé energieprovincie van Nederland de grootste energiearmoede is. Het is natuurlijk echt een ambitie van dit College om daar zaken in te gaan doen. Het groene boekje is ook beantwoord door het kabinet. Of het voldoende is, weten we niet. Maar daarin staat onze maatregel 29 die echt een bijdrage geeft aan het isoleren, waar 1,65 miljard voor nodig is. Daarnaast zijn we ook al met gemeenten uiteraard aan het werken om te kijken of een soort van flexteam van beleidsexperts nodig is om de gaten te kunnen vullen daar waar gemeenten moeite hebben om die capaciteit te organiseren.

Daarmee is het bruggetje ook geslagen naar de motie, denk ik. Heel sympathiek, uiteraard. Het is belachelijk dat kinderen zonder ontbijt naar school gaan. Dan hebben we het over motie 60. Het is waanzinnig inderdaad dat wij in een rijk land leven waarin gezinnen niet in staat zijn om de meest

basale behoeften van eten voor hun eigen kinderen te kunnen regelen. We begrijpen ook dat er vanuit de Staten breed meegeleefd wordt dat zij hier aan wat willen doen. Het is wel goed om te zien dat het Rijk het beleid opstelt en de gemeente het uitvoeren. Gemeenten zitten ook heel diep in wat er nodig is in de lokale situatie. Zij kennen de lokale situatie: zij weten welke regelingen er al zijn en wat daar aanvullend op nodig, welke toevoegingen daarop zijn en welke subsidieregelingen er zijn. Als ik deze motie zo mag interpreteren dat we hier weer een heel mooi voorbeeld hebben in Midden-Groningen van een gemeente die een plan c.q. initiatief heeft dat misschien bredere uitrol nodig zou hebben, dan willen wij vanuit dit huis best organiseren dat we die gemeenten in één hok stoppen om daar eens naar te kijken en aan te laten geven wat zij dan nodig hebben om dit breder uit te rollen. Er is een bedrag bij genoemd. Ik hoop niet eens dat dat nodig gaat zijn. Heel veel gemeenten wisselen al heel veel uit, ze leren van elkaar. Soms helpt het dat wij als middenoverheid even het initiatief nemen om de collega's armoedebestrijding bij elkaar in een hok te brengen en dit dan verder uit te rollen. Dan kan ik de motie op die manier overnemen. Misschien is er niet eens voor geld nodig: op die manier zou ik het dan willen interpreteren.

De heer ZWART (PvdN): Ik wil onderstrepen dat wij sympathiek staan tegenover dit plan. Er is wel een 'maar' bij. De overheid heeft dit uitgerold op 2 oktober. Dat is iets meer dan een maand geleden. Zij heeft daar 100 miljoen voor uitgetrokken en wij gaan nu kijken of wij 100.000 euro – maximaal, ik weet het – moeten bijpassen om de uitrol van een overheidsplan voor de gemeenten tot goede uitwerking te laten komen. Ik weet niet eens of ze op dit moment wel op de goede weg zijn. Laat ze dat eerst ontdekken. Kan de gedeputeerde zich voorstellen dat we dit plan in ogenschouw nemen en zeggen: laten we nou over een halfjaar eens even evalueren hoe het gaat en dan besluiten of ze hulp nodig hebben?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nou, onze relatie met de gemeenten is zo goed dat ik heel graag het gesprek met ze aanga of ze op de hoogte van deze regeling en of zij ondersteuning bij nodig hebben. Inderdaad, het is in de faciliterende rol. Ik denk dat we op sociaal gebied vooral die rol zouden moeten willen pakken als provinciale overheid: kunnen we jullie ondersteunen? En op die manier capaciteit ter beschikking stellen. Ik ga ervan uit dat de gemeenten er goed van op de hoogte zijn of er toevoegingen op de mogelijkheden voor armoedebelief zijn. Maar soms kan het helpen dat we van elkaar leren en van elkaar de goede voorbeelden. De Vereniging Groninger Gemeenten kent portefeuillehoudersoverleggen, ook rondom het sociaal domein. Misschien kunnen we daar eens bij aanschuiven en daar ondersteunen. Dat soort praktische oplossingen denk ik dan aan. Ik wil dit vooral heel pragmatisch oppakken. Het gaat niet om het bedrag dat hier staat. Het volgens mij om het doel, namelijk dat wij wellicht nog weer een klein gaatje in het brede spectrum van het armoedebelief kunnen invullen.

De heer ZWART (PvdN): Wellicht is het een idee voor de gedeputeerde om dit zonder de motie op te pakken en gewoon te kijken hoe we daar de komende maanden mee op pad gaan? En als de gedeputeerde kan toezeggen met de gemeenten te gaan praten, dan zou ik daar vrede mee hebben. Hoe staat de gedeputeerde hierin?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nou, volgens mij is dat ongeveer letterlijk wat ik net gezegd heb. Wat mij betreft hoeft die motie niet aangenomen te worden. Als die aangenomen wordt, dan interpreteer ik die zo. Dus u kunt het ook doen met de toezegging dat ik inderdaad dat gesprek met de gemeenten ga voeren.

Mevrouw BUIGEL (D66): Begrijp ik de gedeputeerde dan correct dat we dus gaan werken aan het netwerk en het coördineren ervan en dus niet het uitvoeren?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik denk dat dat de juiste verhoudingen zijn waarin wij opereren.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De gedeputeerde zegt dat hij met de gemeenten in gesprek wil, wil kijken hoe wij hierin kunnen ondersteunen en dat daar misschien niet eens geld voor nodig is. Maar als er wel geld voor nodig is, is het dan niet nodig dat de Staten het College daartoe de ruimte geven?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, het is uw budget: de hele Begroting, uiteraard. Op dit moment weet ik nog niet of die middelen nodig gaan zijn. Zonet gaf het CDA al aan dat mocht het nodig zijn, het College de ruimte heeft om het al uit te gaan breiden naar de organisaties. Volgens mij is de

goede methode om eerst te inventariseren wat er nodig is en mocht het nodig zijn, bij u terug te komen. Daar voel ik ook alle ruimte voor om dat te doen, moet ik eerlijk zeggen. Als u nu zegt dat u een ton hebt om voedselpassen uit te gaan delen, weet ik niet of dat de manier is waarop wij normaal gesproken werken. Ik kan me ook bijna niet voorstellen – laat ik dat eraan toevoegen – dat dat het expliciete verzoek van de gemeenten gaat zijn, omdat er inderdaad heel veel middelen zijn voor armoedebeleid. Ook inderdaad omdat er weer nieuwe regelingen van het Rijk zijn gekomen. Ik denk dat we goed kunnen kijken wat er beschikbaar is en wat niet. Maar dat is dan ook iets wat we eigenlijk in gezamenlijkheid zouden moeten uitvinden.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dit is heel fijn, dat de provincie dan bereid is om met de gemeenten in gesprek te gaan. Begrijp ik het goed dat het College het geen enkel probleem vindt om met lege handen naar die gemeenten te gaan?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Nou, het valt niet met lege handen te doen, omdat we weten dat er heel veel mogelijk is. Wat we bieden, is kennis- en expertise-uitwisseling – wat het ook is – onderling en ook netwerkversterking. Wat we bieden, is dan ook waarschijnlijk capaciteit om mee te gaan denken in hoe we er nou voor zorgen dat die middelen gaan landen in die gemeenten. Dus volgens mij komen we niet met lege handen. En als het verzoek is dat zij ertegenaan lopen dat die middelen er niet zijn, dan kom ik graag bij u terug.

De heer DE WIT (CDA): Ik blijf even bij het kopje 'armoede'. Dank, College, voor de beantwoording. De motie waar het College aan refereerde, is een motie die we bij de Begroting vorig jaar hebben ingediend. Dus dat is een jaar geleden. Er is gevraagd om in gesprek met onder andere de Voedselbank, de Kledingbank et cetera om te kijken naar een structurele bijdrage. De reden dat wij nu als CDA aangeven, is of het niet goed is om alvast geld daarvoor te reserveren. Om één voorbeeld te noemen: met de Voedselbank in Stadskanaal hebben wij contact gehad. Daar zien wij alleen al dit jaar een toename van 50 procent aan mensen die daar aankloppen. Dus op het moment dat die nood heel hoog is en het College nog weer moet terugkomen bij de Staten om te vragen of dat oké is, dan gaat er ook heel veel tijd verloren. De vraag is of we die tijd dan hebben. Dus daarom is het dat wij alsnog het College willen vragen: is het niet verstandiger om daar wel iets van financiële ruimte voor achteruit te zetten?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, het klinkt bijna als: 'Neem alstublieft ons geld aan!' Het is een heel interessante dynamiek die hier ontstaat. Ik hoor nu dat de collega van financiën dit een goede ontwikkeling vindt. Volgens mij blijf ik bij de woorden zoals ik ze zonet uitgesproken heb. Wij hebben nu de structurele ondersteuning van de Voedselbanken geregeld. Wij weten dat wij ook gesprekken met de andere overheden voeren over hun bekostiging. Wij gaan het gesprek aan over wat zij denken dat er nodig is. Ik heb inderdaad gisteren nog contact gehad met een voorzitter van een Voedselbank uit een andere regio, die uiteraard zei: nou, wij zouden staan te juichen als er extra middelen komen. Wij hebben vorig jaar extra middelen incidenteel beschikbaar gesteld die een structureel effect hebben, doordat ze de vervoersstromen anders kunnen regelen. Ik denk dat we als provincie ook eens die route moeten zoeken inderdaad en niet in de directe hulpverlening moeten gaan zitten. Maar als wij structureel het verschil kunnen maken met incidentele impulsen, pakken wij onze rol goed op. Dus dat gesprek ga ik graag ook met die verschillende ondersteunende organisaties.

De VOORZITTER: De heer De Wit, ten slotte.

De heer DE WIT (CDA): Volgens mij heet dat 'vertrouwen in het College'. Dat de Staten die ruimte willen geven. Dus ik zou dat als College vooral zien als een compliment.

Dan nog één vraag over energiearmoede. Daarbij refereerde het College aan het groene boekje. Wat het een beetje lastig maakt – die economische discussie was er net ook al – is dat er allerlei verschillende plekken zijn waar de financieringsstromen vandaan komen. Dus het is voor ons als Staten – tenminste, ik spreek voor het CDA, maar ik hoor dat meer – toch lastig om te beoordelen welke ambities er liggen en vanuit welke financieringsstroom wij dat dan kunnen invullen. Ik werp hem even op: misschien is het toch goed om de komende periode met elkaar na te denken hoe je daar dan op een goede manier omgaat. Zodat als we straks de discussie voeren over die verschillende thema's, het ook helder is waar die financiële middelen vandaan komen en dat we ons niet alleen beroepen op wat we als provincie zelf aangeven. Want volgens mij zorgt dat ervoor dat we over heel veel discussie niet met elkaar hoeven te voeren.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Daar zou ik graag in twee lijnen op antwoorden. Allereerst: dat is een bekend probleem. Dat is ook de reden dat wij bijvoorbeeld richting MKB en industrie werken met consultants die juist getraind zijn in de kennis van de verschillende regelingen en mogelijkheden die er zijn en dat we in die rol de ondernemers sturen, zodat de ondernemers zelf niet hoeven te gaan googelen en verbinden. Dus dat is juist de manier waarop we proberen te voorkomen inderdaad dat middelen gemist worden, mogelijkheden gemist worden om te verduurzamen.

Ten tweede: volgens mij moet dit hele beleid gaan culmineren in uiteindelijk een goede invulling van de sociale agenda met de gemeenten en met het Rijk voor hoe wij de energiearmoede op gaan lossen. In 2026 komen er structurele middelen binnen. Binnenkort zal een kwartiermaker aan de slag gaan om daar vorm en inhoud aan te geven. Wat ons betreft is energiearmoede de aanpak daarvan middels verduurzaming, middels regelingen, et cetera, et cetera, et cetera en wordt het zo een goede poot onder de sociale agenda. Volgens mij is dat een richting waar we op zouden moeten willen. Wat mij betreft heb ik hiermee het voldoende over het onderdeel 'sociaal' gehad en heb ik er nog twee te gaan.

Het volgende wat mij betreft is mobiliteit. Laat ik daarbij eerst beginnen met mijn waardering te uiten richting de Staten voor opnieuw de grote steun en interesse voor het openbaar vervoer. We hebben u laatst geïnformeerd over de extra middelen die zijn gekomen, de 300 miljoen vanuit het Rijk die even een beetje ademruimte geeft. De tarieven beperken zodat ze niet verhoogd hoeven te worden het komend jaar en enigszins stutten wat we nu aan het doen zijn. Ik moet er nu niet te diep op ingaan, maar er hangt ons nog wat boven het hoofd met de studenten-OV-vergoeding waar we geld zouden gaan missen. We zijn heel hard aan het lobbyen dat dat goed komt. De wijze waarop wij werken nu, is dat wij als College hebben gezegd dat wij hogere ambities hebben en daarnaartoe willen gaan werken. Als wij het dan over het OV hebben, dan is het zo dat er een budget beschikbaar is. We hopen vanuit een nieuw kabinet wellicht daar ook meer duidelijkheid over te gaan krijgen wat de middelen de komende jaren gaan zijn. En dan te gaan werken aan wat er nodig is.

Dat is de voorzichtige eerste reactie op de motie van de Partij voor de Dieren. Geweldig dat u aandacht hebt voor het OV. Maar u stelt geld beschikbaar als Provinciale Staten van Groningen, Provinciale Staten van Drenthe en de gemeente Groningen. Dat wordt bij het OV-bureau belegd en daar wordt dan gekeken hoe we dat geld nou het meest effectief kunnen inzetten. U wijst die twee lijnen aan waarmee de Partij voor de Dieren, ondersteund door een of twee andere partijen, zegt dat zij die kant op zou willen gaan. Ik zou zeggen: nee, laten we nu eerst kijken wat we nu hebben, wat er wellicht bijkomt en wat we daar voor de dienstregeling in 2025 mee kunnen gaan doen. En dat komt uiteraard hier weer bij u terecht op het moment dat daar inspraak over gevoerd moet worden. Dus het moment vind ik niet correct en de wijze waarop ook niet. Dus die motie zou ik willen ontraden.

Door verschillende fracties is aandacht gevraagd voor het vertrekken van reizigers uit het OV. Daar proberen we van alles aan te doen, heel veel landelijke zaken. Een deel van dat vertrek is ook helemaal niet vervelend, want dat zijn mensen die thuis zijn blijven werken. Dat is natuurlijk helemaal geen slechte ontwikkeling. De ontwikkeling terug naar de pre-coronatijd zal iets langer op zich laten wachten. En misschien moeten we inderdaad middels nieuwe modaliteiten en nieuwe vervoerswijzen gaan kijken hoe we ons daar nu op gaan aanpassen.

De heer MOES (BBB): De gedeputeerde heeft het over een motie die ontraden zal worden. Maar gaat dat niet over een amendement?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, de heer Moes heeft helemaal gelijk: dit is amendement 10, hoor ik, over het OV en de buslijnen waar ik het over heb – scherp!

Er is ook nog gevraagd naar de Wunderline. Een kort antwoord: daar is nog 1,9 miljoen geld dat door uw Staten beschikbaar is gesteld voor de voorbereiding van bouwstap 2. Op dit moment is er vanuit het ministerie van IenW nog 4,4 miljoen euro beschikbaar ten behoeve van de realisatie. Dat komt onder andere doordat uw Staten op drie verschillende momenten middelen anders gealloceerd hebben richting Spoorzone en richting Ring-Zuid. Dus mocht er inderdaad vanuit het onderzoek de wens komen van een investeringsbehoefte, dan zullen we bij u en bij het Rijk en wellicht bij Europa daarop terug moeten komen. Dat wat betreft OV.

Maar er is natuurlijk meer dan OV aan mobiliteit. Zo hebben wij een vraag gehad vanuit de VVD over de middelen van de Ring-West. Wij hebben middelen gereserveerd voor de Ring-West. Die zijn nog niet vrijgemaakt aan de Staten om te investeren. Ze zijn gelabeld en dus niet nog verplicht. Daar kunnen nog andere keuzes mee gemaakt worden. Dat kan altijd, uiteraard. Op dit moment zijn er nog niet voldoende middelen voor de Ring-West. Daarom zetten we ook in op 82 miljoen rijksmiddelen en een extra lobby. En de middelen voor het Ringsparen zijn dus ook nog niet voldoende op het

moment, zodat we daar nog niet op een model komen waar we naartoe zouden willen. Daar zullen we ook weer bij u en bij het Rijk moeten gaan zoeken naar voldoende middelen.

En als we het dan toch over middelen hebben van het Rijk: het CDA vroeg nog naar de N33. Hoe staat daar nou mee? We hebben inderdaad via Nij Begun 395 miljoen exclusief btw staan voor de verbreding van de N33 tot aan de Eemshaven. Het wordt ook mogelijk om dan een vervolg te geven aan de N33-Midden en ook de N33-Noord en de Eelwerderbrug op te pakken. Wij zijn in gesprek over hoe we dat nu gaan doen. Afgelopen maandag was het Bestuurlijk Overleg-MIRT en daarin hebben wij de eerste afspraken met elkaar gemaakt, maar verder kunnen we niet communiceren wat er allemaal in het BO-MIRT is afgesproken. Maandag vindt daar de communicatie over plaats, maar we hebben afspraken gemaakt. Het komt er in het kort op neer dat wij een onderzoek gaan starten naar de N33-Noord inclusief de oeververbinding en zo snel als mogelijk toewerken aan de doorstart van de N33-Midden.

Wat mij betreft kom ik dan aan bij het onderdeel energie, klimaat en water en de motie 63 over het windpark. Ja, ik begrijp hem in die zin dat het echt heel vervelend is dat de mensen in de omgeving daar het gevoel hebben dat ze niet verder komen. Dat de problematieken rondom het laagfrequent geluid niet opgepakt worden op een manier die de inwoners hopen. U weet dat het Rijk het bevoegd gezag is. En u weet ook dat er vanuit de organisaties veel contact is met de gemeenten, met name met Midden-Groningen, die daar inderdaad in begeleiden. Wij hebben als provincie contact gekregen met een lid van de werkgroep en dat ook uitgebreid met overleg met de Omgevingsdienst en de gemeente Midden-Groningen. Daarbij hebben wij geen signalen ontvangen dat er aan ons verzoeken waren tot extra ondersteuning, zowel inhoudelijk als financieel. Ik hoor nu dit signaal en ik heb het even buiten deze vergadering om lopen checken. Ik wil u toezeggen dat we vanuit de provincie even contact gaan zoeken met de maatschappelijke organisaties over wat hier aan de hand is. Ik moet daarbij wel zeggen dat wij hier niet direct een verantwoordelijkheid zien om dingen te gaan doen daar waar het bevoegd gezag het Rijk is en daar waar de gemeenten aangehaakt zijn ter ondersteuning van de verschillende organisaties. Ik weet ook niet of een extra investering of aandacht van ons dit proces op enige manier zou kunnen versnellen. Die vind ik ingewikkeld. Wat ik daarnaast ook nog zou willen toevoegen, is dat ik uiteraard in onze reguliere contacten met het ministerie nog eens wil benadrukken dat het in onze regio echt een probleem is en langs die lijn ook onze aandacht voor deze situatie wil benadrukken. Dit gezegd hebbende wil ik nog wel formeel deze motie ontraden.

De heer BAKKER (Groninger Belang): De boodschap is denk ik duidelijk. U zegt het al: het is eigenlijk een verzoek om hulp. De omwonenden komen daar niet verder. Dus we zijn eigenlijk aan het zoeken, we weten het ook niet direct, natuurlijk. We zijn even aan het zoeken hoe we die mensen dan kunnen helpen. Ja, als u zegt: als wij die hulp aanbieden zoals we dat net ook bij een ander onderwerp hadden, om via de gemeenten die inwoners te helpen, dan hebben we niet direct een vorm daarvoor. Maar we vinden wel dat we toch een morele verplichting hebben, ook gelet op hoe het daar allemaal is gelopen, om daar iets in te doen als provincie. Het is gewoon zoeken hoe je dat dan doet. Dat was eigenlijk de vraag. U probeert al eigenlijk aan te geven dat u aan het zoeken bent. Maar ziet u dan die weg via de gemeenten, dat de provincie de gemeenten ondersteunt om die inwoners te helpen? Of hoe moet ik dat interpreteren?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, wat ik begrijp dat wij als provincie in gesprek zijn met de Omgevingsdienst, met de gemeente en met de vertegenwoordiger van de werkgroep en wij daarmee in principe het netwerkje hadden liggen. Wij weten dat de gemeente nauw aangehaakt is op de activiteiten op de verschillende groepen in de omgeving en de verschillende inwonersbelangen. De gemeente probeert acties te ondernemen. Ik weet oprecht niet hoe een rol extra van ons daarin zou kunnen helpen. Dat wil ik wel onderzoeken. U hoort mij ook niet zeggen: dit wil ik niet doen. Ik wil wel de rollen zuiver houden. Het verzoek daartoe vanuit de gemeente hebben we ook niet gehad. Een voorganger, mijn vroegere collega IJsbrand Rijzebol, zei ook al eens: 'Het is wel gebruikelijk dat wij niet meer dan twee overheidslagen op één dossier laten betrekken.' Er zijn nu al heel nadrukkelijk twee bij betrokken. Dus ik probeer daarin ook zuiver te blijven.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, ik proef uw zoektocht, zoals wij die ook hebben. Maar goed, wij krijgen wel signalen van de omwonenden dat zij al zo lang tegen problemen aan lopen, maar het gewoon niet verder komt. Het is dus eigenlijk zoeken naar waar het haakje zit, zodat je wel een keer verder komt. Nou ja, dat is eigenlijk de noodkreet, kunnen we eigenlijk wel zeggen, die we dan namens de omwonenden doen.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, ik hoor dat haakje en ik weet niet of wij het zijn. Dat is precies de zoektocht waar ik in zit. Ik zeg u toe dat ik me nog even zal verdiepen en contact zoeken met ten eerste de maatschappelijke organisaties, en de gemeente wil ik daar ook nog wel even aan toevoegen. Ten tweede zal ik bij het ministerie nog eens laten horen dat hier in onze regio echt een probleem zit. Volgens mij kan ik u op die manier tegemoetkomen. Dat gezegd hebbend wil ik toch die motie ontraden. Want anders zou ik hem toch op deze wijze weer invullen.

Ja, als we het dan over windmolens hebben en over transponders – prachtig woord. Volgens ons hebben we gewoon een goede regeling staan. Wordt er te weinig gebruik van gemaakt? We denken dat we een redelijk overzichtelijk groepje eigenaars en exploitanten hebben, dus we zullen ze actief gaan benaderen over dat deze regeling er is, in de hoop dat er dan meer gebruik van gemaakt zal worden.

Klimaat en water: nog een vraag van de Partij voor de Dieren. Gaan we het halen? Laten we het verwachtingsmanagement maar op scherp zetten: nee, 2027 gaan we niet halen. Dat is niet alleen een Gronings probleem, dat is een landelijk probleem. Dat is ook de reden dat de minister heeft ingegrepen, in die zin dat er het Bestuurlijk Overleg KW geïntensiveerd is en er een impulsprogramma geïnitieerd is, dat moet zorgen dat we in ieder geval stappen gaan zetten en dichterbij de buurt gaan komen. In juni 2023 heeft demissionair minister Harbers daarover een brief naar de Kamer gestuurd om te zorgen dat de maatregelen door de provincies, waterschappen en het Rijk zo tijdig mogelijk worden uitgevoerd en wordt er nu ook nationaal samengewerkt in dat Impulsprogramma. Daar is een bestuurlijk overleg aan gekoppeld waarbij we eens in de twee maanden nota bene de voortgang proberen te monitoren. En namens het Bestuurlijk Overleg Noord zit ik daar zelf aan tafel. Dus ik hoop dat dat de betrokkenheid van deze provincie en de urgentie zo bij u laat landen. En voor het overige weet u dat wij het deel water proberen integraal op te pakken binnen de aanpak in het landelijk gebied, om daarmee draagvlak, effectiviteit en de besteding van middelen zo goed mogelijk te doen.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ik vind het goed klinken wat de gedeputeerde zegt. Hij is eerlijk over de doelstellingen dat we die niet gaan behalen. Een tweemaandelijks monitoring. Hoe zit het met de terugkoppeling richting PS?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Volgens mij kennen we een heel goed gebruik van het informeren via de p&c-cyclus, waarin u keurig ziet hoe ver wij zijn met de doelen en wat wij daarin ondernomen hebben. En mochten er aanvullende zaken te melden zijn die binnen de kaders die de Provinciewet ons geeft over onze actieve informatieplicht, dingen nodig zijn, dan zullen wij u daar uiteraard over informeren. Wellicht dat ik u af en toe in de commissie daar een mondelinge mededeling kan doen op het moment dat ik denk dat het echt een toevoeging is. Verder hebben we natuurlijk het Nationaal Programma Landelijk Gebied, waarbij wij u ook zullen informeren over wat onze activiteiten en plannen zijn.

De heer KOLTHOF (PvdD): Dat betekent dus ook dat de informatie in die Monitor Groningen wordt gewijzigd, waar nu steeds staat '0 procent', '0 procent', '0 procent' en waar ook geen streefwaarden in staan? Dat daar ook duidelijk in komt te staan wat de afspraken met die partners zijn en hoe we op welk moment gaan doen om toch tot die doelstellingen te komen?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Dat wordt straks gemonitord. En inderdaad, we moeten elkaar aanspreken. Dat hebben we ook heel mooi afgesproken voor het behalen van die doelstellingen. E ja, de percentages zullen omhoog moeten.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, dat was geen antwoord op mijn vraag. Hoe zit het met het opnemen met deze zaken in de Monitor Groningen. Want u zei dat u ons wilde informeren via de p&c-cyclus.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): U vraagt naar die opname van de monitoringsgegevens zoals we die in het Impulsprogramma met elkaar afspreken en de KRW-doelen in onze eigen p&c-cyclus. Volgens mij hebben we nog niet zo lang geleden een uitgebreide discussie gevoerd over welke normen wij wel of niet in de p&c-cyclus zouden opnemen. Volgens mij proberen we u op hoofdlijnen te informeren en daar waar nodig meer in detail. Ik wil u best toezeggen – ja, de voorzitter steekt al de vinger op, zo van: 'Hier komt een toezegging aan' – dat wij op gereguleerde momenten de informatie deze kant op zullen sturen, in lijn met de termijnen dat de minister informeert over de voortgang van de doelen.

De VOORZITTER: De heer Kolthof kijkt tevreden.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, dat vermoedde ik al. Ik weet niet of ik heel blij ben met mijn eigen toezegging. Gefeliciteerd, meneer Kolthof!

De VOORZITTER: De evaluaties van het optreden van een gedeputeerde geschieden buiten deze ruimte.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik heb nog één vraag volgens mij. Die gaat over de CO2-reductie als je het hebt over het monitoren van indicatoren. Daar vroeg Volt naar. Die vroeg hoe we nou met die omvang van megatonnen CO2 moeten omgaan. Wij gaan onze eigen indicatoren formuleren in het nieuwe uitvoeringsprogramma. Wij kennen onze collega Schmaal als voortvarend en snel: die zei zonet dat wij in het eerste kwartaal van 2024 dat Klimaatprogramma zullen opleveren. Het eerste of tweede kwartaal is de wens: ook daar even aan verwachtingsmanagement doen. De landelijke indicatoren zijn op dit moment lastig te koppelen aan onze eigen indicatoren. Vandaar dat wij eigen indicatoren gaan opstellen. Concreet voorbeeld: toevallig hebben wij drie centrales in onze provincie staan die een wat vertekend beeld geven in de verdeling. Daar zijn we nog bevoegd gezag over ook, dus dat maakt het wel lastig om daar zelf op te gaan sturen. Het gaat wel van invloed zijn op de mate waarin wij ze halen. Dus nee, dat komt terug in ons uitvoeringsprogramma, ergens in de eerste helft van volgend jaar.

Dan was ik door mijn lijstje heen.

De VOORZITTER: Dat denkt u maar, want mevrouw Bakker denkt dat nog niet.

Mevrouw BAKKER (SP): Het was even voor mezelf. Misschien heb ik dat gemist, maar is er echt een toezegging gedaan op de motie over de ondersteuning van omwonenden van het windpark, dat de gedeputeerde in gesprek met de gemeente en nog bij het Rijk aankloppen, even zo tussendoor? Of staat dit ook echt op de toezeggingenlijst?

De VOORZITTER: Nou, we moeten de lijst nog maken, maar misschien kan de gedeputeerde nog even duidelijk maken wat hij daarnet beloofde – en misschien ook toezegde.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik heb het gevoel dat ik in herhaling val. Volgens mi zei ik ten eerste dat ik niet weet of hij het haakje zijn. Ten tweede: ik ben best bereid om met maatschappelijke organisaties en de gemeente even het gesprek te voeren over wat daar aan de hand is. En ten derde: ik ga naar het ministerie toe om te zeggen dat het een *issue* is hier.

Mevrouw BAKKER (SP): Dus dan zijn die laatste twee een toezegging?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ik zeg dat ik dat ga doen. Dat mag u als een toezegging interpreteren.

De VOORZITTER: Het is een nieuwe trend, hè, dat we het etikette 'toezegging' toch wel graag op een belofte willen plakken?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja.

De VOORZITTER: Ik geloof het wel, hè? Ja, we noteren een toezegging.

Dan is de laatste spreker namens het College de voorzitter van het College. En dus krijgt u even een andere voorzitter.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Ik geef u graag het woord, meneer Paas.

De heer PAAS (CdK): Het College is u nog iets verschuldigd over de participatie en in het bijzonder de jongerenparticipatie. Participatie in algemene zin – dat weten we – is een lastig en belangrijk onderwerp. Zolang als ik hier rondloop, weet ik dat we onszelf een taakstelling hebben gegeven bij de opkomst voor de verkiezingen. Dat is een heel basale soort van participatie, maar hij is al heel ingewikkeld en lastig te beïnvloeden. In het algemeen zijn er pogingen om participatie te bevorderen. Dat is een weg vol teleurstellingen. Soms lukken er een paar dingen, soms lukken er een paar dingen niet.

Een bijzonder ingewikkelde variant van participatie is jongerenparticipatie, zeg ik in de wetenschap dat ook de Jongerenadviesraad inmiddels van de tribune is verdwenen. Oké, daar zit nog één jongere, voor mij achter de kroonluchter. Maar er zaten er meer zonet. Ik vraag me natuurlijk af wat er ondertussen met die anderen is gebeurd. De verbinding tussen jongeren en de provincie is namelijk een klassiek lastige combinatie. Voor ons is het bijna onbegrijpelijk dat jonge mensen soms andere dingen dan de provincie en in het bijzonder de provinciale politiek nog interessanter vinden. Maar het is wel een *fact of life*.

We hebben één troost, één baken in al deze discussies: dat is de Jongerenadviesraad. Want zolang als we die hebben, is die ook voor dat doel ingesteld en het College ontwikkelt – dat was ook te merken in de woordvoeringen van andere Collegeleden op allerlei terreinen – activiteiten om te kijken of je jongeren actiever bij beleidsonderwerpen kunt betrekken. Dwars door de portefeuilles heen, hier alleen al in het debat, kwam net Nij Begun langs, klimaatadaptatie kwam langs en de economische visie kwam langs. En ik kan namens het College zeggen dat we ook zeer openstaan voor initiatieven vanuit jongeren zelf, waarbij we jongeren ook niet beperken tot de Jongerenadviesraad. Want er zijn nog meer jongeren in de provincie dan alleen de Jongerenadviesraad. Dat bleek voor een deel ook uit de technische beantwoordingen van de vragen door het College over de jongerentop.

Dan over amendement 9, dat daar verband mee houdt. Er is ook al heel erg lang, in ieder geval sinds 2018, een krediet 'jongerenparticipatie': dat is 35.000 euro groot. En dat krediet is gewoon meegenomen in de algemene korting, dus er is 1.750 euro van afgehaald. De vraag is: ontstaat daar nou een financieel probleem door? Want dat zou het moment moeten zijn waarop je als Staten in de benen zou moeten komen. Nou, als je kijkt naar de afgelopen drie jaar – 2020, 2021 en 2022 – dan zie je dat er van dat budget van 35.000 euro ruim 40 procent van het geld is overgehouden, niet is besteed. Voor het lopende jaar – we zitten nu in november – geldt dat er nog ruim 20.000 euro van die 35.000 euro nog is te besteden. Dus dat is de financiële stand van zaken.

Dus ik verbind voor mezelf daaraan de conclusie dat er op dit moment geen financiële reden is om in de benen te komen. Ons beeld is dat er heel wat gebeurt, dat er voldoende geld voor is en dat de discussie zou kunnen beginnen met het bespreken van de concrete ambities. Wat hoop je dat er gebeurt? En wat heb je daar precies voor nodig? Dan zal de eerste reflex denk ik vanuit het College zijn: laten we eens kijken of dat uit het bestaande budget kan, want er ligt nog wat. Dus al met al ziet het College geen reden om het krediet voor de jongerenparticipatie op dit moment te verhogen. Dat is ook de reden om amendement nummer 9 te ontraden.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Jazeker, ik hoor het College bij monde van de Commissaris dat er veel geld overblijft, dus dat er geld te veel is. Nu is mijn ervaring in dit huis dat er niet alleen geld overblijft, maar dat er eerder te weinig uitvoering is. Zou dat ook de conclusie kunnen zijn?

De heer PAAS (CdK): Absoluut en ik sta ook zeer open voor een gesprek met de Jongerenadviesraad én met andere jongeren over wat er voor het geld dat nog niet is besteed, zou kunnen gebeuren. Dat is overigens geen verandering van koers.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Hoor ik het nou goed dat de Commissaris bereid is om uit het overschot dat in het budget 'jongerenparticipatie' zit, een extra toevoeging te doen aan het budget voor de Jongerenadviesraad?

De heer PAAS (CdK): Dat lijkt me technisch lastig. Want dat is een budget dat er gewoon is voor jongerenparticipatie. Dat is daar sowieso voor beschikbaar, dus daar kan in principe de Jongerenadviesraad ook over beschikken.

De VICEVOORZITTER: Tot slot, meneer Geijtenbeek.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, het is heel fijn dat de Commissaris dat hier nu zegt, want dat is niet hoe de Jongerenadviesraad dat nu beleeft. Die zegt dat ze een maximale hoeveelheid hebben te besteden die wel op komt. Maar dat is fijn – en dat is misschien mijn vraag hier: begrijp ik het goed dat de Commissaris daarover met hen in gesprek gaat?

De heer PAAS (CdK): Het College wordt geregeerd door de besluiten van de Staten. De Staten hebben al sinds mensengeheugen een budget van 35.000 euro beschikbaar voor jongerenparticipatie. En in gesprek met de portefeuillehouder, dat overigens nog moet plaatsvinden,

kan daar natuurlijk van alles mee gebeuren. Maar de redenering zou wat mij en wat het College betreft beginnen bij het beschikbaar stellen van de middelen die er gewoon al voor staan.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, de ChristenUnie heeft al veel van mijn vragen gesteld. Ik vind het wel opmerkelijk dat er een 5-procentskorting op komt. Misschien is er wel met de budgethouder gepraat, maar niet met de mensen van de Jongerenadviesraad om wie het eigenlijk gaat. Dus uit de beantwoording kan ik wel stellen dat u nog niet met de Jongerenadviesraad hebt gepraat?

De heer PAAS (CdK): Over deze korting heb ik niet gesproken met de Jongerenadviesraad. Als ik kijk naar de financiële resultaten van de afgelopen jaren, vergt het ook wel vrij veel fantasie om te concluderen dat de Jongerenadviesraad door deze interventie van de Staten bij het vaststellen van de Begroting, op wat voor manier dan ook in problemen zou komen. Dat heb ik u zonet uitgelegd.

Mevrouw BUIGEL (D66): Nou ja, om dat misschien ook een beetje te verduidelijken: wat wij horen is dat de Jongerenadviesraad een budget heeft van 2.000 euro dat in het afgelopen jaar al in het voorjaar is opgegaan en waarvan u nu zelf ook zegt dat ze met de huidige verkiezingen weinig kunnen organiseren. En dat een heel groot deel van het budget opgaat aan bijvoorbeeld een jeugddebat van 6.000 euro en het Lagerhuisdebat. En dat meer dan de helft van het budget eigenlijk opgaat aan bepaalde debatten die de provincie organiseert. Dat is wel waar de jongerenparticipatie over gaat, maar niet waar de Jongerenadviesraad mee bezig is. Dus ziet het College dat ook zo?

De VICEVOORZITTER: Dat is op het randje, mevrouw Buigel. Meneer Paas.

De heer PAAS (CdK): Het College ziet de Jongerenadviesraad als een van de verschijningsvormen van jongerenparticipatie. En op het moment dat de Jongerenadviesraad goede ideeën heeft voor initiatieven, dan denk ik dat het voor de hand ligt dat de Jongerenadviesraad daarover het gesprek aangaat met de portefeuillehouder uit het College. Dan kunnen we kijken of daar geld voor te vinden is. Als ik kijk naar de uitputting van het budget voor jongerenparticipatie, is er absoluut ruimte daarvoor te vinden.

De heer MOES (BBB): Heb ik de Commissaris goed gehoord dat het ging om de afgelopen drie jaren dat de begrote middelen niet zijn opgebruikt?

De heer PAAS (CdK): Ja, in de afgelopen drie jaar, de jaren 2020 tot en met 2022, is ruim 40 procent van het budget niet besteed.

De heer MOES (BBB): Heeft dat ook te maken gehad met de coronaperiode en is in die periode daarvóór wel een hoger percentage uitgegeven aan dat doel?

De heer PAAS (CdK): Het eerste jaar in mijn staatje is 2018: toen was het bijna uitgeput. Alle andere jaren laten een veel groter overschot zien.

De VICEVOORZITTER: Dan zie ik geen interrupties meer. U was klaar met uw betoog, meneer Paas? Helemaal goed, dan mag u het weer van mij overnemen.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer De Wit, voor een verdienstelijke vervangbeurt. Ik denk dat het smaakt naar meer als ik u zo zie. Eens kijken of we die behoefte kunnen leveren.

Ik kijk eens even rond of er behoefte is aan een tweede termijn bij de Staten. Ja? Die zie ik wel, die behoefte. Zal ik weer beginnen bij de heer Meendering? Ik hoor het woord 'schorsing', maar het is me nog niet gevraagd. Wie wil het vragen?

De heer MOES (BBB): Voorzitter, mogen wij tien minuutjes schorsen?

De VOORZITTER: Ik schors de vergadering voor tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik stel voor dat we de vergadering weer hervatten. Dus zou ik graag willen dat de leden van de Staten weer op hun zo felbevochten zetels gaan zitten.

En dan geef ik het woord aan de heer Moes, die ons iets kan vertellen over of de schorsing iets heeft opgeleverd en of hij daar meteen iets mee wil.

De heer MOES (BBB): Ja, ik wilde nog heel even terugkomen op de motie 'Ontbijtassen'. Heel blij met de toezegging die het College doet om daarmee aan de slag te gaan. Waar het ons wel even om gaat, is dat mocht onverhoopt toch nog een bedrag nodig zijn, dan het niet vertraagt omdat het College eerst weer naar de Staten toe moet om eventueel weer budget vrij te spelen. Dus als die toezegging in zoverre ietsje uitgebreid kan worden dat mocht er nog een bepaald bedrag nodig zijn – wat niet de verwachting is – het dan zonder vertraging doorgaat. Want ik zou het heel erg jammer vinden dat om een of andere bureaucratische procedure de reden is dat eventueel kinderen toch nog met een lege maag naar school zouden moeten gaan. Daar was het me even om te doen.

De VOORZITTER: Dank u wel. De heer Meendering zag ik zonet al zwaaien. Ik neem aan dat die nog steeds behoefte heeft, het woord te voeren?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, even maar reagerend op de beantwoording van het College. Alle vragen van ons zijn keurig benoemd door gedeputeerde Schmaal en die heeft dat in het College allemaal laten beantwoorden.

Alleen, onze hoofdvraag is eigenlijk niet beantwoord. Dat was de vraag: of het College niet meer zo veel wil schieten met hagel. Dan doelen we op plannen voor Groningen Airport Eelde die nu in de Begroting komen. Dan doelen we op de zonneparken. Of het meer gestructureerd mag en dat de Begroting en de uitvoeringsplannen leidend worden. Dat zouden we nog heel graag van het College willen horen.

Dan over een aantal van de moties. Motie 60 'Ontbijtassen' is denk ik eigenlijk wel de meest besproken motie hier vandaag in dit huis. Ja, wij blijven vinden dat dat beleid is dat hier eigenlijk niet thuishoort. Als ik zojuist de heer Moes hoor over geld boven de markt laten zweven, is misschien ook niet handig. Dus wat ons betreft zouden we de toezegging van het College gewoon over moeten nemen. Als ze overal met toezeggingen moeten komen en daar geld aan ophangen, blijven er overal potjes met geld hangen en weten we ook niet wat ermee gebeurt. Ik weet niet of dat de bedoeling is. Dus wat ons betreft is de toezegging van het College in de basis voldoende.

De heer MOES (BBB): Wat vindt GroenLinks dan wat er moet gebeuren in het eventuele geval dat er toch een bepaald bedrag zou zijn in overleg met de gemeenten? In eerste instantie leek dat niet nodig te zijn, maar stel dat er toch wel onverhoopt een vraag komt. Wat vindt de heer Meendering wat er dan in dat geval zou moeten gebeuren?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Nou, als ik het College zo beluister, dan is zeker die 100.000 euro nodig, want ze denken dat er geen geld nodig is. Wij achten het College wijs genoeg om een klein potje ergens te vinden om dat op te lossen. Daar zou ik geen bedrag van 100.000 euro voor boven de markt laten zweven.

De heer MOES (BBB): Begrijp ik de heer Meendering dan goed dat er toch een potje geld boven de markt zou moeten hangen op die manier?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Wat ons betreft geen nieuwe potjes. Maar er zijn vast wel ergens een potje zweven op dat moment, zeker als het niet om 100.000 euro gaat. Het blijft natuurlijk heel wazig dat wij hier spreken over een bedragje voor een groot probleem. Maar aan de andere kant kunnen we heel makkelijk over een maand 22 miljoen zo richting een vliegveld gooien. Ja, het blijft een beetje bijzonder, zo'n potje dat voor de deur staat en waar we wat makkelijk mee omgaan.

Dan nog even terugkomend op de interruptie van de heer Geijtenbeek: daar konden wij niet op reageren in eerste termijn. Het verbaasde ons een beetje om daarmee de linkse partijen in de hoek te drukken alsof wij niks willen doen aan de armoede en aan het gebrek aan ontbijten voor kinderen. Laten we die discussie zeker niet een politieke discussie of een campagnedeel gaan voeren over de rug van deze kinderen. Dat lijkt ons totaal niet gewenst. Daar komt bij dat als we de landelijke partijprogramma's doorrekenen, links vooral de armoede bestrijdt en rechts daarop gaat bezuinigen.

Dan amendement 10 'Als koploper uit de bus komen': dat is door het College ontraden, daar zullen wij ook geen steun aan verlenen. Dat vinden wij te ad hoc, dat zien we liever in een bredere discussie terugkomen.

Motie 63 over de windmolens: de financiering is erg onduidelijk. Hoeveel geld gaat hiernaartoe? Feitelijk blijft hier het hele flexibel budget daarmee over de markt hangen. Dat willen wij ook niet.

En motie 61 is ook erg breed om daar nu specifiek beleid voor te gaan ontwikkelen of te toetsen. Want wie weet wat ons op het gebied van milieu morgen weer boven het hoofd hangt. Want dan kunnen we weer worden ingehaald. Dus die motie zullen we ook niet gaan steunen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ook wij maken graag gebruik van de gelegenheid om nog op enkele dingen uit de eerste termijn terug te komen.

Voor ons gaat het over de jongerenparticipatie. Wij kunnen over de eerste termijn een paar constatering. Het is wel interessant om die even achter elkaar te zetten. In de eerste plaats constateren wij dat de Jongerenadviesraad vraagt om meer budget om haar werk goed te kunnen doen. Vervolgens zegt de portefeuillehouder dat al drie jaar 40 procent van het geld op de plank blijft liggen. Nou, dan gaan onze wenkbrauwen er al een beetje van fronsen. En tot slot blijkt dat er wordt gekort op het budget voor jongerenparticipatie zonder dat dit is afgestemd met de Jongerenadviesraad. Nou, dan krijgt onze fractie toch wel een beetje het gevoel dat niet zozeer het budget voor jongerenparticipatie niet nodig is, maar dat het voor het College niet nodig is. Daarom zijn wij wellicht overtuigd van het feit dat er geen tekort is aan geld, maar wel van politieke wil. En dat steunt ons alleen maar in dit amendement. Dat we denken dat het belangrijk is om vandaag te onderstrepen dat je niet kort op jongerenparticipatie, maar dat je er vol voor gaat. Dat 40 procent laten liggen niet iets is om trots op te zijn, maar eigenlijk een *bloody shame*.

De heer MOES (BBB): Dan ben ik er toch wel even benieuwd naar of dan politieke wil te koop is met een verhoging van het budget volgens de ChristenUnie.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Nee hoor, zeker niet. Maar het korten op het budget toont in ieder geval een politieke onwil aan.

De heer MOES (BBB): Dus om het punt te maken dat het geen politieke onwil is, gaan we geld uitgeven dat niet nodig is?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): De Jongerenadviesraad geeft aan dat ze niet genoeg budget heeft. Laten we dat budget dan ophogen.

De heer MOES (BBB): Heeft de heer Geijtenbeek van de ChristenUnie ook begrepen van de portefeuillehouder dat er in principe wel een toereikend budget is? Dus dat daar eerst naar gekeken kan worden en dat het dus niet nodig zal zijn om het budget op te hogen als het toch al op de plank blijft liggen?

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, dat hebben we zeker begrepen. Daarom deden we ook de suggestie om binnen dat budget meer geld aan de Jongerenadviesraad te geven. Daar bleek de portefeuillehouder niet erg gevoelig voor, terwijl de Jongerenadviesraad daar zelf om vraagt. En dat dat in de portefeuille van die portefeuillehouder zit – over jongerenparticipatie gesproken.

De VOORZITTER: Volgens mij is de kwestie zo wel helder geworden. De heer Moes heeft drie keer een vraag gesteld. De heer Geijtenbeek vervolgt zijn betoog.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Ja, om af te sluiten: laten we hopen dat het inderdaad niet nodig is hier extra geld voor uit te trekken. Maar laten we dan toch op z'n minst van de portefeuillehouder mogen horen dat het geld dat wij er ooit voor opzij hebben gezet, ook wordt gebruikt om te zorgen dat er jongerenparticipatie is – hoe lastig hij dat vindt of hoe lastig dat voor de provincie ook is.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ik denk dat de ChristenUnie al heel veel heeft gezegd over jongerenparticipatie, waar wij als D66 natuurlijk ook achter staan. We zien ook nog wel mogelijkheden om het een beetje op te helderen. Misschien is er wel een beetje een discrepantie in het verhaal, maar wat wij horen van de Jongerenadviesraad, is zij twee of drie jaren geleden na een reorganisatie ook een vermindering op haar begeleiding hebben gekregen. Waar eerst een ambtenaar de helft van zijn tijd kon steken in de Jongerenadviesraad, is dat nu verdeeld over enkele ambtenaren, waardoor zij denk ik vaak er niet doorheen komen en vaak misschien niet het geluid kunnen laten horen dat ze

misschien wel wat meer wil organiseren. In gesprek met de Jongerenadviesraad zeiden ze dat ze wel ideeën hebben voor een jongerentop. Ze willen ook graag uitbreiden, ze hebben al minder leden dan voorheen. Dus ik denk dat het heel erg belangrijk dat we wel écht meer aandacht gaan geven aan dit onderwerp en ook meer zeggenschap bij de Jongerenadviesraad neerleggen. Ook een ander voorstel zou het misschien dan zijn om hen ook te vragen om een plan te schrijven wat je met dat extra geld zou willen doen. Dus in de 35.000 euro ongeveer van deze post zouden we graag zien dat meer dan de 2.000 euro, waar wij van hoorden, naar de Jongerenadviesraad gaat en dat ook niet haar vergoeding daaruit wordt betaald.

Dus dat daarover gezegd hebbende, hadden wij ook nog een amendement ingediend met als titel 'Faciliteer kruidenrijk grasland'. Wij zijn dankbaar voor de toezegging en vinden het ook fijn om te horen dat er al financieel is geïnvesteerd in de proef. Wij denken er ook aan, aangezien dit overbodig is, om dit in te trekken. En ook nog excuses naar de SP: mijn fractievoorzitter was vergeten het amendement te mailen richting de SP.

De heer BAKKER (Groninger Belang): Even heel kort terugkomend op de knipperende lampjes: ik ben blij dat het College in ieder geval zijn best gaat doen om daar iets aan te doen. Alhoewel ik wel een beetje het idee heb dat we niet echt iets hards op tafel kunnen leggen om iets te bereiken. Dus dat is wel jammer. Maar ik zou wel willen verzoeken om daar echt iets voor te zoeken, want zo wordt het probleem niet opgelost. En wat onze motie betreft ten aanzien van Windpark N33: die willen we toch handhaven om een krachtig signaal af te geven. Dat ontvangen we ook van de inwoners: 'Help ons!' En om hen op die manier toch nog even extra te ondersteunen.

De heer KOLTHOF (PvdD): Ja, we hebben een motie en uiteindelijk een amendement ingediend. Ook tot onze verrassing was het dat het een amendement werd.

Eerst even over Natuurnetwerk Nederland. We horen net de gedeputeerde aangeven dat ook de doelstelling voor 2027 van Natuurnetwerk Nederland niet behaald gaat worden. Wij hebben gedeputeerde Hamster vandaag ook al horen zeggen dat de doelstellingen voor de Kaderrichtlijn Water ook in 2027 niet behaald gaan worden. Daar worden wij als fractie een beetje moedeloos van. Graag horen we van de gedeputeerde hoe het precies zit. Wanneer is besloten om die doelstelling naar 2030 op te schuiven? En wanneer mogen wij plannen zien om in ieder geval binnen zes jaar die doelstelling te gaan bereiken? Dan zien wij graag die plannen alsnog tegemoet en dan willen wij als fractie toch deze motie handhaven, omdat wij het gevoel hebben dat steeds meer plannen op de lange termijn worden geschoven. Als het gaat om versterking van onze natuur, als het gaat om achteruitgang van biodiversiteit, kan die niet langer wachten.

In dezelfde trant zullen wij ook amendement A10 handhaven. GroenLinks gaf het ook al aan: je maakt op dit moment tijdens de Begroting keuzes en je weegt dan zaken integraal af. Dus wat betreft de Partij voor de Dieren is ook nu het moment om te kiezen voor een investering in het openbaar vervoer, zodat we niet weer een jaar of een half jaar gaan wachten tot er weer een nieuwe begroting voorligt van het OV-bureau. Dus wij zijn klaar met wachten en wij willen beide het amendement en de motie in stemming brengen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Gelet op de tijd: alle moties en amendementen waar de Groningers écht iets aan hebben, zal de PVV-fractie gaan steunen. Daarentegen zal de PVV-fractie alle moties en amendementen die gaan over contraproductieve ideologische rampspoed voor komende fata morgana's en dergelijk, absoluut niet meer steunen. Dank u wel!

De VOORZITTER: Dank u wel voor die verduidelijking. Dan zijn we toe aan de woordvoering namens Volt, mevrouw Reinink.

Mevrouw REININK (Volt): Allereerst sluit ik me volledig aan bij de woordvoering van de ChristenUnie en D66 wat betreft de jongerenparticipatie. Wij weten dat het vertrouwen in de politiek laag is, dat jongeren zich niet gehoord en niet vertegenwoordigd voelen door de politiek. Slechts 13 procent van de jongeren voelt zich vertegenwoordigd door de politiek, zo blijkt uit onderzoek van het Sociaal Planbureau Groningen. Jongeren hebben terecht het gevoel dat ze met problemen van de politieke keuzes van vandaag worden opgezadeld. Dit zal voor toekomstige generaties alleen maar erger worden als we zo doorgaan.

Daarnaast hebben we nog steeds stemrecht vanaf achttien jaar. Dat betekent dat jongeren onder de achttien geen invloed kunnen uitoefenen op ons beleid. Hetzelfde geldt voor toekomstige generaties. Dat betekent niet dat we ons beleid geen invloed op ze heeft. We moeten deze belangen beschermen en laten zien aan de jongeren dat we rekening houden met hun belangen en rekening

houden met de toekomst – de toekomst van elke generatie, jong en oud. Maar een aparte situatie vraagt om een aparte benadering. Het College zegt in de beantwoording keer op keer dat ze kijken naar de toekomst en dat in de toets van het beleid de toekomst onderdeel is van het werk. Maar waarom is het dan zo moeilijk om deze toetsing schriftelijk op te nemen in de beleidskaders? Daar ben ik heel benieuwd naar.

De VOORZITTER: Verder geen behoefte meer aan woordvoering vanuit de Staten, zie ik. Ik kijk naar de leden van het College. In één keer door? Gedeputeerde Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb niet zo heel veel vragen. Ik heb goed de oproep gehoord van GroenLinks over de zwevende potjes en andere potjes. Ik ken ze niet. Maar dit heeft wel eventueel te maken met de oproep die de BBB deed over dat geld. Het is in dit huis zo – en zo werkt het ook – dat het niet mogelijk is dat het College zonder een besluit zomaar geld voor iets kan gebruiken. Dus wilt u dat het College iets gaat uitvoeren met een doelstelling waar geld voor nodig is en waar ze geld voor kunnen gebruiken, dan zal daar een Statenbesluit voor moeten zijn. Dus zou het amendement gewoon ingediend en aangenomen moeten worden, wil je dat definitief geregeld hebben. Wat ook kan, is dat gesprek even afwachten en dan kijken of er veel spoed achter zit of niet en alsnog een nieuw besluit gaan nemen om daar geld voor te fournieren. Dat gaat dan via een begrotingswijziging.

Dan even de ChristenUnie die aangeeft dat het politieke onwil is op het moment dat blijkt dat er een korting is op het potje voor de jongerenparticipatie. Ik neem hem gelijk maar even mee, voorzitter. Dat is natuurlijk de wereld op zijn kop. Op het moment dat wat voor potje ook, niet volledig uitgenut wordt de afgelopen jaren en wordt gedacht dat we daar 5 procent van mee kunnen nemen, zegt helemaal niets over hoe dit College denkt over en vindt van de jongerenparticipatie. Het is normaal gesproken toch ook zo dat op het moment dat je een gesprek hebt met iemand, waar je een opdracht voor uitvoert, daar dan een portefeuillehouder voor is – die zit nu rechts van mij. Dan is het zo dat je eerst een gesprek aangaat met de portefeuillehouder om te vertellen wat de nieuwe plannen zijn, welke plannen er zijn en welke problemen er zijn. Dan kun je het op dat moment gaan regelen in plaats van dat je via een fractie kenbaar gaat maken dat je nog allemaal nieuwe ideeën hebt. Dat is een beetje de omgekeerde wereld. Dus het zou vooral goed zijn voor de Jongerenadviesraad om in dat gesprek dat eraan gaat komen en dat is toegezegd door de portefeuillehouder, nou juist de plannen die ze hebben voor in de toekomst, daar voor te leggen, zodat die ook meegenomen kunnen worden in de Begroting.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Zegt het College nou dat de portefeuillehouder jongerenparticipatie via de Staten voor het eerst verneemt dat de Jongerenadviesraad graag budget wil?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, dat is zo. Dus met andere woorden: dan is ook de volgorde – dat zou misschien ook de rol van de Staten moeten zijn - dat de eerste vraag is: 'O, u wilt geld? Maar u hebt al een contactpersoon bij de provincie. Hebt u dat ook kenbaar gemaakt?' Dat zou eigenlijk de eerste vraag moeten zijn.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Wat zegt dat over de portefeuillehouder, dat hij niet van de mensen met wie hij te maken heeft, niet rechtstreeks hoort dat zij een vraag hebben, maar die vraag van de Staten krijgt?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat heeft te maken met twee partijen die je hebt. Als de behoefte van de een is dat er meer geld bij moet, dan kun je wachten tot de andere contactpersoon contact opneemt of je kunt zelf contact opnemen. Dus dat zegt iets over beide partijen.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Nu dan de vraag kenbaar is gemaakt, kunnen wij dan ook van het College horen dat men in gesprek gaat met de Jongerenadviesraad over de uitbreiding van haar budget?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Als de ChristenUnie goed had geluisterd naar de eerste termijn, dan was daar al de toezegging om dat gesprek aan te gaan.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik vroeg mij nog iets af. Heeft de gedeputeerde dan ook het idee dat de Jongerenadviesraad zich comfortabel genoeg voelt om dit ook te vragen? Ze zijn jongeren. Daarnaast

hebben ze, wat ik al eerder benoemde, niet per se een direct aanspreekpunt. Dus ik vraag me ook af hoe dit ertoe heeft geleid dat het niet zo ver is gekomen en ziet u ook in dat het misschien ook moeilijk voor de Jongerenadviesraad om zo'n geluid naar de gedeputeerde uit te zenden?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Als u mij vraagt als gedeputeerde: ik heb prima met ze geluncht. Het zijn hartstikke aardige mensen die erin zitten. Maar u stelt mij de vraag of ze zich daarbij comfortabel voelen. Geen idee, die vraag zou u eigenlijk aan de Jongerenadviesraad moeten stellen of ze zich daarbij comfortabel voelen of niet. Eén ding weet ik wel: als u het aan mij vraagt als gedeputeerde, ik heb de jongeren leren kennen. Het zijn hartstikke leuke jongeren. Ik ken de portefeuillehouder, die is zeer toegankelijk. Ik zou dus niet weten waarom niet.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, ik zit even een beetje na te denken, hoor. Nou ja, misschien is dat ook de discrepantie in het verhaal. Kijk, wij willen gewoon heel graag dat jongeren meer betrokken worden bij de provincie en ook via de Jongerenadviesraad. Misschien staan zij nog niet helemaal in die positie. Nou ja, dat ze het gevoel dat ze ook niet al het budget opmaken. Zij hebben het idee dat zij eigenlijk een te klein budget hebben om iets uit te voeren en dat het in mei dit jaar eigenlijk al op was. Dus ik vraag me dan toch af: als u in gesprek gaat met die Jongerenadviesraad, bent u dan ook bereid om haar budget te verhogen, als dat wel zo nodig blijkt?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Volgens mij zijn het doel waarom er vragen gesteld worden en hoe het College daarin zit, niet verschillend. Wij hebben niet voor niets een jongerenparticipatiebudget, omdat wij jongerenparticipatie belangrijk vinden. Op het moment dat blijkt met deze verhalen die nu boven water komen dat daar iets niet helemaal lekker gaat in de communicatie – waar dat dan ook aan ligt: prima, dat constateren we dan. Volgens mij hebben wij een gezamenlijk doel. Die toezegging ligt er van de portefeuillehouder om in gesprek te gaan met de jongeren. Het lijkt me heel goed om dat even af te wachten. Daarbij was overigens ook de toezegging dat er gekeken worden binnen de bestaande budgetten en die ruimte is er, wat ook gebleken is in de afgelopen jaren, om daarnaar te kijken of er meer mogelijk is. Dus het lijkt me gewoon heel goed dat de jongeren en de portefeuillehouder goed in gesprek gaan, dat er mooie plannen gaan komen. En vervolgens is de eerste dekking daarvoor al binnen het budget en daarna zien we het wel weer terug.

De VOORZITTER: Mevrouw Buigel, u had al drie beurten gehad. Als u nog een aanvullende vraag hebt, dan kan dat. Niet? De gedeputeerde vervolgt zijn betoog.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, volgens mij waren er ook daarna alleen nog vragen over de NNN en de Kaderrichtlijn Water, hè? Dus tot zover de vragen die ik had. Maar ik zie nog een interruptie. Ik ben blijklaar wat vergeten.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ik dacht: ik wacht even de hele beantwoording af. Maar wij hebben heel expliciet gevraagd: kom met een structureel geïntegreerd beleid. Volgende maand gaat er naar de Luchthaven Eelde een hele hoop geld, er worden nu brieven verstuurd over zonneparken. Cluster dat, zorg dat dingen integraal worden, zodat wij een gerichte afweging kunnen maken. Kan het College dat toezeggen?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou kijk, we proberen zo veel mogelijk te clusteren financieel gezien in de Perspectiefnota. Daarin proberen we zo veel mogelijk te clusteren. Maar ik kan me ook niet herinneren in de afgelopen acht jaar dat wij nu alle voorstellen in één keer krijgen. Want dat is eigenlijk wat u vraagt, want dan kan er een integrale afweging plaatsvinden. Dus wij gaan u meenemen zo ver mogelijk vooraf – dat heb ik ook aan de Staten toegezegd – in de onderwerpen die komen. Maar dat ze allemaal tegelijkertijd in tijd zouden zijn, dat kan ik niet toezeggen. Want dat is gewoon niet zo.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, kan de gedeputeerde het er toch mee eens zijn dat we nu de Begroting hebben en over een maand alweer 22 miljoen gaan uitgeven en dat dat heel bijzonder is?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Qua bedrag is het wel bijzonder. Maar als je kijkt naar het aantal begrotingswijzigingen dat we in een jaar hebben, dan zijn dat er best veel.

Mevrouw REININK (Volt): Ik had het College nog gevraagd waarom, als zij in de beantwoording aangeven dat zij als onderdeel van de werkzaamheden checken dat het beleid toekomstbestendig is, het dan toch zo moeilijk is om dat op te nemen in het beleidskader.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Omdat er dan een heel verhaal extra bijkomt bij alle stukken dat geen toegevoegde waarde heeft. Ik heb de paragraaf inmiddels gezien over de generatietoets en hoe dat werkt met allemaal leeftijden en dingen erbij. Dat heeft voor ons geen toegevoegde waarde, omdat wij beleid maken voor de toekomst en ook voor alle leeftijdsgroepen. Dus als je dan nog apart een paragraaf gaat schrijven voor de generatie naar alle leeftijden, dan kun je ook alle andere zaken daar ook naar zetten. Dus dit College heeft niet te behoefte om dat apart te gaan opnemen.

Mevrouw REININK (Volt): Hoor ik het College hier nu zeggen dat zij er geen aan behoefte hebben en dat geen toegevoegde waarde heeft om in de nieuwe beleidskaders jongeren te laten zien dat zij vertegenwoordigd worden? Hoewel het gevoel is dat zij dat momenteel niet hebben? Klopt het wat ik hier zeg?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Als wij beleid maken, dan doen wij dat voor iedereen, dus ook voor de jongeren. De toegevoegde waarde van een aparte toevoeging dat het ook voor de jongeren is of ook voor de ouderen – en misschien ook nog wel de tachtig-plussers erbij of nog andere groepen – zien wij niet. Dus wij zijn niet voornemens om aparte leeftijdsgroepen of –categorieën in onze voorstellen op te nemen. Wij kijken door de bril van al onze inwoners als we de voorstellen maken, ook die van de jongeren en zo gaan we beleid maken. We gaan niet apart daarvoor onderdeeltjes toevoegen zoals jongeren-*proof* en ouderen-*proof*, 50-plus-*proof* – ik noem maar even iets. Dat gaan wij niet doen.

De VOORZITTER: Mevrouw Reinink, ten slotte.

Mevrouw REININK (Volt): Nou, het is mij nu heel duidelijk hoe het College hierover denkt.

Een andere vraag: heeft het College geen enkele ambitie om de jongerenparticipatie te verhogen door het budget hiervoor te verhogen – zoals ook door D66 is aangekaart?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): We krijgen bijna dezelfde discussie als zonet. Volgens mij heeft de portefeuillehouder – en ik word wel gecorrigeerd, voorzitter, als ik het verkeerd vertel – aangegeven dat we in gesprek gaan met de Jongerenadviesraad om te kijken welke plannen er zijn, welke ideeën er zijn en vervolgens wat dat gaat kosten. Er is al aangegeven dat er ruimte is in dat wat grotere budget dat al beschikbaar is. Daar is bijna structureel ruimte voor. Het is maar goed dat deze penningmeester dat niet wist vooraf, maar oké. Maar op alle andere woorden: er is dus ruimte voor de Jongerenadviesraad om die eventueel meer financiële ruimte om activiteiten te gaan doen. Maar het begint met een plan, met een idee van wat ze willen gaan doen. Dus dat die bereidheid er is voor een gesprek: volgens mij heeft de gedeputeerde gezegd dat die er is en hij wil dat gesprek open ingaan.

De heer DE WIT (CDA): Ik hoor het College net zeggen met betrekking tot het amendement op het gebied van jongerenparticipatie: 'Dat gaan wij niet doen.' Mocht het amendement worden aangenomen, gaat het College dat dan wel doen?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat zou kunnen zijn dat we nog even een keer terugkomen bij de Staten met een voorstel dat wij extra capaciteit nodig hebben. Maar wij zijn niet voornemens om dat te gaan doen. Op het moment dat er moties zijn, worden wij geacht om die uit te voeren. Dus op het moment dat een motie wordt aangenomen, dan gaan wij erop reflecteren hoe we die motie gaan uitvoeren – zoals wij dat normaal ook doen.

De heer DE WIT (CDA): Ik hoor het College zeggen dat zij gaan 'reflecteren op'. Gaat het College dan dat amendement in dat geval uitvoeren of niet?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb u verteld hoe normaal gesproken met moties wordt omgegaan. Omdat dat er een motie wordt aangenomen, dan komt er een arrest van het College van hoe het College ermee omgaat en hoe zij denken die te gaan uitvoeren. Dat is mijn reactie.

De VOORZITTER: Als het een amendement is, dan betekent dat dat de Begroting is gewijzigd. Dan zou ik zeggen dat dat valt binnen de begrotingsmacht van de Staten. Dus dan hebben de Staten het College een opdracht gegeven, denk ik.

De heer DE WIT (CDA): Ja voorzitter, dank voor die toelichting. Dat is ook in onze ogen hoe het werkt. Maar wij horen het College zeggen: 'We gaan erop reflecteren.' Maar kan er niet gewoon een simpel antwoord komen dat als het wordt aangenomen, zij dat gewoon gaan uitvoeren?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Misschien ligt het aan de woordkeuze. Op het moment dat er een motie wordt aangenomen, dan kunt u ervan uitgaan dat de motie wordt uitgevoerd. Maar u krijgt wel een brief als Staten waarin het College aangeeft, zoals het ook gebruikelijk is, hoe zij denken de motie te gaan uitvoeren. Dan kunt u wat van vinden of dat wel of niet conform de lijn is. Zo gebeurt dat altijd en zo gebeurt nu ook.

De VOORZITTER: Ik heb bijgedragen aan de verwarring, geloof ik. Er is een motie en er is een amendement. Dat amendement gaat over het toevoegen van een budget voor de jongerenparticipatie. Dit is inderdaad wel degelijk een motie en dan is het de verantwoordelijkheid standaard voor het College om, als een motie door de Staten is aangenomen, even na te denken wat het College daarmee gaat doen. Dus excuus voor de verwarring die ik gezaaid heb.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou, dat is precies in lijn met mijn beantwoording.

De heer DE WIT (CDA): Ja, wij hadden het over het amendement. Dus vandaar de verwarring. Maar fijn dat die verwarring nu weg is.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Maar voor alle duidelijkheid: gaat het nou over het amendement of gaat het over de motie?

De heer DE WIT (CDA): Het gaat voor ons over het toevoegen van de middelen aan de Begroting.

De VOORZITTER: Dat doen de Staten. Zodra de Begroting is gewijzigd door een amendement en daarna is vastgesteld door de Staten, dan hebben de Staten daartoe besloten.

De heer DE WIT (CDA): Ja, voorzitter, dat is helder. Alleen, ik hoorde het College zeggen dat ze dan gaan reflecteren. En daar wilde ik duidelijkheid over. Maar die duidelijkheid heb ik nu.

De VOORZITTER: Dat zat in de *twilight zone* tussen de motie en het amendement. Dat was volgens mij voldoende toegelicht door de gedeputeerde.

De heer DE WIT (CDA): Oké.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat klopt, voorzitter. Ik wil wel nog even een opmerking maken als penningmeester. Op het moment dat er een amendement wordt ingediend of een motie wordt ingediend waar financiële gevolgen aan zitten, is het wel netjes om er ook dekking bij aan te geven.

De heer EMMENS (gedeputeerde): De Partij voor de Dieren stelde bij monde van meneer Kolthof wat vragen. Uw technische vragen, waar we even een onderonsje over hadden, scheppen zeker wel een steeds duidelijker beeld van hoe we de Staten eigenlijk verkeerd geïnformeerd hebben en hoe die getallen allemaal tot stand komen. Dus dank voor elke keer die technische vragen, ik stel dat zeer op prijs.

Het ging over het jaartal 2027 en 2030: hoe komt dat nou in de verschillende boeken te staan? In december 2022 heeft Gedeputeerde Staten een realisatiestrategie opgesteld ter voorbereiding op het plan dat we hebben ingediend bij de minister in juli dit jaar voor de Transitie Landelijk Gebied. En in dat plan hebben aangegeven dat gezien de meervoudige integrale opgaven we meerdere belangen moeten dienen: niet alleen natuur, maar ook water, de landbouwontwikkelingen en andere ontwikkelingen in de gebieden. Dus lijkt het ons onhaalbaar om de hele NNN-realisatie in 2027 te realiseren. Er blijft ongeveer een vijf- à zeshonderd hectare over die we niet binnen 2027 kunnen realiseren. Daarvan hebben we aangegeven in de plannen richting het Rijk dat wij tot 2030 de tijd nodig hebben om die NNN-gebieden te realiseren. Maar wel met de integraliteit die de plannen straks *bottom-up* gaan brengen: dat is het idee. Dus er zitten meervoudige belangen

in, maar al die belangen gaan we langs en ook in ons Coalitieakkoord staat erbij dat we de NNN uitbreiden tot de voorgeschreven omvang. Die doelen blijven allemaal overeind. We kopen meer tijd omdat de integraliteit ons noopt tot ingewikkeldere plannen maken en meer overleg. Die tijd hebben we op die manier daarin gebracht en dat is doorvertaald in de Meerjarenbegroting. Dat als antwoord daarop.

Ik weet of het gebruikelijk is om gelijk al een toezegging over die zadenmengels te geven. De heer Moes van de BBB stelde de vraag of ik een toezegging kan doen welke organisatie dat dan is en hoe die dan de zaden keurt. Dat is de Nederlandse Algemene Keuringsdienst, de NAK. NAK.nl is de website daarvan en alle niet-voedermengsels moeten voldoen aan allerlei richtlijnen voordat ze überhaupt op de markt mogen komen. Het is een uitgebreid certificeringsprotocol dat daaronder zit. Dus die vraag is daarmee ook beantwoord.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Ja, kleine dingetjes heb ik.

De heer Moes zei dat hij niet wil hebben dat als het nodig mocht blijken dat er middelen nodig zijn, het dan vertraging oploopt. Heel technisch: dan kunt u het beste inderdaad de motie aannemen. Dan hebben we daarmee die dekking. Ik denk niet dat het nodig is, maar dat is dan het gevolg inderdaad. Dat is één.

Ten tweede: de Partij voor de Dieren vroeg mij in de eerste termijn naar de KRW. Daar deed ik een toezegging op waarvan ik dacht: oké, ga ik hier blij van worden? Ik kan die concretiseren en daar worden we misschien allebei blij van. In de brief van de minister over het behalen van de doelen stelt hij drie stappen voor. De eerste gaat heel erg de uitvoering in, de tweede is een tussenevaluatie halverwege 2024. En dat is een heel logische om met u te delen en te bespreken op dat moment waar we dan gaan staan. Dus halverwege volgend jaar zal er een tussenevaluatie van de KRW-doelen zijn en in 2027 wordt een verantwoording voorbereid waarin verantwoord wordt waarom we zaken wel gehaald hebben en waarom er uitzonderingen gemaakt zijn. Dus dat is het logische pad om nu te gaan volgen, denk ik.

Volgens mij waren dat de puntjes die ik nog had.

De VOORZITTER: Andere Collegeleden nog? Dat is niet het geval. Dan hebben wij het eind van de beraadslagingen bereikt van dit agendapunt, geloof ik.

Het is goed gebruik om eerst te stemmen over amendementen en dan over moties. Er zijn twee amendementen. Even voor de goede orde: als u een amendement mocht aannemen, dan betekent dat dat u straks stemt over een gewijzigd ontwerpbesluit. Dus het amendement wijzigt meteen de voorgelegde Begroting.

Ik kijk even rond. Zijn er fracties die bij een van de twee ingediende amendementen, dus nog niet van de moties, een stemverklaring willen afleggen? Ik zie de hand van mevrouw Bakker, zij krijgt het woord.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wil graag een stemverklaring afgeven bij amendement 10. Wij zullen hiertegen stemmen. Niet omdat wij het niet ontzettend belangrijk vinden dat er veel geld naar het openbaar vervoer gaat, maar wel omdat er zo specifiek op twee buslijnen wordt ingezet. Onze vraag is daarbij: is dat wel de juiste manier om de middelen voor openbaar vervoer in te zetten? Dus daarom zullen we tegen stemmen.

De heer KOLTHOF (PvdD): Wij hebben een stemverklaring bij amendement A9. Wij denken dat de provincie over het algemeen meer budget moet inzetten voor jongerenparticipatie en dat we die jongeren daarmee moeten gaan bereiken die op dit moment niet meedoen in zo'n participatieraad of een Lagerhuisdebat. Daarvoor zijn extra middelen nodig wat betreft de Partij voor de Dieren.

De VOORZITTER: Dit duid ik als een intentie om voor het amendement te stemmen.

De heer KOLTHOF (PvdD): Inderdaad.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Wij zullen tegen het amendement stemmen, want Groningers zijn we allemaal en dat heeft het College heel goed duidelijk gemaakt.

De VOORZITTER: Dit was amendement 9, geloof ik, hè?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja.

De VOORZITTER: Ja. Anderen nog? Nee? Zullen we dan gaan stemmen?

U kent de gewoonten om uw stem uit te brengen op uw geluidspostje. We wachten even tot de plattegrond van de zaal op het beeldscherm achter mij verschijnt. U kunt zich aanmelden voor de stemming over het amendement 9 'Op jongeren korten we niet'. Ik zie dat het de heer Van Marum niet lukt om zijn stem elektronisch uit te brengen. Zullen wij de heer Van Marum de gelegenheid geven om mondeling te vertellen wat hij van plan was te stemmen?

De heer VAN MARUM (BBB): Dat is prima: tegen.

De VOORZITTER: Dat betekent dat er 41 stemmen zijn uitgebracht. Voor het amendement 22 stemmen en daartegen 19 stemmen. Ik zal even hoe de partijkleuren zijn. Het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de SP en Volt hebben voor dit amendement gestemd. Tegen hebben gestemd de BBB, Groninger Belang, de PVV en de VVD. Dat betekent dat dit amendement is aangenomen en dat de concept-Begroting op dit punt is gewijzigd.

Dan komen we bij het volgende amendement, nummer 10 'Als koploper uit de bus komen'. Technische interventie heeft geloof ik het effect dat de naam van de heer Van Marum nu ook is verdwenen. Er zijn wel twaalf stemmen meegeteld bij de BBB, dus dat scheelt weer. Ik zal de eindstand vertellen: de Partij voor de Dieren en Volt hebben voor gestemd. Tegen hebben gestemd de BBB, het CDA, de ChristenUnie, D66, GroenLinks, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, de Partij van de Arbeid, de PVV, de SP en de VVD. Dat betekent 3 stemmen voor, 38 stemmen tegen. Het amendement is verworpen.

Dan komen we bij de moties en ik kijk even rond of er behoefte is aan een stemverklaring bij een of meer van de moties. Ik begin bij mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wil graag een stemverklaring doen namens de SP bij motie 60. Wij zullen deze motie wel steunen, ondanks dat we natuurlijk vinden dat dit pleisters plakken is op een wond die hier niet mee geheeld wordt. Maar het is natuurlijk wel bedoeling dat we zorgdragen voor de kwetsbaren in onze samenleving. Dus vandaar dat wij deze zullen steunen.

Mevrouw STOLK (PvdA): Wij hebben ook een stemverklaring bij motie 60. Die gaan wij niet steunen, omdat we toch vinden inderdaad dat we nu het risico lopen dat we geld uitgeven aan bureaucratie. Dit geld gaat dan niet terecht komen bij de kinderen. Wij zijn heel erg voor het investeren daarin. Er is 100 miljoen beschikbaar. Wij denken dat we eerst moeten kijken of de gemeenten goed kunnen samenwerken. Dus wij zijn niet voor die motie.

De heer ZWART (PvdN): Wij sluiten ons aan bij de woordvoering over motie 60 van de PvdA. Dat moge duidelijk zijn.

En wij hebben een vraag over motie 65. Want de gedeputeerde heeft die anders voorgelezen dan dat die letterlijk op papier staat. Dus waar stemmen wij nu over?

De VOORZITTER: Over de geschreven tekst.

De heer ZWART (PvdN): Maar die heb ik niet.

De VOORZITTER: U hebt een tekst op papier, daarover stemmen wij. En hij zit ook in de mail.

De heer ZWART (PvdN): Oké, dan laten we het zo.

De VOORZITTER: Laten wij het niet verwarrender maken dan het al is. De heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Motie 60: daarbij kunnen wij aansluiten bij de stemverklaring van de Partij van de Arbeid. Daar zijn wij tegen.

Over motie 61 riep ik net heel enthousiast in mijn woordvoering dat we daartegen zijn. Maar daar gaan we toch voor stemmen.

De heer DE WIT (CDA): Een stemverklaring op motie 60. Wij kunnen ons aansluiten bij de beantwoording van de gedeputeerde in eerste termijn en bij de stemverklaring van de Partij van de Arbeid. Dus wij hebben besloten om die niet te steunen.

Mevrouw REININK (Volt): Ik wil graag een stemverklaring afleggen over motie 63: voor ons te onduidelijk en niet aan de provincie. Dus we zullen tegen stemmen.

De VOORZITTER: Wie mis ik nog? Mevrouw Stolk, voor de tweede keer. Een herziene stemverklaring?

Mevrouw STOLK (PvdA): Excuses. Ja, ik moest er twee doen en dat vergat ik even daarnet.

Bij motie 64 denken wij dat die overbodig is, want de gedeputeerde heeft naar ons idee goed duidelijk gemaakt dat dit geïntegreerd in de gebiedsprocessen. Dus daar zullen wij niet voor gaan stemmen.

Mevrouw BUIGEL (D66): Ja, een stemverklaring over motie 60. Wij kunnen wel instemmen, alleen met de interpretatie zoals gegeven door gedeputeerde Hamster. Dat is dus dat ze niet per se op de uitvoering gaan zitten, maar meer op de coördinatie daarvan.

De VOORZITTER: Oké. Anderen nog? Nee? De collectie is compleet? Dan kunnen we gaan stemmen.

Dat begint met motie nummer 60 over de ontbijttassen. U kunt gaan stemmen. Opnieuw hetzelfde beeld bij de heer Van Marum, namelijk dat zijn vlakje grijs blijft, maar dat zijn stem wel wordt meegeteld. Dus het zwaarste telt, denk ik dan. Voor deze motie hebben gestemd 24 leden en daartegen 17 leden. Dus dat betekent dat de motie is aangenomen met de steun van de BBB, de ChristenUnie, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV en Volt. Tegen hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, Groninger Belang, de VVD, het CDA en de Partij voor het Noorden.

Dan kunnen we door naar de volgende motie, nummer 61 'Vergroten capaciteit Milieuzaken'. Dat betekent dat 35 leden voor de motie hebben gestemd, daartegen zes. Dat betekent dat de motie is aanvaard. En ik kan u melden dat voor deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, Volt, Groninger Belang en de Partij voor het Noorden. Tegen hebben gestemd het CDA, de PVV en de VVD.

We gaan door naar de volgende motie, motie 62 'Faciliteer kruidenrijk grasland': die is ingetrokken.

Dan zijn wij bij motie 63 'Ondersteuning omwonenden Windpark N33'. Er zijn 41 stemmen uitgebracht. Daaruit leid ik af dat iedereen gestemd heeft, de stemming is gesloten. En ik kan u melden dat voor deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, Groninger Belang, de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV en de Partij voor het Noorden. Tegen hebben gestemd GroenLinks, de ChristenUnie, de VVD, D66, het CDA en Volt. Dat resulteert in 26 stemmen voor en 15 stemmen tegen, zodat de motie is aanvaard.

Gaan we door naar de volgende motie: motie 64 'NNN: Niet Negeren Natuur'. Alle stemmen zijn uitgebracht en daarmee is de stemming gesloten. Voor deze motie hebben gestemd GroenLinks, de SP, D66, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de PVV, het CDA en de Partij voor het Noorden. Dat betekent 11 stemmen voor en 30 stemmen tegen, dus de motie is verworpen.

Dan motie 65 'Toegankelijkheid voor alle Groningers'. Er zijn 41 stemmen uitgebracht en de motie is unaniem aanvaard. [Geroffel op de tafeltjes.]

En dat betekent we nu toekomen aan het geamendeerde besluit bij het Statenvoorstel dat de Begroting 2024 en de Najaarsmonitor 2023 betreft. Zijn er fracties die daarover een stemverklaring willen afleggen? Dat is niet het geval. Je kunt ook zeggen dat het debat de stemverklaring zelf was.

Dan gaan we over stemming over het via amendement A9 gewijzigde besluit bij het Statenvoorstel. Er zijn 41 stemmen uitgebracht. De BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, de SP, D66, de PVV, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden hebben ingestemd met het voorstel. Daartegen heeft gestemd de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat het voorstel met 39 stemmen voor en 2 stemmen tegen is aangenomen.

Ik denk dat wij toe zijn aan een theepauze. Ik schors de vergadering voor een kwartier en daarna bent u in de bekwame handen van een andere voorzitter.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Dames en heren, ik zou graag weer willen beginnen. Ik heropen de vergadering.

Welkom terug voor de mensen thuis die meekijken. Voor het geval dat u denkt: wat zie t de Commissaris er anders uit. Ik neem het even over van de Commissaris als plaatsvervangend

voorzitter. Na de dinerpauze komt de Commissaris weer terug. De leden van uw Staten zullen het dus weer even met mij moeten doen voorlopig.

B. Statenvoorstel: Gebiedsontwikkeling Oostpolder: Structuurvisie, Plan-MER, advies Vangnetregeling en reactienota

De VICEVOORZITTER: We zijn aangekomen bij het tweede bespreekstuk van vandaag en dat is de Gebiedsontwikkeling van de Oostpolder. En dit voorstel is 18 oktober reeds besproken in de commissie. Bij de regeling van werkzaamheden hebben we afgesproken dat we hier een regulier debat in twee termijnen van maken.

Dan geef ik zometeen in eerste termijn als eerste het woord aan mevrouw Muilwijk en ik attendeer u erop dat het haar *maidenspeech* is. Mevrouw Muilwijk.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Ik ben Willy Muilwijk-Wieringa. Je zou kunnen zeggen: drie keer een W, ware het niet dat de beginletter van mijn overleden man de omgekeerde W is. Ik draag deze naam met trots.

Geboren in Ammelsweer en opgegroeid in Wittewierum op een boerderij. Mijn ouders hebben ons, mijn broer en mij, opgevoed vanuit hun levenservaringen en normen en waarden bijgebracht. Met respect handelen naar een ander, een beetje verantwoordelijk voor dat wat je doet. Het heeft gevolgen. Een HBO-opleiding als medisch analiste heeft ervoor gezorgd dat ik me met veel plezier heb kunnen inzetten binnen de zorg, die zorg die zo zwaar onder druk staat en uitgekleeft wordt. Uitgekleeft in de zorg zou moeten betekenen: liefdevol uitgekleeft worden in de wetenschap dat je liefdevol aangekleed, verzorgd en gevoed wordt.

Dat voeden brengt me op een wezenlijk onderdeel van mijn leven. Samen met mijn kinderen heb ik een melkveehouderij. Deze sector ligt net als de zorg zwaar onder vuur. Alle aspecten hebben iets gemeenschappelijks: je verantwoordelijk weten voor je medemens en je omgeving.

Deze zin vormt het bruggetje naar de Oostpolder. Proberen in te voelen hoe de bewoners in de Oostpolder de ontwikkelingen ervaren die voor hun ogen uitgerold worden of gaan worden: een vooralsnog niet te definiëren onheilsgevoel. In de aanloop naar dit moment heeft de BBE niet het gevoel gehad dat zij als een evenwichtig gesprekspartner zijn erkend. In een gesprek met de BBB en in de aanwezigheid van mevrouw Fennema heeft de gedeputeerde, de heer B. Schmaal, een toezegging gedaan om BBE Oostpolder te erkennen als een platform dat de belangen behartigt van de bewoners van Oudeschip, Spijk en omliggende buurtschappen. Hiermee is de erkenning bewerkstelligd dat BBE als een volwaardig gesprekspartner wordt bevestigd. Tevens is er een toezegging gedaan door de gedeputeerde om voor BBE Oostpolder het aanspreekpunt en de regievoerder te zijn, om te komen tot een overkoepelende en bindende afspraken over de punten ter verbetering of tot het behoud van hun leefbaarheid in het gebied.

De toezegging richting de bewoners dat de realisatie van de bufferstrook gerealiseerd gaat worden, is reeds in de commissievergadering gedaan. De vangnetregeling is wat de BBB betreft nog niet naar wens en daarom overwegen wij een motie in te dienen, dan wel mee te gaan op de inbreng van andere partijen.

Dan het onderzoek om het open planproces te optimaliseren. Het maken van een agenda en een verwijzing en het maken van notulen: als dat gehonoreerd kan worden in een toezegging richting BBE, zou daarmee wat de BBB betreft een positief besluit kunnen worden genomen. Een duidelijke verwijzing naar het goed verlopen proces waarin bredere doelgroepen worden bereikt. Door transparant te handelen en goede informatie te verstrekken wordt de huidige onrust onder de bewoners weggenomen. Deze bewoners zien nu een constante stroom aan informatie van niet-vaststaande feiten en plannen. Met de overgang van plan-MER naar project-MER wordt nog ruimte geboden voor alle betrokken partijen in deze fase om nog invloed uit te kunnen oefenen. Tevens wil de BBB een verwijzing maken naar het rapport van Sweco, waarin de landbouwvisie wordt besproken: een serieuze afname van voedselzekerheid wordt hierin beschreven. Bij een productie van 500 miljoen aardappelen en een consumptie van 23 kilogram per persoon per jaar zal het verlies van de Oostpolder dus een reëel gevaar opleveren voor de voedselzekerheid en een omzetsdaling van 4,93 miljoen. Dit kan niet zomaar vervangen worden. De landbouwgronden zijn immers niet over van deze 600 hectare.

Dit alles genoemd te hebben, willen we de hoop uitspreken dat ons vertrouwen niet beschaamd moet of mag worden in dit proces. We zullen dit proces dan ook nauwlettend blijven volgen. [Geroffel op de tafeltjes voor de *maidenspeech* van mevrouw Mulwijk.]

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Mulwijk, bedankt voor uw bijdrage en van harte gefeliciteerd met uw *maidenspeech* die persoonlijk was en ook inhoudelijk. We hopen ook de komende periode nog ontzettend veel van u te horen.

Dan gaan we als ik het goed heb, nu naar meneer Roemers van de Partij van de Arbeid.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik zal het niet lang maken, dus weest u niet bang. Er komen nog meer sprekers van onze partij vandaag.

Vandaag spreken we wederom over de ontwikkeling van de Oostpolder. Dat zal ook niet de laatste keer zijn. Gefaseerd worden we meegenomen in de besluitvorming, zo ook vandaag gaan we een aantal belangrijke besluiten nemen en gaan we onder andere de Structuurvisie en de plan-MER vaststellen. Tijdens de commissie heeft de gedeputeerde naar ons idee duidelijk verwoord in welke fase we zitten en wat er nog allemaal kan in het vervolgproces. Juist het vervolgproces, waar kaders langzaam richting concrete plannen gaan, is het voor ons als Partij van de Arbeid belangrijk dat de participatie goed wordt opgepakt. We hebben geconstateerd dat dit de afgelopen periode niet als zodanig is ervaren door de bewoners van de omliggende dorpen. We hebben hier dus huiswerk te doen.

Voor ons zal de focus dus vooral gericht zijn op de leefomgeving, de werkgelegenheid en de kansen voor de regio. Als Partij van de Arbeid willen we zorgen dat de ontwikkeling van de Oostpolder van meerwaarde moet zijn voor Groningen, maar tegelijkertijd dat wonen voor iedereen die dit wil, in de omliggende dorpen nog altijd aantrekkelijk moet kunnen zijn. Die twee zaken bij elkaar lijken een onmogelijke opdracht, maar de Moerdijk-regeling geeft de mensen wel de kans om elders te gaan wonen. Naar ons idee zou het geslaagd zijn als alle mensen kunnen blijven wonen op de plek waar sommige inwoners al hun hele leven wonen. Hier ligt voor het College, maar ook voor ons als Staten, een belangrijke opdracht. We zullen dus goed met omwonenden in gesprek moeten blijven en wat ons betreft intensiveren. Tijdens de commissie heeft de gedeputeerde een aantal toezeggingen gedaan. Die zijn nog niet terug in het voorstel, maar we gaan ervan uit dat we die straks teruglezen en –horen in het vervolgproces.

We merkten in de commissie dat partijen behoorlijk op detailniveau zaten. Naar ons idee is dit echt voor de volgende fase. Een vraag aan het College hebben we nog wel en dat is welke ruimte er is in het vervolgproces om hier invloed op uit te oefenen.

De heer DE BOER (GroenLinks): In de commissie hebben we al uitgebreid gesproken over de Structuurvisie, de plan-MER en de vangnetregeling. Wij blijven in de Oostpolder grote kansen zien voor een groene industriepolitiek die van grote betekenis kan zijn voor de energietransitie en die veel praktische en duurzame werkgelegenheid voor Groningen oplevert. Tegelijkertijd vereist deze gebiedsontwikkeling een zorgvuldig proces waarbij zorg gedragen wordt voor natuur, milieu en omwonenden. Hierin wordt voorzorg genomen en worden stappen gezet, maar toch leven bij mijn fractie nog enkele bezwaren. In dat licht zijn we blij met de gedane toezeggingen over de vervroegde aanleg van de groen-blauwe zone en het uitwerken van de bereikbaarheid van de Eemshaven, omdat hiermee de impact op de omwonenden al afneemt. Al zouden voor de laatste toezegging over de bereikbaarheid nog graag duidelijk en concreet horen van het College wat zij hierbij van plan zijn te gaan doen en wanneer in de gebiedsontwikkeling dit gaat gebeuren.

Daarnaast zien we graag dat het College lessen trekt uit het gevoerde participatietraject om zo de inspraakambities tot hun recht te laten komen. Wel blijven we ons grote zorgen maken over de constatering uit de plan-MER over het niet-halen van de wettelijke eisen, met name met betrekking tot de Wet natuurbescherming en de Kaderrichtlijn Water. Wij kunnen ons vinden in het antwoord dat hierover meer duidelijkheid komt in de project-MER, maar willen het College nogmaals met klem meegeven dat het voor GroenLinks noodzaak is om deze normen te halen, willen wij de ontwikkeling doorgang gunnen. Wij hopen dat het College deze oproep ter harte neemt.

Om ten slotte een van de grootste bezwaren bij mijn fractie alvast weg te nemen, dienen wij ook nog het volgende amendement in, samen met de SP, de Partij voor het Noorden en Volt.

De VICEVOORZITTER: Ik heb hier een amendement met de briefhoofden van GroenLinks, de SP, de Partij voor het Noorden en Volt. De titel van het amendement is 'Geen plaats voor *hyperscale datacenters* in de Oostpolder' en het volgnummer is 11. Zoals gebruikelijk lees ik het amendement niet voor, dus gaan we deze keer ook niet doen. Maar dank u wel, het is bij dezen ingediend.

Het amendement maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer DE BOER (GroenLinks): GroenLinks heeft in deze Staten al vaker zijn ongenoegen geuit over de vestiging van meer *hyperscale datacenters* in de Eemshaven. Het enorme verbruik van groene stroom en water is bekend en daarmee vormen de centers een extra last op het halen van de klimaatdoelen en natuurherstel. Bovendien leveren ze relatief minder werkgelegenheid op in verhouding tot andere grote ruimtevragers. Wij vinden het daarom onwenselijk dat *datacenters* een plek krijgen in de Oostpolder en willen ze gemakshalve alvast buiten het PIP houden. Wij hopen hierbij op steun van uw Staten.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ja, ik ben wel redelijk nieuw op dit dossier. Ik heb even een vraag. Volgens mij heeft het Rijk een aanwijzing gedaan in de gemeente Het Hogeland. Weet meneer De Boer misschien hoe wij hieromheen kunnen dan als wij dit aannemen?

De heer DE BOER (GroenLinks): Dat is zeker een relevante vraag van D66. Het aanwijzingsbesluit vanuit het Rijk kent een iets andere insteek echter. Het gaat er vooral om dat alle andere gemeenten in Nederland, buiten Hollands Kroon en inderdaad Het Hogeland, geen toestemming hebben om *hyperscale datacenters* in hun bestemmingsplannen toe te staan. Voor Het Hogeland is daar dus een uitzondering op gemaakt: daar zouden we dus wel nog *hyperscale datacenters* toe kunnen staan. GroenLinks is van mening dat dat niet wenselijk is bij de ontwikkeling van de Oostpolder en daarom dienen we het amendement in om dit al richting het PIP daarbuiten te stellen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Dat geldt voor *hyperscale datacenters*. Begrijp ik dat goed?

De heer DE BOER (GroenLinks): Zo staat het in het amendement.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Vandaag brengen we de plannen voor de ontwikkeling van de Oostpolder weer een stukje verder. We hebben drie punten waarover we nog een aantal opmerkingen of vragen hebben, namelijk 1) over de groen-blauwe zone; 2) over *datacenters* en 3) over de vangnetregeling.

In de commissievergadering heeft de gedeputeerde na een vraag van onze fractie de verdeling van de hectares als volgt aangegeven. 400 hectare voor bedrijven, 160 hectare groen-blauwe zone en 40 hectare infrastructuur. Het is voor onze fractie van belang dat deze groen-blauwe zone robuust is en dat we ervan verzekerd zijn dat er niet aan de 160 hectare getornd wordt, om er zo voor te zorgen dat de inwoners van Oudeschip en omgeving een robuuste buffer hebben tussen hen en de bedrijven en dat er genoeg ruimte overblijft voor natuur. Onze fractie wil deze verdeling graag laten vastleggen in het Provinciaal Inpassingsplan, het PIP. Ik vraag de gedeputeerde of hij daar een toezegging op kan doen.

Dan nog over punt 2, *datacenters*. Onze fractie heeft vanaf het begin van de ontwikkelingen in de Oostpolder gezegd dat *hyperscale datacenters* als invulling van de bedrijvigheid geen meerwaarde hebben ten opzichte van de agrariërs die nu in de Oostpolder werkzaam zijn. We kunnen via het Provinciaal Inpassingsplan via de randvoorwaarden bepalen welke bedrijvigheid we toestaan. Maar is dat genoeg om *datacenters* te weren? De heer De Boer van GroenLinks heeft zojuist een amendement ingediend over een wijziging van het ontwerpbesluit onder punt 5, waardoor er aangegeven wordt dat er geen ruimte beschikbaar gesteld wordt voor de aanleg van *hyperscale datacenters*. We kunnen ons helemaal vinden in dit amendement. We zijn benieuwd of dit de goede manier is om dit te regelen. We zijn ook benieuwd hoe het College hiernaar kijkt.

Als laatste over de vangnetregeling. Er is na vragen vanuit de Staten tijdens de commissievergadering nog eens duidelijk op schrift gesteld wat de voor- en nadelen zijn van de vangnetregeling. Voor de meeste eigenaren is het een goed middel om weg te kunnen als dat nodig is. Voor de eigenaren voor bijvoorbeeld de Heuvelderij is het wellicht lastiger, omdat ze van meerdere plannen schade kunnen hebben. En dat die ontwikkelingen invloed hebben op de getaxeerde woningwaarden. De gedeputeerde heeft tijdens de commissievergadering toegezegd dat deze inwoners geholpen worden met het indienen van planschade, zeker als het ook om gestapelde schade gaat. Kan de gedeputeerde dit alsnog bevestigen?

De heer BAKKER (Groninger Belang): Ja, ik heb aanmerkelijk minder tijd, dus ik ga nu wat sneller spreken dan gewoonlijk: twee minuutjes voor dit onderdeel.

In het Hoofdlijnenakkoord hadden we eigenlijk al benoemd dat we het een goed idee vonden om hier een uitbreiding te kunnen realiseren voor de Eemshaven. Wetende dat dat gewoon

problemen oplevert, want je hebt het algemeen belang omdat wij denken dat met die ontwikkeling er werkgelegenheid komt en dat dat goed is voor de Groningers – want dat staat in ons verkiezingsprogramma en ook in het Coalitieakkoord. Alleen, dat zal altijd ten koste gaan in dit heel kleine land van individuele mensen die je daarmee in de weg zit. En dat is ook hier het geval. Dan moet je de dingen goed regelen zodat de mensen zo veel mogelijk inspraak hebben. Een helemaal goed gevoel krijgen is er niet meer bij. Dat is nu eenmaal zo, want liever zouden ze het niet gehad hebben. Dus probeer je te doen wat je nog kan doen. Ja, dat daar gevoelens zijn dat het niet helemaal goed gebeurd is, dat hebben we mogen horen. Alhoewel ik wel denk dat ook vanuit dit huis de mensen hun uiterste best hebben gedaan om dat wel te doen.

Er is een planschaderegeling en er is een vangnetregeling, waar wij van denken dat die wel voldoet. We hebben ook even gekeken hoe het nu zit op Funda en hoe het nu eigenlijk met die huizen gaat daar rond Oudeschip. Nou, dat gaat hartstikke goed, er staat bijna niks meer te koop en alles gaat van de hand. Wij hebben ook niet het idee dat die prijzen nu al lager liggen dan elders. Er gaat ook gebaseerd worden op een individuele taxatie en dat is altijd weer beter dan die algemene WOZ. waarbij je gewoon heel grofweg afgemeten wordt om die woningwaarde te bepalen aan de hand van transacties die elders zijn gedaan.

In het PIP gaan we straks bekijken welke bedrijven we daar willen hebben. Dus dat is dan het moment wat ons betreft om daar eens even goed naar te kijken: wat wil je wel en wat wil je niet? Uitstel is wat ons betreft geen optie. De risico's zijn uitgebreid besproken in de commissie.

Mevrouw BRILSTRA (VVD): In de afgelopen jaren is al veel gezegd over dit project, zo ook in de afgelopen commissievergadering. Naast de vangnetregeling ging het vooral over de toepassing van de participatie. We hebben naar insprekers geluisterd die zich niet gehoord voelen en er is gekozen voor een open planproces om zo de inwoners mee te nemen. Helaas heeft het ervoor gezorgd dat iedereen zich gehoord voelt. Hoe kan de provincie ervoor zorgen dat mensen zich wél gehoord voelen? Participatie blijft een aandachtspunt.

Omwille van de tijd wilde ik nog zeggen dat wij ons verder kunnen aansluiten bij de woordvoering van de PvdA. Zo heeft de heer Bennema zometeen nog zeven minuten.

De VICEVOORZITTER: Ik gok zo dat de heer Bennema daar heel blij mee gaat zijn. Goed, eerder hadden we al meneer Bakker. Gaan we nu naar mevrouw Bakker van de SP.

Mevrouw BAKKER (SP): Sinds ik actief ben geworden bij de SP, heb veel emotionele verhalen van de inwoners gehoord. Inwoners die zich vaak niet gesteund voelen door deze overheid. We zagen dit vorige week ook bij de bespreking van de Oostpolder tijdens de commissie: inwoners die zich niet gehoord, gezien en serieus genomen voelen. Ondanks dat ik al veel van dit soort emotionele verhalen heb gehoord, raken ze mij altijd diep. We hebben al meerdere keren in deze zaal aandacht gevraagd voor de betrokkenheid van inwoners bij het hele Oostpolder-traject. Dit College heeft elke keer aangegeven dat er een open planproces is en dat inwoners goed betrokken worden. Hier zat telkens een kloof tussen wat wij van inwoners hoorden en wat het College ons teruggaf. We hebben het hier vaak over plannen die veel invloed hebben op de leefomgeving van de mensen, hun thuis. De overheid is er juist om zorg te dragen voor de belangen van inwoners.

Dit is ook waar de bewonersgroep BBE voor staat: Belangen Bewoners Eerst. En daar is de SP het mee eens. Want vaak hebben bedrijven makkelijker toegang tot het bestuur dan bewoners. Het feit dat bewonersgroep BBE uitsprak dat ze meer vertrouwen hebben in een bedrijf als Groningen Seaports dan in hun eigen overheid, is wat ons betreft een dieptepunt. De SP is nooit voor de ontwikkeling van de Oostpolder geweest en dat zijn we nog steeds niet. Maar wanneer deze ontwikkelingen wel doorgang krijgen, vinden we dat de stem van de bewoners een groter gewicht verdient en de bewoners goed gecompenseerd dienen te worden. Want het is nogal wat als een industrieterrein je thuis zo enorm verstoort.

BBE heeft vijf belangen aangegeven, vijf eisen eigenlijk, en daar willen we ons bij aansluiten. Dat is a) alternatief onderzoek voor de locaties; b) beperk de overlast, bijvoorbeeld door transpondersysteem op windmolens; c) compensatie omwonenden: 2 procent van de jaarlijkse omzet van de industrie in een fonds; d) duidelijke spelregels over minimale afstanden, bouwhoogtes en dergelijke en e) eerlijke uitkoopregeling: een vangnetregeling is niet adequaat. Heel redelijke eisen die we daarom omgezet hebben naar moties. Want we zien wel de intentie van dit College om anders te communiceren en dingen beter te regelen voor de bewoners, maar we willen het ook écht borgen met moties. En daarom heb ik vijf moties voor u, voorzitter. Dan hebt u wat te doen.

De VICEVOORZITTER: Nou, kom maar op!, zou ik zeggen. Maakt de volgorde nog uit, mevrouw Bakker? Ze liggen al op volgorde. Nou, dat maakt dat alleen maar makkelijk. Dan begin ik bij uw eerste motie met het briefhoofd van de SP. Die heeft als titel 'Alternatievenonderzoek' en het volgnummer is 66. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Overwegende dat:

- vanuit landbouwperspectief Delfzijl-Zuid het meest geschikt scoort als ook op het gebied van milieu-effecten voor omwonenden;
- er 40 zienswijzen zijn ingediend op de huidige voorkeurslocatie, waarbij nut en noodzaak ter discussie worden gesteld, als ook de vermeende werkgelegenheid, omwonenden te weinig lusten ontvangen voor de lasten die zij moeten dragen en omwonenden kritisch zijn over het open planproces;
- het nog niet duidelijk is wat de impact is van de uitkomsten van vervolgonderzoek op water, stikstof, natuur en veiligheid;
- de alternatieve locaties Eemshaven-West en Delfzijl-Zuid niet op dezelfde wijze zijn onderzocht als de Oostpolder;
- het economisch belang niet het enige belang is voor brede welvaart;

Constaterende dat:

- alternatieve locaties mogelijk beter zijn voor bewoners, boeren, natuur en milieu;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de alternatieve locaties Eemshaven-West en Delfzijl-Zuid op eenzelfde wijze te onderzoeken als de Oostpolder, en een onafhankelijke beoordeling uit te voeren om te bepalen of (gedeeltelijke) verplaatsing naar deze locaties mogelijk is;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan heb ik een motie met de briefhoofden van de SP en D66. De titel van de motie is 'Duidelijke spelregels' en het volgnummer is 67. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Overwegende dat:

- bewoners ervaren dat informatiesessies leiden tot meer onzekerheid verdriet en frustratie;
- het College in de commissie heeft aangegeven, op een betere en andere manier te willen communiceren en rekening wil houden met de positionering van de bedrijven aan de hand van grootte en hoeveel lawaai ze maken;
- het nu onduidelijk is of voortuinen, gemeentewegen en boerenwegen ook onderdeel zijn van de groen-blauwe zone en/of afstanden tot industrie;
- er op dit moment geen duidelijkheid is over minimale afstanden, bouwhoogtes en overlastbeperkende maatregelen, en deze dus ook niet gegarandeerd zijn;
- het College tevens heeft aangegeven, te willen kijken met de bewoners naar de grote knelpunten geluid en vervoer;
- het nog niet duidelijk is welke rol Seaports gaat krijgen in het toewijzen van posities;
- het College aangeeft dat de geluidscontouren (2017) niet verruimd worden, maar tijdens de bijeenkomst van 3 oktober jongstleden, 'Hogere Waarden Geluid', er door de gemeente werd verteld dat de gemeente de mogelijkheid heeft om de 65 dB-norm wel te kunnen verruimen;
- TenneT een hoogspanningsstation gaat bouwen in de zuidoosthoek van de Oostpolder van 85 hectare en het onduidelijk is of dit effecten heeft op het beloofde groen-blauwe zone-areaal;

Constaterende dat:

- de belangen van de bewoners goed geborgd dienen te worden;
- zowel bewoners als nieuwe bedrijven gebaat zijn bij duidelijke spelregels;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- in samenspraak met de omwonenden eenduidige en meetbare afspraken op te stellen met betrekking tot minimale afstanden tot woonkavels, breedte van de bufferstrook, exclusief gemeentelijke of privéwegen, bouwhoogtes en de beperking van overlast inclusief lichtvervuiling en geluidsoverlast, en deze vast te leggen in officiële richtlijnen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dan hebben we een derde motie met het briefhoofd van de SP. De titel van de motie is 'Beperken overlast' en het volgnummer is 68. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Overwegende dat:

- de aanwezigheid van windturbines en obstakelverlichting de omgevingskwaliteit en de nachtrust van omwonenden kan beïnvloeden;
- een transpondersysteem, waardoor obstakelverlichting alleen inschakelt wanneer er vliegverkeer in de buurt is, lichtvervuiling minimaliseert en omwonenden minder belast;
- het verminderen van lichtvervuiling van industrie en schepen in de richting van bewoning een positief effect kan hebben op de leefomstandigheden;
- bij de bouw van het Windpark Oostpolder dagelijks zwaar werkverkeer is gegaan over landwegen en de dijk vlak voor de huizen, wat gezorgd heeft voor overlast en leidt tot onveilige situaties;
- er meer verkeersbewegingen zijn te verwachten op de N33 en N46;

Constaterende dat:

- om het negatieve effect op omwonenden te verminderen, er overlastbeperkende maatregelen nodig zijn;
- om de veiligheid te garanderen, het dorp Oudeschip gevrijwaard moet worden van zwaar werkverkeer voor de ontwikkeling van de Oostpolder;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- windturbines uit te rusten met een transpondersysteem;
- industriële verlichting fysiek af te schermen in de richting van bewoning, bijvoorbeeld door het plaatsen van kappen om de lichtoverlast te verminderen;
- toegangswegen veilig te houden en goed te onderhouden;
- geluidswerende maatregelen toe te passen voor de toegangswegen om zo de overlast te beperken;
- de ontsluiting van de Oostpolder via de Kwelderweg/N33/N46 te laten gaan;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De titel van de volgende motie is 'Compensatieregeling' en heeft ook het briefhoofd van de SP. De motie heeft als volgnummer 69 eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Overwegende dat:

- de aanwezigheid van industrie in het gebied impact heeft op de leefomstandigheden en het welzijn van omwonenden;
- bewoners ervaren dat de belangen van de aandeelhouders en de Staat beter bediend worden dan de belangen van de lokale bewoners en hun leefomgeving;

Constaterende dat:

- er een behoefte is aan een eerlijke compensatieregeling voor omwonenden, vergelijkbaar met regelingen voor wind- en zonneparken;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- een omgevingsfonds op te richten, waarin jaarlijks 2,0 procent van de omzet van de te ontwikkelen industrie wordt gestort, vergelijkbaar met de huidige praktijk voor wind- en zonneparken en te zorgen dat dit fonds lokaal wordt beheerd, zodat de compensatie ten goede komt aan de gemeenschap en omwonenden;
- in samenspraak met de bewoners een verdeelsleutel te ontwikkelen voor gemeenschapsprojecten en rechtstreekse vergoedingen aan omwonenden, rekening houdend met overlast en afstand;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

En dan de vijfde motie: die heeft ook het briefhoofd van de SP. De titel van de motie is 'Eerlijke vangnetregeling' en het volgnummer is 70. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Overwegende dat:

- er in het gebied rondom de Oostpolder mensen zijn die bij een nog grotere industrie-ontwikkeling wensen te verhuizen en een eerlijke kans verdienen om elders vergelijkbare woonmogelijkheden te verkrijgen;
- de huidige vangnetregeling, gebaseerd op 95 procent van de waarde, in veel gevallen onvoldoende is om de aankoop van een vergelijkbare woongelegenheden elders mogelijk te maken;
- de vangnetregeling geen rekening houdt met eerdere waardevermindering door uitbreidingsplannen van de Eemshaven, de aardbevingen, de geplaatste windmolens en hoogspanningsleidingen;
- de toezegging om mee te helpen planschade aan te vragen, niet de waardevermindering structureel ondervangt;
- de reacties van de omwonenden niet in de voorliggende regeling zijn verwerkt;
- de voorliggende vangnetregeling niet gedragen wordt door omwonenden;

Constaterende dat:

- de vangnetregeling aangepast moet worden, zodat het een eerlijke vangnetregeling wordt;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de vangnetregeling aan te passen, zodat het een eerlijke vangnetregeling wordt, gedragen door de omwonenden, voor mensen die het gebied willen verlaten, waarbij het uitgangspunt is dat zij in staat moeten zijn om elders een vergelijkbare woongelegenheden aan te schaffen en (gedeeltelijk) gecompenseerd worden in de verhuiskosten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ROEMERS (PvdA): De woordvoerder van de SP heeft een aantal moties ingediend. Nou, dank u wel daarvoor. Ik heb er wel een aantal vragen over. Met name over twee moties, die over de duidelijke spelregels en het beperken van overlast gaan. U noemt daarin een hele rits aan maatregelen en functies die nu moeten worden meegenomen. Is dit niet veel meer iets voor de project-MER? Bent u niet een stap te vroeg?

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, dat is ook wat de gedeputeerde natuurlijk wel steeds heeft aangegeven in de commissie. Maar we zien zo veel zorgen bij inwoners. De inwoners hebben dit soort ideeën al veel vaker aangereikt, dus we zijn al heel lang bezig met dat open planproces en het is nog niet geland in wat voor vorm dan ook waar we nu zijn. We denken dat we dit heel goed nu al wel in ieder geval de intentie kunnen uitspreken om dit allemaal te regelen de komende tijd. Want dit is geen nieuwe informatie voor dit College als het goed is.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik hoor wat u zegt, mevrouw Bakker. Daar verschillen we dan van mening over. Want volgens mij is het wel degelijk iets voor de volgende fase.

Dan heb ik nu nog een andere vraag, die gaat over de vangnetregeling. U hebt het over een 'eerlijke vangnetregeling'. Wat is volgens u een eerlijke vangnetregeling?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, in ieder geval een vangnetregeling waar de bewoners mee instemmen: die hebben ook goede voorstellen daarvoor gedaan. Wij geven aan dat die 95 procent niet betekent dat je in staat bent om op een soortgelijke plek een soort gelijke woning te kopen. Dus dat lijkt ons niet eerlijk. Het is een soort van vrijwillige verhuizing, maar ik heb ook aangegeven dat het eigenlijk niet zo is. Het is wel een beetje met het mes op de keel verhuizen als je dat zo zou willen omschrijven. Dan zou je ook denk ik heel goed een compensatie voor de verhuiskosten kunnen geven. En dit zijn dingen die de inwoners hebben aangereikt, dus dit is niet per se alleen wat wij willen maar wat we met de inwoners hebben besproken en zo hebben opgeschreven.

De VICEVOORZITTER: Tot slot, meneer Roemers.

De heer ROEMERS (PvdA): Ja, mevrouw Bakker, u zegt 'met het mes op de keel'. Het College heeft ook heel duidelijk aangegeven dat dit eigenlijk een blijversregeling moet zijn. Die mensen moeten eigenlijk daar blijven wonen. Dus waar haalt u dan deze wijsheid vandaan dat mensen met het mes op de keel wegmoeten?

Mevrouw BAKKER (SP): Ik weet niet of meneer Roemers bij de commissie was. Maar we hadden hier mensen die behoorlijk emotioneel waren, die nachtenlang wakker liggen van de ontwikkelingen die zich afspelen in hun gebied. Hun is niet aangegeven dat die mogelijk zouden komen in het gebied

waar zij wonen, dat het lichte industrie zou zijn en dat daar nu onduidelijkheid over is. Nou, ga er maar aan staan. Dan voel je toch wel bijna wel met het mes op de keel verplicht om te gaan verhuizen als je daar niet mee wilt dealen, terwijl je daar niet voor hebt gekozen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): De vraag van het CDA komt grotendeels overeen met de vragen van de Partij van de Arbeid. Is bij uw tweede, derde en vierde motie niet juist dat het onderwerp van discussie en gesprek in de volgende fase van het project? Mijn vraag is of de SP die mening deelt dat dit te vroeg is om nu zo duidelijk richting te geven.

En bij de eerste motie van de SP, om meer onderzoek te doen, vraag ik me af: is de SP zich bewust van het risico dat je loopt als provincie om daarbij de regie voor de plannen van de Gebiedsontwikkeling Oostpolder uit handen te geven?

Mevrouw BAKKER (SP): Twee vragen stelde mevrouw Rutgers. De ene vraag ging inderdaad over of dat niet in het vervolgtraject moet. Dat hebben we wel begrepen, maar wij vinden gewoon dat wij, ook al moet dat misschien procesmatig in het vervolgtraject, inwoners hebben die al jarenlang hier aan de deur kloppen en zeggen dat ze zich zorgen maken en er geen gehoor aan wordt gegeven. Wij vinden gewoon dat we nu hier kunnen besluiten dat we wel gehoor moeten geven aan de signalen die inwoners hebben afgegeven waar niks mee is gedaan. Dus ja, wij willen dat gewoon nu proberen of we daar misschien in ieder geval een toezegging op kunnen krijgen op onderdelen. We dachten om alle vijf punten te pakken die inwoners belangrijk vinden en te kijken waar dit College misschien in ieder geval stappen vooruit wil zetten richting die inwoners.

Die tweede vraag ging over die regie. Want dat heeft natuurlijk te maken met die Wet voorkeursrecht die dan komt te vervallen. Ja, dat vinden wij best een ingewikkelde kwestie dat wij nu aan het einde van dit jaar zitten. Dat vanaf 1 januari – zoals het lijkt, maar we weten het natuurlijk niet zeker – die nieuwe Omgevingswet ingaat en dat we daarvoor ineens allerlei beslissingen moeten nemen. Maar we hebben nog niet breed genoeg onderzocht welke andere mogelijkheden er zijn. Dus ik hoor ook graag van het College of het lukt om dat uiteindelijk misschien wel in te passen en dat het misschien naast elkaar kan blijven bestaan. Het betekent natuurlijk niet dat we de Oostpolder helemaal laten vallen. Dus je zou dat allemaal tegelijkertijd kunnen onderzoeken. Maar dat hoor ik graag van het College. Het is een idee van de bewoners. Wij kunnen daarachter staan, we zijn benieuwd of het haalbaar is.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Rutgers, uw derde vraag.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Dat is eigenlijk een vervolgvraag op het antwoord van de SP. De SP benoemt nu dat je een Wet voorkeursrecht hebt, maar volgens mij moeten we ook heel goed kijken naar de Omgevingswet die eraan komt. En moeten we met elkaar het beste voor de inwoner doen. Dat is toch echt de regie houden en deze tijdslimieten niet voorbij laten gaan. Ik ben met de SP eens dat we even de beantwoording van het College moeten afwachten op uw motie.

Mevrouw BAKKER (SP): Nog een paar dingen. We hebben namelijk nog een aantal vragen naar aanleiding van de commissie, ook omdat we hebben kunnen lezen dat er nog een plan is dat 'Programma Eemshaven en Ommeland' heet. We zijn eigenlijk wel benieuwd of er nog meer van dit soort plannen zijn die op de bewoners afkomen rondom Oudeschip en Spijk. Wat kunnen ze dan nog meer verwachten? Want dit plan kwam voor ons ook een beetje onverwachts.

En we hebben nog een vraag openstaan waarop we nog geen antwoord hebben gekregen in de commissie. Hoe zit dat nou met de lozingen in de haven en het effect op de Waddenzee?

Dan ten slotte vroeg tijdens de commissie mijn fractiegenote aan spreker mevrouw Woltjers wat er moest gebeuren om haar weer te laten slapen. Dit bracht mevrouw Woltjers uit balans en ze kon hierop geen antwoord geven. Ik vraag daarom ook aan de andere fracties om deze moties te steunen. Ik weet niet of het helpt om mevrouw Woltjers weer te laten slapen, maar het is het minste wat we kunnen doen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Ik houd het kort. Ik sluit me graag bij aan bij de woordvoering van meneer De Boer van GroenLinks. Ik wacht natuurlijk graag de antwoorden van het College af.

De VICEVOORZITTER: Omdat ik zorgvuldig én kort vergaderen goed vind, keur ik het goed dat u dat in deze situatie op deze plek hebt gedaan.

Dan gaan we door naar de Partij voor de Dieren en mag ik dan het woord geven aan meneer Kolthof?

De heer KOLTHOF (PvdD): Naar aanleiding van de bespreking in de commissie zijn wij zwaar teleurgesteld geraakt in de opstelling van dit College. Conclusie is eigenlijk dat er niet goed onderzoek is gedaan naar beschermde diersoorten die leven in dit gebied, naar de potentiële negatieve effecten op de waterkwaliteit en naar de berekening van de stikstofuitstoot. Dit blijft nog openstaan en het is nog onduidelijk wat de effecten gaan zijn op die gebieden.

Hoe het plangebied er in de praktijk uit komt te zien, is ook compleet onduidelijk voor omwonenden. En nu vraagt dit College ons om akkoord te gaan met de Structuurvisie en deze plan-MER. Dat wij akkoord geven voor meer investering van tijd, geld en energie in dit project, kunnen wij niet. Maar aan de andere kant dwingt dit College ons ook om voor te stemmen. Want de Wet voorkeursrecht gaat vervallen en wie wil er nou cowboys op deze grondmarkt die gokken op grote winsten? Dat willen wij natuurlijk niet. En als wij nu niet instemmen, dan gaat het Rijk hier aan de slag. Wat kan er dan allemaal wel niet gebeuren? Dat is eigenlijk een dreiging die dan nog boven de markt hangt. Insinueren dat er geen rekening wordt gehouden met omwonenden, milieu et cetera.

Het gevoel dat de omwonenden hebben, herkennen wij in dezen. Als Partij voor de Dieren zijn wij klaar met dit project. Potentieel moet het goed zijn voor de werkgelegenheid, maar er is ook geen enkel onderzoek gedaan naar welke banen er worden gecreëerd door deze industrieën naar Groningen te halen, of we die banen wel willen, of ze wel aansluiten met de werkgelegenheid die we missen. Moeten hier mensen voor naar Groningen migreren? Ook het vermeende voordeel voor de werkgelegenheid is niet grondig onderzocht.

Omdat we weten dat de meerderheid van de Staten voor dit voorstel gaat stemmen, kunnen wij als protest tegen deze gang van zaken stemmen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Graag zou ik een situatie uit ongeveer 2014 met de Staten willen delen. In 2014 wilde het toenmalige College in het aardbevingsgebied destijds niet tot een uitkoopregeling overgaan voor gedupeerden die hun woonomgeving volledig tenietgedaan zagen worden. Over de motivatie daarvoor werd in een besloten vergadering gezegd dat het College bang was dat in dit gebied bij een riante uitkoopregeling iedereen daar zou vertrekken. Toen heb ik geopperd dat we in een vrij land leven waar iedereen vrij is om te gaan en staan waar zij willen en ook willen wonen waar ze willen, zonder dat een overheid die vrijheid beknot door niet tot volledige compensatie over te willen gaan.

Later zorgde deze motie ervoor dat die inwoners die willen verhuizen vanwege de teloorgang van hun woonomgeving, niet met lege handen kwamen te staan. Dat voorkomt dat bewoners aan de willekeur van de politiek en het openbaar bestuur worden overgeleverd. De woordvoerders van omwonenden, verenigd in BBE, hebben duidelijk aangegeven dat hun woonomgeving minder aantrekkelijk is geworden als gevolg van provinciaal beleid, namelijk een oprukkende industrie, zo u wilt bedrijfsmatige bedrijvigheid. Deze ontwikkeling heeft tot een waardedaling van hun huizen geleid. En in de professionele taxatierapporten is locatie het belangrijkste uitgangspunt, ook als bedrijvigheid tot waardevermeerdering zal leiden. Dan zal dat ook in een dergelijk taxatierapport worden benoemd. De vraag is dan ook aan het College of het College aan kan geven wat men vindt van de eventuele waardedaling en in hoeverre het bereid is om die waardedaling van huizen in de Oostpolder als gevolg van oprukkende bedrijvigheid c.q. industrialisatie na een professionele taxatie volledig te compenseren.

Dan de motie, die recht doet aan mogelijk gedupeerde Groningers. Een motie waar deze Groningers 'écht iets aan hebben' – die houden we erin, die slogan van het College. En het College moet ook niet in dezelfde fout als destijds in 2014 waar men er ook van uitging dat mensen er wel moeten blijven wonen, omdat men bang was dat dit anders tot leegloop leidt. Dat is geen argument.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Voor me ligt een motie met de briefhoofden van de PVV en Forum voor Democratie. De titel van de motie is 'Gedupeerde bewoners op juiste waarde inschatten' en het volgnummer is 71. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Overwegende dat:

- het streven van het College naar duurzame werkgelegenheid in de Oostpolder feitelijk aantoonbare depreciërende effecten heeft voor de Oostpolder als woongebied;
- volgens het College de communicatie met de bewoners over dit aspect beter moet;
- de provincie planschade wil gunnen aan gedupeerde bewoners, die vanwege de negatieve effecten op de woonomgeving willen vertrekken en hen wil helpen in een eventuele planschadeprocedure;

- vast blijven houden aan de zogenaamde vangnetregeling (95 procent van de actuele taxatiewaarde bij vertrek van gedupeerde bewoners) ongetwijfeld tot veel tijdrovende en kostbare juridische procedures zal gaan leiden;

Constaterende dat:

- het College vooralsnog vasthoudt aan de 95 procent marktwaarde bij vertrek van bewoners uit de Oostpolder;
- wonen in de Oostpolder er het afgelopen decennium niet aantrekkelijker op is geworden en bewoners het liefst elders willen gaan wonen;
- de zogenaamde vangnetregeling (gegarandeerd 95 procent van de taxatiewaarde c.q. marktwaarde voor de woning) geen recht doet aan bewoners die al dan niet vrijwillig gaan verhuizen vanwege de oprukkende bedrijvigheid die de marktwaarde van hun huizen negatief beïnvloedt;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- de feitelijk aantoonbare depreciërende factoren voor het woongebied en de daarmee onomstotelijk gepaard gaande waardevermindering van de woningen van gedupeerde bewoners te erkennen;
- op basis van gelijkwaardigheid daarover met bewoners te communiceren;
- BBE Oostpolder (= belangenbehartiger omwonenden en gesprekspartner voor overheden en bedrijfsleven Eemshaven/Oostpolder) expliciet te accepteren als gesprekspartner over concrete invulling van de belangen van de bewoners;
- de zogenaamde 'vangnetregeling' op 100 procent te houden en in geval van eventuele planschadeprocedures de waarde, inclusief indexeringen en alle aanvullende schades en vermindering van waarde, vanaf moment van bewoning van gedupeerde bewoners, mee te laten wegen in de uiteindelijke waardebepaling dan wel taxatiewaarde;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, nog even tot slot. Wij hebben in deze motie ook industrialisatie, met name de windindustrie, geschrapd op verzoek van de partij Volt, die dat graag eruit geschrapd wilde zien. Dat hebben we dan ook gehonoreerd. Misschien dat dat een aanleiding is voor andere partijen om alsnog deze motie te gaan steunen.

De VICEVOORZITTER: Ja meneer Van Kesteren, voordat u weggaat: de motie is ook ondertekend door de afgevaardigde van Forum voor Democratie. Maar die is vandaag niet aanwezig.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Nee, voorzitter, daarom heb ik in opdracht van hem ook zijn naam er even bij gezet. Maar als dat formeel niet kan: 'i.o.' is formeel correct. Maar goed, als dat niet kan, dan houdt het op. Dan dienen we hem zelf in.

De VICEVOORZITTER: Goed. Formeel mag het niet, hoor ik in mijn rechteroor. Dus dat betekent dat wij een streep moeten zetten door het logo in de motie van Forum van Democratie. Dan kom ik aan bij mevrouw Rutgers van het CDA.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Met de gebiedsontwikkeling in de Oostpolder zetten we stappen vooruit. Er komt steeds meer duidelijkheid en zaken worden concreter. En die helderheid hebben omwonenden nodig. De vangnetregeling is helder en wij zijn blij met de toezegging van de gedeputeerde dat ook bewoners buiten de zone van 1.500 meter, te weten 500 meter verderop, maar wel met direct uitzicht op de industriële activiteiten, ook gebruik kunnen gaan maken van deze regeling.

Daarnaast roepen wij het College op om bij de grondexploitatie te zorgen voor het dekkend kunnen uitvoeren van de vangnetregeling. Daarnaast vragen wij het College expliciet om de verwachtingen van omwonenden goed te managen en regelmatig te polsen of omwonenden tevreden met de wijze van communiceren. En weet: communiceren is iets anders dan informeren. Kijk goed naar mogelijkheden om verbeteringen door te voeren. Blijf gezamenlijk op zoek naar manieren om het doel, toekomstbestendige en structurele werkgelegenheid, goed te combineren met welzijn en leefbaarheid.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Hoorde ik het goed dat u de grondeigenaren ook vertegenwoordigd ziet in BBE?

Mevrouw RUTGERS (CDA): De vraag is of ik de grondeigenaren vertegenwoordigd zie in BBE. Ik heb daar niet een heel scherp beeld bij. Volgens mij moeten we uitgaan van het College, dat die voor ons zorgt dat ze de juiste overzicht van de vertegenwoordiging hebben. En als zij tot de conclusie dat dat BBE is, dan steun ik dat. Ik denk dat als omwonenden zich niet gehoord voelen, zij bij het College moeten zijn.

Mevrouw REININK (Volt): Uit de beantwoording van het College is ons duidelijk geworden dat de burgerparticipatie weliswaar volgens de gangbare procedure is aangereikt, maar dat de geventileerde en feitelijke bezwaren en opvattingen uit de participatiebijeenkomsten ofwel zijn genegeerd, ofwel beduidend positiever zijn voorgesteld en gepubliceerd. Het strekt tot aanbeveling in toekomstige burgerparticipatietrajecten, de standpunten en bezwaren van burgers beter te kwalificeren en kwantificeren, zodat deze in de documentatie kunnen worden geborgd. Dit zal vooraf moeten worden bepaald in de betreffende participatieprocedures. Want wat is participatie als er niet serieus mee wordt omgegaan?

We zien het belang van het behouden van de voorkeursrecht van de provincie, het belang van het vasthouden van de regie en dus ernstige vertragingen voorkomen. Dus we zullen gaan instemmen met het stuk.

Daarnaast zijn we van mening dat gezien de belangrijke rol die de Oostpolder in de energietransitie en impliciet in de innovatie gaat spelen, we gebaat zijn bij een voortvarend proces.

We dienen het amendement van GroenLinks met betrekking tot *datacenters* mede in, omdat het hier onder de inwoners geen draagvlak voor is. De motie van de PVV met betrekking tot de vangnetregeling zullen we steunen, aangezien we vinden dat de huidige regeling geen recht doet aan de bewoners en dat is ook wat wij van die kant te horen krijgen. De moties van de SP heb ik net pas gekregen, dus daar kan ik nog geen reactie op geven.

De heer ZWART (PvH): Ik heb een stuk op papier staan en dat ga ik even samenvatten. Dus misschien wordt het wat onsamenhangend, maar het scheelt tijd.

Vijftig jaar geleden is de Eemshaven geopend. Dat was ongeveer in 1973. Een van mijn eerste scripties op de middelbare school was over de Eemshaven, want ik van huis uit er zeer nauw bij betrokken. Waarom werd de Eemshaven aangelegd? Werkgelegenheid in Oost-Groningen en het was bedoeling om een haven te creëren waar mensen vanuit Groningen aan het werk zouden kunnen gaan. Nou, dat lukte in het begin helemaal niet. Ik ken nog de verhalen van de directeur van het waterschap in Delfzijl, die beweerde dat als er geen bananen zouden worden aangevoerd, hij zijn schoenzolen zou opeten. Dat laatste is nooit gebeurd, maar de bananen ook niet: die zijn er nooit gekomen maar er stond wel een terminal.

We hoeven het over de laatste tien jaar niet te hebben, want de Eemshaven is aardig aan het vollopen. Het doel waarvoor die in 1973 is opgericht, is begin van deze eeuw bereikt. Het einde is nog niet in zicht. Integendeel, er staan talloze bedrijven op de wachtlijst voor een plekje in de Eemshaven. En dus moet er ruimte komen en dat is eigenlijk aan het verhaal rondom Delfzijl, waarbij dorpen als Oterdum, Heveskes en Weiwerd werden gesloopt om ruimte te bieden aan de industrie. Dat dit zou gaan gebeuren, ook bij de Eemshaven, was eigenlijk vanaf dat begin daarvan al bekend. Het is ook raar te veronderstellen dat dat niet zou gaan gebeuren bij een zich uitbreidend industrieterrein.

Vele mensen in de toekomst denken in de Eemshaven aan de slag te kunnen. Wij hopen dat daar Groningers bij betrokken zullen zijn en dan voor alle werkzaamheden. We juichen deze ontwikkeling toe, maar we willen wel de belangen van de bewoners in de omliggende buurtschappen niet uit het oog verliezen. Wij vragen dan ook met name aandacht voor de groen-blauwe invulling van de Oostpolder, die wat de Partij voor het Noorden betreft zo ruim mogelijk dient te worden ingepland en gerealiseerd. Daarnaast doen we een beroep op de gedeputeerde om bewoners van de buurtschappen die willen verhuizen, ruimhartig tegemoet te komen, ook in de verhuiskosten. De vangnetregeling is in samenspraak met de bewoners tot stand gekomen. Daar moet dan nog maar eens een keer naar gekeken worden. Maar als deze regeling overeenkomt met de regeling die wordt gehanteerd in Moerdijk, waar zich trouwens een vergelijkbare situatie voordoet, dan kan de Partij voor het Noorden hiermee instemmen.

Dan met betrekking tot de motie rondom *datacenters*. Ik geloof dat het weinig toelichting behoeft hoe de Partij voor het Noorden ten opzichte van grote *datacenters* staat. Maar ook voor het gebruik van datacenters in de buurtschappen van de kleinere gemeenten die wij hier hebben: weinig werkgelegenheid, veel stroomverbruik, veel waterverbruik. En eigenlijk horen die niet meer in Nederland omdat wij – dat wordt gemakshalve vergeten – voldoende *datacenters* hebben voor het gebruik in ons eigen land. We hebben een *overshoot* voor het buitenland, maar meer hoeft niet.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, meneer Zwart van de Partij voor het Noorden. Meneer Epema is niet aanwezig: dat brengt ons bij GS. Hoe lang heeft GS nodig om zich voor te bereiden? Of kan dat gelijk? Ik zie meneer Schmaal in de benen komen, wij zijn in blijde verwachting van de beantwoording van GS.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Het dossier-Oostpolder: we hebben het in de Staten er al uitgebreid over gehad. Dit is een dossier waarbij we een algemene ontwikkeling – dat is ook al aangegeven door sommige sprekers – versus een individueel belang. En ook hier merk je dat het een ontzettend lastig traject is. Want worden mensen in de buurt hier heel vrolijk van? Nee. Is het noodzakelijk? Ja. Want dit terrein – wat ik ook gezegd heb in de commissie – is niet de keuze of we wel iets gaan doen of er niets komt. Dat is de keuze niet en sommige partijen vinden dat dwang. Nou, het is geen dwang, zeg ik dan richting de Partij voor de Dieren, dit is de feitelijke situatie. De keuze is gewoon aan u zelf om die te maken. Want er zijn rijkscoördinatieregelingen in opkomst en die zijn al gemeld. Die heb ik ook al gemeld en de energietransitie is een zeer geliefde plek daarbij, inclusief de RCR-mogelijkheden die erachter zitten om dit gebied op te vullen.

Dus is het van het grootste belang dat wij samen met die bewoners dat gebied op een goede manier gaan invullen op een dusdanige manier – we hebben niet voor niets afgesproken dat de woonfunctie moet blijven – dat je er ook op een prettige manier kunt blijven wonen. Dat is de ambitie van dit College. Hoe kunnen we ervoor zorgen met de uitdagingen die er liggen en met de vestiging van de bedrijven dat mensen er toch op een prettige manier kunnen blijven wonen? Dat proberen we onder andere te doen – dat is ook uit het gesprek gekomen met de bewoners – met die groen-blauwe zone die er komt. Er wordt gevraagd: kunnen wij die opnemen? Ja, die gaan wij opnemen in het PIP. In totaal is het gebied 600 hectare, daarvan – dan moet ik wel even precies kijken – is 160 hectare groen-blauw en 40 hectare is de infrastructuur. Dus dat gaan we gewoon daarin mede opnemen.

Er is ook veel gezegd over de communicatie. Dat hebben we het ook vorige keer in de commissie gezegd. In de tussentijd heb ik nog gesproken met alle insprekers. Ik heb gisteren nog gesproken met de fractie van de BBB plus een afvaardiging van BBE en ik zal die toezegging die ik daar gedaan heb, even herhalen. Wij hebben daar een toezegging gedaan. Het was een goed gesprek, wederzijds respect heb ik ook wel gemerkt bij dat gesprek. Wij hebben afgesproken dat we elkaar vaker op deze manier gaan ontmoeten. BBE wil graag een plaats in de gesprekken. Toen heb ik gezegd: uiteraard zijn jullie welkom als gesprekspartner. Niet als exclusieve vertegenwoordiging, want de exclusieve vertegenwoordiging zit hier. Dus ja, wij gaan ook in gesprek met BBE, we gaan ook in gesprek met andere mensen en we zullen ook kijken naar de informatiesessies die wij al heel veel gehouden hebben. Maar als wij die gaan plannen, gaan wij eerst even klankborden bij diverse mensen – BBE is daar ook een partij in – waarbij we gaan kijken of het nu wel of geen zin heeft en hoe we dan de informatie aanleveren. Want aan de ene kant is er heel veel informatie gebracht, maar blijkbaar niet de informatie waar de mensen op zaten te wachten. Dus dat wil ik wel vermeld hebben. Want dat geldt ook voor deze fase van het project, hè? Want we zitten nu in een planfase. In 2021 hebben we locatie al bestendigd. Dan kom ik gelijk op een motie van de SP. Dus gaan we nog een keer opnieuw de locaties onderzoeken? Nee, daar hebben de Staten ook al mee ingestemd in 2021.

Dit is nu de vervolgstap daarop en die is nog heel vaag. De meeste mensen lopen met heel concrete problemen: dat is ook begrijpelijk. Heeft dit meer geluidsoverlast? Wat doet dat met mijn leefomgeving? Wat doet dat met het verkeer? En al dat soort zaken. Dat zijn de zaken die nu pas hierna aan de orde komen in het Provinciaal Inpassingsplan. Daar komen ook de zaken zoals licht, verkeer en al dat soort zaken naar voren. Ik kom straks nog op die motie. Maar dit soort zaken komt hierna pas aan de orde. Dus dat is wel even goed om te melden. Daarbij is er nog een belangrijke speler en dat is de gemeente Het Hogeland. Die gemeente heeft unaniem aangegeven dat zij door wil met dit project.

We hebben bij dat gesprek trouwens nog meer toegezegd: dat wij ook de gesprekken die wij voeren en de informatiebijeenkomsten die wij houden of andere gelegenheden, inderdaad gaan *livestreamen*, zodat de mensen die ook weer terug kunnen zien en dat we er ook een soort van actielijst van gaan maken, zodat ook concreet aanspreekbaar voor wat wij met elkaar afspreken. Blijkbaar is daar behoefte aan, dus daar kunnen we prima in voldoen. Dat gaan we dus ook doen. Ik kijk even naar mevrouw Muilwijk: volgens mij ben ik dan redelijk compleet, hè? Nou ja, kom dan nog even in tweede termijn, dan hoor ik dat wel even.

De VICEVOORZITTER: Ik zie in de zaal dat er nog een vraag vanuit de afgevaardigde van de BBB. Mocht u een vraag hebben, dan mag u die of aan de interruptiemicrofoon stellen of in de tweede termijn. Ik zie dat dat in de tweede termijn is. Dus meneer Schmaal, vervolgt u uw betoog.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dan ga ik even door met de beantwoording van de vragen. Er stond ook nog een openstaand punt en dan kom gelijk ik even bij de motie van de VVD, namelijk een openstaand punt van de Partij voor het Noorden. Die had gevraagd en had zelfs een app gestuurd met een bepaalde berekening daarin, om dat op basis van de OZB eens even door te rekenen. En wat komt daar dan uit? Dat ging uit van de veronderstelling dat de OZB 70 procent zou zijn van de marktwaarde. Maar dat is een misvatting. Dus als je die berekening gaat doen, ja, dan komt het dus niet uit. Want dan kom je gewoon 30 procent boven de marktwaarde uit.

De OZB-waarde is een geschatte werkelijke waarde en die kan soms weleens er net beneden zitten, maar het is een redelijke waarde die in de buurt komt van de marktconforme prijs. Hoe gaat de gemeente dat doen? Die doet dat op basis van verkochte panden in de buurt die vergelijkbaar zijn en op basis daarvan gaan ze dan de waarde bepalen. We hebben ook een oud-makelaar in ons midden, maar zo gaat dat nu gemiddeld. We hebben er wel even naar gekeken, want ik werd er bij de OZB wel even door getriggerd hoe het nu zit met die waardevermindering van die woningen bij de Oostpolder. We hebben een vergelijking genomen van 2015 op 1 januari van dat jaar. Toen hebben we een pand dat verkocht is in Oudeschip genomen ten opzichte van de gemiddelde woning in Het Hogeland. We hebben daarna naar de prijs gekeken, naar de OZB-waarde en we hebben doorgekeken tot en met 2022. En als je dan het verschil in de waarde van toen en nu met elkaar vergelijkt, dan was er gemiddeld een stijging in Het Hogeland van 80,5 procent – om precies te zijn – en in Oudeschip 79,4 procent. Dat is voor ons een signaal, een richting nu dat die prijzen eigenlijk niet zo veel uitmaken. Het is wel een gevaar omdat dit een individueel pand is en er zijn natuurlijk meer panden. Die waardevermindering door de ontwikkelingen wordt verondersteld en waar je ook van uit zou gaan, blijkt niet uit de OZB-waarde. Dan kijken we even naar de waarde van de verkoop van de woning of die dan ook conform deze prijs is. Dus op dit moment zien we gelukkig nog niet een enorme devaluatie van de panden. Nou, we hopen dat die panden alleen maar meer waard worden als het project klaar is. Dat is de uitdaging. Dit wilde ik toch even gezegd hebben.

Dan even de vragen over de plan-MER, het open planproces, livestream en regievoering. Volgens mij waren dit al de vragen, op die van de BBB na, die daarover zijn gesteld. Als het niet zo is, hoor ik het graag.

Dan had de Partij van de Arbeid nog een vraag. Die gaf met name aan dat de fasen duidelijk zijn en over de kaders voor de concrete plannen: precies, die komen nog. U hebt het ook over de kansen voor de regio: zo zien wij dat ook. En het is geslaagd als de mensen er kunnen blijven wonen, dan is het geslaagd wat de Partij van de Arbeid betreft op het moment dat het project klaar is. Wat ons betreft zou het best leuk zijn als we dan een enquête doen en de mensen even tevreden zijn als daarvoor. Dat is de uitdaging die het College heeft. Dat proberen we onder andere met die groen-blauwe zone te doen, die een behoorlijke strook gaat worden aan de andere kant van de dijk waar nu weiland is. Dat je niet alleen op die industrie uitkijkt, maar dat het ook een gebied wordt waar je goed kunt recreëren.

De vraag die nog openstond is welke ruimte in het vervolgproces er is om nog invloed uit te kunnen oefenen. De vervolgstap hierin is het PIP, maar ook het beeldkwaliteitsplan komt nog aan de orde. Ook de beeldkwaliteit is nou juist zo'n document waarin het heel concreet wordt en de bewoners wat meer gevoel krijgen met waar we het dan over hebben, hoe de zaak wordt ingericht, dus welke beelden letterlijk er dan komen en wat er dan wordt gerealiseerd. En dan wordt het ook concreter voor de inwoners, want de vragen die ze nu hebben over wat nu nog heel algemeen is, komen steeds meer naar de richting hoe je het gaat vormgeven, dus ook bij de beeldkwaliteit. We nemen de Staten hier nog uitgebreid in mee, dus hierna vindt de terinzagelegging plaats van het PIP: dat is noodzakelijk voor de Wet voorkeursrecht gemeente, want dat moet over een halfjaar klaar zijn. Vervolgens gaan we dat bespreken in mei-juni volgend jaar – het zal wel juni worden – en daarmee kunnen we de Wet voorkeursrecht gemeenten verlengen.

GroenLinks geeft aan dat er vooral een groene industrie moet komen en dat werkgelegenheid belangrijk is, maar dan wel dat milieu, natuur en omwonenden er blij van worden. Nou, dat kunnen wij onderstrepen. Blauw-groene zone: ik wil wel even opgemerkt hebben dat die zone er niet zomaar is gekomen. Die is er gekomen naar aanleiding van opmerkingen van de omwonenden, dat ze die graag wilden hebben.

Oké, dan nog de bereikbaarheid in het gebied. Ook de bereikbaarheid komt later aan de orde met de invulling van de wegen naar het gebied toe, de ontsluiting van het gebied. Dus dit is de Structuurvisie, dan gaan we bezig met het PIP en dan komt dit soort vragen aan de orde.

De heer DE BOER (GroenLinks): Vandaar ook de vraag die ik net aan het College stelde: kan het College concreet aangeven welke stappen daaromtrent nog gezet worden en waar in het vervolgproces dit gedaan gaat worden?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb de neiging om wat informatie erbij te pakken, maar ik ben er vrijwel zeker van dat dit in het PIP komt, in het Provinciaal Inpassingsplan dat er gaat komen. Dus dan gaan we kijken naar een aantal factoren. Ik zal de lijst er toch maar even bij pakken om u wat meer gerust te stellen. Daarin gaan we onder andere kijken naar de toegangswegen, we gaan dan kijken naar de geluidswerende maatregelen, we gaan dan kijken naar de industriële verlichting, dus alle zaken die te maken hebben met de plek en locatie. Dus ook de wegen: daar gaan wij ook naar kijken.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, dan zitten we weer op het punt van die wegen. In de commissie was door het College juist toegezegd om ook breder naar de bereikbaarheid te kijken. Dus hierbij graag nog een keer de bevestiging dat dat ook het geval gaat zijn.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, we gaan de bereikbaarheid in de breedste zin onderzoeken.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoorde de gedeputeerde heel trots vertellen over die blauw-groene zone en dat die met de inwoners is afgesproken. Nou super, natuurlijk. Alleen, nou heb ik wel een mail van een van de inwoners dat er op 6 november een informatiebijeenkomst is geweest in de PAWOZ – ik weet niet precies waar dat voor staat, maar misschien weet de gedeputeerde dat wel. En dat het idee is dat die groen-blauwe zone is aangewezen voor waterstofleidingen. Hoe zit dit? Want het lijkt mij toch niet dat de bewoners een mooie groen-blauwe zone willen realiseren waar ze in willen recreëren waar dan allerlei waterstofleidingen doorheen lopen en misschien ook wel elektriciteitsleidingen vanuit TenneT. Kan de gedeputeerde iets vertellen over hoe dit zit?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, dat kan ik. In de strook binnen de 100 tot gemiddeld 165 meter is de buffer qua breedte. Daarin is een tracé voor kabels en leidingen. Maar – en dat is nou precies waarom wij de regie houden – dat PAWOZ is het Project Aanlanding Wind Op Zee. Dat is het ministerie van Economische Zaken dat dat doet. Die hebben er weer een eigen belang bij en ook met hoe zij denken over de Oostpolder. Net zoals er meerdere partijen zijn zoals TenneT, dat ook een bepaald beeld heeft bij de Oostpolder. Of een RWE dat ook een beeld heeft van hoe zij de Oostpolder willen inrichten. Juist daarom moeten wij zelf de regie blijven houden. Wij gaan uit van een bepaald scenario, ook van waterstof. Dat heeft te maken met een bepaalde hoeveelheid waterstof die gemaakt gaat worden en die naar het hoofdniet toe moet. Op basis van die berekeningen hebben we gekeken naar die groen-blauwe zone. Die zone met de waterpartijen erbij is gewoon realiseerbaar.

Maar er zijn ook partijen die andere ambities hebben. Die meer ambities hebben of hogere ambities. Maar daarom doen we dat ook op deze manier, dat wij in dit traject hier in dit huis in de provincie Groningen afspraken gaan maken over hoe wij dingen gaan doen. En wij laten ons dan niet verleiden tot de andere plannen van EZK of van TenneT of van andere clubs. Wij zijn aan het stuur en daarom moeten we ook zelf de regie blijven houden. Dus dat die verwarring er niet komt bij de inwoners, elke keer weer als er een inspraakavond is, met allemaal weer zelfgemaakte tekeningetjes. Ik heb ook van de projectleider gehoord dat er heel veel tekeningen van de Oostpolder zijn die al heel mooi ingekleurd zijn: daar zijn wij niet van en daar doen wij dus niet aan mee. En dan zeggen ze weleens: 'Wilt u die gewoon even meenemen? Dan hebt u de tekeningen alvast.' Nee, dat doen we niet, want in dit proces gaan wij van onderop zelf de zaken beoordelen en bepalen welke dingen er komen en niet een andere partij.

Mevrouw BAKKER (SP): Dank aan de gedeputeerde voor deze uitleg. Waarom wordt dit soort bijeenkomsten wel georganiseerd? Waarom lopen die trajecten dan door? En als wij hier de regie houden, kan de gedeputeerde dan ook garanderen dat dit echt niet gaat gebeuren? Of kan het Rijk ons daarin *overrulen*?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik weet dat de communicatiemensen rondom dit project regelmatig hebben gedeald met de vraag hoe we dit probleem gaan oplossen. Want regelmatig zijn er partijen die zelfstandig informatieavonden bijeenroepen en andere dingen gaan organiseren. Wat een heleboel vragen oplevert bij de inwoners. Maar het is in Nederland zo geregeld dat op het moment dat het ministerie een informatieavond wil houden, ze ons niet om toestemming vragen. Ze organiseren die gewoon. Want wij wel doen, is te zorgen dat wij ook op die avonden en via de nieuwsbrief in de Oostpolder over dat soort dingen bij Oudeschip daarover de mensen proberen te informeren – liefst vooraf al en anders achteraf – over wat daar besproken is en welke bijeenkomst dat is geweest. Dit om een beetje duiding te geven van de verschillende trajecten die er lopen.

En de garanties? Nou, we waren bijna zo ver dat we in elk geval voor TenneT een akkoord hadden van het ministerie dat de RCR buiten werking zou worden gesteld, dat die niet van toepassing zou worden verklaard voor dat gebied voor dat onderwerp – want zo werkt het ministerie ook wel weer. Want wij zijn al veel verder in die planprocedure. Maar ja, TenneT heeft ook weer wat andere ambities. De SP heeft het vaak over strijd en ‘in gevecht’, dus wij zijn druk bezig om te zorgen dat wij zelf de regie blijven houden. Dus dat is best een *struggle*. Maar dan weet u even hoe dat in elkaar zit.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik had een vraag aan de gedeputeerde. Ik vraag me af of de gedeputeerde zich voor kan stellen dat het CDA schrikt van de opmerking ‘dan komen partijen met een tekeningetje, dan verwachten ze dat we het nu al weten’. Dat is volgens mij juist het probleem: dat mensen niet weten wanneer wat aan de orde komt. Dat is juist wat wij net hebben bedoeld met het managen van verwachtingen en goed communiceren. Mijn vraag is of de gedeputeerde zich onze verwarring daarover en eigenlijk onze verbijstering kan voorstellen.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ja, dat kunnen we zeker. Wat we hebben geconstateerd, is dat helemaal aan het begin ervoor gekozen is om in een open planproces de maximale betrokkenheid te geven. Maar we hebben ook geconstateerd in dit project dat dit heel veel verwarring geeft. Dus we moeten de mensen heel goed meegeven in wat voor fase we zitten, wat ze nu wel of niet kunnen verwachten en wat ze in de volgende fasen wel of niet kunnen verwachten. En we hebben ook gesproken met de mensen over dat daar wel wat fout is gegaan – dat is even de constatering achteraf. Dat daar de verwachtingen niet goed gemanaged in welke fase we zitten, wat we kunnen verwachten en wanneer we wel aan de beurt zijn. Want de opmerkingen die gemaakt zijn over de vervolgfases, staan al wel op de website. Die worden weer meegenomen in de vervolgstappen. Dus we doen er wel wat mee, maar gewoon veel later. Dan kan ik me best voorstellen dat als je iets gemeld hebt en dat ergens genoteerd wordt, je eigenlijk wil dat het gewoon uitgevoerd gaat worden. Dus daar moeten we zeker aan wat gaan doen, in het verwachttingsmanagement naar de omwonenden toe. Ja, eens.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ik ben heel blij met deze beantwoording van de gedeputeerde. Ik zou de gedeputeerde ook willen meegeven om in de benadering van de inwoners en de woordvoering hier ook het begrip op te brengen voor de verwarring en de onrust die er bij inwoners is.

De VICEVOORZITTER: Ik hoorde geen vraag.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nee, maar uiteraard doen we dat. Ik heb ook weer gesproken met de inwoners, zoals mevrouw Woltjers en de andere insprekers, en daar een goed gesprek mee gehad. Maar we moeten het vooral samen gaan doen, dat is ook noodzakelijk om het op die manier te gaan.

Wij gaan door. Ik was met GroenLinks bezig volgens mij. De plan-MER, de project-MER en de drie punten en de oproep: ja, die drie punten die erin staan, worden meegenomen in de project-MER. Dat staat ook in de Nota Reikwijdte Detailniveau op pagina 17. Daar staan ze ook genoemd. Ik kan nog iets meer vertellen, want de tijd staat niet stil. Wij zijn al druk bezig met die vervolgonderzoeken en die zullen binnenkort klaar zijn. Dus die drie punten worden gewoon meegenomen daarin.

Dan heeft GroenLinks een amendement. Dat ga ik gelijk maar doen. Dat gaat over de *datacenters*. Ik heb in de commissie gezegd dat het bekend hoe het College staat in de *datacenters*. Er wordt nu gezegd: het is mooi dat het zo is. Eigenlijk hoort dit dus ook bij het PIP. Want bij het PIP gaan we ook uiteindelijk kijken naar de kavelindeling. Dus daar hoort die eigenlijk thuis. Ik zou willen vragen of GroenLinks het amendement kan uitstellen tot aan het PIP. Als dat niet zo is, dan moeten we daar nog even over overleggen.

De heer DE BOER (GroenLinks): Nou, dat is exact waar het amendement toe oproept, namelijk om in het PIP alvast mee te nemen dat wij daar geen ruimte voor zien. Kan het College dan vanuit die geest ook de beantwoording doen?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): In die zin dat wij dat samen doen met de gemeente Het Hogeland. Dus we gaan in overleg met de gemeente Het Hogeland om te bezien of wat bij voorbaat al dingen uit het PIP gaan halen met de invulling daarvan.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, en dan vraag ik me af wat dat volgens het College dan betekent omtrent het amendement? Want zoals ik het hoor, is het gewoon uitvoerbaar. Ik hoor graag hoe het College daartegenaan kijkt.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Wat ik eigenlijk probeer aan te geven, is de inrichting en hoe wij de gebieden willen hebben. Dat komt nog naar uw Staten toe. We hebben nog een aantal stukken dat weer bij uw Staten terugkomt en dit is een van die stukken. Daarin hoort eigenlijk deze discussie of we wel of geen *datacenters* willen – dat probeer ik u aan te geven. Maar u dient nu een amendement in om bij voorbaat in dat PIP al op te nemen dat we dat niet willen gaan doen. Als dat zo is en als dat amendement wordt aangenomen, dan gaan we in gesprek met Het Hogeland om dan te bespreken of we dat niet mee gaan nemen in het onderzoek van het PIP. Daar rapporteer ik dan weer over terug.

De VICEVOORZITTER: Ik zie meneer De Boer instemmend knikken. Gaat u verder, gedeputeerde.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dan de ChristenUnie: drie punten. Een groen-blauwe zone: nou, dat heb ik aangegeven zojuist. *Datacenters*: heb ik ook aangegeven.

Dan de vangnetregeling. Kijk, die vangnetregeling is er niet zomaar gekomen. De PVV verwees naar 2014. Dat is voor mijn tijd in de Staten, ik zat er vanaf 2015. Toen was er nog geen motie ingediend en aangenomen, die wel een vangnetregeling moest gaan bewerkstelligen. Die is ingediend in 2017, onder andere door de SP die daarmee gekomen. In 2020 heeft het College geïnformeerd hoe die vangnetregeling eruitziet aan de hand van het Moerdijk-voorbeeld. Vervolgens is dat unaniem, zonder opmerkingen, in 2020, gepasseerd. Dus ik ben wel een beetje verbaasd dat er nu mensen die zeggen dat die regeling, die net zo is als die Moerdijk-regeling, eigenlijk geen goede regeling is. Maar oké, dan had je eigenlijk in 2020 die discussie al moeten voeren. Dat is niet gebeurd – dat wil ik even gezegd hebben.

Als we kijken naar die vangnetregeling, dan is dat dus echt een regeling om te blijven. Dat is het idee. Als je écht niet wilt blijven, dan ga je het huis zelf te koop te zetten in de markt. Met een taxatie en dat soort dingen en met een makelaar erbij. En als je het dan de markt zijn werk laat doen en het na zes maanden nog niet bent kwijtgeraakt, dan kun je in aanmerking voor die vangnetregeling. Dan houdt in dat wij een taxateur inhuren, de verkopende partij doet een taxatie, vervolgens komt daar een prijs uit en dat is de prijs waarvoor het pand wordt aangekocht. En dan is er nog zes maanden tijd om dat pand alsnog voor een hogere prijs te kunnen verkopen. Dan hebben we het over percentages. Kijk, als we meer doen dan 100 procent, weet je één ding zeker: dat de mensen zelf achter de oren gaan krabben en zeggen: 'Nou, dat is wel mooi dat we meer krijgen dan 100 procent, dus het is niet interessant om nu wél het huis weg te doen.' Daar zit even ons dilemma. Want 95 procent zit nog redelijk dicht bij die 100. Dus dat is een beetje ons dilemma: als we te veel naar die 100 procent gaan, of we daar nog een regeling omheen moeten gaan opzetten.

Mevrouw BAKKER (SP): De gedeputeerde heeft het over de vangnetregeling. Die legt daar van alles over uit, dat heeft hij in de commissie ook al gedaan. Maar wij hebben ook gehoord dat bewoners niet blij zijn met hoe de regeling nu door de provincie is opgesteld. De gedeputeerde heeft ondertussen nog weer met de bewoners gesproken, dus ik neem aan dat dit ook aan de orde is geweest. Misschien kan de gedeputeerde daar ook iets over vertellen. Staan bewoners daar nu anders in? Omarmen ze wel deze regeling? Of vinden ze nog steeds dat die niet voldoet aan hun wensen?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik heb het gesprek nog niet vastgelegd dat ik heb gevoerd. Maar nee, dit is niet onderwerp van discussie geweest. Ik heb vooral met ze gesproken over andere dingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, dat verbaast mij toch wel een klein beetje. Want het was een van de belangrijkste zorgen die er op tafel werden gelegd. Wij moeten daar ook een besluit over nemen vandaag. Als we met elkaar vandaag instemmen met die vangnetregeling, kunnen de bewoners er helemaal niks meer aan veranderen? Dus hoe kan het dat het dan niet een onderwerp van gesprek is geweest? Daar begrijp ik echt niks van.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Omdat de aanleiding een andere was.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Als 95 procent niet haalbaar is en 100 eigenlijk niet wenselijk is, mogen we dan vragen om 99 procent?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik begrijp de vraag. We hebben 95, we hebben 100, kunnen we er niet nog een beetje erbij krijgen? Dat is eigenlijk de vraag. Kijk, dit is een regeling die veel breder wordt toegepast. Er zijn veel meer plekken in Nederland waar deze 95-procentregeling wordt toegepast. De vraag of het onmogelijk is om wat hoger te gaan dan die 95 procent: dan is 99 procent al bijna 100, maar je kunt bijvoorbeeld ook naar 97 procent gaan. Dan is het niet per se: 'Nee, dat is niet mogelijk.' Maar dan kijk ik even naar het CDA. Het CDA zei dat het hele verhaal wel binnen de grondexploitatie moet passen. En dat is natuurlijk wel even de inschatting van hoeveel huizen de grondeigenaar gebruik gaan maken van die regeling en hoezeer die nodig is. Maar ik kan u wel toezegging dat als de Staten dat willen, wij een iets hoger percentage kunnen bepalen. Bijvoorbeeld 97 procent, want dat wordt breder gedragen.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Dan heb ik nog een verduidelijkende vraag nodig, denk ik. U noemt grondeigenaren. Daar bedoelt u de bewoners van particuliere huizen mee? In de Oostpolder zijn er natuurlijk meerdere belanghebbenden. Dan heb ik het over de landbouwsector als grondeigenaren. Maar begrijp ik het goed u met 'grondeigenaren' de burgers bedoelt met een eigen woning?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Met de vangnetregeling bedoel ik de burgers met een eigen woning. Ja, dat klopt.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Muilwijk, tot slot.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Dan zou ik toch willen vragen om die 99 procent.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Volgens mij zei ik 97 procent.

De VICEVOORZITTER: Ja, mevrouw Muilwijk krijgt van mij nog één keer de gelegenheid voor een reactie. Gaat uw gang.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Ja, het gaat lijken op een koehandel. Maar ik zou heel graag die 99 procent horen. Dat hebben we het maximale eruit gehaald voor de bewoners.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nou, ik zeg juist 97 procent omdat ik ook de commissie heb gehoord. Ik heb een doorrekening laten doen en het maximale dat daar als haalbaar uit lijkt te komen – even met alle verwachtingen over hoeveel huizen er worden verkocht – is gezegd dat dat toch echt wel 97 procent is. Dus vandaar dat ik het op 97 zet. Inderdaad begint het wel een beetje op een koehandel te lijken, ja.

Ik denk ook wel, om heel eerlijk te zijn: u weet dat de ambitie van dit College is om te zorgen dat daar een mooie groene strook komt waar je kunt recreëren en andere dingen kunt doen. We kijken actief naar de geluidsbelasting. Want de totale geluidszone is afgesproken in 2017 en die blijft gewoon van kracht. Alleen de verdeling zal anders zijn, dus zal het iets meer geluid geven? Ja, maar we hopen met zo'n groene zone dat ze daar zo weinig mogelijk overlast van hebben. Dus eigenlijk hopen we dat er heel weinig gebruik wordt gemaakt van die regeling. Dat is eigenlijk onze hoop en dat zou belangrijk zijn en het beste voor de inwoners.

De VICEVOORZITTER: Ja, mevrouw Muilwijk. U hebt maar drie interrupties. Ik heb de vierde toegestaan, dus helaas. Hier moet ik het bij laten.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Prima, dank u wel.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Een beetje teleurgesteld ben ik over de opmerking van de gedeputeerde over de grondexploitatie. Dat het CDA zou aangeven dat de vangnetregeling zo zou moeten blijven om die haalbaar en betaalbaar te maken en binnen de exploitatie te brengen. Maar ik ga ervan uit dat deze gedeputeerde er van op de hoogte is dat er andere manieren om een grondexploitatie dekkend te krijgen, op het moment dat de gronden nog niet verkocht zijn, dan aan de vangnetregeling te tornen.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Rutgers, hebt u ook een vraag?

Mevrouw RUTGERS (CDA): Ja, ik ga ervan uit dat de gedeputeerde weet dat er andere mogelijkheden zijn en ik vraag of hij er begrip voor heeft dat ik er teleurgesteld over ben dat hij dan over de vangnetregeling begint. Dat het CDA daarop wijst. Begrijpt hij die teleurstelling?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nee, misschien even mijn verontschuldiging dan. Ik bedoelde meer de opmerking van het CDA dat dat een punt is dat we uiteindelijk ook op ons geld moeten letten. Ik bedoelde dat in de algemeenheid zo. Ik weet dat een grondexploitatie uit meerdere facetten bestaat en dat er meerdere knoppen zijn waar je aan kunt draaien. Ik bedoelde niet de opmerking dat u tegen de vangnetregeling bent of dat soort dingen. Ik bedoel meer dat we even moeten letten op de kosten. Dan is dat uit de wereld.

De VICEVOORZITTER: Ik zie dat mevrouw Bakker weer bij de interruptiemicrofoon staat. Gaat dit over hetzelfde onderwerp? Want daar hebt u al een aantal interrupties over gehad. Of gaat het over een ander punt?

Mevrouw BAKKER (SP): Voorzitter, het gaat over de koehandel: daar wilde graag een vraag over stellen als het mag.

De VICEVOORZITTER: Nou vooruit, gaat uw gang.

Mevrouw BAKKER (SP): Want ik merk dat hier koehandel mogelijk is, dus daar sloeg ik op aan. Ik dacht: er worden percentages omhoog gebracht. Dus toen dacht ik: we kunnen ook besluiten met elkaar vandaag om geen besluit te nemen over de vangnetregeling, dat de gedeputeerde in gesprek gaat met de inwoners, samen tot een goede regeling komt en dat we er dan opnieuw hierover besluiten. Dat lijkt me een heel goede oplossing.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik zei: dit gaat lijken op koehandel en dat zei de BBB ook al. Ik wilde bijna mijn collega-gedeputeerde Emmens naar voren roepen. Dat zal ik niet gaan doen. Nee, want volgens mij staat de SP er ook voor de inwoners. Ik denk dat als wij de vangnetregeling nog lager in het traject gaan zetten – want nu is het streven om per 1 januari de regeling in te laten gaan – en die nog later ingaat, u de bewoners hier niet een plezier mee doen in plaats van wel een plezier. Want straks staat er een datum vast en dat is die 1 januari. Daar is de vangnetregeling al op aangepast. Die vangnetregeling is na het gesprek met de omwonenden aangepast van 1.500 meter naar 2 kilometer. Die vangnetregeling is zo aangepast dat er twee jaar nadat er gebouwd is, de regeling nog van toepassing is. Dus er is al een aantal aanpassingen op die vangnetregeling. Nog sterker, het bureau Brink heeft dat gedaan. Samen de bewoners heeft de selectie plaatsgevonden. De opdrachtverstrekking aan Brink is samen met een aantal mensen uit het dorp via de opdrachtbevestiging en –omschrijving gedaan. Dus ik wil dit eigenlijk niet nog langer uit te stellen om te kijken of er nog plussen of minnen bij zouden kunnen komen, omdat dit in de tijd alleen maar meer onduidelijkheid geeft voor de bewoners. Nu weten ze dat er straks per 1 januari een regeling van toepassing is tot twee jaar nadat er gebouwd is. Volgens mij hebben de bewoners daar meer zekerheid en meer aan dan nog een keer een rondje te gaan doen.

De VICEVOORZITTER: Mevrouw Bakker, tot slot.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, tot slot. Nou, ik bedoelde ook niet de vangnetregeling wel later dan 1 januari moet ingaan. Want we zijn zo ver nog niet, we hebben ook nog een Statenvergadering. Dus volgens mij is er genoeg ruimte om daarover in gesprek te gaan. Wij horen toch andere signalen van bewoners dan wat de gedeputeerde hier zegt over de vangnetregeling. Dus ik zou toch willen meegeven of de gedeputeerde dit zou willen overwegen.

De VICEVOORZITTER: Daar zat geen concrete vraag meer in, dus ik wil u vragen om door te gaan.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Dat klopt voorzitter, die constatering deed ik ook.

Dan gaan we verder. Groninger Belang had het over het algemeen versus individueel belang: dat was verder geen vraag.

De VVD vroeg: hoe kunnen we ervoor zorgen dat mensen zich wel gehoord voelen? Hoe doen wij dat? Door de wijze van communiceren anders te gaan doen. Dat doen wij samen met de omwonenden, dat doen we ook samen met BBE. We hebben ook afgesproken dat we elkaar wat vaker gaan opzoeken om ook even af te stemmen voor een informatiebijeenkomst wat de behoefte is,

waar een vraag kan zitten en hoe we dat dan het beste kunnen gaan vormgeven. Dat is een soort kopgroepje dat we dan, stel ik mij zo voor, kunnen formeren met een aantal mensen daarin en waar ook BBE onderdeel van uitmaakt om zo wat meer feedback en gevoel te krijgen met wat er speelt, zo wat gericht de informatie naar de bewoners te kunnen doen en zo bij elkaar wat meer de handen vast te houden. Dan gaan we zo gezamenlijk tot iets komen wat acceptabel is. Zo proberen we dat te doen.

Dan de SP. Die is tegen de ontwikkeling. Vervolgens is er een groot aantal moties ingediend en dat waren eigenlijk de punten van BBE. Vervolgens was er lozing van water: ook dat heeft weer te maken met wat voor bedrijvigheid ze daar vestigen en wat ze daar gaan doen. Dus ook dat heb ik de commissie gezegd: dat komt een later moment aan de orde. Daar komen alle milieuaspecten – en de lozing van water hoort daar ook bij – nog niet aan de orde. Dat ligt op dit moment ook niet voor.

D66 sloot zich aan bij de woordvoering van GroenLinks.

De Partij voor de Dieren: ik heb geen vraag gehoord, maar wel de conclusie van haar tegenstem.

De PVV had het over de uitkoopregeling. Daar heb ik al een antwoord op gegeven, denk ik. Er werd ook aangegeven om de eventuele waardebeoordeling met de taxatie volledig te compenseren. Nou ja, volledig compenseren is die discussie, hè? 'Volledig' is dus die 100 procent. Maar die 100 procent gaan we dus niet doen, omdat we dan juist de stimulans te groot vinden dat mensen gemotiveerder worden om te verhuizen – wat eigenlijk niet de bedoeling is. Maar ik hoop dat de PVV de handreiking met 97 procent wel kan waarderen.

Vervolgens geeft het CDA aan: stappen vooruit en duidelijkheid. Dat proberen we nu ook te doen. Vooral die duidelijkheid is belangrijk voor de inwoners. Er werd voor de vangnetregeling ook al de 2-kilometerzone aangegeven. 'Regelmatig polsen', 'toekomstbestendig' en 'het moet wel leefbaar zijn en het welzijn moet blijven'. Ja, mee eens. En dat regelmatig polsen moet ook nog samen met die bewoners. Maar ik heb zonet verteld hoe we dat denken te gaan doen. We moeten ook samen met die mensen zelf afspreken wat we de beste vorm vinden om dat te gaan doen.

Vervolgens krijgen we burgerparticipatie. Volt vindt dat we dat beter moeten kwalificeren, de participatie. Ja, eens. Er is dus serieus gepoogd – dat wil ik wel even vermeld hebben – in dit traject om mensen uitgebreid mee te nemen. Maar misschien weleens té uitgebreid, want ik heb ook mensen gesproken in Oudeschip die zeggen: 'Ja, dan hebben we weer een bijeenkomst en ik word er allemaal niet veel wijzer van. Ik word er juist minder wijs van dan daarvoor.' En dat is natuurlijk niet de bedoeling. Dus misschien is dat wel een *overkill* aan informatie geweest op de verkeerde manier.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Misschien was het een *overkill* aan informatie in het kader van burgerparticipatie. Aangezien ik u net heb gehoord over dat we nog een heel traject hebben te gaan, wilde ik graag wel even oproepen om het vervolg dan wél goed aan te pakken als dat soort geluiden komt. Want aan de andere kant zijn er geluiden dat het hapert. Dus ik vind het makkelijk gezegd dat er misschien wel een *overkill* is geweest. Dus misschien kan de gedeputeerde nog een beetje toelichten hoe het vervolgtraject eruit gaat zien.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Maar dat heb ik net al aangegeven. Ik heb juist aangegeven dat we met die bewoners wat vaker gaan overleggen in een soort kopgroep en we daar gaan afstemmen aan welke informatie er behoefte is en welke informatie er wordt gedeeld. Dus dat willen we gaan doen met zo'n kopgroep van bewoners, om zo de informatie die er is, gedoseerd op de goede manier en ook waar vraag naar is, op een goede manier bij de inwoners te krijgen. Dus op die manier proberen wij dat te doen.

Dan de Partij voor het Noorden. Goed om te weten, even in herinnering brengend, waarom de Eemshaven vijftig jaar geleden ooit is opgericht. Dat is voor werkgelegenheid. Daarom hebben we ook gezegd bij de Oostpolder dat wij niet de hele Oostpolder gebruiken voor alleen maar de energietransitie. We gaan ook een belangrijk deel daarvan echt besteden aan werkgelegenheid: 'werk, werk, werk'. Maar wel op een verantwoorde manier: circulair. Het mooiste zou zijn dat het ene bedrijf de reststoffen van een ander bedrijf kan gebruiken en op zo'n manier gaan wij daarmee om. Dan nog eens kijken naar de Moerdijk-regeling, daar wordt naar verwezen. Ja, 95 procent is de Moerdijk-regeling. Dus 97 procent is al meer dan de Moerdijk-regeling, meld ik dan maar even.

Dan even naar de moties. Volgens mij heb ik alle vragen beantwoord. Ik heb zó veel papieren hier liggen, ik moet wel zorgen dat ik het wel een beetje geordend ga doen, natuurlijk. Nou, laat ik eerst naar de SP gaan. Wat ze vragen, is een alternatief onderzoek, de plek c.q. de locatie nogmaals te onderzoeken. In de MER zijn als referentie twee plekken weer meegenomen daarvoor. Dus de locatiekeuze, waar ik ook over vertelde, is al vastgesteld door de Staten. Dus dat gaan we niet opnieuw doen. Want als we dat nog eens opnieuw gaan doen, dan weet ik één ding zeker, dat we

voorbij de datum van de Wet voorkeursrecht gemeenten komen en dan heb ik al verteld wat er gaat gebeuren. Dit was motie 66.

Dan de motie over het beperken van de overlast, nummer 68. Wij hebben eigenlijk dezelfde wens die in dit verhaal staat. Dus qua inhoud verschillen wij niet zozeer van mening. Want als je puur naar de hoofdlijnen kijkt, dan zijn die eigenlijk wel prima. Maar we gaan nog bezig met het ruimtelijk kwaliteitskader. En daar wordt ook dit soort punten genoemd als een onderdeel richting het PIP. Dus dat ruimtelijk kwaliteitskader komt er nog en dan wordt dit soort onderwerpen daarin meegenomen. Dus eigenlijk is de motie overbodig. Op één punt na en dat zijn die lampjes op de windturbines. Ja, die staan er al en daar is een subsidieregeling voor. We hebben net in de Begroting daar wat antwoorden op gegeven. Collega Hamster is net even weg, maar ik neem aan dat ook deze partij benaderd zal worden om te zorgen dat die subsidie aangevraagd gaat worden om die rooie lampjes uit te krijgen.

Dan gaan we door met de motie over de compensatieregeling. Ik pak hem er even bij: motie 69. Kijk, wat wij vragen van de bedrijven die zich daar gaan vestigen, is dat er wel een plus moet zijn voor de omgeving. En wat die plus precies gaat zijn, daar moeten we nog een nadere uitwerking voor maken. Dus ja, wij verwachten wel iets meer van de bedrijven dan alleen een mooi plekje en ze een bedrijf gaan oprichten zoals wij denken dat het ingericht moet worden, met zo weinig mogelijk lawaai, met zo weinig mogelijk lichtoverlast enzovoort. Maar we verwachten ook nog van ze dat ze een plus gaan leveren voor de omgeving. Hier wordt concreet 2 procent van de omzet gevraagd als compensatie. Dat is nogal een uitspraak, dus ik wil even op een later tijdstip laten uitwerken wat dan die plus voor het gebied wordt. Daar kom ik dan op terug bij de Staten. Dat was dan die motie.

De VICEVOORZITTER: Maar even voor de duidelijkheid: wilt u dan dat de motie 'oordeel Staten' is of wilt u hem afkeuren?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Nee, ik zou de motie willen afkeuren vanwege concreet de manier waarop de dingen gedaan zouden moeten worden. En 2 procent van de omzet: ik weet ook niet wat voor gevolgen dat überhaupt heeft voor de bedrijven. Dat is nogal wat, 2 procent van de omzet. Maar ik snap de opmerking wel: er moet een plus komen voor het gebied en de regio. Daar zijn we het mee eens, dus daar komen we later op terug. Ik zou de motie in deze vorm willen ontraden.

Dan de duidelijke spelregels: dat is motie 67. Kijk, er is een aantal zaken dat er ook weer in terugkomt: 'samenspraak op een eenduidige manier'. Dat gaan we nou juist doen samen met die bewoners. Wat gaan we ook doen bij het PIP en dan hebben we ook de afspraak over de verkaveling van dingen, de afstand van een huis tot aan het bebouwde is minimaal 225 meter. Ook dat soort afstanden komt niet zomaar uit de lucht vallen. Ook dat is al in samenspraak gedaan. Maar die spelregels gaan we ook opstellen in samenspraak. Dus als we daarnaar kijken, dan komt het beeldkwaliteitsplan nog aan de orde. het kavelpaspoort komt nog aan de orde bij deze Staten. Dus deze motie is compleet overbodig. Dit komt allemaal nog aan de orde en komt ook weer terug bij uw Staten.

Dan hebben we volgende motie en dat is 'Eerlijke vangnetregeling'. Er werd al gevraagd bij de interruptie wat dan een eerlijke vangnetregeling is. Dan verwijs ik er toch even naar dat over de opzet deze regeling, al in 2020, onder andere door de SP, die er toen ook zat met een grotere fractie, daar geen opmerking bij heeft gemaakt. Kijk, *'een vergelijkbare woongelegenheden'* is wel subjectief. Dat is een vergelijkbare woongelegenheden in een vergelijkbaar gebied. Want zoals terecht wordt aangegeven, de plek c.q. de locatie maakt een belangrijk deel van de prijs uit. Dus je kunt niet verwachten dat je nu een woning hebt gekocht in dit gebied voor – ik noem maar wat – 130.000 euro met zo veel hectare en dat je in Haren ook zo'n huis met kavel hebt. Want dat is een heel ander prijsniveau, omdat de locatie de prijs bepaalt. Dus dat kan niet. Als ik dan kijk wat dan wel kan, dan denk ik dat we met 97 procent, met daarbij de planschademeldingen, goed uitkomen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, dan wil ik de gedeputeerde toch even corrigeren. Want voor een vergelijkbare woonsituatie zijn Oudeschip en Haren niet vergelijkbaar.

De VICEVOORZITTER: Hebt u ook een vraag, meneer Van Kesteren?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Kunt u dat ook bevestigen? Want u beweert het tegendeel.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik kan dit bevestigen, want dat is compleet in lijn met mijn vorige verhaal.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Mag ik dan even in herinnering roepen dat de gedeputeerde net opmerkt dat het niet zo kan zijn dat je in Oudeschip wilt vertrekken en dat je dan volledig gecompenseerd wordt door een huis in Haren te kunnen kopen. Dat is wat u hebt gezegd volgens mij. Of heb ik nou helemaal verkeerd begrepen?

De VICEVOORZITTER: Meneer Van Kesteren, ik zou u wel willen vragen om gewoon zo snel mogelijk tot een vraag te komen. U hebt die bij dezen gesteld aan het eind van uw pleidooi.

De heer VAN KESTEREN (PVV): U hebt de vraag gehoord. Heb ik dat verkeerd begrepen?

De VICEVOORZITTER: Nee. Volgens mij weet u heel goed waar ik het over heb. Meneer Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik constateer dat wij het over hetzelfde hebben. Dat is mijn conclusie. Want ik heb inderdaad gezegd dat een huis met een bepaalde kavel in de Oostpolder bij Oudeschip niet dezelfde prijs heeft als zo'n zelfde huis met zo'n zelfde locatie in Haren. Dat heb ik inderdaad gezegd. Dus volgens mij zeggen we exact hetzelfde.

Dus dat is wel ingewikkeld. We proberen nu eventueel die 97-procentsregel te regelen als u dat wilt – dat hoor ik dan wel even in tweede termijn, want er ligt nu 95 procent voor – samen met de planschade die je kunt indienen. Een van de sprekers heeft met meerdere ontwikkelingen te maken rond haar woning. Er zijn dus ook meerdere planschades mogelijk op dat gebied. Want voor de activiteiten die worden uitgevoerd in dat gebied, zou zij planschadecompensatie kunnen indienen. Want de windmolens die er al dan niet geplaatst gaan worden bij de Eemshaven-West, is een activiteit waar planschade voor aan te melden is. Zo zijn er diverse ontwikkelingen waar elke keer een planschade voor aangevraagd kan worden. Dat is eenmalig en dan plus die uitkoopregeling. Ik hoop dat dat dan voldoende comfort daarvoor biedt. Volgens mij waren dit de moties van de SP.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): U had het even over het indienen van die planschade als mensen met verschillende plannen te maken hebben. U hebt in de commissie ook iets gezegd over dat er mensen erbij geholpen kunnen worden. Kunt u hier ook aangeven dat dat ook voor meerdere plannen geldt? Dus dat ze op verschillende momenten daarbij geholpen kunnen worden – via de voorzitter?

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Op het gevaar af dat over tien jaar een bepaald plan wordt gerealiseerd en we nog steeds met deze toezegging worden geconfronteerd: ik kan u wel toezeggen dat we in de komende periode, zolang we bezig zijn met de ontwikkelingen in dat gebied en er ontwikkelingen zijn, wij die mensen gaan ondersteunen bij het indienen van planschade – welk plan dat ook is. Als dat in dat gebied is, wil ik dat best toezeggen. Ik denk dat ik nu een heel boze ondersteuning krijg, maar dat gaan we zien.

Dan hebben we nu nog de motie van de PVV. Daar wordt een aanname in gedaan, namelijk over die waardevermindering. Ik heb u uitgelegd over die waardevermindering dat die dus nog niet gestoeld is op feiten. Dus daarom willen we ook zo snel mogelijk die vangnetregeling in laten gaan. De PVV vraagt om 100 procent. Ik heb aangegeven dat wij die 100 procent gaan doen, omdat wij daarvan vinden dat dat te veel een stimulerende werking heeft om te verhuizen. Dus ik blijf het herhalen, maar dan is 97 procent het maximale. Dus dan ben ik duidelijk over wat ik daarvan vind.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Stel dat mensen willen vertrekken op termijn, als het project helemaal voltooid is. Dan komt er een professioneel taxateur die in planschadeprocedures is gespecialiseerd. En die vangt alle schades die in de loop van de periode zijn geleden en die vertelt dat gewoon en maakt daar een rapport van waarin hij al die schade opsomt. Dat zijn feitelijke schades. Is het College dan ook bereid om van het wensdenken af te stappen dat mensen hier heel graag zullen blijven wonen? Want dat is wat u zegt en u gaat er ook van uit dat dat gebeurt. Maar er zijn waarschijnlijk toch mensen die na de periode, als het project voltooid is, ondanks dat toch zouden willen vertrekken. Is het College dan bereid om in die planschadeprocedure met een professioneel taxatierapport die mensen dan ook die mensen volledig te compenseren? Want daar gaat het om.

De VICEVOORZITTER: Voordat u begint, meneer Schmaal. Meneer Van Kesteren, ik heb u net gevraagd of u het zo veel mogelijk kort en bondig wilt houden.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, het kon niet korter.

De VICEVOORZITTER: Nee, dat klopt en ik probeer u zo veel mogelijk ruimte te geven, net als uw collega's. Maar nogmaals het verzoek – dat helpt ook bij de lengte van de vergadering – om nu sneller tot een vraag te komen. Meneer Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Hier zit een deel 'wat-als' in. Want stel dat nou iemand een huis gaat verkopen en er dan een professioneel taxateur komt. Bij dat laatste zit ook iets: de taxateurs worden ingeschakeld om de waarde te bepalen. Dat zijn professionals, dat zijn professionele taxateurs die daarmee bezig zijn. Ook met hulp als er een ontwikkeling om de planschade in te dienen, dan gaan we er ook van uit dat we niet met vrijwilligers werken, maar ook met professionals die dat ook gaan bepalen en daar ook mee bezig gaan. Maar de veronderstelling dat het baken van de hoop van de ontwikkelingen die er nu al zijn en de aankondiging die er al is geweest met de Wvg en we kijken dan naar de waarde van de woning, dan zien wij daartussen geen verschil ten opzichte van het gemiddelde in Het Hogeland en nu in de Oostpolder. Dus als er nu bij de ontwikkeling van de Oostpolder de planschade wordt ingediend, gaan wij daarbij helpen. Op het moment dat er mensen wonen in hetzelfde gebied die ook nog last hebben van een andere ontwikkeling maar binnen die kaders wonen, gaan we ze ook ondersteunen bij het indienen van de planschade. Maar als een huis verkocht wordt en dan nog een keer beroep wordt gedaan op alle planschade, die dan blijkbaar nog niet aangevraagd is – dan ga ik daar dan gemakshalve maar even van uit. Want dat geeft u aan; als die ingediend is, is die al toegekend en is die waarde al uitgekeerd. En als we dat op een later moment zouden doen en de waarde zou dan veel hoger zijn, dan valt de taxatie van dat pand gewoon hoger uit.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Ja, ik probeer duidelijk te maken wat een waardebepaling is op het moment dat de industrialisatie al volledig tot een hoogtepunt is gekomen en het project voltooid is. Dan kan de waarde op dat moment lager zijn, die kan hoger zijn. Voor die mensen zou dat fantastisch zijn. U gaat daarvan uit, dat wensdenken heeft het College. Maar ik probeer juist duidelijk te maken dat de marktwaarde op dat moment beduidend lager zal zijn dan dat je een planschadeprocedure instelt, die mensen recht doet en volledig schadeloos stelt. En dat is eigenlijk waar u het niet over hebt. Heb ik dat goed begrepen?

De VICEVOORZITTER: Ja, ik hoorde hier geen vraag in. Nee, u stelde de vraag helemaal aan het einde na weer een pleidooi. Ik heb u net al aangegeven dat ik u wilde vragen om niet een heel pleidooi te houden, daar is de tweede termijn voor. Meneer Schmaal mag de vraag beantwoorden en voor de vervolgvragen wil ik u vragen om die te stellen in de tweede termijn.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Het zit als volgt. Op het moment dat je een object hebt of een plan, waar dat dan ook is, en er een ontwikkeling plaatsvindt die eventueel een invloed heeft op de waarde, dan is daarvoor juist die planschadeprocedure. Daarvoor is die compensatie in die procedure. Daarvoor is die in het leven geroepen en daarvoor wordt die ook gebruikt.

Dan gaan we verder met het amendement van GroenLinks, SP, Partij voor het Noorden en Volt, die iets aangeven over *datacenters*. Eigenlijk heb ik daar het antwoord al op gegeven. Maar als we daarnaar kijken, dan hoort dit eigenlijk thuis in het PIP. U roept om nu alvast in het PIP dat uit te sluiten. Daarover zullen wij dan in gesprek treden met de gemeente Het Hogeland.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Dat was de eerste termijn van het College.

Ondertussen staat er al een tijdje een warme maaltijd klaar. Dus we gaan zometeen even een half uur schorsen. En in de tussentijd gaan we even uitzoeken als het gaat om de toezegging om de vangnetregeling op te hogen naar 97 procent, of dat op deze manier kan of dat daar een amendement voor nodig is. Maar dat doen we even tijdens de schorsing. Eet smakelijk!

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Korte inhoud van het voorafgaande: de eerste termijn van de Staten én van het College. Dus we zijn nu toe aan de inventarisatie voor de tweede termijn. Ik zie een paar handen. Ik begin bij BoerBurgerBeweging met mevrouw Muilwijk.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): Ik zou nog even terugkomen op die toezegging, of wij in ons gesprek volledig waren geweest. De vraag is nog niet beantwoord of het College het aanspreekpunt kan zijn

voor BBE om te komen tot overkoepelende en bindende afspraken. Dat punt was nog niet goed benoemd.

En dan wil ik, met dank aan de oplettendheid van het CDA en de snelheid van uitvoering van de griffie, graag een amendement indienen. Dat betreft een beter vangnet.

De VOORZITTER: We hebben het hier over het omturnen van moties tot amendementen en dat gaat in een verbijsterend tempo. Ik heb hier een amendement met nummer 12, 'Beter vangnet', met een strekking die de meesten denk ik bekend voorkomt. Amendementen worden nooit voorgelezen en ik stel vast dat die bijna ondertekend is. [Hierna tekent mevrouw Muilwijk het amendement alsnog.]

De heer DE BOER (GroenLinks): Tijdens de dinerpauze is er even afstemming geweest met het College. Die kwamen met het voorstel om, gezien de bestuurlijke verhoudingen met de gemeente Het Hogeland bij de aanpak van de Oostpolder, even een andere vorm te kiezen. Daarom zouden wij graag ons ingediende amendement willen intrekken en juist een motie willen indienen, lekker tegen de stroom in wat we vandaag gedaan hebben.

De VOORZITTER: Dat is wel voor het eerst dat dat vandaag gebeurt. Ik heb hier een motie van GroenLinks, SP, Partij voor het Noorden en Volt, 'Geen plaats voor *hyperscale datacenters* in de Oostpolder' en het volgnummer is 72. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,

Constaterende dat:

- de Structuurvisie Oosterpolder *hyperscale datacenters* benoemt als grootschalige ruimtevragers die betrokken worden bij de mogelijke invulling van bedrijvigheid in de Oostpolder;
- het Hoofdlijnenakkoord 2023-2027 'Veur mekoar' uitspreekt: '*In een open landschap zien wij geen ruimte voor grootschalige datacenters.*';

Overwegende dat:

- van *hyperscale datacenters* bekend is dat zij grootverbruikers zijn op het gebied van (duurzame) energie, ruimte en water;
- voor *hyperscale datacenters* geldt dat deze minder werkgelegenheid opleveren dan andere in de Structuurvisie genoemde sectoren;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- bij de gebiedsontwikkeling van de Oostpolder geen ruimte beschikbaar te stellen voor de aanleg van (*hyperscale*) *datacenters* en dit mee te nemen in het opstellen van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP);

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wil even een aantal wijzigingen over de moties meedelen die we hebben ingediend. Wij zullen motie 66 terugtrekken, we zullen motie 67 aanhouden, we zullen motie 68 aanhouden, we zullen motie 69 aanhouden en we gaan motie 70 gewoon in stemming brengen. Want we zijn niet zo blij met alleen maar die 97 procent.

De heer KOLTHOF (PvdD): Korte opmerking: de moties die nu voorbij zijn gekomen, zullen wij steunen vanuit de Partij voor de Dieren. Maar we zijn principieel tegen deze plannen in de Oostpolder. Dus wij zullen tegen het voorstel stemmen.

In die zin hebben wij wel een heel andere kijk op de zaken dan de gedeputeerde. De gedeputeerde, die speculeert dat de woningen eventueel meer waard gaan worden. De gedeputeerde, die speculeert dat mensen op een heel prettige manier straks in die groen-blaauwe zone, waar gaan enkele boom mag staan, kunnen gaan recreëren waar gigantische blokkendozen komen te staan. Dus dat is een heel aparte voorstelling van zaken en de omwonenden zijn radeloos. Dus nogmaals, als Partij voor de Dieren kunnen we ons niet vinden in dit beeld en we stemmen tegen deze plannen.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Waarden van panden in een minder geïndustrialiseerd gebied wijken in de regel in positieve zin af van waarden in voltooid geïndustrialiseerd gebied. De vraag van de PVV-fractie is dan ook of het College aan kan geven of het wensdenken van dit College, dat bewoners op prettige wijze kunnen blijven wonen, een rechtvaardige compensatie in de weg staat, of dat op termijn, na voltooiing het project, blijkt dat bewoners ondanks dat wensdenken toch willen vertrekken, de ruimte voor volledige compensatie wél tot de mogelijkheden behoort.

En kan het College aangeven hoe het College wil voorkomen dat het niet in dezelfde fout zal vervallen als in 2014 om niet volledig te compenseren, vanwege de zorg dat bewoners massaal zullen vertrekken? Een standpunt waar het College destijds terecht op terugkwam onder maatschappelijke druk en dreiging met juridische procedures.

Tot slot: kan het College aangeven in hoeverre het koste wat kost zal blijven vasthouden aan het wensdenken om bewoners, die op termijn na voltooiing van het project, toch willen vertrekken, blijvend te beletten om te verhuizen door geleden planschade niet in de compensatie – zo u wilt een mogelijke vertrekregeling – op te willen nemen? Dat zijn de vragen die wij hebben voor het College.

De VOORZITTER: Is er verder nog behoefte aan een woordvoering? Dat is niet het geval. Dan is het woord weer aan het College, de heer Schmaal.

De heer SCHMAAL (gedeputeerde): Ik ga maar gelijk tot de beantwoording van de paar vragen die er zijn geweest. De BBB over aanspreekpunt BBE. Ik heb aangegeven dat BBE gewoon de gesprekspartner van ons is, maar niet het alleenrecht heeft. Wij gaan met bewoners, maar ook met BBE, in gesprek als vertegenwoordigers namens de bewoners – zo zien we ze ook. De bindende afspraken maken wij in een PIP, die maken wij in de omgevingsvisie – dat soort dingen. Wat wij wel gaan doen, is dat wij zorgen dat we samen met BBE en ook met de bewoners dat wij onze communicatie veel beter op orde krijgen en ook dat ze zich meer betrokken voelen en we met hen gaan klankborden als een soort kopgroep – wat ik al verteld heb. Dit om te zorgen dat de informatie die naar de bewoners komt, ook de informatie is die gevraagd wordt. En dat ze dus niet met een *overload* te maken krijgen. Dus de bindende afspraken worden echt hier gemaakt in deze Statenzaal: dat zijn de bindende afspraken.

Dan GroenLinks: dank daarvoor dat de motie aangepast is. Want zoals ik al aangaf in eerste termijn: we willen graag de relatie met Het Hogeland goed houden. Met een amendement heb je in feite het besluit al genomen en dat is niet zo netjes naar de medeoverheden toe. vandaar de motie.

Ik heb het ook aangegeven in de pauze en hierbij ook de toezegging dat wij, voordat het PIP hier in behandeling wordt genomen, terugkomen op de afspraken met Het Hogeland en of die geleid hebben tot de *datacenters*.

Dan de SP. Heel goed dat u de moties aanhoudt of intrekt. Want de moties passen echt bij het PIP en daar komen ze weer terug. Dus dank daarvoor.

En vervolgens wordt er daarna wild geschetst dat wij denken dat het daar alleen maar prachtiger op wordt en daar geen bomen komen in de groene zone en dat de huizen alleen meer waard worden. Nou, dat soort dingen heb ik niet geroepen. Ik heb gezegd dat het de ambitie is van deze provincie om te zorgen dat ze er prettig kunnen wonen, dat ze er misschien wel prettiger kunnen gaan wonen met die groenzone erbij. Ik heb niet genoemd dat die huizen meer waard gaan worden. Maar ik begrijp waar de opmerkingen vandaan komen. Want als je tegen het plan bent, dan ben je het plan. Dus dat is dan zo.

De PVV geeft de volledige compensatie aan inclusief de schade die dat veroorzaakt heeft. Juist deze regeling is uitgebreid tot twee jaar na voltooiing. Juist vanwege die voltooiing die erbij zit, is er de mogelijkheid om gebruik te maken van zowel die planschade- als die vangnetregeling. Dus wat u vraagt, doen wij al, alleen dan niet voor 100 procent, voor 97 procent. De planschade wordt 100 procent en de vangnetregeling 97 procent.

O, nog even één opmerking. Ik was nog de SP vergeten. Die had nog een vraag gesteld over programma Eemshaven-Plus. Die had ik niet beantwoord. Dat programma wordt inderdaad uitgerold. Dat is een gemeentelijk programma van de gemeente Het Hogeland, die de omgeving van de Eemshaven aan het upgraden is. Dat gebeurt onder andere met dit programma. In totaal is er 500 miljoen voor Nederland, 50 miljoen voor Groningen. In dit gebied wordt 7 miljoen geïnvesteerd en dat gaat naar de bewoners in de vorm van de verbetering van huizen en dat soort zaken. Dus er wordt wel degelijk gedaan met compensatiemiddelen. Dat het programma daarnaast loopt, klopt. Gaat dat via project Oostpolder? Nee, want dit is weer een ander traject. Maar er zit wel dezelfde wethouder bij en dezelfde ambtelijke ondersteuning zit erbij vanuit de gemeente.

De VOORZITTER: Daarmee lijkt het alsof we aan het eind van de beraadslaging zijn gekomen. Deelt u die opvatting? Ja?

Dat betekent dat we kunnen gaan stemmen. Wij hebben één amendement en een bosje moties – drie stuks nog. Want motie 66 is ingetrokken en 67 tot en met 69 zijn aangehouden. Dus ik stel eerst maar eens de vraag of er iemand behoefte heeft om bij amendement 11 'Geen plaats voor *hyperscale datacenters* in de Oostpolder' een stemverklaring uit te brengen. Dat hoeft niet, dat kan allemaal glashelder zijn geworden in het debat. Niemand?

Zullen we dan gaan stemmen over het amendement? O, ik begrijp dat wij even moeten schorsen. Is dat alleen vanwege de stemming? We kunnen toch ook stemmen bij handopsteking? Zullen we dat doen? Dat is heel ouderwets, maar als we er vijf minuten voor moeten schorsen... U beschikt allemaal over amendement? Nee? Laten we even wachten tot iedereen beschikt over de tekst van het amendement. Dan schors ik toch enkele ogenblikken, misschien wel vijf minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. U wekt bij mij de indruk dat u allemaal het amendement kent. Klopt dat? Wie heeft er nog geen kennis kunnen nemen van het nieuw ingediende amendement A12 'Beter vangnet' met de wijziging naar 97 procent? Oké, dan wachten we nog even.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Roemers.

De heer ROEMERS (PvdA): Wij krijgen net de motie van GroenLinks. Hier staat M12. Volgens mij is het A12.

De VOORZITTER: Dat is een verschrijving. Ik geef niemand er in het bijzonder de schuld van, maar er had moeten staan motie M72.

De heer ROEMERS (PvdA): Ja, dat was even voor de helderheid.

De VOORZITTER: Met een beetje goede wil is die 1 wel als een 7 te lezen, vind ik persoonlijk.

De heer ROEMERS (PvdA): Ik zie het nu ook, voorzitter.

De VOORZITTER: Kunnen wij overgaan tot het stemmen over het amendement? Ik constateer dat het amendement unaniem is aanvaard. [Geroffel op de tafeltjes.]

Amendement 11 'Geen plaats voor *hyperscale datacenters* in de Oostpolder' is ingetrokken.

Dan zijn we nu toe aan een rijtje moties en ik stel voor om dat in deze volgorde te doen: eerst 71, dan 70 en 72. Dat heeft te maken met de volgorde van verstrekkendheid. Het is goed gebruik om verderstrekkende moties en amendementen eerder in stemming te brengen en ik denk dat het geen betoog behoeft dat daar hier sprake van is.

Motie 66 'Alternatievenonderzoek' is ingetrokken.

Motie 67 'Duidelijke spelregels' is aangehouden.

Motie 68 'Beperken overlast' is aangehouden.

Motie 69 'Compensatieregeling' is aangehouden.

Wie zou er een stemverklaring willen afleggen? Ik kijk even naar mevrouw Muilwijk.

Mevrouw MUILWIJK (BBB): De stemverklaring leggen wij af over motie 72. Die is niet per definitie tegen de Oostpolder, maar wij vinden dat deze motie in de PIP-procedure hoort, zodat wij een betere afweging kunnen maken.

De VOORZITTER: Dank u wel. En daarom stemt u nu tegen, begrijp ik. Ja. Anderen nog behoefte aan een stemverklaring bij de moties? Niemand?

Dan gaan wij eerst stemmen over motie 71 'Gedupeerde bewoners op juiste waarde inschatten'. Ik breng de motie nu in stemming. Ik stel vast dat voor deze motie hebben gestemd de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV, Volt en de Partij voor het Noorden en dat daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66 en het CDA. Dat betekent 8 stemmen voor en 33 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Dat brengt ons bij motie nummer 70 'Eerlijke vangnetregeling'. De stemming is gesloten. Ik stel vast dat voor deze motie hebben de SP, de Partij voor de Dieren, de PVV en Volt en dat ook tegen deze motie hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, het CDA en de Partij voor het Noorden, zodat de motie met 7 stemmen voor en 34 stemmen tegen. De motie is verworpen.

Dan zijn we bij motie nummer 72 'Geen plaats voor *hyperscale datacenters* in de Oostpolder' aangekomen. Ik zie dat nu iedereen heeft gestemd, dus we sluiten de stemming. De uitslag is als volgt: voor deze motie hebben gestemd de Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie,

Groninger Belang, de SP, D66, de Partij voor de Dieren, de PVV, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben gestemd de BBB en de VVD. Dat betekent dat de motie met 28 stemmen voor en 13 stemmen tegen is aangenomen.

Dan zijn we nog niet klaar, want na de moties komt het Statenbesluit zelf, dat nu met amendement 12 is geamendeerd. Ik kijk even rond of er fracties zijn die behoefte hebben in aanvulling op het inmiddels gehouden debat nog een stemverklaring uit te brengen. Nee? Dat is niet het geval?

Dan kunt u wat mij betreft gaan stemmen over voorstel 3.B 'Gebiedsontwikkeling Oostpolder, Structuurvisie, Plan-MER, advies Vangnetregeling en reactienota'. Voor dit voorstel hebben gestemd de leden van de BBB, Partij van de Arbeid, GroenLinks, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA, Volt en de Partij voor het Noorden. Daartegen hebben gestemd de leden van de SP en de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat dit besluit met 37 stemmen voor en 4 stemmen tegen is aangenomen.

C. Agenderingsverzoek naar aanleiding van lozingen Nedmag

De VOORZITTER: Dan zijn we toegekomen aan het derde agendapunt van deze agenda. Dat gaat over Nedmag, het agenderingsverzoek. Bij de regeling hebben we geconstateerd dat het een regulier debat in twee termijnen zou worden.

Dus ik denk dat het goed is om de fracties die dat willen, maar het woord te geven. Ik kijk eens naar de BBB en ik geef het woord aan de heer Smelt. Ik maak de leden erop attent dat, als de heer Smelt zijn pasje heeft, hij dan zijn *maidenspeech* gaat houden.

De heer SMELT (BBB): Met een nuchtere kijk op het leven hoop ik mijn steentje bij te kunnen dragen en wil ik mij inzetten voor de voedselmakers en de leefbaarheid op het platteland van Groningen. Een fijne groep mensen zit hier voor mij. Politiek niet altijd dezelfde mening, maar de verbondenheid om er samen iets van te maken, is groot. Door de passie voor de onderwerpen die langskomen, weiden wij graag ver uit en bespreken wij de zaken ver daarbuiten. Ik verbaas me wat er soms bij wordt gehaald. Ik hoop dat de spreektijd hier verandering in gaat brengen en ik merk dat vandaag eigenlijk ook al een beetje. Die spreektijd mocht mij ook wel voor de commissievergadering worden ingevoerd. Want een meer eenzijdig betoog en meer debat op het onderwerp maken de politiek leuk en interessant voor iedereen. Ik houd van kort en bondig, dus ik ga nu over naar het onderwerp.

De BBB wil graag in debat over het onderwerp van de lozingen en uitstoot van giftige stoffen bij Nedmag. Afgelopen commissievergadering ging de discussie weer heel breed – volgens ons te breed. Zelfs de zoutwinning is uitvoerig besproken. De BBB wil dit onderwerp laten waar het hoort, namelijk bij de bespreking van de mijnbouwschade. Dit zal nog regelmatig op de agenda komen, ook gezien de problemen rondom de Nedmag-zoutwinning die ook door de inspreker in de commissievergadering – mevrouw Gräper en haar man: zij zitten daarboven op de tribune – nogmaals duidelijk is gemaakt.

In de basis zal bij de bedrijven en de industrie altijd vervuiling optreden. Waar mensen zijn, wordt nu eenmaal vervuild. Willen we dit niet, dan zullen we alles stoppen – wat mijn collega van de VVD in de commissie ook al terecht opmerkte. Voor ons allemaal is de vraag wat acceptabel is. Want wanneer de gezondheid van mens en dier op het spel staat, dan willen we de vervuiling zo veel mogelijk beperken. Ook moeten we onze landbouw, water en natuur beschermen. Daarom is het dus onze plicht zo spoedig mogelijk aan de slag te gaan met de actualisatie van normen en vergunningen. Het College ziet ook de ernst van de problematiek en heeft aangegeven hiermee volop aan de slag te zijn. De BBB heeft hier vertrouwen in, maar zal de komende tijd kritisch meekijken of de gewenste versnelling hierbij wordt gerealiseerd. De controle en handhaving op de regels en normen zijn minstens zo belangrijk als ze opstellen. De net aangenomen motie van de SP, 'Vergroting capaciteit Milieuzaken', sluit volledig aan bij de zorgen van de BBB op dit gebied. De BBB gaat ook dat proces goed volgen en is benieuwd naar de uitkomsten.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik feliciteer u met uw *maidenspeech*. [Geroffel op de tafeltjes voor de *maidenspeech* van de heer Smelt.] En er is iets wat mij zegt dat u de bondigheid die u vandaag hebt laten zien, gaat vasthouden. Van die bondigheid hopen we met z'n allen nog veel te horen.

Dan zijn we bij de volgende spreker namens de Partij van de Arbeid, mevrouw Da Silva Pinto.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Onder andere door het mooie werk van enkele journalisten hebben we kennis kunnen nemen van de perikelen rondom Nedmag. Al twee jaren wordt er

gesproken over actualisering van de verouderde vergunning en ondertussen stoot het bedrijf uit en loost het steeds grotere hoeveelheden schadelijke stoffen. In de commissie hebben we hier uitvoerig over gesproken en is duidelijk geworden dat we GS breed aan willen sporen om zo snel mogelijk de vergunning te actualiseren en deze ook zo te maken dat er op te handhaven valt.

Van ieder bedrijf zou je verwachten dat het zo schoon mogelijk wil produceren, als zij de berichtgeving over onze waterkwaliteit en de dreiging van verlies van onze UNESCO-status van de Waddenzee tot zich hebben genomen. Maar blijkbaar staat het economisch belang hoger op het prioriteitenlijstje dan het zo min mogelijk belasten van natuur en milieu. Dan is dwangsommen opleggen ook wel op zijn plaats. We zijn content met de opstelling van het College tijdens de commissie. Ook daaraan konden we horen dat er geen ruimte meer is voor coulance naar vervuilende bedrijven toe.

We hebben nog wel één vraag aan het College. Nedmag wil nog eens twee putten gaan ontwikkelen. Wij als Staten gaan daar niet over, maar wel zouden we graag horen of Rijkswaterstaat dan ook op de hoogte is van de perikelen rond Nedmag. Weten zij ook van de verouderde vergunning, de overschrijding van de uitstoot en het opleggen van de dwangsommen?

Mevrouw BUIGEL (D66): Vorige week hebben we in de commissievergadering een uitgebreid en heel nuttig debat gehad over de vervuilende lozingen op de Waddenzee en specifiek ook over de vervuilingen door Nedmag in de Eems-Dollard. In het debat hebben we gesproken over hoe wij als provinciebestuur de verantwoordelijkheid kunnen pakken om te zorgen voor een schone leefomgeving voor mens, dier en flora. Ik noemde Nedmag een '*superspreader*' op het gebied van vervuiling. Een bedrijf dat niet alleen vervuilende stoffen loost in het water, maar ook in de lucht te veel lood uitstoot. En daarom dienen wij in deze Statenvergadering samen met onder andere de Partij voor het Noorden een motie in.

In de commissievergadering maakte GS kenbaar dat de vergunningverlening aan de andere bedrijven die lozen via de VKA, opnieuw tegen het licht gehouden gaat worden. Heel goed! We vinden het hierbij echter wel belangrijk dat er niet per bedrijf gekeken wordt naar de hoeveelheid toegestane vervuilende stoffen, maar dat er na het cumulatieve effect van alle lozingen gekeken wordt. Niet alleen de Eems-Dollard maar ook de Waddenzee verdient bescherming. En daarom pleiten wij voor een ecotoxicologisch onderzoek dat wij samen met het Rijk en andere partners uit kunnen voeren. Hiermee kan in kaart gebracht worden welke effecten de vervuiling precies heeft op de kwetsbare ecologie van de Waddenzee. Daarin is namelijk veel te weinig duidelijk. Volgens ons roept de urgentie inmiddels wel om meer inzicht hierin.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): In Groningen kennen we het begrip '*noaberschap*'. Dat betekent dat je naar elkaar omkijkt zoals burgers, zoals we hier zitten, maar ook als bedrijven naar elkaar en ook naar burgers. Laat ik helder zijn: zeker na de discussie in de commissie is de ChristenUnie ontzettend voorstander van bedrijvigheid en ondernemerschap in onze provincie en ook in ons land. We mogen en moeten trots zijn op deze Groningse bedrijven. Zij zorgen voor werkgelegenheid, zij doen investeringen en helpen ons innoveren.

Maar die trots moet wel voortkomen uit de verbinding die onze bedrijven maken met ons, met de maatschappij. En daar gaat het nu naar het lijkt toch mis bij Nedmag. Ondanks meerdere signalen van burgers die al decennialang hun best doen om hun zorgen te uiten bij de verschillende instanties – bij ons en bij Nedmag – en de verschillende onderzoeken die naar buiten zijn gekomen, lijken de uitstoot en lozingen bij Nedmag eerder toe dan af te nemen. Dat vindt de fractie van de ChristenUnie geen getuigenis van *noaberschap*. Nedmag heeft hierin verzaakt, maar hier hebben we als overheid en wij als provincie hier in huis ook steken laten vallen. In het dossier rondom de majeure risicobedrijven in onze provincie haalt het nieuws ons diverse keren in. Men slaagt er blijkbaar niet in om op eigen kracht de problemen bloot te leggen en daar adequaat op te handelen. We zijn dan ook blij dat eerder bij de begrotingsbehandeling, op initiatief van de SP, een onderzoek naar structurele oplossingen is aangekondigd.

In het licht van de verantwoordelijkheid van de bedrijven hoeft Nedmag nogmaals van de ChristenUnie zeer zeker niet te verdwijnen. Sterker nog, we hopen op een duurzame toekomst van Nedmag in Groningen, maar daarvoor zijn trots en vertrouwen essentieel. Nedmag moet het vertrouwen van zijn omgeving herwinnen en niet kinderachtig doen over het vergroenen van het productieproces. Als fractie vinden we het een verantwoordelijkheid van de bedrijven in de eerste plaats en van ons als overheid in een faciliterende rol om hier samen resultaten in te bereiken. Wat onze fractie betreft is ons geduld om te wachten op maatregelen, wel op. Wellicht getuigt Nedmag van meer verantwoordelijkheidsgevoel met dwangsommen of andere pressiemaatregelen.

We onderkennen als fractie het moeilijke samenspel met het ministerie van EZK en Rijkswaterstaat, maar dit ontslaat ons niet van onze eigen verantwoordelijkheid. Daarom heb ik drie vragen aan de gedeputeerde. Kan het College ons inlichten over de toon en het doel van de gesprekken van Nedmag? Wat is Nedmag bereid te doen en tot waar reiken zijn ambities? Wat worden de inspanningen richting het Rijk? Welke inzet kiest het College om te komen tot een herziening van de vergunning? We weten ook dat het stoppen van de mijnbouwactiviteiten een verantwoordelijkheid van het Rijk is, maar heeft het College wel andere mogelijkheden om verdere voorwaarden te stellen aan Nedmag in afwachting van de aangekondigde maatregelen? En zo ja, is het College ook bereid deze in te zetten en op welke manier?

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Vorige week hebben we al in de commissie uitgebreid gesproken over de lozingen via de Veenkoloniale afvalwaterleiding door diverse bedrijven in de Waddenzee en de uitstoot van een zeer zorgwekkende stof in de lucht – en specifiek die uitstoot van de Nedmag.

Met betrekking tot de Nedmag zijn wij van mening dat we twee dingen gescheiden moeten houden: de winning en de productie. De winning valt onder toezicht van EZK en de uitstoot van de schadelijke uitstoot bij de productie is een provinciale taak. Op dit moment ligt die vervuiling ter bespreking voor. Daarin moeten we onze taak, zoals de gedeputeerde vorige week ook ondubbelzinnig duidelijk heeft gemaakt, uiterst serieus nemen. Ook al betekent dat voor bijvoorbeeld de ODG dat er prioriteiten gesteld moeten worden en de uitvoering van andere taken misschien vertraging gaat oplopen. Onze fractie vindt het namelijk de actualisatie van de vergunning en het toezicht en de handhaving daarop van het grootste belang. We vinden dan ook dat we hier volop moeten inzetten.

Daarnaast maken wij ons ook ernstig zorgen over het feit dat de ODG worstelt met de personele bezetting en deskundigheid. De gedeputeerde heeft aangegeven dat het niet alleen een financieel probleem is, want dat zou relatief eenvoudig op te lossen zijn. Maar mensen met kennis en kunde tover je niet zomaar uit de hoge hoed. Wij horen dan ook heel graag of er al zicht is op praktische oplossingen ten aanzien van dit probleem en hoelang wij zullen moeten wachten op het moment dat de benodigde capaciteit bij de ODG op orde is.

De heer BENNEMA (VVD): Ik voer het woord hier mede namens het CDA.

Het CDA en de VVD hechten aan brede welvaart en daarin past ook dat economie en ecologie met elkaar in balans zijn – dat hebben we ook zo in de commissie aangegeven. Bij een economische activiteit kunnen inderdaad schadelijke stoffen vrijkomen, maar via normering en vergunningen moeten we dit tegengaan of tot aanvaardbare proporties terugbrengen. Wij begrijpen ook de bezorgdheid, zeker nadat in de media allerlei berichtgeving is verschenen over de uitstoot van zeer zorgwekkende stoffen. Partijen die lozingen op het Wad en de uitstoot van Nedmag hebben geagendeerd, geven aan ook bezorgd te zijn over het Waddengebied en het UNESCO-Werelderfgoed.

Tegelijkertijd vinden wij het ook belangrijk om niet vanuit een reflex of een angst allerlei initiatieven te ondernemen, maar ook te kijken naar wat er nou echt feitelijk aan de hand is. Er gaan getallen rond over lozingen van zware metalen, maar impact en duiding van effecten zijn niet echt duidelijk. Dat zijn ze ook niet geworden in de vorige commissiebehandeling. De gedeputeerde heeft ook gezegd dat deze manier van economische groei niet vol is te houden, maar wij vinden het wel belangrijk dat dat soort uitspraken ook wordt gedragen door onderzoek. De provincie heeft bijvoorbeeld ook zelf uitgevoerd: er staan ook onderzoeken op de website van de provincie, bijvoorbeeld naar de uitstoot van bedrijven in het Eems-Deltagebied. Daar zouden de metalenuitstoten voor 0,1 tot 0,2 procent van het totaal zijn in het Eems-Dollard-estuarium. Dus als je je zorgen maakt, dan moet je ook kijken naar andere factoren.

Dat geldt voor Nedmag. Ik denk dat het goed is – daarom is de onderzoeksvraag terecht: die hoorde ik van meerdere partijen – om de feiten te bekijken. Wat is nou precies de impact? Het zijn zeer complexe processen en laten we daar wat inzicht in krijgen. Als we dit onderwerp bijvoorbeeld nog een keer aan de orde, zoals bij een milieu-agenda, ga dan op een Stateninformatiedag daarover in gesprek. Mijn ervaring is ook dat als je rondbelt langs de bedrijven, ze ook zeer gewillig zijn om daar informatie over te geven. Je zou de mensen van de ODG kunnen vragen, van de wetenschap en van bedrijven. Zo krijg je dan een beter beeld van wat er precies aan de hand is. Want ik vind dat er op dit moment ook veel emotie in zit. Het is gewoon goed om de zaken rationeel te benaderen.

Maar goed, wij vinden ook dat het belangrijk is dat de milieudruk van de industrie verder afneemt. Dat moet via normgeving, maar ook via een dialoog: dus daadwerkelijk via een gesprek met de industrie en inzicht in de processen. Want ik zie ook veel goede wil en ook echt een streven naar

innovatie. Maar dat valt ook niet altijd mee. Want als je de industriële processen wilt aanpassen en ombouwen, dan zijn dat geen gemakkelijke zaken waarbij veel vergunningverleningen op allerlei gebied aan de orde zijn. Onderdelen van soort complexe apparaten zijn ook niet gemakkelijk te krijgen. Dus dan heb je gewoon een beetje oog voor de complexiteit van het gehele proces.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik ben heel erg benieuwd of de heer Bennema van de VVD het dan ook acceptabel vindt dat Nedmag nu uitstel heeft aangevraagd om die dwangsommen niet per 1 april op te leggen, maar pas per 1 januari 2025, omdat zij eerder dat stoffilter voor elkaar kunnen hebben. Steunt de VVD Nedmag daarin?

De heer BENNEMA (VVD): Kijk, ik wil een beetje voorkomen dat we hier een soort rechtszaak gaan voeren met voors en tegens en een heel erg focussen. We lijken haast bijna zelf de Omgevingsdienst te zijn geworden. Wij als Staten stellen gewoon de kaders en normen vast en heel veel van die normen komen ook uit Europese wetgeving, de best beschikbare techniek en de wijze waarop je dat moet toepassen. Dat wordt allemaal overgenomen, de ODG kijkt daarnaar en van de politiek verantwoordelijke, de gedeputeerde, houden wij ook in de gaten in hoeverre hij het proces controleert. Wat ik wel weet, is dat wanneer Nedmag bijvoorbeeld bezig is met zo'n nieuw filter – dan ga ik er toch wel aardig diep op in – dat nog niet zo eenvoudig is. Je bent afhankelijk van vergunningen, ook van dezelfde overheid en ook met stikstof: dat is ook geen sinecure. Dus men is wel bezig, men wil ook miljoenen investeren om het te verbeteren. Daar is men gewoon mee bezig. Hoe je het nu concreet tot achter de komma zit en wat daar in de relaties met de ODG speelt, ja, daar kan ik op dit moment geen antwoord op geven.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik ga dan even een beetje mee in het proces van de heer Bennema. Want je moet rationeel blijven en niet te emotioneel. Dus de heer Bennema heeft het over kaders die wij dan hier moeten stellen. Wat vindt de VVD dan realistisch als een bedrijf al zelf via zijn eigen rapporten constateert dat het uitstoot, bijvoorbeeld in dit geval lood in de lucht? Hoe lang heeft een bedrijf dan volgens de heer Bennema de tijd om dan zelf ook in actie te komen? In plaats van wachten tot een dwangsom opgelegd wordt vanuit de provincie?

De heer BENNEMA (VVD): Ik denk dat het goed is dat bedrijven ook zelf in de gaten houden in het algemeen of hun vergunning strookt met hun activiteiten, omdat ze zelf zeker willen zijn van hun processen. Ja, dus daar ligt een verantwoordelijkheid ook bij bedrijven zelf om dat orde te hebben. Tegelijkertijd beseft ik ook dat normen veranderen. Daarom moet de vergunning ook weer worden aangepast. Dat betekent dat je ook die hoogcomplexiteit technologie moet aanpassen, waar ook weer levertijden van onderdelen op zitten, vergunningprocessen: dat is een lastig complex. Dat is gewoon complex, maar bedrijven hebben daar ook zeker zelf de plicht om te zorgen dat zij de voorwaarden nakomen. En daarbij moet ik wel zeggen dat er ook verschillen tussen wat Nedmag aangeeft en wat in de Collegebrieven staat. Dus ik ben ook benieuwd hoe dat uiteindelijk uitpakt. Ik ben geen deskundige – dat zeg ik ook. Vandaar dat onderzoek, uitleg en duiding best goed zijn om dat inderdaad op een gewone, nuchtere manier te bekijken.

De heer ZWART (PvH): Even een stukje dialoog dan op dit niveau. De heer Bennema van de VVD zegt dat hij niet een rechtszaak wil en dat wij gaan beoordelen wat er allemaal moet gebeuren. Maar ondertussen staat de heer Bennema er wel als een advocaat bij en op dit moment wel even uit te leggen waarom dingen wel en waarom dingen niet kunnen, dat hij het bedrijf aan het verdedigen is. Wat is nou de functie van de heer Bennema om dit niveau om de bevolking in zijn hoofd te hebben en daarmee te rekenen? Maar waarom is hij bezig met het verdedigen van bedrijven met de opmerking 'ja, het kan niet anders, het duurt allemaal zo lang'. Dat horen we van bedrijven wel, dat hoeft een volksvertegenwoordiger ons niet te vertellen.

De heer BENNEMA (VVD): Nou, ik weet nou niet precies waar de vraag hem in zit. Maar ik sta hier niet als een advocaat van wie dan ook. Ik denk wel dat je de verschillende perspectieven ook gewoon goed moet zien. Ik heb ook gezegd: vergunningen zijn belangrijk om schade aan het milieu te voorkomen. Daar moeten bedrijven ook aan voldoen. Dat is ook iets wat voor ons gewoon belangrijk is.

Wat ook belangrijk is, is die dialoog – en daar wilde ik eigenlijk heen. Dat je met elkaar in gesprek gaat over hoe je die processen gaat verbeteren. Aan de ene kant willen we bedrijven in Groningen houden, maar we willen ze ook schoon houden. Als je nou 'noaberschap' noemt, dan moet

je inderdaad de uitstoot aanvaardbaar houden. Je moet kijken hoe je die op een goede manier terugbrengt: dat is vooral de dialoog die je moet zoeken.

De heer ZWART (PvhN): Zou de heer Bennema kunnen uitleggen wat het effect is van gifstoffen die in je buurt en op de mensen in die omgeving worden geloosd? Wat gebeurt er met die mensen? Heeft de heer Bennema daar een idee van? Kan hij daar een afbeelding van geven? Kan hij ons uitleggen wat er door de mensen heen gaat?

De heer BENNEMA (VVD): Kijk, dat is nou precies waarom ik zei: het lijkt me goed dat we eens een keer vragen of we dat duidelijk onderzocht kunnen hebben wat precies daar de effecten van zijn. Ik zie ook allerlei getallen over kwik en lood. Ja, dat klinkt niet echt gezond, dat is waar. Maar zitten die in een bepaalde verbindingen vast? Zitten die los? Dat weet ik niet, ik ken de toxiciteit niet van die stoffen. Ik weet de hoeveelheden niet. Ik geef hier gewoon eerlijk toe dat ik dat niet weet. Ik denk dat ook anderen dat niet weten, maar dat het wel goed is om daar kennis over te houden. Dát zeg ik.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvhN): Ik denk dat de heer Bennema op dit moment exact de spijker op zijn kop slaat. Dat is eigenlijk voor het eerst in dit betoog. Want hij zegt hier: laten we het onderzoeken en dat willen we nou juist met elkaar. Wat voor effect heeft dat op de psyche van de mens? Wat voor effecten hebben gifstoffen op deze mensen? Daar gaat het om en ik ben blij dat de heer Bennema dit op dit moment heeft toegegeven. Die blijheid mag zich vertalen.

De heer BENNEMA (VVD): Nou ja, volgens mij is dat ook in lijn met wat ik al eerder heb betoogd: gewoon zo goed mogelijk naar de feiten kijken. Dat moet je dan van alle kanten doen.

Maar die dialoog vinden wij belangrijk. De gedeputeerde heeft dat ook omschreven in de commissie. Maar wij hebben nog wel een vraag. Want in de commissie ging het over aanleveren van gegevens, over het vermijdings- en reductieplan. Dat zou plaats moeten vinden op 1 november. Toen heeft de gedeputeerde volgens mij gezegd dat de aanlevering hem niet bekend was. Maar van het bedrijf heb ik begrepen dat het wel was ingeleverd, een week eerder. Dus ik ben wel benieuwd hoe dat zat en daar zou ik wel graag een reactie op willen van de gedeputeerde.

Mevrouw BAKKER (SP): Dankzij een zangeres, Sophie Straat, heb ik de afgelopen week de hoop gekregen dat verandering werkelijk mogelijk is. Jarenlang heb ik smartlappen afschuwelijk gevonden, maar nu heb ik afgelopen week Sophies cd *'Smartlap is niet dood'* grijs gedraaid. Iets wat ik met geen mogelijkheid had gedacht, gebeurde toch: ik kan een smartlap waarderen!

Dit geeft mij hoop dat in de loop van de jaren dingen kunnen wijzigen en dat is fijn. Vorige week tijdens de commissie zag ik al beginstappen bij het College doordat ze harder gaan optreden tegen een bedrijf dat een gevaar is voor mens, milieu en natuur en met name ook voor ons UNESCO-Werelderfgoed de Waddenzee. Heel fijn om deze houding bij het College te zien. Met de toezegging van de gedeputeerde dat het College met de GGD gaat kijken of er ook een onderzoek kan plaatsvinden naar de mogelijke gezondheidsrisico's voor inwoners door de uitstoot van de zeer zorgwekkende stof lood in de lucht, is de SP erg blij. Wij hebben nog wel een vervolgvraag daarover. Wanneer kan het College helderheid geven over deze onderzoeken en wat als de GGD geen mogelijkheden ziet om dit op te pakken? Wat gaat het College dan doen?

Maar wat de SP betreft zijn dit echt nog maar beginstappen en geen volledige verandering van aanpak. Want het baart ons zorgen dat het College, maar ook een gedeelte van de Staten denkt dat het in gesprek blijven met een bedrijf zonder moreel kompas tot iets zinvol gaat leiden. Wij zouden graag zien dat de provincie écht naast haar inwoners gaat staan in plaats van een bedrijf zoals Nedmag, dat al jarenlang winst boven mensen stelt, de hand boven het hoofd te houden. Daarom roept de SP-fractie samen met een aantal andere partijen het College op om duidelijk stelling in te nemen en aan het Rijk te laten weten dat er een stop gezet moet worden op de nieuwe ontwikkelingen van Nedmag, zolang de zaken niet op orde zijn. We dienen daarvoor de volgende motie in.

De VOORZITTER: Het is een motie die is ingediend door de SP, de Partij voor de Dieren, de Partij voor het Noorden de Volt. De titel daarvan is 'Tijdelijke stop nieuwe activiteiten Nedmag' en het volgnummer is 73. De motie verzoekt het College om:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023, Constateerend dat:

- zoutbedrijf Nedmag uit Veendam zonder limiet, volgens de huidige vergunning, zeer zorgwekkende stoffen zoals onder andere kwik en cadmium, kan lozen via de Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA), ook wel 'Smeerpip' genoemd;
- deze Smeerpip uitmondt in de Eems en deze zeer zorgwekkende stoffen ook in de Dollard en de Waddenzee terechtkomen;
- naast de lozing van zeer zorgwekkende stoffen in water, Nedmag sinds 2019 via de lucht meerdere keren de norm voor looduitstoot, ook een zeer zorgwekkende stof, heeft overschreden;
- Nedmag op dit moment de putten VE-5 en VE-7 aan het ontwikkelen is;
- Nedmag een vergunning heeft aangevraagd voor het boren van nog twee nieuwe putten;

Overwegende dat:

- op dit moment de provinciale vergunning voor Nedmag zwaar verouderd is en met spoed volledig moet worden herzien, om aan te sluiten bij de strengere wetgeving die er is;
- Nedmag aangeeft een stoffilter om nieuwe loodoverschrijdingen te voorkomen, niet voor 1 januari 2015 operationeel te kunnen hebben;
- er bij nieuwe activiteiten, zoals de ontwikkeling of het boren van nieuwe putten, nog meer afvalstoffen vrijkomen en er dus ook meer zorgwekkende stoffen geloosd worden via de Smeerpip (de VKA);
- er dan nog meer zeer zorgwekkende stoffen in de Europees beschermde natuurgebieden Eemsmonding, Dollard en Waddenzee terechtkomen, met alle gevolgen van dien voor de leefkwaliteit van flora en fauna in deze gebieden;
- mede door deze lozingen de UNESCO-Werelderfgoedstatus van de Waddenzee onder druk komt te staan;
- er daarnaast bij deze nieuwe activiteiten hoogstwaarschijnlijk nog meer uitstoot van lood via de lucht zal plaatsvinden, zonder dat er reeds onderzocht is welke gevolgen dit heeft voor de leefomgeving (mens, dier, natuur en milieu);

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- richting het ministerie van EZK heel duidelijk uit te spreken dat Gedeputeerde en Provinciale Staten van Groningen willen dat Nedmag, zolang de zaken niet op orde zijn, de ontwikkeling van de winning uit de nieuwe putten VE-5 en VE-7 onmiddellijk staakt, deze putten zo snel mogelijk veilig afsluit en dat er geen vergunning wordt afgegeven voor het boren van nog twee nieuwe putten;
- dit duidelijk uitspreken niet alleen via gesprekken kenbaar te maken, maar ook middels een brief;
- deze brief zo snel mogelijk, maar uiterlijk 1 december 2023 aan het ministerie op te sturen en PS een afschrift daarvan te doen toekomen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Hopelijk is na vandaag niet alleen de smartlap niet dood, maar blijft mijn hoop op verandering ook levend.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik ben even benieuwd of mevrouw Bakker kan toelichten wat 'de zaken niet op orde' betekent.

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, als ik heel even de motie terug mag, voorzitter, dan staat het daarin heel mooi opgeschreven. Dus dan pak ik dat er even bij. 'De zaak op orde' is dat er een herziene vergunning komt waar de strenge wetgeving in is meegenomen en dat deze vergunning wordt nageleefd door Nedmag, dit gecontroleerd wordt via goede handhaving en er mogen dus geen overschrijdingen meer plaatsvinden van zeer zorgwekkende stoffen via het lozen van afvalwater in de Smeerpip en ook niet via het uitstoten van stoffen via de lucht.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dan ben ik benieuwd waarom de SP vindt dat we de verantwoordelijkheid op in ieder geval op drie van de vijf punten die het bedrijf draagt en die mevrouw Bakker noemt, bij de overheid neerlegt. Waarom moeten we het bedrijf vragen nieuwe activiteiten te stoppen, terwijl, als ik de motie van mevrouw Bakker volg, de verantwoordelijkheid van de overheid ook tekort is geschoten?

Mevrouw BAKKER (SP): Het klopt dat de verantwoordelijkheid van de overheid ook tekort is geschoten. Het is ook fijn dat de gedeputeerde dat heeft toegegeven in de commissie. Maar het is niet

zo dat alles wat Nedmag doet en voor de omgeving en de bewoners die er last van hebben, maar ook natuur en milieu, niet al vaker aan de orde is geweest in deze Staten. Daar zijn ook al vaker vragen gesteld met betrekking tot die Smeerpip, dat komt nu ook niet voor het eerst aan de orde. Dus ja, wij vinden gewoon dat als dat nog niet is opgelost en men nog allerlei nieuwe activiteiten ontwikkelt, het er alleen maar weer worden. Dus zorg in ieder geval dat het niet meer wordt: stop daarmee. En ga dan daarna zorgen dat de rest ook opgelost wordt.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Dan weid ik daar nog één vraag aan. Dan ben ik benieuwd wat mevrouw Bakker van de SP voor zich ziet als we deze brief sturen, deze oproep doen aan het Rijk en het Rijk dan zegt: 'Nee, dat doen we niet.'

Mevrouw BAKKER (SP): Die kans is natuurlijk aanwezig, maar dan hebben wij in ieder geval als provincie laten weten dat we naast onze inwoners staan, dat we hen steunen, dat we in ieder geval duidelijk laten merken dat Nedmag nu te ver gaat en we daar eerst de controle op willen krijgen. Kijk, wat het Rijk doet, daar hebben we niet totale invloed op. Maar we kunnen er wel stelling in nemen en dat is wat ik vraag.

De heer SMELT (BBB): Wij noemen nu een stukje zoutwinning in dit hele debat. Is het niet beter om dit debat breder te trekken en wij meer inhoudelijke kennis verkrijgen over waar het College op dit moment staat in de zoutwinningsproblematiek en wat de precieze gevolgen zijn van het slaan van nieuwe putten en alles? Hoe denkt de SP daarover?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, de SP is heel duidelijk over hoe zij denkt over zoutwinning. Wij vinden al jaren dat de zoutwinning gestopt moet worden. En wij zien hierbij ook een mogelijkheid om dit weer eens extra aan de orde te stellen. Wij zien ook een heel duidelijk verband met de lozingen van afvalwater dat vrijkomt bij de activiteiten van dit bedrijf. Als we daar iets aan willen doen en we willen sowieso dat dat niet nog meer wordt, dan zullen we dus in ieder geval moeten zorgen dat er niet nieuwe activiteiten ontwikkeld worden waardoor we er helemaal geen controle meer op hebben. Maar een breder debat over zoutwinning: daar zijn wij een groot voorstander van. Dus laten we samen een agenderingsverzoek indienen hier.

De heer SMELT (BBB): Dat zouden we kunnen doen, inderdaad. Dan is nog steeds de vraag dat we toch zien dat het breder trekken van het debat misschien goed is, ook omdat we niet weten hoe het College daar nu in staat, wat er al wordt ondernomen op dit punt en wat de stand van zaken is. Dus het staat een beetje los van het hele lozingsverhaal. Daarom vraag ik ook: moeten we dit nu behandelen, deze motie, of is het misschien beter om dat op een later moment te doen?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik ben op dit moment er niet van overtuigd om dat op een later moment te doen, maar deze motie nu in te dienen. Maar ik moet soms even kauwen op dingen, dus ik neem dit nog even mee.

De VOORZITTER: Maar u neemt uw motie niet mee, hè? Die had u ingediend. De heer Hoogers. Ja, ik wilde inderdaad voorkomen dat er op de motie gekauwd wordt.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik maak even gebruik van uw generositeit aan het begin van de vergadering om niet twee keer een interruptie in te stellen. Maar ik heb nog één vraag aan mevrouw Bakker in navolging van de collega van de BBB. We zijn hier bezig met het productieproces van Nedmag. Het is geagendeerd omdat we erachter zijn gekomen door verschillende signalen dat de uitstoot zowel via de pijplijn als via de lucht eigenlijk te veel is en dat we daar iets mee willen. Dat is eigenlijk de constatering hier. Nu dient de SP een motie in om aan de mijnbouwactiviteiten van Nedmag te gaan tornen of in ieder geval daar de inzet op te gaan plegen richting het Rijk. En ik zou toch heel graag willen weten hoe de SP erin staat waarom we niet gewoon in ons huis nu op dit moment gaan kijken wat onze mogelijkheden zijn om dat productieproces van Nedmag te vergroenen – desnoods met pressiemiddelen – en inderdaad de mijnbouwactiviteiten op een ander moment en in een andere discussie met elkaar te voeren. Want nu lopen we het risico dat we twee dingen gaan vermengen die op dit moment niet op de agenda staan, ook niet omdat de toezicht- en controlefunctie die wij hebben, niet met elkaar te vermengen zijn. Wij hebben er namelijk geen directe invloed op.

Mevrouw BAKKER (SP): Dit is een beetje soortgelijke vraag als de BBB net stelde, denk ik. Maar ik zie wel een heel duidelijk verband tussen de activiteiten die een bedrijf uitvoert in onze provincie en het afval dat erbij vrijkomt en dus zeer zorgwekkende stoffen uitstoot. Dan denk ik: we zijn nu op een punt dat er twee putten wel geboord zijn maar nog niet in ontwikkeling zijn. Die kunnen we stopzetten. Je kunt zorgen dat er geen nieuwe putten komen, zodat Nedmag de tijd heeft om alles op te lossen. En dan zouden we nog weleens met elkaar kunnen bepalen hoe we daarin verdergaan. Dus ik denk dan: laten we niet alleen pleisters plakken, maar ook zorgen dat die wond niet groter wordt.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Laat ik mijn vraag dan anders formuleren. Wat als die putten stopgezet worden, maar Nedmag de winning uit andere putten verhoogt? Wat is dan het effect van deze motie?

Mevrouw BAKKER (SP): Volgens mij kan dat helemaal niet. De putten zijn gewoon actief, daar hebben ze een vergunning voor. Deze twee putten zijn nu geboord, die kunnen ze gaan ontwikkelen. Maar het is nog niet zo ver. Ten eerste kun je ze eerst afsluiten, dan hoeft je ze ook niet open te laten. Het is best wel een heel technisch verhaal. En je hoeft geen nieuwe putten te laten boren natuurlijk. Dus het is niet zo dat je dan ineens allemaal iets extra's krijgt. Er wordt al zout gewonnen uit die andere putten.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Laten we dan niet in de verleiding komen om de technische details hier uit te wisselen. Binnen de vergunning die Nedmag heeft, kunnen zij wel degelijk meer zout winnen uit de bestaande putten, daarvoor hebben ze niet nieuwe putten nodig. Dus nogmaals, ik denk dat we er niet goed aan doen om deze twee dingen te vermengen, maar om onze energie en tijd nu deze avond te richten op wat wij nu in dit huis meer kunnen doen. Daar hebt u een goed voorstel voor ingediend tijdens de begrotingsbehandeling. Daar ben ik ook blij mee. Dan zou ik u toch willen vragen om dit op een ander moment te willen doen, omdat we dat debat over zoutwinning graag willen voeren met elkaar. Maar ik ben bang dat het de aandacht afleidt van wat we hier nou te doen hebben, namelijk Nedmag aanspreken op het probleem dat we geconstateerd hebben.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoorde niet echt een vraag, maar ik begint wel steeds meer de neiging te krijgen om deze motie gewoon in te dienen.

De VOORZITTER: Sterker nog, dat hebt u al gedaan. Ik kijk naar de fractie van D66 en geef het woord aan mevrouw Benjamins.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Het laten vermengen van beide delen van de zoutwinning versus wat er nu aan de hand is en het aanspreken: daarbij kwam het mooie debatje tussen de SP en de woordvoerder van de VVD. Dat bracht mij aan het denken, zodat ik dacht: we zijn er nu achter dat meerdere vergunningen gewoon verouderd zijn. Om het even plat te slaan: misschien sla ik het te plat hoor, dan hoor ik ook graag van u. Maar ik werk in de zorg en daar hebben wij protocollen en die protocollen worden gewoon één keer in de zo veel tijd herzien naar nieuwe maatstaven. Kloppen de bestaande nog wel? Dan krijg ik een remindertje in mijn mail en dan moet ik hem even checken. Nu wil ik ook niet voor het bedrijf de spelregels veranderen terwijl het spel al gespeeld wordt, maar de wereld verandert snel: in Europa, de landelijke richtlijnen, de ene regering wekt ook weer andere verwachtingen op dan de andere regering.

Is er geen vangnetsysteem – dat is dus een vraag aan het College – om eens in de zo veel tijd te controleren en te reviseren, zodat bedrijven ook op tijd weten waar ze aan toe zijn, maar ook de inwoners van Groningen? Wat gebeurt er nu met het water, met de lucht en met hun land? Ik hoor dat graag en ben heel benieuwd naar de beantwoording van het College en ik ben ook zeer verheugd met de SP die vanmorgen inderdaad extra aandacht voor de afdeling Milieuzaken heeft gevraagd.

De VOORZITTER: Ik kijk naar de Partij voor de Dieren en mevrouw Ten Hoeve betreedt het podium. En dat betekent dat we opnieuw gaan luisteren naar een *maidenspeech*.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Mijn woordvoering heeft een titel: *'Hoe de Groningse waterschappen buitenspel zijn gezet en niemand verder wat doet aan illegale mega-afvalwaterlozingsconstructies richting de Waddenzee'*. Enerzijds omdat dit op de agenda staat en het mijn dossier is, maar ook

omdat ik vorige week niet voldoende antwoord heb gekregen op mijn vraag aan de gedeputeerde en de lozingen me enorm aangrijpen.

Het Waddengebied is voor mij een van de belangrijkste plekken in mijn leven. Het is misschien zelfs wel de reden om de politiek in te gaan, want hier komt alles samen waar de Partij voor de Dieren voor vecht, namelijk natuur, milieu, dieren en ons aller gezondheid. Het gaat hier om UNESCO-gebied dat enorm onder druk staat. Onder druk van cumulatieve lozingen en naar wat blijkt heel kwalijke lozingen die hun oorsprong vinden in de provincie Groningen.

Dag van schrijven is dinsdag 7 november en ik lees in Trouw deze kop: *'RIVM: 'We krijgen te veel cadmium, lood en arseen binnen'*. Citaat: *'Mensen krijgen via voedsel en drinkwater te veel van de combinatie arseen, kwik en vooral cadmium en lood binnen. Dat kan slecht zijn voor met name de nieren. Van lood is ook bekend dat het een negatief effect heeft op het brein. Cadmium, lood, arseen en kwik zitten onder meer in de bodem en komen daardoor in het voedsel terecht. Mensen krijgen te veel cadmium en lood binnen via granen en orgaanvlees. Voor lood kan dit ook gebeuren via groenten, fruit en drinkwater', aldus het RIVM. Het RIVM werkte voor het onderzoek samen met negen zusterinstituten en universiteiten.'* Einde citaat. Bovengenoemde stoffen bedreigen dus de gezondheid van mens en dier en de staat van het milieu slash de natuur – maar dit even terzijde.

Artikel RTV Noord van precies een jaar geleden: *'Toezicht op lozing door FrieslandCampina-fabriek in Bedum op Waddenzee rammelt'*. Ter verduidelijking: het gaat hier om de zogeheten HoWa-pijpleiding tussen Hoogkerk (Ho) en de Waddenzee (Wa). Verder in het artikel van RTV Noord de volgende kop: *'Toezichthouder wacht af'*. Citaat: *'De Omgevingsdienst van de provincie Groningen, verantwoordelijk voor het toezicht, meldt tegenover Pointer dat controles en inspecties niet waren terug te vinden in het dossier. Bij de inspecties die wel gedaan zijn, kwamen de afgelopen jaren meermaals overschrijdingen aan het licht, vooral op het punt van opgeloste bestanddelen in het afvalwater. Maar een update van de vergunning zit er voorlopig niet aan te komen. De Omgevingsdienst wacht tot het bedrijf hier een traject voor opstart. Ook de eigenaar van de pijp, waterschap Noorderzijlvest, speelt een opmerkelijke rol. In de ogen van Rijkswaterstaat is het waterschap tegenwoordig eindlozer en moet die een zogeheten lozingsvergunning in bezit hebben. Formeel is er dus sprake van illegale lozing.'*

Nog een citaat uit de Volkskrant, datum 25 januari 2023: *'Uit de verslaggeving van Heijmans over de pijp van FrieslandCampina Bedum met als titel 'Een smeerpip in het kwetsbaarste natuurgebied van Nederland en alle bestuurders halen hun schouders op.'* Begin citaat: *'Het waterschap, een wat Middeleeuwse organisatie die stevig stem geeft aan bedrijven en boeren, is eigenaar en formeel gezien de lozer, maar stelt geen eisen en voert geen controle uit. Want dat moeten de anderen doen. Rijkswaterstaat gaf ooit een vergunning af, maar laat handhaving aan de provincie over wat betreft het lozen op de Waddenzee. De provincie ziet een zeer onduidelijke vergunningssituatie, maar geen vervuiling van de Waddenzee. FrieslandCampina doet volgens de normen niets verkeerd bij het vervuilen van de Waddenzee. Minister Harbers gaat over de Waddenzee, maar verwijst graag terug naar het bevoegd gezag – whatever that may be.'*

Waarom kom ik nu met de pijlpijn van FrieslandCampina aanzetten, terwijl we het hier vandaag hebben over de lozingen via een andere pijp, namelijk de VKA, de Veenkoloniale Afvalwaterleiding? Het eerste wat ik hierover wil zeggen, is dat de problematiek van de HoWa en de VKA al zo lang speelt en volledig bekend is bij onze bestuurders. Ik heb hier ook een noot met een artikel bij desnoods. Wat mijn voorlopige conclusie is, is deze: zowel FrieslandCampina Bedum als Nedmag is een miniwaterschapje. Ze hebben mogelijk een status aparte. Door die status aparte vallen ze buiten direct beheer en de verantwoordelijkheid van de waterschappen.

Nu meer over die status aparte. Ik kon hier met een gortdroge uitleg over wat er mis is met die miniwaterschapjes, die zijn gevormd rond deze beide lozingspijpen waar FrieslandCampina Bedum en Nedmag gebruik van maken. Nedmag valt nu formeel onder de Provinciale Staten als het gaat om lozingen op de Waddenzee. Provinciale Staten is niet bevoegd gezag. Hier zijn wij pertinent op tegen. In de woordvoering van vorige week vroeg ik de gedeputeerde om mij uit te leggen hoe ik het kluwen van verantwoordelijkheid nemen voor de Nedmag-lozingen te ontwarren. Hierop heb ik geen bevredigend antwoord gekregen en daarom ben ik zelf aan de slag gegaan. Wettelijk is het volgende geregeld. Burgers en bedrijven krijgen lozingsvoorwaarden opgelegd die opgemaakt zijn door de waterschappen. Waterschappen krijgen weer vergunningen opgelegd door Rijkswaterstaat voor het lozen op oppervlaktewater. 99 procent van de lozingen zijn lozingen die via de riolering gaan en vallen in deze categorie. Hier is het zo dat Rijkswaterstaat voor de waterschappen een lozingsvergunning afgeeft waar de waterschappen verder op moeten toezien. Uitzondering hierop is 1 procent dat rechtstreeks lozingen doet op het oppervlaktewater via een eigen pijp slash lozingswerk. Zij vallen rechtstreeks onder Rijkswaterstaat en krijgen van hen de voorwaarden.

Nedmag en FrieslandCampina Bedum zitten echter niet in een van deze twee voornoemde categorieën. Nedmag heeft namelijk voor de lozingen een provincievergunning gekregen. Hoe kan dit? Dit komt voor mij als een duveltje uit een doosje. Hoe kan het zijn dat onze Gedeputeerde Staten een handtekening onder een verandering van een in een omgevingsvergunning verpakte lozingsvergunning hebben gezet? Op deze vraag aan het College zou ik graag een antwoord krijgen.

Ik probeer aan u mede-Statenvolledig te schetsen wat er gebeurt in categorie 3, die kennelijk bestaat en waar Nedmag en FrieslandCampina Bedum gebruik van maken. Zij lozen beide via een openbaar lozingswerk in eigendom en beheer van de waterschappen en zouden daarom moeten vallen onder het lozingsregime van de waterschappen. Wat er nu gebeurt, is dat de waterschappen worden omzeild en de provincie rechtstreeks de vergunning is gaan verlenen voor deze lozingen. Rijkswaterstaat wil allang van deze constructie af. De status aparte-categorie 3 druist in tegen artikel 1 van de voormalige Wet verontreiniging oppervlaktewater, de Wvo – nu de Waterwet geheten. De provincie faciliteert zomogelijk een illegale constructie. De gedeputeerde zei in antwoord op de vragen van afgelopen week dat hij in gesprek gaat met de ODG om versneld de vergunningen op orde te krijgen. Ik wil de gedeputeerde eraan herinneren dat de ODG en de provincie niet over de lozingen gaan. We lezen namelijk in de Nedmag-lozingsvergunning uit 2018, waar ik ook een bron van had, op pagina 6 het volgende – citaat: *‘Voor een inrichting die in het verleden een Wvo-vergunning heeft gekregen voor een indirecte lozing, geldt dat de Wvo-vergunning van rechtswege is overgegaan in de Wet milieubeheer-vergunning, thans omgevingsvergunning. Dit geldt voor Nedmag derhalve door beide bovengenoemde Wvo-vergunningen.’*

Het is het een of het ander. Of het is een indirecte lozing: dan is het Rijkswaterstaat *slash* het waterschap bevoegd gezag, zoals bij 99 procent van de andere bedrijven. Of het is geen directe lozing en dan is Rijkswaterstaat bevoegd gezag. Daarom wil ik nu graag deze motie aanbieden, waarin ik voorstel om het lozingsregime voor deze lozingswerken *slash* pijpen weer terug te brengen bij de waterschappen. [Geroffel op de tafeltjes voor de *maidenspeech* van mevrouw Ten Hoeve.]

De VOORZITTER: Mevrouw Ten Hoeve, ik feliciteer u met uw *maidenspeech*. U hebt ook vaardig de grenzen van de coulance opgezocht en ik hoop nog veel van u te horen. Ik ga de motie, die het briefhoofd van de Partij voor de Dieren draagt, en die als titel heeft ‘Het lozingsregime voor VKA en HoWa neerleggen bij de waterschappen’ het dictum aan u voorlezen. De motie heeft als volgnummer 74. De motie eindigt met de volgende oproep aan het College:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023, Constateerend dat:

- Groningse waterschappen buitenspel zijn gezet door de provincie;
- niemand verder wat doet aan de huidige illegale mega-afvalwaterlozingsconstructies naar de Waddenzee;
- we steeds meer cadmium, lood, kwik en arseen binnenkrijgen middels ons voedsel en water, mede door Nedmag-lozingen die gevaar opleveren voor de nieren en het menselijk brein en zich ophoopt in dieren en de bodem;
- slechts kleine hoeveelheden kwik al schadelijk zijn voor waterdieren en voor wie waterdieren eet;
- Nedmag de grootste kwikuitstoter is van Nederland met te veel kwik en arseen in de Eems-Dollard, wat uiteindelijk in de Waddenzee terechtkomt;
- als ons land de Europese waterdoelen niet haalt in 2027, er door de Europese Commissie boetes opgelegd kunnen worden in de orde van grootte van 80 miljoen euro per jaar;
- de vergunning van Nedmag verouderd is en niet voldoet aan de Europese regels voor schoon water;

Overwegende dat:

- in de Eems-Dollard, net als in de hele Waddenzee, kwetsbaar UNESCO-gebied, al te veel arseen en kwik zit en er in principe niets meer bij moet aan lozingen;
- informatie die inzicht moet geven of procedures goed zijn uitgevoerd (vergunningen, immissietoetsen) verspreid liggen bij Rijkswaterstaat, waterschappen en omgevingsdiensten, terwijl die informatie in principe eenvoudig toegankelijk zou moeten zijn;
- bij negen bedrijven de immissietoets te lang geleden, onvolledig is of nooit is uitgevoerd en in dit rijtje ook Nedmag wordt genoemd, de grootste kwikuitstoter van Nederland;
- Rijkswaterstaat zegt dat we Nederland ook voor de volgende generaties schoon, groen, leefbaar, veilig en een prettige plek moet blijven om te wonen;
- er smeerpipen (HoWa en VKA) lozen in het kwetsbaarste gebied van Nederland en alle bestuurders de schouders ophalen en naar elkaar wijzen;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- het lozingsregime voor deze lozingswerken, namelijk de HoWa en de VKA, neer te leggen bij de waterschappen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Na de *maidenspeech* van mevrouw Ten Hoeve kijk ik naar de PVV om aan iemand het woord te geven die bepaald geen *maidenspeech* houdt.

De heer VAN KESTEREN (PVV): En hier is de méésterspeech.

Een tweetal vragen. Kan het College aangeven waarop de toename van uitstoot van giftige stoffen en de achteruitgang van de kwaliteit van het water in de Eems-Dollard zijn gebaseerd? Liggen daar onderzoeken aan ten grondslag? Zo nee, kan het College dan zeggen hoe het staat tegenover het doen van onderzoek? Of is de toename te verklaren vanwege aangescherpte Europese regelgeving? De VVD had het daar ook al even over. Graag een reactie.

En de tweede vraag is of het College kan aangeven hoe het staat tegenover de bezwaren van inspreker in de commissievergadering, mevrouw Gräper, tegen de opening – zo u wilt tegen de winning – uit de nieuw te openen putten VE-5 en VE-7. De SP heeft het hier ook al over gehad in haar motie. Het antwoord van het College wacht de PVV-fractie alvorens wij besluiten of we de SP-motie al dan niet zullen steunen. Maar ik kan al wel zeggen – dit tweede termijntje doe ik er even achteraan – dat de PVV-fractie met het winnen uit nieuwe putten wel kan leven. Maar verderop staat er ook nog in die motie dat ten aanzien van de nieuwe vergunningverlening dat best eens zou kunnen leiden tot sluiting van de Nedmag. Dat is toch een beetje een brug te ver naar ons idee.

Mevrouw REININK (Volt): We zijn er zeker mee eens dat we later uitgebreid over de zoutwinning zouden moeten spreken. Maar ik ben ook van mening dat we dit niet los van elkaar kunnen zijn. De zoutwinning draagt bij aan de milieu- en gezondheidsschade die Nedmag veroorzaakt. Dus niet alleen moet de vergunning aan Nedmag en andere bedrijven zo snel mogelijk worden aangepast om het milieu en de gezondheid van onze inwoners te beschermen. Hierom zal ik de motie van de Partij voor het Noorden zometeen mede indienen.

Maar ik ben ook van mening dat we nu direct in actie moeten komen. Daarom hebben wij de motie van de SP mede ingediend om ons hardop uit te spreken om nu in ieder geval een tijdelijke stop op de nieuwe activiteiten van Nedmag te leggen. Het milieu wacht namelijk niet op een nieuwe vergunning. De gezondheid van onze inwoners wacht niet en wij zouden ook niet moeten wachten.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik hoorde mevrouw Reinink van Volt zeggen dat we nu in actie moeten komen. Ik ben dan even benieuwd wat die actie precies is en waartegen.

Mevrouw REININK (Volt): Dat staat in de motie van de SP: dat we ons hardop moeten uitspreken naar het Rijk dat wij als provincie tegen de nieuwe activiteiten van Nedmag zijn.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): En wat hebben volgens mevrouw Reinink dan precies bereikt in dit dossier na die actie?

Mevrouw REININK (Volt): In ieder geval minder gezondheidsschade, dat we luisteren naar de inwoners en de gezondheidseffecten die het heeft op de inwoners.

De VOORZITTER: De heer Hoogers, ten slotte.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Met een brief?

Mevrouw REININK (Volt): Hopelijk luistert het Rijk ernaar, zodat het in ieder geval een stop legt op de nieuwe activiteiten van Nedmag.

De heer ZWART (PvdN): Het is dankzij de media dat wij op de hoogte zijn gekomen van een aantal lozingen van Nedmag. Wij wisten al wel dat er wat aan de hand was. Een aantal jaren geleden hebben nogal wat bomen het loodje gelegd in die omgeving en zijn er nieuwe bijgeplant. Maar wij moesten weer eens met de neus op de feiten gedrukt worden. En nogmaals, ik heb de media al eerder bedankt, maar dit hadden wij even nodig – ik in elk geval.

Bij de behandeling van dit door diverse partijen ingebrachte agendapunt naar aanleiding van deze mediaberichten over lozingen in zee van Nedmag, maar ook van andere op oppervlaktewater en in de lucht, hebben wij ons standpunt hieromtrent meer dan duidelijk kunnen maken in de

commissievergaderingen. En wij niet alleen, alle andere partijen ook. Ook de gedeputeerde heeft zijn zorgen uitgesproken en die blijken niet echt anders te zijn dan de onze. Het kan niet zo zijn dat zeer zorgelijke stoffen in ons milieu komen en wij omtrent legale lozingen niet alles weten. Ook de gestelde vragen of stoffen op elkaar kunnen inwerken of reageren of de temperatuur van het water daarbij een rol speelt, zijn zeer relevant. Het hebben van vergunningen is relevant, net zoals het handhaven. Het een hoort bij het ander.

Naar aanleiding van het debat in de commissievergadering is een motie opgesteld door een aantal partijen, dat overigens in de loop van de dag gegroeid is. Mede namens hen dien ik de motie hierbij in. Ja, mijn printer is eenzijdig. Maar ik niet.

De VOORZITTER: Ik neem dat van u aan. De Partij voor het Noorden, GroenLinks, de SP, de Partij van de Arbeid, D66, Volt en Groninger Belang hebben een briefhoofd aan deze motie toegevoegd. De naam van de motie is 'Onderzoek lozing en vergunningen' en het volgnummer is 75. De motie eindigt met het volgende, tamelijk uitvoerige verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,
Constaterende dat:

- diverse bedrijven in de provincie Groningen legaal dan wel illegaal via de Veenkoloniale Afvalwaterleiding (VKA) of via andere lozingskanalen giftige stoffen lozen op zee, of open water in de Eems, de Dollard of de Waddenzee;
- diverse bedrijven via uitstoot giftige stoffen lozen in de lucht;
- de hoeveelheden geloosde giftige stoffen toenemen;
- de vergunningen waarover deze bedrijven beschikken, achterhaald zijn;
- de kwaliteit van het water in de Eems, de Dollard en de Waddenzee hard achteruitgaat en daardoor niet meer voldoet aan de Kaderrichtlijn Water;
- de status van het UNESCO-Werelderfgoedgebied de Waddenzee sterk onder druk staat;

Overwegende dat:

- het lozen van giftige stoffen in een natuurgebied niet past in duurzaam natuurbeleid;
- vergunningen met regelmaat dienen te worden geüpdatet;
- bedrijven moeten worden aangesproken op hun manier van werken voor de veiligheid van mensen, flora en fauna;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- op korte termijn de vergunningen van bedrijven die lozen via de VKA tegen het licht te houden, evenals bedrijven die zeer zorgwekkende stoffen uitstoten;
- waar nodig vergunningen aan te passen, waarbij de inzet moet zijn het milieu zo beperkt mogelijk te belasten;
- te komen tot een eenduidige manier van het meten van de lozingen en uitstoot van afvalstoffen, meetmethodes vast te stellen evenals niet-bediscussieerbare grenswaarden;
- onderzoek te starten naar neergeslagen stoffen in de omgeving van bepaalde bedrijven die door uitstoot zijn ontstaan;
- onderzoek te doen naar de wijze of en hoe verschillende giftige stoffen op elkaar reageren, waardoor een toxicologische mix zou kunnen ontstaan en in aanvulling hierop een ecotoxicologisch onderzoek uit te voeren naar de effecten van lozingen op mens, flora en fauna;
- consequenties van het overschrijden van waarden met de bedrijven te bespreken en zonder dralen op te treden tegen bedrijven die de regels overtreden;
- zo snel mogelijk alle gevraagde en daaruit voortvloeiende acties te ondernemen en daarvoor een tijdpad te bespreken met en ter goedkeuring van de Staten;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer ZWART (PvHn): Excuses dat de motie zo lang was, maar u hebt het mooi voorgedragen.

Het gaat in deze motie vooral om duidelijkheid te hebben over het 'hoe', het 'wie', het 'wat' en het 'waar'. Niet om het straffen, maar om te voorkomen dat er gestraft moet worden. En bij een goed milieu voor mens, flora en fauna zijn we toch allemaal gebaat?

En nu ga ik u weer verrassen: tot zover.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan is nu het woord aan de gedeputeerde van dienst. Of hebt u nog tijd nodig voor de voorbereiding? Hoe lang? Eén minuut?

Dan schors ik de vergadering voor twee minuten bij wijze van bonus.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Voorzitter, u zei 'twee minuten'. Er deed zich net een persoonlijk incident voor en daar wil ik ook even lichte aandacht voor. Dus de schorsing zou iets langer moeten duren dan de twee minuten die u voorstelt. Dank u wel.

De VOORZITTER: Dan schors ik voor vijf à tien minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

Voor diegenen die de *livestream* volgen: we hebben wat langer geschorst omdat er in de familiekring van een van de Statenleden iets plotselings en heel ingrijpends gebeurde. Daar moesten we even van bijkomen. Desondanks gaan we door en we waren bij het debat over Nedmag toe aan de beantwoording van het College in eerste termijn. Gedeputeerde Van Dekken staat klaar om die te leveren. Aan hem het woord.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja voorzitter, dank u wel en ook dank voor die korte schorsing. Want dat bericht was niet zomaar iets. Maar dat terzijde, we gaan proberen naar aard en vermogen antwoord te geven op heel veel gestelde vragen. Trouwens, ook behoorlijk veel technische vragen, mag ik wel constateren. Ik zeg dat omdat we ook vorige week eigenlijk een heel uitvoerig, goed en inhoudelijk debat hebben gehad waarin we ook iets zeiden over onze eigen rol en positie. En terecht natuurlijk, hè, want de provincie is toezichthouder en dat dat allemaal niet goed is verlopen, is wel helder. Maar desondanks ligt er een stevige opdracht voor ons allen voor, niet alleen provinciaal maar ook als het gaat om de bedrijven zoals Nedmag in dit geval in het bijzonder. Dus de Staten waren vorige week al volstrekt helder over de urgentie. De urgentie die trouwens ook Gedeputeerde Staten voelt als het gaat om deze kwestie.

Daarom is het ook niet onbelangrijk om te constateren dat vooral een breedgedragen motie op initiatief van de Partij voor het Noorden eigenlijk de samenvatting is van de wens van uw Staten: ga aan de slag en zorg ervoor dat het probleem, waarin u zelf ook zelf verantwoordelijkheid hebt en waar dat kan, wordt opgelost. Ik zeg u daar direct bij tegen uw Staten, via de voorzitter, dat wij dat natuurlijk onderschrijven en daarmee ook die motie zullen overnemen. Tegelijkertijd stuurt uw Staten ons met een heel stevige opdracht op pad. Dat mag en daar is ook helemaal niks mis mee. Want we zetten zeker stevig in – dat hoorde ik verschillende partijen zeggen – op de actualisatie van de herziening. Maar bijvoorbeeld ook iets aan de strenge wetgeving, de Europese normen die er zijn en een heleboel andere regels en richtlijnen waar alles en iedereen, dus ook dit bedrijf, zich aan hebben te houden. Dus ik wil die toezegging onmiddellijk doen dat wij die motie overnemen en daarmee ook aan de slag gaan.

Tegelijkertijd viel me ook op in het debat, en dank daarvoor aan bepaalde fracties – de BBB en de VVD in het bijzonder – dat het debat wel te breed wordt op het moment dat je bij Nedmag ook nog in de zoutwinningsvariant zou moeten meenemen. Dus dat zou ik ook niet willen doen. In die zin ontraden wij ook de motie van de SP. Maar wat niet onbelangrijk is, is dat we in dit huis best eens wat uitgebreider en zo nauwkeurig mogelijk mogen stilstaan bij alles wat zoutwinning in onze provincie nou precies behelst. Wat het was, hoe het in elkaar zit en wat de toekomst daarvan zou zijn, ook in het kader van innovaties en duurzaamheid. Ambities die Nedmag ook heeft, maar als je dan weer kijkt naar de revisievergunning, zie je dat ze op die ambities eigenlijk achterlopen. Wij vanuit de provincie zeggen: schiet daarmee op, zorg ervoor dat die revisievergunning sneller wordt ingevoerd inclusief die befiltering van het bedrijf waar anderen het over hadden.

Mevrouw RUTGERS (CDA): De gedeputeerde geeft aan, motie nummer 75 te kunnen overnemen. De tweede bullet aan het College is de vergunningen aan te passen. Nou bekijk ik dit eventjes. Bedoelt de gedeputeerde daarmee de vergunningen van diverse bedrijven te actualiseren? Of echt de huidige vergunningen aan te passen? Want ik vraag dit even met het oog op een betrouwbare overheid. Dus moet ik 'vergunningen aanpassen' lezen als actualiseren? Dat is mijn vraag.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, we gaan ze natuurlijk eerst beoordelen op de vraag of ze actueel genoeg zijn. Op het moment dat we constateren dat ze niet actueel zijn – ik heb dat zonet in mijn eerste termijn ook gezegd – dan zouden we inderdaad moeten bezien of ze zouden moeten worden herzien. Maar dit is nogal een klus die niet zomaar geklaard is. We gaan dat wel proberen te doen op die manier. En ik denk dat het ook goed is om te doen.

Mevrouw RUTGERS (CDA): Even voor de duidelijkheid: is het dus eigenlijk achterstallig huiswerk vanuit de toezichthouder op orde krijgen? Of is het lopende vergunningen tegen het licht houden?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, in de kern is het de combinatie van beide, daar komt het op neer. Dus we willen alles goed en nauwkeurig bekijken. Die opdracht krijgt de Omgevingsdienst, dat moet ook geprioriteerd gebeuren, heb ik in de eerste termijn ook gezegd. Het lijkt me ook verstandig om dat te doen. Maar op het moment dat je constateert dat een vergunning gewoon volgens de regels op orde is, dan is dat ook een feit. We zien natuurlijk in een heleboel vergunningverleningstrajecten dat dat gelukkig zo is. Want anders zou de schijn ontstaan alsof het bedrijfsleven overal en nergens op achter zou lopen en dat is de werkelijkheid niet.

Sterker nog, in de vorige periode hebben we op verzoek van de VVD nog eens gekeken naar de vraag of we de bedrijven die wel goed functioneren, niet zouden kunnen belonen met veel minder streng toezicht of soms helemaal geen toezicht. Die lijn wil ik ook absoluut niet verlaten, anders zou er een soort heksenjacht op bedrijven ontstaan: dat is helemaal niet de bedoeling. Het gaat erom dat wij dit doen in het kader van de volksgezondheid, de flora en fauna en al die andere zaken die zijn opgebracht. Dus dat punt wil hier wel gemarkeerd en gemaakt hebben. Dat past in de lijn wat we al doen. Maar ook dat andere, streng zijn waar dat moet en waar dat nodig is, idem dito.

Dan het punt van de zoutwinning heb ik al gemaakt. De PvdA vroeg of Rijkswaterstaat op de hoogte is. Ja, ik ga ervan uit – sterker nog, ik weet zeker dat Rijkswaterstaat op de hoogte is. Ik denk niet dat zij precies weten welk traject er loopt als het gaat om dwangsommen op te leggen. Maar ook dat zullen we in de gesprekken en in het onderzoek dat we gaan doen, absoluut aan ook de andere betrokken partijen melden.

En dan heb ik het niet alleen over Nedmag, er zijn er veel meer. In die zin heeft de Partij voor de Dieren diepgravend onderzoek gedaan naar een heel systeem waar ik van dacht: goh, het is ongeveer hetzelfde als het bezien en analyseren van het gasgebouw hier in Nederland. Ik vind het een knap stukje werk. Ik denk op basis van de motie die daarover is ingediend, dat we die gaan ontraden. Maar we gaan wel kijken hoe dat hele systeem nou liep, hoe dat misschien ook wel is vastgelopen en hoe we dat zouden moeten verbeteren met z'n allen. Dus in die zin kan ik die toezegging wel doen, maar de motie is in die zin dan ook overbodig.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Hoe gaat de gedeputeerde dat doen, dat onderzoek?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Wij zullen gaan nadenken op vrij korte termijn met de Omgevingsdienst – dat heb ik ook al gezegd in de eerste termijn – hoe we nou precies vorm en inhoud kunnen geven aan dat onderzoek op basis van de vragen die er leven in de Staten. Dus op het moment dat u een aantal suggesties doet of ons overwegingen meegeeft, dan willen we dat op een serieuze manier bekijken. Maar het is wel stap voor stap. We kunnen niet alles tegelijk. Het ging om de lozingen en de uitstoot: dat is de kern. Dat probleem willen we proberen zo snel mogelijk aan te pakken en daarna moeten we bezien bij al die andere bedrijven die erbij betrokken zijn, hoe het zit met hun vergunningstelsel. Maar dat zegt u eigenlijk wel in uw motie, zeg ik tegen de vertegenwoordigster van de Partij voor de Dieren.

D66 had het over het vangnetsysteem. Dat vond ik een heel constructieve opmerking: kunnen we nou niet fasegewijs bezien of die vergunningen nou echt wel op de juiste manier worden beoordeeld? Nou, dat doen we gelukkig wel via het meerjarenactualisatieprogramma. Maar daar gaan dus ook – dat zei ik eigenlijk ook al in eerste termijn – extra op door. We zullen veel scherper en nauwlettender moeten zijn op die actualisaties, anders blijven we continu achter de feiten aanhollen. En niet wij als GS en als provincie, maar ook een heleboel andere betrokken partijen. Dus dat wilde ik wel gezegd hebben richting D66. Dank voor de opmerking daarover.

Ik zit even kijken naar een niet-onbelangrijke vraag van de VVD over het vermijdingsreductieplan. Daar ging het over. Maar ik zie een interruptie.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Het ging om de vraag die ik al twee weken graag beantwoord zou willen hebben en waar ik nu concreter over kon worden omdat ik inderdaad zaken ging onderzoeken. Dat ging dan inderdaad over die provincievergunningen. Kunt u daar ook wat meer over vertellen hoe dat toen gegaan is?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Nee, dat kan ik op dit moment niet. Daarom zei ik ook: laten we dat nou alstublieft onderdeel maken van alles wat de Staten ons aan opdrachten geven. Ik zou het fantastisch vinden als ik dat wist en dat direct zou kunnen beantwoorden vanuit het hoofd. Want dat zijn kwesties die misschien wel tien tot twaalf jaar geleden zijn bedacht en vervolgens ook weer zijn

geactualiseerd. Verder wilde ik ook wel tegen de vertegenwoordigster van de Partij voor de Dieren zeggen dat wij vanuit de provincie het toezicht doen. Er zijn echt een heleboel andere partijen. Ik wil niet op de stoel van Nedmag gaan zitten, ik wil niet op de stoel van Rijkswaterstaat gaan zitten, ik wil ook niet op de stoel van het ministerie gaan zitten en trouwens ook niet op de stoel van de Tweede Kamer die deze kwestie ook al op de agenda heeft gezet.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Maar dan zou ik toch nog wel graag een antwoord willen hebben op hoe het nu zit met de waterschappen in dezen. Want zoals ik dat dus beschouw, zouden de waterschappen een rol moeten hebben in het toezicht op dit soort bedrijven. Daar zou u wel iets meer over kunnen zeggen, want de provincie gaat ook over de waterschappen.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik vind dat echt op dit moment een te technische vraag. Ik kan die vraag op dit moment niet beantwoorden. Dan zou ik toch even dat gesprek met de waterschappen zelf moeten gaan voeren. Dat doen we natuurlijk met alle liefde, dus in die zin kunt u ook op korte termijn dat antwoord wel van mij verwachten.

De VOORZITTER: De allerlaatste vraag van mevrouw Ten Hoeve.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Dank u, voorzitter, want het gaat echt om bevoegdheid en daar gaat het mij om. Ik wil het kunnen snappen. En als ik niet weet hoe het zit qua bevoegdheden, waar ik vorige week al naar vroeg, wil ik dat gewoon echt graag weten om het te kunnen snappen en om te kunnen nadenken over hoe dit verder aangepakt moet worden.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, terecht. Dat is een oproep die wij gaan proberen te honoreren. Maar ik denk dat ik de vorige keer ook al heb gezegd dat we de wereld ook niet in één dag kunnen veranderen. Er zijn ook een heleboel mensen die zeggen dat u die niet eens moet willen veranderen. Dus het is ook niet zomaar gedaan en klaar. Ik denk dat ik in grote lijnen alles zo wel heb gezegd.

De ChristenUnie heeft nog een aantal opmerkingen gemaakt over wet- en regelgeving. Ik zei het zonet al: natuurlijk moet Nedmag leveren. We kijken naar het hele pakket van juridische maatregelen die er zijn en die ook in ontwikkeling zijn. Want zo is het natuurlijk ook als je kijkt naar Europese wetgeving. Die is behoorlijk streng. Als je die weer neerlegt bij Nederlandse wetgeving, dan heb je daar misschien ook weer een heel juridisch debat over. Daar zou ik hier bij weg willen blijven.

De heer BENNEMA (VVD): De heer Van Dekken was net met de beantwoording van de vraag van de VVD bezig. Ik heb daar het einde niet van gehoord. Het ging even over wanneer het bekend werd over het vermijdingsreductieplan. Ik was even verbaasd dat het bij de commissie niet bekend was, terwijl het wel was ingeleverd bij de ODG.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik ben altijd blij met Statenleden zich nog wat extra verdiepen en nog eens extra vragen hoe het nou zit met in dit geval het vermijdingsreductieplan, want daar hebt u het over – zeg ik tegen de VVD. Nedmag heeft een gewijzigd FRP ingediend, maar dat zal na bespreking met de Omgevingsdienst nog worden aangevuld. Het betreft dus nog steeds niet de officiële definitieve versie die in het kader van de minimalisatieplicht wel beoordeeld moet worden. Maar ik wist dat eigenlijk vorige week nog niet op die manier. Even later hoorde ik wel dat er informeel iets zou liggen. Maar ik heb er niks aan als ik tegen uw Staten zeg dat er iets ligt en ik vervolgens niet kan zeggen wat het is. Dus dit was het. Dus ja, dit is het eerlijke antwoord. En is Nedmag dan op tijd? In ieder geval ligt er iets.

Ik heb niet veel meer betoog, behalve dan dat ik blij ben met de motie waar ik van zei dat we die overnemen. De Partij voor het Noorden-motie met een heleboel andere politieke partijen. Ik hoop dat we daarmee afdoende uit de voeten kunnen. Op de andere twee moties heb ik al antwoord gegeven.

Mevrouw BAKKER (SP): Er staat nog een vraag open die wij als SP hebben gesteld. Die ging over dat de gedeputeerde in de commissie had toegezegd met de GGD naar een onderzoek te willen kijken. Wij hadden als vraag: kan het College even wat duidelijkheid geven over wanneer we daar wat van horen? En wat als de GGD daar geen capaciteit voor heeft of dat niet kan? Wat gaan we dan doen?

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik heb dat beschouwd als onderzoek van de totale opdracht die de Staten geven aan GS. Een tijdstip kan ik natuurlijk op dit moment nog niet opgeven.

Het is inderdaad de vraag of de GGD bijvoorbeeld hier in het Groningse het meest gespecialiseerd zou zijn. Misschien moet je wel toe naar een andere GGD in den lande: dat kan ook. Dat gebeurt ook wel als het gaat om de GGD in Amsterdam die in Oosterhorn weer metingen verrichtte en gaat verrichten. Het toxicologisch onderzoek waar GroenLinks om vroeg, is daar weer onderdeel van. Maar u moet mij even niet vastpinnen aan een tijdsplanning. Dat kan op dit moment gewoon nog niet.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou ja, fijn te horen dat dit ook onderdeel uitmaakt van de motie. Dat hadden we niet expliciet genoemd, maar fijn dat de gedeputeerde dit meeneemt.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Ja, ik heb vorige week die toezegging gedaan.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Laat ik beginnen dat ik heel blij ben met de constructieve houding van het College in dit dossier en dat we goed met elkaar de bakens hebben verzet waarbinnen we aan de slag moeten.

Ik heb nog één vraag aan de gedeputeerde: wanneer is het een redelijke termijn waarop we dit met elkaar weer kunnen bespreken? Wanneer zijn de tussenpunten? Of zegt u: als er iets is, dan kom ik zelf met die informatie? Ik ben even benieuwd naar dat proces.

De heer VAN DEKKEN (gedeputeerde): Terecht dat die vraag nog eens wordt gesteld. Eigenlijk is het een herhaling van de vraag van de Partij voor het Noorden in de vorige termijn. Ik heb toen geloof ik gezegd dat over vier maanden daar wel het nodige zichtbaar over zijn geweest, wel wetende dat er natuurlijk een reces aankomt en mensen ook op vakantie gaan enzovoort. Dus we kennen de situatie bij de Omgevingsdienst, wou ik maar zeggen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan kijk ik eens rond in de Staten of er nog behoefte is aan woordvoering in de tweede termijn of dat alles wel gezegd is in de eerste termijn. Ik constateer dat er nog een paar handen omhoog gaan. Ik begin bij de heer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Als het gaat om de status van de Waddenzee, is het gewoon belangrijk dat we zorgen dat we de feiten kennen. Met het overnemen van het idee van de motie van de heer Zwart neem ik aan dat ook het College zich bij een nieuw debat of een nieuwe bijeenkomst ons ook die inzichten kan verschaffen. Zoals er ook al een onderzoek indertijd is geweest. Dat heb ik ook aangehaald, over wat de invloed is van de bedrijven in het Eems-Dollardcluster op bijvoorbeeld het estuarium. Zo kun je ook deze effecten natuurlijk monitoren.

Ik ben heel erg blij met de opmerking van de gedeputeerde dat je geen heksenjacht op bedrijven moet hebben. Het is gewoon belangrijk om goed met elkaar in gesprek te gaan. Mijn ervaring is ook dat bedrijven openheid geven over hoe de processen ervoor staan, waar de knelpunten zitten, dat je op die manier een goed gesprek met elkaar hebt en ook kunt inzien welke hobbels zijn maar welke hobbels bedrijven ook willen nemen. Dat is belangrijk. Want ook bedrijven kunnen alleen maar opereren als ze hier in de omgeving gedragen worden. Dat is heel belangrijk. En ook het belang van werkgelegenheid, natuurlijk: je ziet ook andere bedrijven in Oost-Groningen waarvan sommige ook gisteren weer in het nieuws kwamen: Qsail sluit, andere bedrijven die ook sluiten. Het gaat hier wel om meer dan 500 arbeidsplaatsen: gewoon 500 mensen die direct of indirect voor hun levensonderhoud ervan afhankelijk zijn. Dat laat onverlet dat we mogelijk schadelijke effecten altijd moeten monitoren, maar ik ben blij als we dat in evenwicht met elkaar kunnen bediscussiëren.

Over de moties is al gezegd dat het College de strekking van heel veel uit die eerste motie overneemt. En de zoutwinning is een belangrijke problematiek, maar die willen we wel scheiden van het huidige debat en behandelen op een moment dat dat gepast en goed voorbereid is.

De heer ZWART (PvdN): Het gaat mij niet om een exacte tweede termijn, maar ik zou graag even vijf minuten schorsing willen hebben om even te overleggen met de mede-indieners van de motie.

De VOORZITTER: Zullen we dan doen? Ja? Mevrouw Ten Hoeve ook? Ja? Dan schorsen we vijf minuten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de heer Zwart.

De heer ZWART (PvHn): Soms gaan dingen heel snel. En als je een volledige, integrale instemming hebt met de motie die wij met elkaar hebben ingediend en alle punten zoals in de motie staan, worden overgenomen, heeft het geen zin om verder nog om stemming over een motie te vragen. Dus de motie wordt hierbij ingetrokken en wij wensen de gedeputeerde veel wijsheid en veel sterkte toe met het uitvoeren ervan. We praten over een paar maanden wel verder.

Mevrouw BAKKER (SP): Wij trekken onze motie niet in, wij brengen die gewoon in stemming.

Wij vinden wel dat we nog een debat moeten hebben over zoutwinning. En dan kunnen we het ook breder trekken dan alleen Nedmag, want we hebben nog een bedrijf dat zout in onze provincie wint: dat is Nobiam. Dus laten we dat dan ook in de volle breedte doen.

Maar we zien hier een bedrijf dat veroorzaakt dat er veel zeer zorgwekkende stoffen in kwetsbare gebieden terechtkomen. Dat gebeurt door hun bedrijvigheid en als we dat nog verder uitbreiden, wordt dat alleen maar meer. Dus wij zien onze motie met de brief aan het ministerie ook als een stok achter de deur voor Nedmag om zo snel mogelijk alles op orde te hebben, zodat ze ook weer verder kunnen daarna. Maar eventjes *on hold*, dus dat is ook de reden waarom de motie blijft staan. Ja, ik proef wel dat er niet genoeg steun voor is, maar het is voor ons niet genoeg reden om die in te trekken. Want we vinden dit echt heel belangrijk. We geven hier al heel vaak aandacht aan en wij houden daar ook aan vast.

Mevrouw TEN HOEVE (PvdD): Het is een beetje ongemakkelijk vanavond. Maar wat ik nu bedenk, is dat we dan onze motie in eerste instantie maar aanhouden en dat we dan graag binnen vier maanden de uitkomsten van het onderzoek verwachten en dan ook antwoord hebben op de vragen.

En dan ben ik ook benieuwd hoe de gedeputeerde ons dan gaat informeren.

De VOORZITTER: Dank u wel. Dan is ook motie 74 daarmee technisch aangehouden, geloof ik. En motie 75 was al ingetrokken. Wie verder in de tweede termijn? Niemand? De gedeputeerde misschien? Geen behoefte?

Dan kunnen we gaan stemmen. Is er nog iemand die behoefte heeft aan een stemverklaring bij motie 73? Want dat is geloof ik de enige resterende – ik kijk even snel naar rechts. Ja, die behoefte is er royaal. Ik begin bij de heer Zwart.

De heer ZWART (PvHn): Het gaat inderdaad om motie 73. Ondanks het feit dat de Partij voor het Noorden op de motie staat, de argumenten gehoord hebbende van collega-Statenvolledigheidsleden en van de gedeputeerde, zal ik mij van deze motie terugtrekken.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Bij motie 73 nemen wij genoegen met het antwoord van de gedeputeerde dat hij er zorg voor zal dragen dat de perikelen rondom Nedmag ook bekend zijn bij de organisaties die er een vergunning voor af moeten geven.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ik ben ervan overtuigd dat een brief richting het Rijk zeker een goed middel zou kunnen zijn. Maar ik vind dat het nu nog te vroeg is in het proces om dat nu op te starten. We hebben ook de zorgen, zoals de heer Bennema van de VVD die ook al terecht aangaf, over de medewerkers van Nedmag. Ik denk dat we het onderzoek moeten afwachten en al naar gelang de uitkomsten daarvan moeten bekijken wat onze acties zullen zijn richting het Rijk.

Mevrouw ZONDAG (Groninger Belang): Na deze commotie is het misschien een behoorlijk deceptie dat ik alleen maar wilde zeggen dat we ons aansluiten bij de stemverklaring van de ChristenUnie.

De VOORZITTER: Ik had op meer gerekend, inderdaad. Anderen nog? Nee?

Dan is de stemming over motie 73 'Tijdelijke stop nieuwe activiteiten Nedmag' bij dezen officieel geopend. Ik constateer dat iedereen heeft gestemd en ik kan u melden dat voor deze motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren en Volt. Daartegen hebben gestemd de BBB, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, Groninger Belang, de VVD, D66, de PVV, het CDA en de Partij voor het Noorden. Dat betekent dat voor deze motie 10 leden hebben gestemd, daartegen 30 leden en de motie is verworpen.

Motie 74 is aangehouden en motie 75 is ingetrokken.

D. Agenderingsverzoek Snel Internet Groningen (*motiedebat*)

De VOORZITTER: Dan zijn we toegekomen aan het volgende agendapunt. Er zit geen andere besluitvorming aan vast dan die over één motie. Dat is iBabs bij u onder 3.D en dat gaat over het agenderingsverzoek van het CDA over snel internet. Wij hebben begrepen – over ‘snel’ gesproken – dat het een motiedebat zou kunnen worden. Dus dat betekent het bekende procédé waarbij ik eerst het woord geef aan de heer De Wit als aanvrager van dit motiedebat.

De heer DE WIT (CDA): Wij willen snel snel internet, dus wij gaan de bijdrage ook kort houden.

Volgens mij willen we Statenbreed zo snel mogelijk dat er snel internet wordt aangelegd. Het is ontzettend vervelend dat dat nog niet het geval is. We weten allemaal dat Rodin inmiddels failliet is verklaard. Daar gaan we op een ander moment ongetwijfeld nog over praten. Wat we weten is dat de curator momenteel bezig is met de afronding van dat faillissement. Die tijd wil ik eigenlijk benutten – dan spreek ik mede namens de collega’s van de VVD, want deze inbreng is ook namens hen – om scenario’s uit te werken voor dat als dat faillissement straks is afgerond, we gelijk met elkaar kunnen spreken over welke scenario’s er zijn en hoe we dus zo snel mogelijk aan de slag kunnen met het bewerkstelligen van de oorspronkelijke doelstellingen.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met een indrukwekkende collectie briefhoofden van het CDA, GroenLinks, de VVD, Volt, de Partij voor het Noorden, de SP en D66. De titel van de motie is ‘Plan van aanpak snel internet’ en het volgnummer is 76. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023,
Constateer dat:

- in 2016 de belofte is gedaan om binnen twee jaar snel internet aan te leggen in het buitengebied van de provincie Groningen, ook wel bekend als het ‘witte gebied’;
- de opdracht om dit te realiseren destijds aan Rodin Broadband is gedaan;
- Rodin op 6 juni 2023 failliet is verklaard;
- het faillissement van Rodin op dit moment wordt afgewikkeld;

Overwegende dat:

- veel inwoners in het buitengebied nog altijd wachten op snel internet;
- in het Hoofdlijnenakkoord staat dat de provincie streeft naar een provinciedekkend glasvezelnetwerk of op z’n minst kwalitatief hoogwaardig en snel internet;
- de periode waarin het faillissement wordt afgehandeld, benut kan worden om alvast met scenario’s te komen voor de succesvolle afronding van dit project;
- we daarmee na de afronding van het faillissement zo snel mogelijk een besluit kunnen nemen over het afmaken van het project;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- zo snel mogelijk aan de slag te gaan met een plan van aanpak, waarin scenario’s zijn beschreven om de oorspronkelijke doelstellingen van het project Snel Internet te realiseren;

En gaan over tot de orde van de dag.’

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Dank u wel voor de motie. Ik denk dat ik het zou kunnen samenvatten als beleid in uitvoering wat hier in de motie staat beschreven. Maar desondanks heel erg bedankt voor die motie. Ik denk dat mede door de continue aandacht van de Staten dit dossier steeds onder de aandacht blijft van het College. Dus fijn dat u als Staten ons bij de les houdt op dit dossier.

De verschillende scenario’s waar de heer De Wit op doelt: wij proberen artikel 2 van het doel van die regeling zoals het beschreven is, dus alle witte vlekken aan te sluiten, nog steeds het hoofdscenario te laten zijn. We werken natuurlijk ook aan een scenario voor mocht het niet lukken, wat er dan overblijft. Dus dat zijn de enige twee scenario’s die overblijven.

Het ligt inderdaad nog bij de curator. In de tussentijd zijn we al wel aan de gang met alle scenario’s. Er is ook al een *teaser* uitgebracht voor het werk dat hier te koop staat voor de verdere aanleg. Nu wellicht gaat dat wellicht in een stroomversnelling. Dus wij hopen u wellicht al voor het eind van het jaar over de resultaten van de verkoop van het netwerk te kunnen informeren. Dus het gaat op een heel snelle manier op dit moment. Dus ik ben daar heel blij en ik denk dat het mede te danken is aan de continue aandacht die u ervoor vraagt.

Tot slot is door uw Staten regelmatig gevraagd om inzage in de leenovereenkomst die gesloten is destijds met Rodin. We hebben een zienswijze moeten opvragen bij alle partijen rond de

leenoverkomst. Die zijn allemaal binnen. Volgende week dinsdag komt in het College van GS het stuk aan de orde en daarna gaat het ook aan uw Staten worden toegezonden. Dat hebt u alle informatie en dan kunnen we hopelijk met snelle vaart het internet gaan gebruiken in Groningen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Hoewel de stand inmiddels nul minuten is, kijk ik toch even naar de woordvoerder van het CDA. Die heeft nog heel weinig tijd, het moet dus snel. Maar omdat de inbreng mede namens de VVD is, ben ik een tikje coulant.

De heer DE WIT (CDA): Dank voor de beantwoording. Als het net zo snel gaat als het voorstel voor het einde van het jaar, dan hoop ik dat onze inwoners zo snel mogelijk van snel internet kunnen genieten, ook in het witte gebied.

De VOORZITTER: Precies binnen de tijd! Ik kijk even wie van de overige fracties behoefte heeft om hier het woord over te voeren. Ik zie als eerste de heer De Boer van GroenLinks.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ja, ik kan me niet voorstellen dat mensen op dit tijdstip nog iets beters te doen hebben, dan kan ik nog even de tijd nemen.

De VOORZITTER: U hebt ruim een minuut.

De heer DE BOER (GroenLinks): Ruim een minuut, inderdaad. We sluiten ons geheel aan als mede-indiener bij wat het CDA net al heeft gezegd.

Daarbij willen we nog wel vragen of bij de uitwerking van de scenario's ook expliciet kan worden naar zaken als publieke regie en een manier om de digitale infrastructuur in publieke handen te houden, zoals bijvoorbeeld via het eigenaarschap van de provincie dan wel coöperatief.

En ten slotte nog een vraag aangezien we het niet in de commissie behandeld hebben. Recent was in het nieuws dat bij de aanleg van glasvezel veelvuldig sprake is van uitbuiting van arbeidsmigranten. Zo wordt de Arbeidstijdenwet fors overschreden, slapen mensen gedwongen in loodsen en wordt er onvoldoende onderzocht of werknemers eerlijk betaald krijgen. Binnen de gehele keten van opdrachtgever tot onderaannemer is het doorspekt van fouten en tekortkomingen. Wij waren daarom graag van het College of uitgesloten kan worden dat dit binnen snel internet tot op heden heeft plaatsgevonden. Daarnaast horen we ook nog graag van het College of bij de voortzetting van het project, in welke vorm dan ook, toegezegd kan worden dat dergelijke misstanden en uitbuitingen niet plaats zullen vinden en dat dit afgedwongen zal worden via de contractuele bepalingen en afspraken die gemaakt worden binnen de gehele keten van het project.

De VOORZITTER: Had ik geweten dat u deze woordvoering zou houden, dan had ik gezegd: we doen een volledig debat in twee termijnen. Want het zit niet helemaal binnen de grenzen van het dictum van de motie.

Oké, wie verder? Niemand meer? Ga uw gang, meneer De Grooth. U hebt nog tweeënhalve minuut.

De heer DE GROOTH (Groninger Belang): Tweeënhalve minuut heb ik nog? Voorzitter, u hoeft niet angstig te kijken, ik heb dit keer geen lijst van negen meter zoals de vorige keer.

Maar even heel snel: dit is een bekend fenomeen, dat heel grote landelijke telecombedrijven strobbedrijven inzetten om het eerste grote groffe werk te doen. Dus de bekabeling aan te leggen en dan gaat het bedrijf failliet. Want het vorige College in de provincie had het idee dat alle zeer onrendabele gebieden in Groningen bekabeld moesten worden. Nou, daar is geen droog brood mee te verdienen voor de kabelars.

Sterker nog, ik heb berekend dat er van de 4.500 aansluitingen 1.563 gerealiseerd zijn en die werken. Die hebben 13.662 euro per aansluiting gekost. Er is nog een heel groot aantal te gaan voordat er 4.500 geweest zijn. Dat betekent dat de provincie nog een keer 50 à 52 miljoen, als je dezelfde kosten per aansluiting neemt, erachteraan moet gooien. Morgen kan er snel internet bij alle onrendabele gebieden zijn. Iedereen heeft een telefoon, er zijn er denk ik hier wel die twee of drie telefoons hebben. Als je de telefoon zo aansluit dat hij een WiFi-hotspot is, dan kun je op alle onrendabele plekken gewoon internetten.

Dus laat de provincie en laat het College zich niet verleiden om te snel beslissingen te nemen. Wacht eerst de curator af: ik heb met hem gesproken.

De VOORZITTER: U onderschat uw eigen spreektijd, valt mij op.

De heer DE GROOTH (Groninger Belang): Wacht eerst af wat de curator zegt en ik wens het College het beste.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Voor u dezelfde boodschap: als ik had geweten dat u dit betoog had afgestoken, dan was het een volledig debat in twee termijnen geworden.

De heer DE GROOTH (Groninger Belang): Daar had ik eigenlijk ook op gehoopt.

De VOORZITTER: Ja, u zegt tegen mij: 'Daar had ik op gehoopt.' Maar we hebben samen de agenda vastgesteld en de werkzaamheden geregeld.

Wie verder nog? Mevrouw Reinink.

Mevrouw REININK (Volt): Zoals u wellicht al heeft kunnen merken, hecht ik veel waarde aan kansengelijkheid en de toegankelijkheid van snel internet voor Groningen. Snel internet voor elke Groninger vindt ook Volt ontzettend belangrijk, dus dank aan het CDA voor het agenderen.

Al is het natuurlijk zonde van de schaarse spreektijd dat ik met zes minuten naar huis ga, denk ik dat niemand van dit belang hoeft te worden overtuigd, dus ik zal het dan hier toch maar bij laten.

De VOORZITTER: Dank u wel voor uw begrip en uw zuinigheid bij de spreektijd. Overhouden mag.

Zag ik de heer Van Kesteren ook zwaaien? Die moet snel spreken, u hebt nog een halve minuut.

De heer VAN KESTEREN (PVV): Plan van aanpak: goede zaak! Maar snel internet van onrendabele adressen – de curator gaf het al aan – daar moet heel veel provinciaal geld bij. Is dat onderwerp van gesprek? Wordt de provincie erbij betrokken?

En de laatste vraag: heeft het College geleerd van de samenwerking tussen private en publieke partijen dat bij verlies altijd de publieke partij moet dokken en dat bij winst of revenuen dan altijd de private partij spekkoper is? Daar moet het College van leren en ik hoop dat dat bij een volgend project beter geregeld wordt. En daar wil ik graag de mening van het College over houden.

De heer MOES (BBB): Heel kort, want ik wil mij wel houden aan de *scope* van dit motiedebat.

Ik hoorde de gedeputeerde en ook het CDA praten over snel internet. Er staat ook in het Hoofdlijnenakkoord dat de provincie streeft naar een provinciedekkend glasvezelnetwerk. Ik ben benieuwd waar we nou precies naar streven en waar nou precies op ingezet wordt. Want er zit wel verschil tussen die twee.

De VOORZITTER: Dank u wel. Anderen nog? Nee? De gedeputeerde.

De heer EMMENS (gedeputeerde): Zowel Groninger Belang als de PVV zegt: leer van het verleden en *lessons learned*. Uiteraard hebben wij van dit dossier geleerd. Alles wat we hebben geleerd, zullen we toepassen bij de nieuwe aanbesteding.

De vraag van de heer Moes van de BBB over wat voor ons streven is: we gaan gewoon glasvezel aanleggen. Dat is het uitgangspunt en staat ook in de uitgangspunten die we genoemd hebben.

De vraag van GroenLinks over de publieke regie. Ja, wij houden regie op de situatie en ook op de inzet van arbeidsmigranten als we de verkoop hebben geregeld. Daarna ga je de uitvoeringsperiode in en op dat proces zullen we toezien dat ook het werk uitgevoerd wordt zoals daar de wetten en regels voor zijn in Nederland. Dus daar zien wij op toe.

De VOORZITTER: Dank u wel. Daarmee zijn wij aan het eind van dit motiedebat gekomen.

Nou rest ons om te stemmen over motie 76 'Plan van aanpak snel internet'. Ik kan mij bijna niet voorstellen dat er nog een behoefte is aan een stemverklaring? Dat is ook niet het geval.

Dan kan de stemming over de motie op het bord achter mij worden geprojecteerd. U kunt stemmen. Ik sluit de stemming. Ik stel vast dat er 40 stemmen zijn uitgebracht en dat deze motie unaniem is aanvaard. [Geroffel op de tafeltjes]

4. Hamerstukken

A. Statenvoorstel: Startnotitie Economische Visie 2035

Mevrouw BAKKER (SP): Ik spreek, ook namens meerdere partijen, uit dat we heel fijn vonden dat we na het debat in de commissie nog een aangepaste versie hebben gekregen van de Economische Visie. Dat er heel veel is verwerkt met alle input die we hebben geleverd en dat dat voor ons op dit moment dus echt een heel mooie startnotitie is over hoe we verder kunnen. En dat we hopen dat we dat ook in volgende vormingen van visies ook op dezelfde manier kunnen doen. Dus dank daarvoor.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Mevrouw Bakker sprak niet namens ons, maar zij heeft wel heel goed gesproken. Ik kan me daar volledig bij aansluiten.

De heer KOLTHOF (PvdD): Die aangepaste startnotitie: daar kunnen wij op dit moment ook voor stemmen. We maakten onze zorgen over de baanbrekers die daar onder andere in staan en die nog niet democratisch zijn gelegitimeerd. Maar ze worden als een slag om de arm in de nieuwe notitie opgenomen en daarom stemmen wij op dit moment voor.

De heer HOOGERS (ChristenUnie): Ook mijn fractie is ontzettend blij met de aangepaste versie van de Economische Visie. Wel zouden we nog even mee willen geven dat als dit de nieuwe manier is van startnotities vaststellen, wij iets beter worden bijgesproken als Staten. Dit omdat het nu leek alsof er een startnotitie werd voorgesteld die heel breed omkaderd was. Bij ons was het in elk geval niet duidelijk dat onze input werd gevraagd. Ik vind de manier heel fijn, maar we hadden daar even iets beter over kunnen nadenken.

Mevrouw RUTGERS (CDA): In lijn met de voorgaande sprekers zijn ook wij heel blij dat dit niet een richtinggevend document is, maar dat we dit echt zien als een startpunt voor het ophalen van de input.

De heer VAN KESTEREN (PVV): De aandachtspunten die wij hebben voor het MKB en de agrarische ondernemers, vinden wij wat onderbelicht in die startnotitie. Waarvan akte.

De VOORZITTER: Wat betekent dat?

De heer VAN KESTEREN (PVV): Wij zullen dit steunen, maar willen toch in het vervolg dat daar meer rekening mee wordt gehouden, met die genoemde doelgroepen.

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, met in achtneming van de stemverklaringen van de fracties van de SP, GroenLinks, de Partij voor de Dieren, de ChristenUnie, het CDA en de PVV]

B. Statenvoorstel: Legesverordening 2024 en tarieventabel leges aangepast op de Omgevingswet (OW)

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

C. Statenvoorstel: Besluit intrekking Verordening Auditcommissie

Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.

5. Ingekomen brieven

A. Overzicht ingekomen brieven van GS ten behoeve van PS 8 november 2023

Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.

B. Overzicht ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS 8 november 2023

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

6. Notulen voorgaande vergadering PS 27 september 2023

Ongewijzigd vastgesteld.

7. Sluiting

De VOORZITTER: En dan is ten slotte de Triple-V Trofee aan de beurt. Stemt u in met de toekenning van de prijs door de heer Kolthof? Dan is aldus besloten, de heer Kolthof heeft het woord als voorzitter van de jury.

De heer KOLTHOF (voorzitter jury Triple-V Trofee): Voorzitter, het ontvangen van het vogeltje was een grote verrassing en totaal niet terecht, natuurlijk. Ik zag de vorige keer ook het gezicht van de voorzitter in die zin helemaal vertrekken. Die dacht: wat gebeurt hier?

Dus dat deed mij denken dat die Triple-V-bokaal weer in ere moet worden hersteld. Maar ik wilde er toch een klein trofeetje aan toevoegen en dat is de Quadruple-L Bokaal. Dat staat voor Lekker Luid Lachen-Leeuwtje. Aangezien de heer Moes een jonge vader is, dacht ik: ik wil hierbij deze bokaal toch nog aan u overhandigen. [Overhandigt de Quadruple-L Bokaal aan de heer Moes. Applaus.]

De VOORZITTER: En het fijne is: dit is geen wisseltrofee!

De heer KOLTHOF (voorzitter jury Triple-V Trofee): Ik heb vandaag ook weer allerlei fouten gemaakt. De trofee kan dan eenvoudigweg ook niet bij mij blijven. Wat mij opviel, was dat de meest ervaren lieden in dit huis allerlei fouten aan het maken waren. Daar behoort u zelf ook toe, voorzitter. Ja! Ik heb de heer Roemers allerlei fouten horen maken. Ik dacht: hoe lang zit de heer Roemers al hier in dit huis? Dus dat ging allemaal fout.

Maar wat wel goed ging, waren de interrupties van mevrouw Bakker: geweldig! Maar u wint niet. De trofee gaat naar het CDA, hij gaat naar – o, wacht even... Kristel. Kristel, ik ben je achternaam kwijt. Kristel Rutgers, kom maar naar voren. Ik dacht dat de interrupties al op waren, maar je hebt op het laatste moment nog gewonnen. En daar nog even een mooie noot bij: je nagels zijn prachtig gelakt, dus je verdient hem helemaal! [Applaus. Reikt de Triple-V Trofee uit aan mevrouw Rutgers.]

De VOORZITTER: En met het uitreiken van de Triple-V Trofee aan de winnares die hem echt verdiend heeft en die bovendien de jury is voor de volgende keer, komen we aan het eind van ook wel een bewogen Statenvergadering. Dank u allemaal voor uw inbreng en wel thuis.

De vergadering is gesloten (21.38 uur).

AMENDEMENTEN

AGENDAPUNT 3.A

Amendement 9 'Op jongeren korten we niet'

(ingediend door de fracties van D66, de ChristenUnie, het CDA, GroenLinks, Volt, de Partij voor de Dieren en de SP)

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 8 november 2023 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt;

Besluiten:

Het bij het Statenbesluit horende ontwerpbesluit onder 1 te wijzigen, zodat deze komt te luiden als volgt:

1. *'De Begroting vast te stellen, met dien verstande dat het budget voor jongerenparticipatie voor de komende vier jaar met 25 procent wordt verhoogd (7.500 euro per jaar) en voorts de betreffende passages of verwijzingen in de Begroting, voor zover van toepassing, overeenkomstig te wijzigen.*

Toelichting:

Constaterende dat:

- uit de beantwoording van de technische vragen over de Begroting 2024 blijkt dat in de Begroting een korting van 5 procent op het budget voor jongerenparticipatie is opgenomen;
- veel provinciaal beleid langetermijnbeleid is, waardoor de effecten hiervan het meest gevoeld worden door jongere generaties;
- de Staatscommissie parlementair stelsel (commissie-Remkes) in 2018 vaststelde dat de stem van jongeren nog altijd ondervertegenwoordigd is in onze democratie en dat jongeren over relatief weinig kennis op het gebied van burgerschap beschikken;

Overwegende dat:

- jongeren een stem moeten krijgen in het politieke debat en mee kunnen bouwen aan beleid, ook op lange termijn;
- het van belang is dat de provincie meer jongeren betreft vanwege de (groeierende) kloof tussen jongeren en de lokale politiek;
- een investering in de post 'jongerenparticipatie' meer ruimte biedt voor het opzetten van diverse activiteiten (zoals een jongerentop of jongerenpanels), intensievere begeleiding van de Jongerenadviesraad en meer dialoog tussen jongeren en bestuurders;
- de benodigde 42.000 euro voor bovenstaande maatregelen kan worden gedekt uit het flexibel budget van 2024.